

EXPUNERE DE MOTIVE

**la măsurile Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații
de identificare, analiză și reglementare a piețelor relevante corespunzătoare serviciilor
de acces la elemente de infrastructură și serviciilor de acces în bandă largă**

Cuprins

Capitolul I. Introducere	4
1.1. Cadrul legislativ. Scopul demersului de identificare și analiză a piețelor corespunzătoare serviciilor de acces la elemente de infrastructură și serviciilor de acces în bandă largă.	4
1.2. Metodologia utilizată pentru identificarea și analiza piețelor relevante	6
Capitolul II. Analiză comparativă între serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate în România și cele furnizate în alte state membre ale Uniunii Europene	8
2.1. Considerații generale.....	8
2.2. Situație comparativă între România și alte state membre ale Uniunii Europene cu privire la principalii indicatori de caracterizare a pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.....	9
2.3. Situație comparativă cu privire la rata de penetrare a calculatoarelor, gradul de alfabetizare informațională și, respectiv, veniturile pe cap de locuitor în România și în alte state membre ale Uniunii Europene	12
2.4. Gradul de concurență la nivel de infrastructuri	15
2.5. Tarifele practicate pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.....	17
2.6. Concluzii.....	19
Capitolul III. Piețele cu amănuntul corespunzătoare piețelor de gros ale serviciilor de acces la elemente de infrastructură și serviciilor de acces în bandă largă	20
3.1. Definiția actuală a pieței relevante cu amănuntul a serviciilor de acces la internet furnizate la puncte fixe	20
3.2. Identificarea pieței relevante a produsului	20
3.2.1. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe pentru toate tipurile de suporturi/tehnologii de acces utilizate	21
3.2.2. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă pentru toate nivelurile de calitate a serviciilor (în funcție de viteză de transmisie și rata de „partajare” asigurată).....	23
3.2.3. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces simetric la internet în bandă largă și serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă	33
3.2.4. Analiză de substituibilitate între serviciile de linii închiriate și serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor xDSL, cablu și al altor tehnologii de acces echivalente.....	34
3.2.5. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte mobile și serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe	35
3.2.6. Analiza necesității definirii unor piețe relevante ale produsului separate pentru serviciile care integrează într-un singur pachet servicii de acces la internet în bandă largă, serviciul de telefonie la puncte fixe și/sau serviciul de retransmisie a programelor de televiziune	40
3.2.7. Analiza oportunității definirii unei singure piețe relevante a serviciilor de acces la internet în bandă largă pentru serviciile furnizate utilizatorilor - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor - persoane juridice	42
3.2.8. Concluzii	46
3.3. Piața geografică relevantă	46
3.3.1. Gradul de acoperire cu rețele de comunicații electronice și, respectiv, cu servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, la nivel de localități/populație/gospodărie: numărul furnizorilor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, distribuția lor la nivel național, evoluția în perioada analizată	47
3.3.2. Gradul de acoperire a rețelelor furnizorilor principali de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe la nivel național, respectiv în funcție de mediul de rezidență (urban/rural)	57
3.3.3. Cotele de piață aferente furnizorilor principali de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe din mediul urban și, respectiv, din mediul rural, în funcție de numărul de conexiuni	58
3.3.4. Bariere la intrarea/extinderea pe piață	59
3.3.5. Ofertele/tarifele pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe	63
3.3.6. Analiza constrângerilor concurențiale în localitățile cu unul, doi sau cel puțin trei furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe	67
3.3.7. Concluzii cu privire la piața geografică relevantă.....	73
3.4. Analiza situației concurențiale pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe	75
3.4.1. Cadrul legal	76
3.4.2. Analiza puterii semnificative individuale	76
3.4.3. Analiza puterii semnificative colective	92
Capitolul IV. Piața de gros a serviciilor de acces la elemente de infrastructură	100
4.1. Reglementări în vigoare	100
4.2. Stadiul dezvoltării rețelelor NGA în România	100
4.2.1. Tehnologia VDSL (“Very-high-bit-rate digital subscriber line”)	100
4.2.2. Tehnologii bazate pe fibră optică FTTH/FTTB	101
4.2.3. Tehnologia DOCSIS 3.x (Data Over Cable Service Interface Specification).....	102
4.2.4. Alte tehnologii NGA care permit viteze de transfer de cel puțin 30 Mbps	103
4.3. Piața relevantă a produsului	103
4.3.1. Identificarea pieței relevante a produsului.....	103
4.3.2. Delimitarea dintre serviciile de acces (total) la bucla locală și serviciile de acces în bandă largă	104
4.3.3. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru de la nivelul repartitorului principal și serviciile de acces la subbucla locală pe suport de cupru de la nivelul repartitoarelor intermediare	105

4.3.4. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces necondiționat la bucla locală de la nivelul repartitorului principal și serviciile de acces necondiționat la bucla locală de la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC - Fiber to the Cabinet/FTTN – Fibre to the Node), inclusiv serviciile auto-furnizate	106
4.3.5. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la bucla locală la nivelul clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTB – Fiber to the Building) și serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru, la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN), inclusiv serviciile auto-furnizate	108
4.3.6. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la bucla locală pe suport de fibră optică (FTTH - Fiber to the Home) și serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru, respectiv la bucla locală de la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB), inclusiv serviciile auto-furnizate	109
4.3.7. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la infrastructura de canalizație și serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru și de fibră optică (FTTH) la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB)	110
4.3.8. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la bucla locală pe suport de cablu coaxial și serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru și de fibră optică (FTTH), la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB)	111
4.3.9. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la bucla locală radio în bandă largă și serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru și de fibră optică (FTTH), la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB)	113
4.3.10. Analiza includerii serviciilor auto-furnizate în piața relevantă a produsului	113
4.3.11. Concluzii	114
4.4. Piața geografică relevantă	114
4.5. Analiza situației concurențiale pe piața serviciilor de acces la elemente de infrastructură	115
4.5.1. Cota de piață și stabilitatea acesteia	115
4.5.2. Bariere la intrarea pe piață. Economii de scară și scop.	118
4.5.3. Situația concurențială la nivelul pieței cu amănuntul.	121

Capitolul V. Piața de gros a serviciilor de acces în bandă largă 123

Capitolul I

Introducere

1.1. Cadrul legislativ. Scopul demersului de identificare și analiză a piețelor corespunzătoare serviciilor de acces la elemente de infrastructură și serviciilor de acces în bandă largă.

Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații (denumită în continuare *ANCOM* sau *Autoritatea*) are obligația, în conformitate cu prevederile art. 15 și 16 din Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind un cadru comun de reglementare pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/140/CE (denumită în continuare *Directiva-cadru*), transpuse în dreptul intern prin dispozițiile Capitolului VII din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011 privind cadrul general de reglementare a comunicațiilor electronice, aprobată, cu modificări și completări, prin Legea nr. 140/2012, cu modificările și completările ulterioare, de a proceda la definirea și analizarea piețelor relevante din sectorul comunicațiilor electronice din România susceptibile de a fi reglementate *ex ante*. În acest demers, în conformitate cu dispozițiile art. 92 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM trebuie să țină seama de recomandarea Comisiei Europene privind piețele de produse și servicii din sectorul comunicațiilor electronice ale căror caracteristici pot justifica impunerea unor obligații specifice în sarcina furnizorilor de rețele sau de servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe piață („piețe susceptibile de reglementare *ex ante*”), adoptată în conformitate cu art. 15 alin. (1) din Directiva-cadru, precum și de instrucțiunile Comisiei Europene pentru efectuarea analizelor de piață și determinarea puterii semnificative pe piață în conformitate cu cadrul de reglementare comunitar pentru rețele și servicii de comunicații electronice, adoptate în conformitate cu art. 15 alin. (2) din Directiva-cadru (denumite în continuare *Instrucțiunile CE*). În conformitate cu dispozițiile art. 92 alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, ANCOM poate identifica și alte piețe relevante decât cele incluse în recomandarea prevăzută la art. 15 alin. (1) din Directiva-cadru.

Recomandarea Comisiei Europene 2007/879/CE privind piețele relevante de produse și de servicii din sectorul comunicațiilor electronice care pot face obiectul unei reglementări *ex ante*, în conformitate cu Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice, adoptată în anul 2007 în temeiul articolului menționat din Directiva-cadru, a fost înlocuită de Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/EU privind piețele relevante de produse și de servicii din sectorul comunicațiilor electronice care pot face obiectul unei reglementări *ex ante*, în conformitate cu Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice (denumită în continuare *Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/EU*), publicată în Jurnalul Oficial al Comunității Europene la data de 9 octombrie 2014. Instrucțiunile Comisiei Europene 2002/C165/03 pentru efectuarea analizelor de piață și determinarea puterii semnificative pe piață în conformitate cu cadrul de reglementare comunitar pentru rețele și servicii de comunicații electronice (Instrucțiunile CE) au fost adoptate în anul 2002 și publicate în Jurnalul Oficial al Comunității Europene la data de 11 iulie 2002.

Scopul realizării prezentei analize de piață este evaluarea necesității definirii și, după caz, definirea piețelor relevante de gros susceptibile de reglementare *ex ante* în ceea ce privește serviciile de acces la elemente de infrastructură, inclusiv accesul total sau partajat la bucla locală și accesul la infrastructura de canalizație, respectiv serviciile de acces în bandă largă, inclusiv accesul de tip „bitstream” la bucla locală (piețele 4 și 5 din Recomandarea Comisiei Europene 2007/879/CE) corespunzătoare piețelor 3a și 3b din Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/EU (piața serviciilor de acces local la puncte fixe, respectiv piața serviciilor de acces central la puncte fixe pentru servicii destinate publicului larg), precum și analizarea situației concurențiale pe piețele astfel definite, în sensul determinării eventualilor furnizori cu

putere semnificativă, și stabilirea măsurilor de reglementare necesare pe piețele analizate, pornind de la situația concurențială pe piețele cu amănuntul corespunzătoare.

Aceste piețe sunt incluse în Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/EU, fiind astfel identificate ca piețe relevante susceptibile de a fi reglementate *ex ante*. Piața serviciilor de acces central la puncte fixe (piața nr. 3b) corespunde pieței serviciilor de acces în bandă largă (piața nr. 5 din Recomandarea Comisiei Europene 2007/879/CE), fiind situată în aval față de piața serviciilor de acces local la puncte fixe (piața nr. 3a), care corespunde pieței nr. 4 din Recomandarea Comisiei Europene 2007/879/CE, furnizarea serviciilor de acces central fiind posibilă folosind accesul la infrastructură în combinație cu alte elemente. Comisia Europeană a menținut cele două piețe în lista piețelor susceptibile de reglementare *ex ante* în urma realizării unei analize în statele membre ale Uniunii Europene a piețelor cu amănuntul corespunzătoare și a identificării problemelor concurențiale pe aceste piețe în absența unor reglementări *ex ante* la nivelul piețelor de gros. Concluziile analizei Comisiei Europene au avut la bază condițiile concurențiale existente în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene, astfel încât acestea nu reflectă în mod necesar circumstanțele naționale specifice fiecărui stat membru în parte. De asemenea, în noua Recomandare, definițiile piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de acces la bucla locală (piețele 4 și 5 din Recomandarea Comisiei Europene 2007/879/CE) nu s-au schimbat din punct de vedere al categoriilor de servicii incluse, modificările constând în faptul că cele două piețe au fost redenumite, delimitate conform punctului de acces (local sau central) și, respectiv, renumerotate, adăugându-se prevederi/explicații suplimentare cu privire la faptul că, în anumite situații, accesul virtual la bucla locală poate reprezenta un substitut pentru accesul fizic la bucla locală, dacă funcționalitățile celor două servicii sunt similare. Astfel, în varianta curentă, piața nr. 3a se referă la accesul local care include atât accesul fizic, cât și accesul virtual la bucla locală, în timp ce piața nr. 3b include accesul la nivel central, atât fizic, cât și virtual, la bucla locală. De asemenea, s-a realizat o distincție între serviciile de acces la bucla locală pentru a furniza servicii de acces la internet la puncte fixe standard, specifice publicului larg/persoanelor fizice, respectiv pentru a furniza servicii de calitate înaltă categoriei de clienți - persoane juridice. În anexa nr. 1 se poate observa o schemă cu cele mai importante modificări aduse celor două piețe de Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/EU față de Recomandarea Comisiei Europene 2007/879/CE.

Având în vedere ca definițiile celor două piețe nu s-au modificat în Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/UE, documentul supus consultării publice de ANCOM urmărește revizuirea definiției pieței și a obligațiilor impuse anterior societății Romtelecom S.A. (în prezent, Telekom Romania Communications S.A.) pe piața furnizării accesului la elemente de infrastructură, inclusiv accesul total sau partajat la bucla locală, în vederea menținerii, retragerii sau modificării obligațiilor în vigoare sau impunerii de noi obligații, precum și reevaluarea necesității definirii unei piețe relevante de gros corespunzătoare furnizării accesului la servicii de comunicații electronice în bandă largă, în vederea analizării situației concurențiale și a identificării eventualilor furnizori cu putere semnificativă pentru impunerea de obligații specifice în sarcina acestora.

Piața furnizării accesului la elemente de infrastructură a fost identificată de Autoritate ca fiind relevantă și a fost analizată în cursul anului 2010. Astfel, prin Decizia președintelui ANCOM nr. 653/2010¹, societatea Romtelecom S.A. a fost desemnată ca operator cu putere semnificativă pe piața furnizării accesului la elemente de infrastructură și i-au fost impuse obligații de transparență și nediscriminare, obligația de a permite accesul și utilizarea unor elemente specifice ale rețelei și a infrastructurii asociate, obligația de control al tarifelor, inclusiv de fundamentare a tarifelor în funcție de costuri, precum și obligația de evidență contabilă separată.

În ceea ce privește piața de gros a furnizării accesului la servicii de comunicații electronice în bandă largă (acces de tip „bitstream” la bucla locală), în urma analizei de piață realizate în anul 2010, Autoritatea a considerat că introducerea unor reglementări *ex ante* privind serviciile de gros de acces în bandă largă nu este o măsură necesară sau justificată pentru orizontul de timp al analizei de piață, având în vedere disponibilitatea accesului la bucla locală (adică, menținerea reglementării pieței de gros din

¹ privind obligațiile impuse operatorului cu putere semnificativă pe piața serviciilor de acces la elemente de infrastructură.

amonte), nivelul ridicat actual și previzionat al concurenței bazate pe infrastructuri (prin intermediul rețelilor proprii de acces) de la nivelul pieței cu amănuntul din România, respectiv absența reglementării *ex ante* a pieței de gros de acces în bandă largă până în prezent.

În concluzie, documentul supus consultării publice vizează determinarea necesității aplicării unor măsuri de reglementare *ex ante* la nivelul pieței de gros, în vederea intensificării concurenței la nivelul pieței cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă și, respectiv, a serviciilor de telefonie la puncte fixe. Așadar, trebuie avut în vedere că serviciile furnizate pe piețele de gros analizate în acest document sunt relevante pentru furnizarea de servicii pe piețele cu amănuntul corespunzătoare. Atât accesul local la puncte fixe, cât și accesul central la puncte fixe, la nivelul pieței de gros pot reprezenta elemente necesare furnizării serviciilor de acces la internet în bandă largă, respectiv serviciilor de acces la puncte fixe.

Perioada de timp avută în vedere de ANCOM până la efectuarea următoarei revizuii a definiției pieței relevante și a situației concurențiale pe piață (orizontul de timp al analizei), în ceea ce privește serviciile de acces local și serviciile de acces central la puncte fixe, este de cel mult trei ani de la data adoptării și intrării în vigoare a măsurilor supuse consultării publice.

1.2. Metodologia utilizată pentru identificarea și analiza piețelor relevante

În vederea monitorizării evoluției sectorului comunicațiilor electronice, a definirii piețelor relevante și a evaluării situației concurențiale la nivelul acestora, precum și a stabilirii celor mai potrivite instrumente de reglementare *ex ante* pentru atingerea obiectivelor stabilite de lege, ANCOM analizează o serie de indicatori (economici, tehnici, statistici, sociali etc.) care permit evaluarea în termeni cantitativi și calitativi a caracteristicilor serviciilor. Pe baza indicatorilor de analiză, sunt evaluate caracteristicile piețelor din sectorul comunicațiilor electronice, din perspectivă statică și dinamică. Astfel, în funcție de particularitățile serviciilor care fac obiectul analizei, din punct de vedere prospectiv, se cercetează dacă, pentru un interval de timp de cel mult trei ani (orizontul de timp al analizei), piața prezintă sau nu caracteristici care să determine evoluția acesteia către concurență efectivă, luând în considerare, de exemplu, aspecte precum convergența tehnologiilor, procesul de tranziție către rețele de generație viitoare (NGN) de tip IP sau evoluția piețelor emergente.

Piețele relevante pe care se analizează situația concurențială sunt delimitate pe baza unor criterii economice stabilite de Comisia Europeană, utilizate de toate autoritățile de reglementare din sectorul comunicațiilor electronice din statele membre, care pornesc de la analiza comportamentului de consum al utilizatorilor de servicii la momentul analizei și a probabilității modificării semnificative a acestuia într-un orizont de timp de câțiva ani.

Metodologia, criteriile și instrumentele de identificare a piețelor de produse/servicii din sectorul comunicațiilor electronice, ale căror caracteristici pot justifica impunerea de către ANCOM a unor obligații specifice în sarcina furnizorilor de rețele și servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe piață, precum și identificarea propriu-zisă a acestor piețe relevante, sunt prezentate în cele ce urmează.

Identificarea unei piețe relevante pornește de la analiza pieței relevante a produsului/serviciului, ca urmare a segmentării sectorului comunicațiilor electronice în funcție de anumite criterii. În cadrul fiecărui segment al sectorului comunicațiilor electronice, ANCOM identifică piețele relevante ale produsului/serviciului pornind de la un produs/serviciu sau un grup de produse/servicii, la care vor fi adăugate alte produse/servicii utilizând criteriile substituibilității cererii și ofertei. Ținând seama de convergența tehnologiilor în sectorul comunicațiilor electronice, ANCOM determină situațiile în care produse/servicii ce aparțin unor segmente diferite pot face parte din aceeași piață relevantă.

Piața geografică relevantă reprezintă zona în care sunt localizați furnizorii produselor din piața relevantă a produsului, zonă în care condițiile de concurență sunt suficient de omogene și care poate fi delimitată de arii geografice vecine, consecință a unor condiții concurențiale diferite. În domeniul comunicațiilor electronice, identificarea pieței geografice relevante se realizează, în principal, pe baza următoarelor criterii: aria acoperită de rețea sau de elementele infrastructurii asociate, existența unor limite geografice determinate de aplicabilitatea unor acte normative sau administrative, analiza acordurilor

de acces și interconectare. Aplicarea acestor criterii se completează, acolo unde este cazul, cu aplicarea criteriilor substituibilității cererii și ofertei.

Evaluarea substituibilității cererii și a ofertei se poate realiza pe baza testului monopolistului ipotetic. Un produs/serviciu sau un grup de produse/servicii determină o piață distinctă dacă un unic furnizor ipotetic al produsului/serviciului sau grupului de produse/servicii ar putea impune o creștere mică (5-10%), dar semnificativă și de durată, a tarifelor, fără a pierde un volum de vânzări care să conducă la scăderea profiturilor obținute. În cazul în care creșterea tarifelor ar fi neprofitabilă, datorită faptului că utilizatorii vor substitui produsele/serviciile analizate cu alte produse/servicii, atunci piața va fi extinsă prin includerea în cadrul acesteia a produselor/serviciilor privite ca substitut.

Odată definită piața relevantă, ANCOM analizează, pe baza unui set de criterii cantitative și calitative, dacă piața respectivă este sau nu concurențială, în sensul inexistenței sau, dimpotrivă, al existenței unor furnizori cu putere semnificativă. În acest scop, ANCOM ia în considerare unul sau mai multe dintre următoarele criterii: cota de piață și stabilitatea acesteia în timp, gradul de integrare pe verticală, numărul concurenților, puterea de contracarare a utilizatorilor, evoluția prețurilor și nivelul profiturilor, gradul de diversificare a produselor, mărimea furnizorilor, absența concurenților potențiali, controlul asupra unei rețele sau infrastructuri asociate greu de duplicat, economiile de scară, economiile de scop, avantajul tehnologic, accesul facil sau privilegiat la resurse financiare, existența unei rețele dezvoltate de distribuție. În ipoteza determinării unor furnizori cu putere semnificativă, ANCOM impune acestora obligații menite să răspundă în mod proporțional problemelor concurențiale identificate.

Ca parte integrantă a acestei analize, ANCOM a cercetat evoluția principalilor indicatori de piață atât pe baza unor studii de piață în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet², cât și pe baza unui studiu în rândul furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice, pentru a obține informații complete și corecte, care să reflecte cu acuratețe realitatea pieței românești de comunicații electronice. Studiile în rândul utilizatorilor de servicii de acces la internet la puncte fixe, respectiv la puncte mobile s-au realizat în a doua jumătate a anului 2014, respectiv în prima jumătate a anului 2015. Procesul de colectare a datelor din partea furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice s-a desfășurat în principal pe parcursul anului 2013, informațiile culese fiind ulterior actualizate la nivelul anului 2014. Răspunsurile au fost analizate de ANCOM în corelație cu o serie de informații obținute din alte surse, cum ar fi datele statistice colectate în baza Deciziei președintelui Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații nr. 333/2013 privind raportarea unor date statistice de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice sau de servicii de comunicații electronice destinate publicului, datele privind localitățile în care se furnizează efectiv rețele publice terestre la punct fix sau cu mobilitate limitată ori servicii de comunicații electronice destinate publicului prin intermediul acestora colectate în baza Deciziei președintelui Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații nr. 987/2012³, informațiile obținute în urma diverselor întâlniri cu operatorii, cele obținute în urma litigiilor deschise sau a petițiilor transmise către Autoritate.

² Studii privind piața serviciilor de acces la internet la puncte fixe, respectiv la puncte mobile realizate în rândul utilizatorilor finali – persoane fizice, respectiv în rândul utilizatorilor finali – persoane juridice pe eșantioane reprezentative la nivel național. Perioada de colectare a datelor a fost octombrie 2014 – martie 2015.

³ privind regimul de autorizare generală pentru furnizarea rețelelor și a serviciilor de comunicații electronice.

Capitolul II

Analiză comparativă între serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate în România și cele furnizate în alte state membre ale Uniunii Europene

2.1. Consideratii generale

Piața serviciilor de acces la internet în bandă largă din România a continuat să înregistreze un trend ascendent în perioada 2010 - 2014, serviciile de acces la internet în bandă largă fiind oferite la o scară din ce în ce mai largă, la viteze superioare și, respectiv, la tarife avantajoase. Astfel, în pofida unor obstacole specifice pieței din România, precum rata de penetrare redusă a calculatoarelor personale, gradul redus de alfabetizare informațională a populației, gradul relativ redus de acoperire a teritoriului cu rețele de acces în bandă largă sau veniturile scăzute ale populației⁴, tendințele pozitive au continuat în perioada 2010 - 2014, inclusiv în ceea ce privește numărul conexiunilor de acces la internet în bandă largă.

Chiar dacă, așa cum se poate observa în cele ce urmează a fi prezentate, în România, rata de penetrare a serviciilor de acces la internet în bandă largă rămâne substanțial mai mică decât rata medie de penetrare la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, acest decalaj nu trebuie atribuit unei eventuale lipse a concurenței pe piața cu amănuntul. Lansarea întârziată a serviciilor de acces la internet prin tehnologia DSL de către operatorul fost monopolist (în luna aprilie a anului 2005) a reprezentat principalul motiv al dezvoltării întârziate a serviciilor de acces la internet în bandă largă în România.

În acest context, ANCOM menționează că, pentru interpretarea indicatorilor corespunzători serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, prezența în acest capitol, trebuie avute în vedere următoarele observații relevante:

1. Realizarea unei comparații la nivel internațional a indicatorilor privind structura pieței indică manifestarea unei concurențe mai intense în România decât în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene. În mod particular, trebuie observat că, în România, operatorul fost monopolist deține una dintre cele mai scăzute cote de piață în ceea ce privește conexiunile de acces la internet în bandă largă în comparație cu operatorii foști monopolști din alte state membre (a se vedea secțiunea 2.2.).

2. În România, rata de penetrare a calculatoarelor/dispozitivelor care permit utilizarea serviciilor de acces la internet este una dintre cele mai scăzute din Uniunea Europeană. În strânsă legătură, populația din România prezintă unul dintre cele mai reduse grade de alfabetizare informațională din Uniunea Europeană. În același timp, trebuie remarcat că 46% din populație trăiește în localități rurale⁵, în timp ce venitul mediu pe cap de locuitor este unul dintre cele mai scăzute din Uniunea Europeană (a se vedea secțiunea 2.3.). Din aceste motive, se poate considera că serviciile de acces la internet în bandă largă sunt inaccesibile pentru o mai mare parte a populației, în comparație cu cele mai multe dintre statele membre. Astfel, o creștere economică susținută ar putea constitui una dintre condițiile necesare pentru creșterea ratelor de penetrare a calculatoarelor/dispozitivelor care permit utilizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe și, implicit, a conexiunilor de acces la internet în bandă largă, care să tindă spre atingerea nivelului ratei medii de penetrare înregistrate la nivelul țărilor membre ale Uniunii Europene.

3. Piața de servicii de acces la internet în bandă largă din România se caracterizează printr-un grad ridicat de concurență la nivel de infrastructuri în comparație cu alte state din cadrul Uniunii Europene. Majoritatea operatorilor sunt integrați pe verticală și au realizat investiții în propria infrastructură de acces, implementând o varietate de tehnologii de acces (a se vedea secțiunea 2.4.).

⁴ România înregistra, la sfârșitul anului 2014, a doua cea mai mică valoare a puterii de cumpărare a salariului minim (PPC=384) dintre statele membre ale Uniunii Europene, după Bulgaria, conform estimărilor Eurostat; valoarea salariului minim era de 218 euro în luna decembrie 2014. Sursa: Eurostat.

⁵ Conform rezultatelor finale ale Recensământului Populației și al Locuințelor realizat de către Institutul Național de Statistică în luna octombrie 2011.

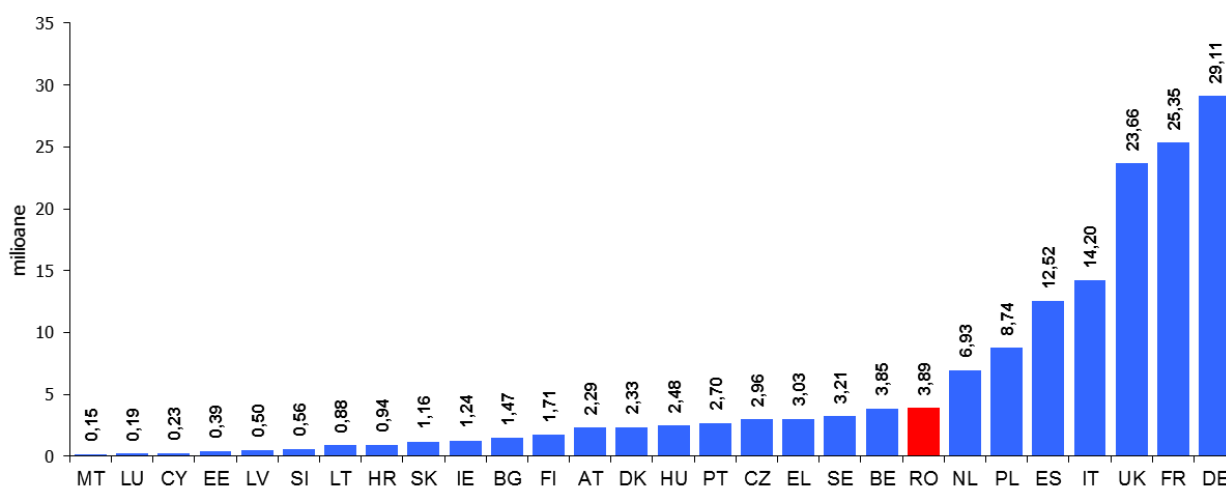
4. Realizarea unei comparații a tarifelor pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe (calculate în funcție de paritatea puterii de cumpărare), practicate de operatorii din statele membre ale Uniunii Europene arată că, în România, nivelul tarifelor este mai mic decât în alte țări ale Uniunii Europene (a se vedea secțiunea 2.5.).

2.2. Situație comparativă între România și alte state membre ale Uniunii Europene cu privire la principalii indicatori de caracterizare a pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

La finalul anului 2014, în România se înregistrau aproximativ 4 milioane de conexiuni de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cu viteze de transmisie de peste 144 kbps⁶. Dintre acestea, 3,95 milioane reprezentau conexiuni de acces la internet în bandă largă cu viteze de transmisie de cel puțin 2 Mbps, față de 3,73 milioane la 31 decembrie 2013.

Din punctul de vedere al volumului (număr de conexiuni), datele statistice disponibile la 30 iunie 2014 arată că piața serviciilor de acces la internet în bandă largă din România se situa pe locul opt la nivelul Uniunii Europene, așa cum se poate observa în figura nr. II.1.

Figura nr. II.1. - Numărul de conexiuni de acces la internet în bandă largă în statele membre ale Uniunii Europene, la 30 iunie 2014

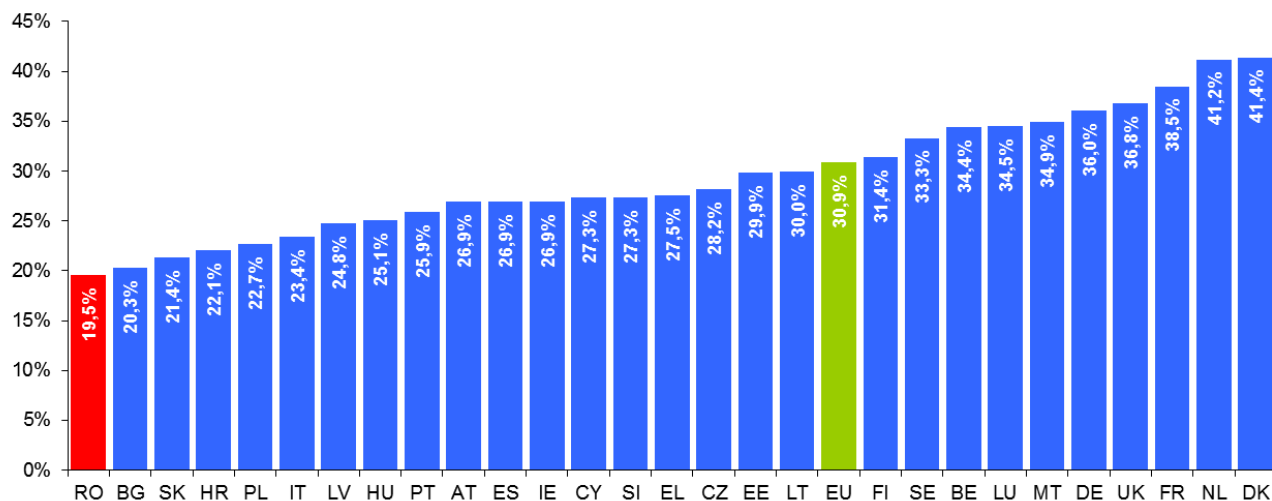

Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

Rata de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă în România a înregistrat în general valori relativ scăzute în perioada analizată, în comparație cu ratele de penetrare din majoritatea statelor membre. Astfel, la 30 iunie 2014, nivelul acestuia (raportat la populație) a fost de 19,5%, în timp ce rata de penetrare medie în Uniunea Europeană a fost de 30,9% (figura nr. II.2.). Rata de penetrare scăzută are drept cauze o serie de factori exogeni, și nu lipsa concurenței la nivelul pieței cu amănuntul, așa cum se va arăta în cele ce urmează.

⁶ Conexiuni de acces la internet la puncte fixe în bandă largă simetrică și asimetrică.

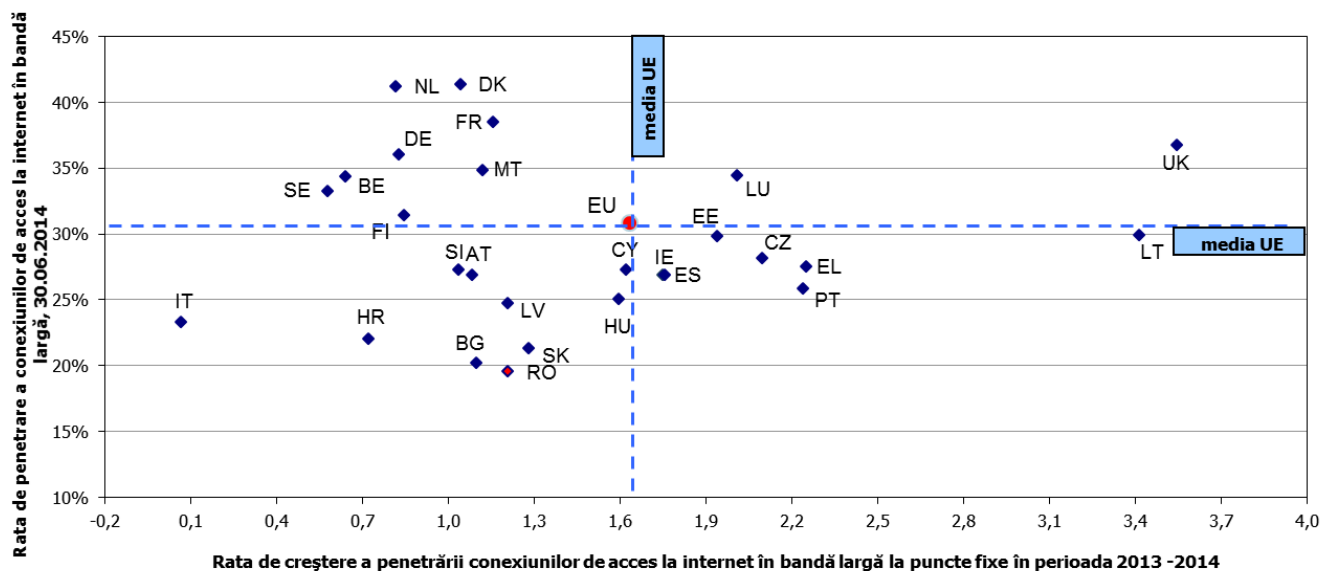
Figura nr. II.2. - Ratele de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă în statele membre ale Uniunii Europene, la data de 30 iunie 2014

Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

În figura nr. II.3. se poate observa că ritmul de creștere a ratei de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în România, în decursul a 12 luni de zile (30 iunie 2013 - 30 iunie 2014), a fost de 1,2 puncte procentuale, aproape de nivelul mediei europene.

Figura nr. II.3. - Evoluția ratelor de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă în statele membre ale Uniunii Europene în funcție de viteza de creștere, în perioada 30 iunie 2013 – 30 iunie 2014

Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

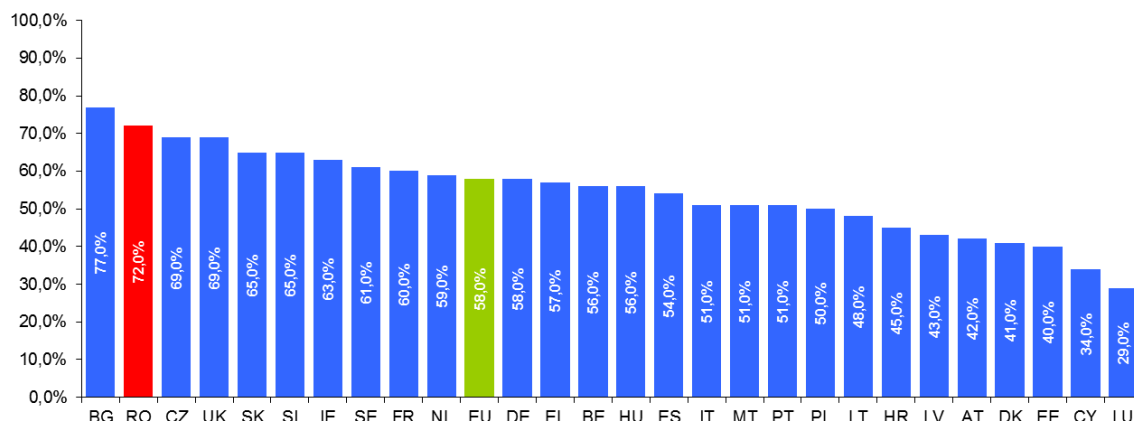
Cota de piață a operatorului fost monopolist

Așa cum se poate deduce din figura nr. II.4. și, respectiv, figura nr. II.5., operatorul fost monopolist din România înregistrează una dintre cele mai scăzute cote de piață în ceea ce privește conexiunile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în comparație cu astfel de operatori din alte state membre, respectiv cu media la nivelul Uniunii Europene. Practic, România este una dintre puținele țări în care

operatorul fost monopolist nu este lider la nivelul pieței cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă.

La 30 iunie 2014, în România, furnizorii alternativi de servicii de acces la internet în bandă largă dețineau o cotă de piață de 72%⁷, peste media statelor europene. Cea mai mare cotă de piață era deținută de societatea RCS & RDS S.A., și nu de furnizorul fost monopolist.

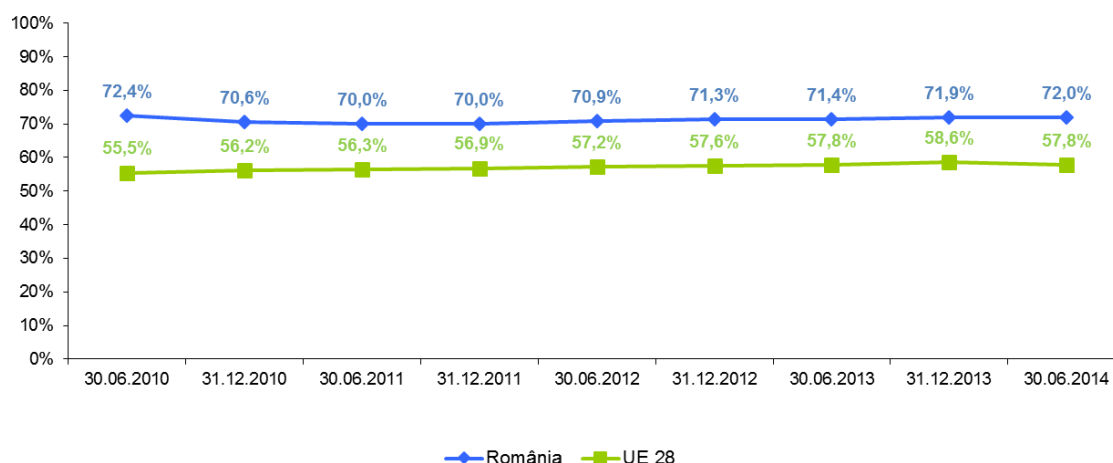
Figura nr. II.4. - Cotele de piață ale furnizorilor alternativi din statele membre ale Uniunii Europene, calculate în funcție de numărul de conexiuni de acces la internet în bandă largă, la 30 iunie 2014

Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

În perioada 2010 – 2014, cota de piață cumulată a furnizorilor alternativi din România a avut o evoluție oscilantă, începând cu anul 2011 înregistrând creșteri ușoare – a se vedea figura II.5.

Figura nr. II.5. – Evoluția cotelor de piață ale furnizorilor alternativi la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene comparativ cu evoluția cotelor de piață ale furnizorilor alternativi pe piața serviciilor de acces la internet la puncte fixe din România, în perioada 30 iunie 2010 - 30 iunie 2014

Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

⁷În calculul cotelor de piață ale furnizorilor alternativi a fost inclusă și cota de piață a Nextgen Communications S.R.L., societate deținută integral de Telekom Romania Communications S.A.

2.3. Situație comparativă cu privire la rata de penetrare a calculatoarelor, gradul de alfabetizare informațională și, respectiv, veniturile pe cap de locuitor în România și în alte state membre ale Uniunii Europene

După cum a fost menționat anterior, în România există o serie de obstacole de natură să încetinească creșterea ratei de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, chiar dacă piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet prezintă caracteristicile unei piețe competitive (număr mare de furnizori pe piață, cu o gamă largă de oferte, tarife avantajoase). Printre aceste obstacole se numără și existența unei rate de penetrare scăzute a calculatoarelor personale sau a dispozitivelor ce pot fi utilizate pentru accesarea internetului, gradul redus de alfabetizare informațională a populației sau valoarea scăzută a veniturilor gospodăriilor din România.

Creșterea gradului de penetrare a terminalelor ce pot fi utilizate pentru accesarea internetului este o pre-condiție esențială pentru creșterea gradului de penetrare a conexiunilor de acces la internet. În România, ponderea gospodăriilor cu acces la un calculator (calculator personal, calculator portabil - laptop, minicomputer) de acasă era de numai 55,8% în anul 2013⁸. Practic, România se caracterizează printr-una dintre cele mai scăzute rate de penetrare a calculatoarelor dintre statele membre, așa cum oferă indicii și cel mai recent sondaj Eurobarometru care arată că, în timp ce rata medie de penetrare a terminalelor ce permiteau accesarea internetului la nivel de gospodărie, la nivelul UE-28, era de 74%⁹, în România aceasta era de 61%¹⁰. De asemenea, în ceea ce privește tipul de terminale care permiteau utilizarea serviciilor de acces la internet de acasă, dacă, la nivel european, rata de penetrare a calculatoarelor de birou – desktop-urilor era de 42%, în România aceasta era de 49%, în timp ce rata de penetrare a calculatoarelor portabile – laptop-urilor era de 53% la nivelul UE-28 și de numai 26% în România¹¹.

Acest aspect se reflectă în faptul că, la începutul anului 2014, două treimi (65%) dintre gospodăriile din Uniunea Europeană beneficiau de servicii de acces la internet acasă, indiferent de tipul de terminal folosit, în timp ce, în România, procentul echivalent era de 54%, după cum se poate observa în figura nr. II.6.

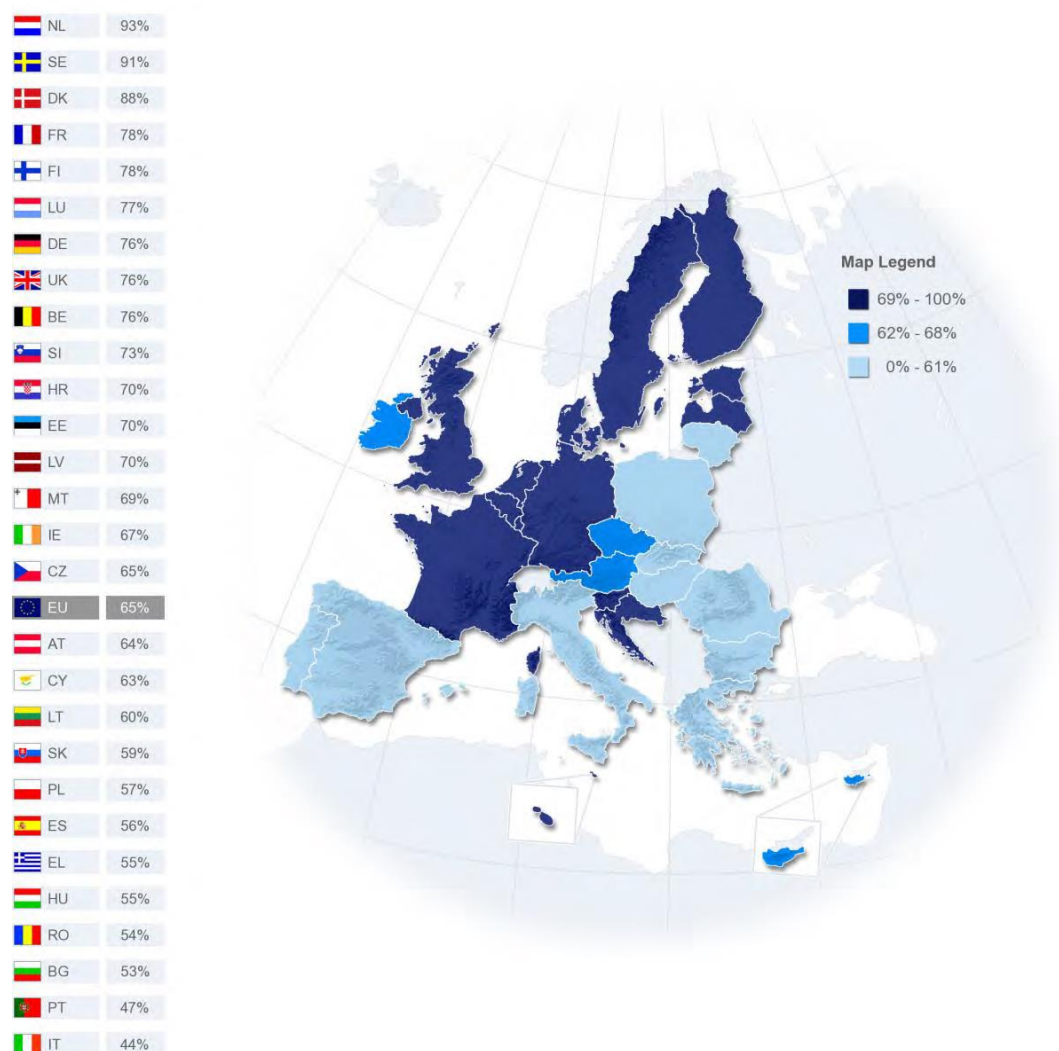
⁸ Sursa: Institutul Național de Statistică, Accesul populației la tehnologia informațiilor și comunicațiilor în anul 2013.

⁹ Conform celui mai recent studiu Eurobarometru „E-Communications Household Survey”, Martie 2014, terminalele corespunzătoare accesării serviciilor de acces la internet erau considerate următoarele: calculatoarele de birou (desktop-urile), calculatoarele portabile (laptop-urile), tabletele, respective terminalele mobile de tipul „smartphone”.

¹⁰ Sursa: Eurobarometru „E-Communications Household Survey”, Martie 2014, p. T109; sondajul a fost realizat pe un eșantion reprezentativ la nivelul fiecărui stat membru al Uniunii Europene, în luna ianuarie 2014.

¹¹ Sursa: Eurobarometru „E-Communications Household Survey”, Martie 2014, p. T4; sondajul a fost realizat pe un eșantion reprezentativ la nivelul fiecărui stat membru al Uniunii Europene, în luna ianuarie 2014.

Figura nr. II.6. – Ratele de penetrare a conexiunilor de acces la internet la 100 de gospodării, la nivelul statelor Uniunii Europene, conform datelor culese în luna ianuarie 2014

Sursa: Eurobarometru „E-Communications Household Survey”, Comisia Europeană

De asemenea, populația din România prezintă, în general, un grad scăzut de alfabetizare informațională. În anul 2014, un număr de 9,7 milioane, dintre cele 15,1 milioane de persoane cu vârste cuprinse între 16 și 74 ani folosiseră vreodată un calculator. Dintre cei care folosiseră calculatorul, 66% provin din mediul urban și numai 34% din mediul rural, gradul de alfabetizare fiind semnificativ mai scăzut în mediul rural¹². De altfel, dacă la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, numai 17% dintre indivizi nu utilizaseră niciodată calculatorul în anul 2014, procentul echivalent din România este semnificativ mai mare, de 37%, situându-ne printre țările cu cel mai redus grad de alfabetizare informațională a populației¹³.

¹² Sursa: Institutul Național de Statistică, Accesul populației la tehnologia informațiilor și comunicațiilor în anul 2014.

¹³ Sursa: Eurostat.

În ceea ce privește utilizarea internetului, numărul persoanelor cu vârste cuprinse între 16 și 74 ani care l-au utilizat vreodată în România era de 9,4 milioane în anul 2014¹⁴. Astfel, se poate observa că persoanele care, în general, au folosit calculatorul, au utilizat și serviciile de acces la internet.

La nivelul Uniunii Europene, 18% dintre indivizi nu utilizaseră niciodată internetul în anul 2014, în timp ce în România procentul acestora era de 39%¹⁵.

Din punct de vedere al situației economice - un alt factor exogen important pentru evaluarea situației din România în ceea ce privește penetrarea și utilizarea internetului – trebuie menționat că valoarea produsului intern brut (PIB) pe cap de locuitor, exprimat în funcție de paritatea puterii de cumpărare, se situa la 54% din media Uniunii Europene, în anul 2013. Astfel, România ocupa, la momentul respectiv, penultimul loc din Uniunea Europeană, înaintea Bulgariei (al cărei PIB/cap de locuitor era de 47% din media Uniunii Europene)¹⁶. Cu alte cuvinte, venitul anual pe cap de locuitor relativ scăzut (7.100¹⁷ EUR per capita) reprezintă un alt impediment în calea achiziționării unui calculator personal/ echipament care să permită accesul la internet la puncte fixe și, respectiv, la serviciile de acces la internet în bandă largă, pentru un segment important al populației.

În tabelul nr. II.1. sunt prezentate date cu privire la penetrarea calculatoarelor personale la nivelul gospodăriilor din România, în strânsă corelație cu veniturile bănești medii lunare ale acestora, fiind evidențiate diferențele dintre mediul urban și cel rural.

Tabelul nr. II.1. - Ponderea gospodăriilor care au acces la un calculator acasă* și veniturile bănești medii lunare, disponibile la nivel de gospodărie¹⁸, în perioada 2010 – 2013**

Anul	Ponderea gospodăriilor care au acces la un calculator acasă (%)			Veniturile bănești medii lunare la nivel de gospodărie (€)		
	România	Urban	Rural	România	Urban	Rural
2010	44,2%	59,2%	23,7%	EUR 459	EUR 563	EUR 320
2011	46,8%	61,7%	26,6%	EUR 466	EUR 570	EUR 329
2012	52,0%	66,4%	31,7%	EUR 458	EUR 555	EUR 329
2013	55,8%	69,8%	37,5%	EUR 484	EUR 597	EUR 335

Note:

*Conform metodologiei utilizate de către Institutul Național de Statistică, ponderea gospodăriilor care au acces la un computer acasă reprezintă raportul procentual dintre numărul gospodăriilor care au acces acasă la un computer de orice fel (calculator personal - PC, calculator portabil - laptop, minicomputer) din fiecare tip de dezagregare statistică și numărul total al gospodăriilor din dezagregarea respectivă.

**Sunt considerate veniturile bănești, indiferent de sursa de proveniență, exclusiv împrumuturile și creditele luate, sumele retrase din depozitele constituite la CEC Bank, alte bănci și instituții similare, exclusiv contravaloarea veniturilor în natură.

Având în vedere că 46% din populația României trăiește în mediul rural, valorile foarte scăzute ale ratei de penetrare a calculatoarelor și, respectiv, ale veniturilor bănești medii lunare corespunzătoare gospodăriilor din mediul rural au un impact semnificativ asupra valorilor la nivelul întregii țări.

¹⁴ Sursa: Institutul Național de Statistică, Accesul populației la tehnologia informațiilor și comunicațiilor în anul 2014.

¹⁵ Sursa: Eurostat.

¹⁶ Sursa: Eurostat.

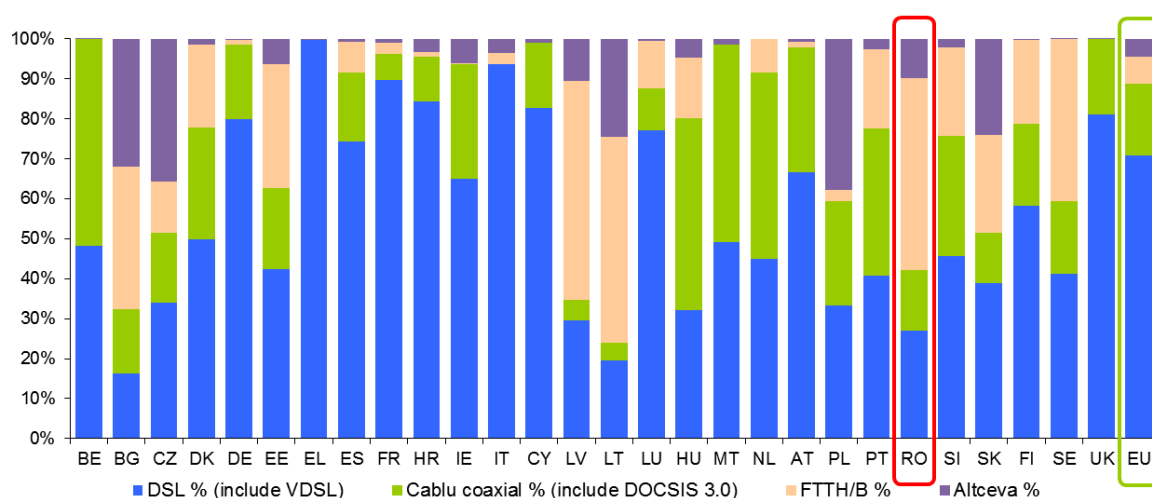
¹⁷ Sursa: Eurostat, Conturi naționale, Venitul național net, exprimat în EUR per capita.

¹⁸ Sursa: Institutul Național de Statistică, Ancheta bugetelor de familie – ponderea gospodăriilor care au acces la un computer acasă, pe medii de rezidență și, respectiv, veniturile bănești medii lunare la nivel de gospodărie.

2.4. Gradul de concurență la nivel de infrastructuri

Așa cum se observă în figura nr. II.7., în România există un grad ridicat de concurență la nivel de infrastructuri comparativ cu situația din alte state membre ale Uniunii Europene (România ocupă locul al treilea, după Lituania și Bulgaria). La mijlocul anului 2014, 27,1% dintre conexiunile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe erau furnizate prin intermediul tehnologiei DSL, în timp ce 15,0% dintre acestea erau furnizate prin intermediul rețelilor de cablu coaxial, 48,2% prin intermediul fibrei optice, iar restul de 9,7% prin intermediul unor alte tehnologii de acces, în principal prin cablu UTP/FTP. În toate celelalte state membre ale Uniunii Europene, ponderea conexiunilor în bandă largă la puncte fixe furnizate prin intermediul altor tehnologii decât DSL este semnificativ mai mică. Conform celor mai recente date publicate pe pagina de internet a Comisiei Europene¹⁹, un procent de 70,9% dintre conexiunile de acces la internet în bandă largă erau realizate prin intermediul tehnologiilor DSL, la nivelul statelor membre.

Figura nr. II.7. – Structura conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în funcție de tehnologia utilizată sau suportul utilizat pentru conectare, la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, la 30 iunie 2014

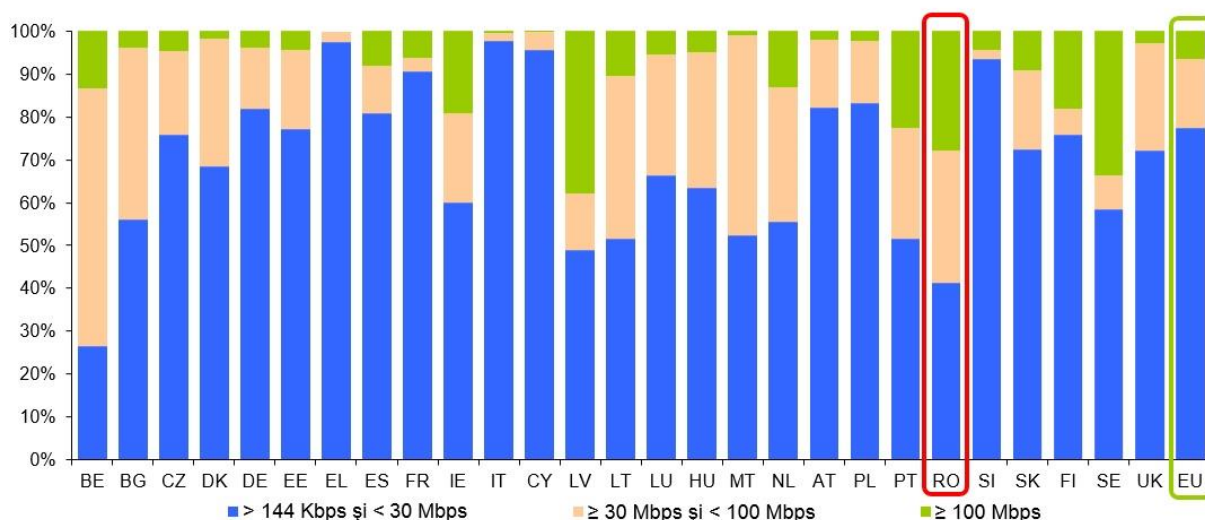

Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

În strânsă legătură cu varietatea tehnologiilor utilizate pentru furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă în România, este de menționat faptul că majoritatea conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe sunt furnizate la viteze „best-effort” de peste 30 Mbps (59%), spre deosebire de doar 22% la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, după cum se observă în figura II.8.

¹⁹ Sursa: Agendă Digitală pentru Europa, Comisia Europeană – Iunie 2014.

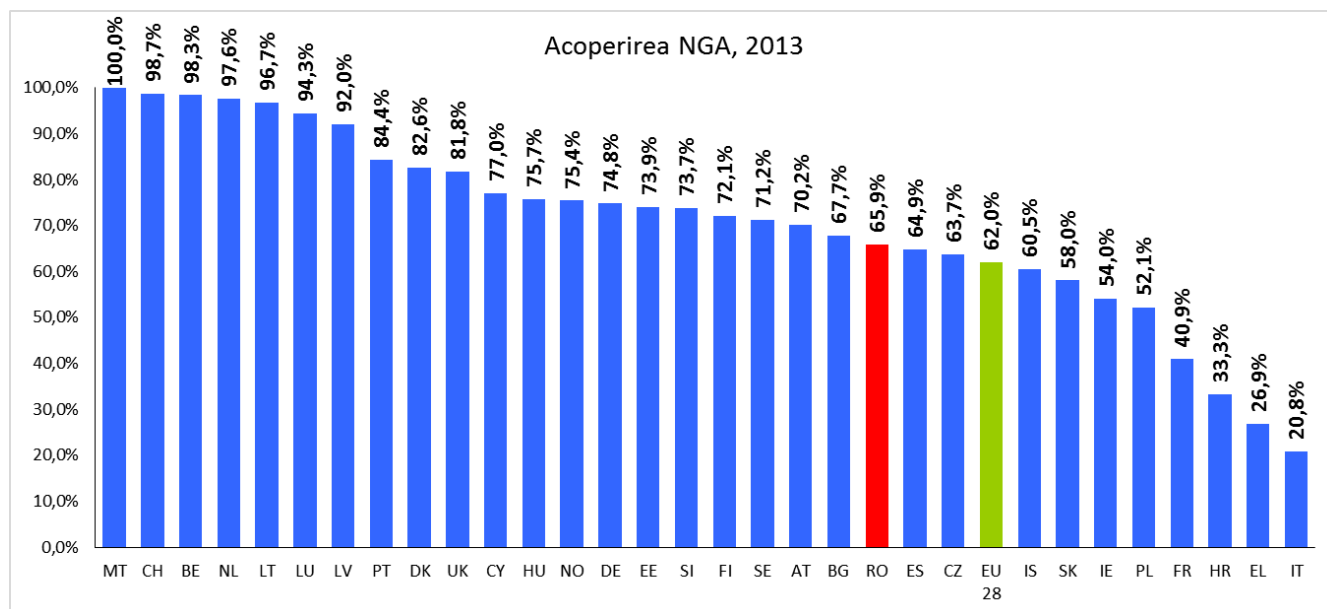
Figura nr. II.8. – Structura conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în funcție de vitezele de transmisie „best-effort” furnizate, la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, la 30 iunie 2014

Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

Un alt indiciu în ceea ce privește gradul de concurență manifestat la nivelul infrastructurilor de pe piața din România este reprezentat de faptul că, deși gradul de acoperire cu rețele pentru accesul în bandă largă în România este ușor sub media înregistrată la nivelul Uniunii Europene (90% din gospodăriile din România, față de 97,2% din gospodăriile Uniunii Europene), operatorii din România au făcut investiții semnificative în rețelele deținute în scopul furnizării serviciilor de acces la internet în bandă largă de mare viteză (NGA). Astfel, la sfârșitul anului 2013, acoperirea cu rețele NGA în România era mai ridicată – 65,9% dintre gospodării, decât acoperirea de la nivelul Uniunii Europene – 62,0% dintre gospodării. Situația comparativă este prezentată în figura nr. II.9²⁰.

Figura nr. II.9. – Acoperirea cu rețele de comunicații electronice ce permit furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă de mare viteză la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, la 31 decembrie 2013

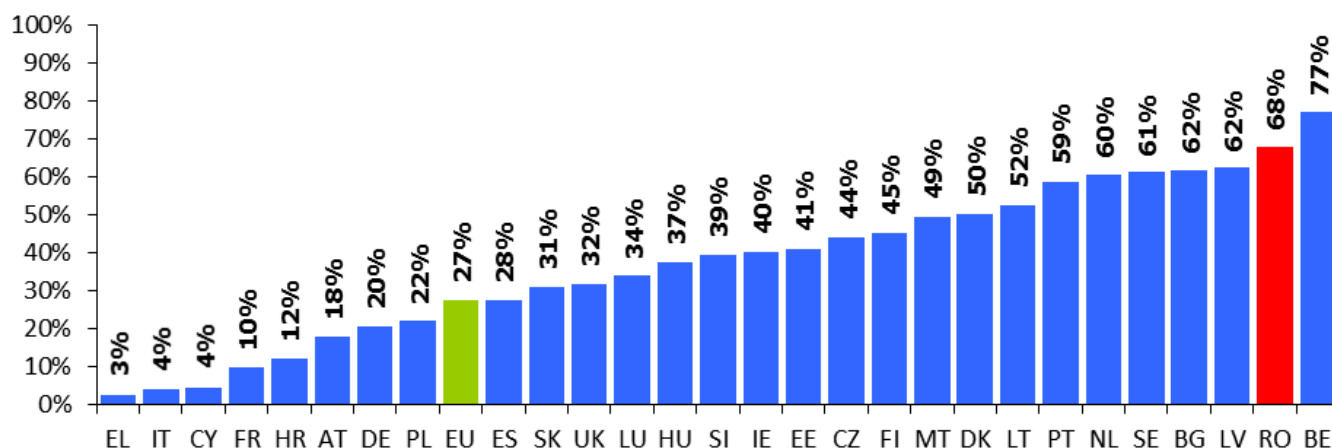

Sursa: Studiu cu privire la acoperirea rețelelor pentru servicii de bandă largă în Europa 2013, IHS & VVA pentru Comisia Europeană – 2014

²⁰ Sursa: Studiu cu privire la acoperirea rețelelor pentru servicii de bandă largă în Europa 2013, Comisia Europeană – 2014.

După cum se poate observa în figura nr. II.10., investițiile operatorilor în infrastructura necesară pentru furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă de mare viteză²¹ se reflectă în proporția ridicată a utilizării unor astfel de servicii în totalul numărului de conexiuni de acces la internet în bandă largă din România (68%), față de cea înregistrată la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene (27%), la 30 iunie 2014.

Figura nr. II.10. – Structura conexiunilor de acces la internet în bandă largă de mare viteză (conexiuni de tip NGA) în statele membre ale Uniunii Europene, la data de 30 iunie 2014

Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

Dat fiind numărul neînsemnat de linii de acces la bucla locală achiziționate de furnizorii alternativi de la operatorul fost monopolist, în România conexiunile de acces la internet prin intermediul tehnologiei DSL sunt furnizate în principal de Telekom Romania Communications S.A. Acesta este motivul pentru care cota de piață a Telekom Romania Communications S.A. pe segmentul de conexiuni de acces la internet prin intermediul tehnologiei DSL este una dintre cele mai ridicate din Uniunea Europeană. Pe de altă parte, acest aspect trebuie evaluat ținând cont de faptul că furnizorul fost monopolist din România deține, în ansamblu, una din cele mai mici cote de piață în comparație cu alți furnizori foști monopolști din alte state membre ale Uniunii Europene, în timp ce gradul de concurență la nivel de infrastructuri este cel mai ridicat.

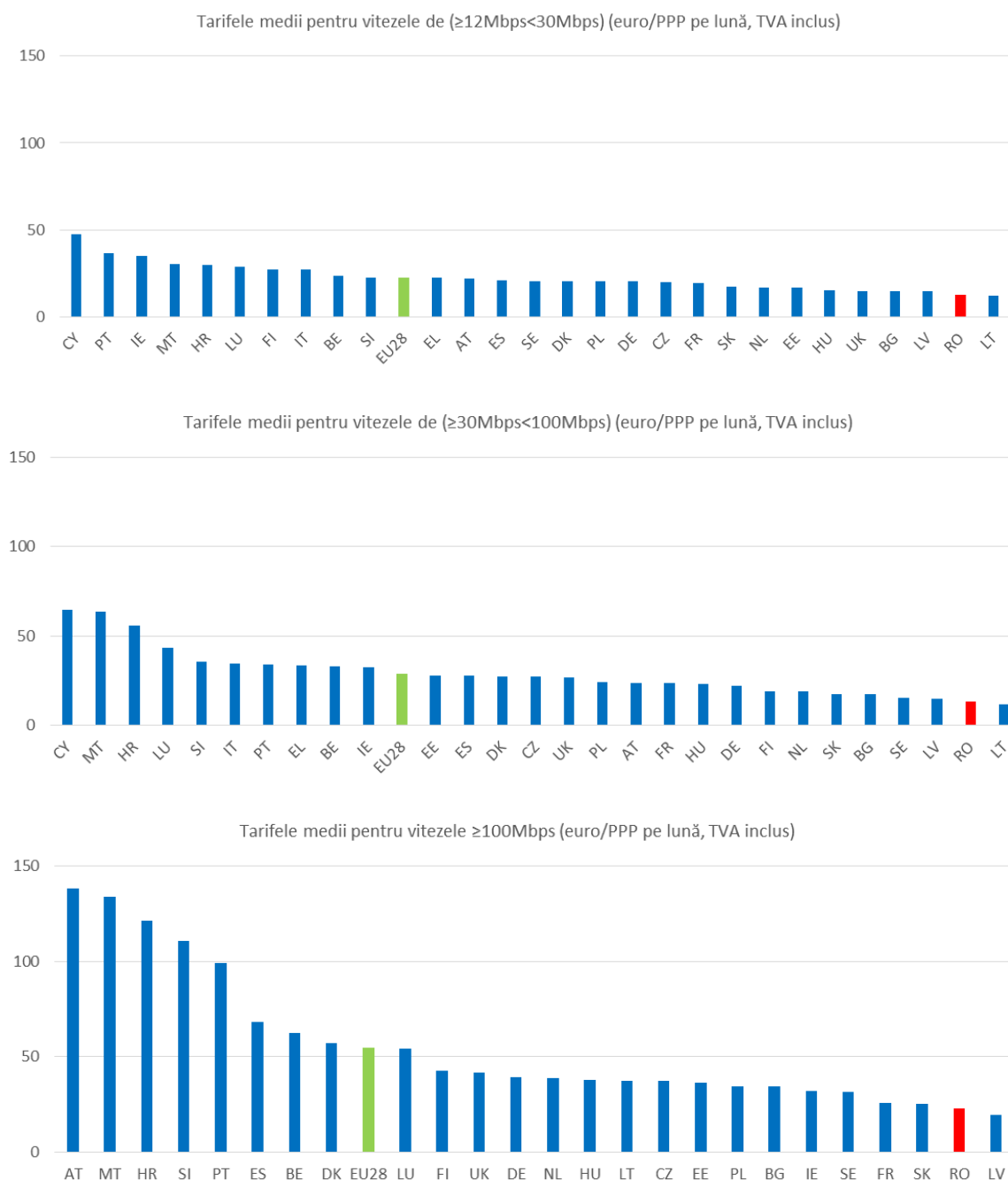
În ceea ce privește reglementările existente la nivelul pieței de gros, în timp ce, în România, accesul la servicii în bandă largă la nivelul pieței de gros nu a fost reglementat, furnizarea accesului necondiționat la bucla locală a fost o obligație impusă operatorului fost monopolist începând cu anul 2004, detalii în acest sens fiind prezentate la punctul 4.5.

2.5. Tarifele practicate pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

O comparație a tarifelor practicate la nivelul pieței cu amănuntul pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cu tarifele practicate în alte state membre arată că, în România, nivelul tarifelor pentru servicii cu viteze de transmisie mari și foarte mari sunt printre cele mai scăzute. Mai jos sunt prezentate câteva exemple în acest sens.

²¹ Conexiunile de acces la internet în bandă largă de mare viteză (conexiuni de tip NGA) reprezintă conexiunile pentru serviciile de acces la internet în bandă largă prin tehnologiile FTTH, FTTB, VDSL, Docsis 3.0, respectiv alte conexiuni de tip NGA. Detalii despre tipurile de conexiuni și tehnologii sunt furnizate în secțiunile următoare ale documentului.

Figura nr. II.11. - Situație comparativă a tarifelor medii determinate pe baza ofertelor disponibile pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la viteze de ($\geq 12\text{Mbps}$ < 30Mbps), ($\geq 30\text{Mbps}$ < 100Mbps), ($\geq 100\text{Mbps}$) (euro/PPP pe lună, TVA inclus), valabile în 2014

Sursa: Raportul Agendei Digitale, Comisia Europeană

Așa cum se poate observa în figura nr. II.11., conform datelor Comisiei Europene, în anul 2014, tarifele medii pentru serviciile de acces la internet la puncte fixe, pentru toate vitezele mai mari sau egale cu 12 Mbps disponibile în România, au fost cele mai scăzute din Europa, exceptând tarifele precepute în Lituania, în cazul vitezelor de transmisie mai mari sau egale cu 12 Mbps și mai mici de 100 Mbps, respectiv în Letonia, în cazul vitezelor de transmisie de cel puțin 100 Mbps.

2.6. Concluzii

Realizarea unei comparații între România și statele membre ale Uniunii Europene în ceea ce privește serviciile de acces la internet în bandă largă trebuie să aibă în vedere o serie de aspecte specifice la nivel național, și nu să fie bazată strict pe ratele de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe. O comparație strict din punctul de vedere al valorilor indicatorilor ar conduce la crearea unei imagini simpliste și eronate privind situația concurențială pe piața serviciilor de acces la internet la puncte fixe, fiind necesar ca datele să fie interpretate într-un context mai larg.

Cu toate că, în România, rata de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe este nesatisfăcătoare, ANCOM consideră că această situație este rezultatul acțiunii mai multor factori, preponderent exogeni, cum ar fi gradul redus de penetrare a calculatoarelor personale, respectiv a terminalelor care permit accesul la internet de acasă, la nivel de populație, gradul redus de alfabetizare informațională, precum și nivelul scăzut al venitului mediu pe cap de locuitor, în special în mediul rural, și nu al lipsei de concurență pe piață.

Trebuie remarcat faptul că tarifele pentru conexiunile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în special pentru cele cu viteze de transmisie de cel puțin 30 Mbps, sunt printre cele mai scăzute din Uniunea Europeană. De asemenea, în România, piața se caracterizează printr-una dintre cele mai reduse cote de piață ale operatorilor foști monopolști și prin cel mai ridicat grad de concurență la nivel de infrastructuri, comparativ cu situația din celelalte state membre ale Uniunii Europene.

Capitolul III

Piețele cu amănuntul corespunzătoare piețelor de gros ale serviciilor de acces la elemente de infrastructură și serviciilor de acces în bandă largă

A. Piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă

3.1. Definiția actuală a pieței relevante cu amănuntul a serviciilor de acces la internet furnizate la puncte fixe

Punctul de plecare a analizei pieței de gros a serviciilor de acces la elemente de infrastructură și, respectiv, a pieței de gros a serviciilor de acces în bandă largă îl reprezintă identificarea pieței relevante cu amănuntul corespunzătoare, și anume delimitarea granițelor pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă.

Serviciile furnizate la nivelul pieței cu amănuntul, corespunzătoare serviciilor de acces la elemente de infrastructură și, respectiv, serviciilor de acces în bandă largă, sunt, pe de o parte, serviciile de acces la puncte fixe în rețelele publice de telefonie, iar pe de altă parte serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, care fac obiectul analizei de piață actuale. În general, furnizarea accesului la servicii de acces la internet în bandă largă încorporează două elemente, și anume: (i) servicii de transmisie/rețea la/de la locația utilizatorului final (ii) furnizarea de servicii de acces la internet, în special asigurarea conectivității între utilizatorii finali cu servere din alte rețele. De obicei, aceste două servicii sunt furnizate „la pachet”.

În cadrul demersului precedent de revizuire a piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de acces la elemente de infrastructură și serviciilor de acces la internet în bandă largă, desfășurat în perioada 2009 – 2010, pentru a defini piața relevantă a produsului, Autoritatea a realizat analize de substituibilitate atât din punctul de vedere al cererii, cât și al ofertei, ținând cont de modalitățile de acces, respectiv de tehnologiile existente pe piață la acea dată, precum și de categoriile de utilizatori cărora li se adresează serviciile - persoane fizice, respectiv, persoane juridice.

În urma analizei de piață din anul 2010²², definiția pieței relevante a produsului în vigoare, în prezent, este următoarea:

„Piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, care cuprinde serviciile de acces la internet în bandă asimetrică, indiferent de ratele de „partajare” sau vitezele de transmisie furnizate utilizatorilor finali – persoane fizice și utilizatorilor finali – persoane juridice, prin intermediul tehnologiilor de acces la puncte fixe (xDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică și radio).”

3.2. Identificarea pieței relevante a produsului

La fel ca în analiza precedentă, evaluarea actuală a pieței cu amănuntul pornește de la serviciul de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe, ale cărui caracteristici principale sunt următoarele:

- furnizare permanentă - nu este necesară apelarea unui număr de acces, cum se întâmplă în cazul serviciilor de acces dial-up la internet. Această facilitate permite utilizatorului să fie conectat permanent la rețea, astfel încât să beneficieze de furnizarea de servicii în timp real, cum ar fi serviciul de e-mail sau serviciul de navigare pe internet;
- oferirea posibilității de a utiliza simultan atât serviciul de voce cât și pe cel de date, dacă acestea sunt furnizate împreună pe același suport fizic;
- viteza de download (viteza cu care utilizatorul final primește informația) este mai mare decât viteza de upload (viteza cu care utilizatorul final trimite informația).

²² http://www.ancom.org.ro/uploads/forms_files/134661911_referat_aprobare_WLA_WBA.pdf.

În prezentul document, prin **serviciu de acces la internet în bandă largă la puncte fixe se înțelege serviciul de acces la internet la puncte fixe, care asigură o conexiune permanentă la internet (conexiune dedicată) la o viteză de download „best-effort” de peste 144 kbps.**

Pornind de la serviciul descris mai sus, dat fiind că, în perioada 2010 – 2014, cu excepția accesului de tip dial-up la internet (care nu mai face parte din ofertele furnizorilor și a cărui utilizare a fost infimă²³) pentru care nu se mai justifică o analiză de substituibilitate, nu s-au înregistrat modificări substanțiale în ceea ce privește modalitățile (tehnologii, suporturi etc.) de furnizare a serviciilor de acces la internet la puncte fixe, ANCOM a reevaluat măsura în care se mențin concluziile analizei de piață precedente în ceea ce privește următoarele aspecte:

1. Există o singură piață relevantă pentru serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe în funcție de tipurile de suporturi/tehnologii de acces utilizate pentru furnizare (tehnologie ADSL, VDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică, radio, satelit);

2. Există o singură piață relevantă pentru serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă pentru toate nivelurile de calitate a serviciilor (atât din punctul de vedere al vitezelor de transmisie furnizate, cât și al ratei de „partajare”²⁴ asigurate);

3. Serviciile de acces simetric la internet în bandă largă (de exemplu, prin HDSL/SDSL) nu sunt în aceeași piață cu serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă;

4. Serviciile de linii închiriate și serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă nu fac parte din aceeași piață relevantă;

5. Serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe și serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte mobile nu fac parte din aceeași piață relevantă;

6. Serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe și serviciile care integrează într-un singur pachet serviciul de acces la internet în bandă largă, serviciul de telefonie la puncte fixe și/sau serviciul de (re)transmisie a programelor de televiziune și/sau serviciul de telefonie la puncte mobile nu fac parte din aceeași piață relevantă;

7. Serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate utilizatorilor - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor – persoane juridice determină aceeași piață relevantă.

3.2.1. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe pentru toate tipurile de suporturi/tehnologii de acces utilizate

În prezent, serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe sunt furnizate utilizatorilor finali din România în principal prin intermediul următoarelor tehnologii/suporturi de acces:

- ADSL/VDSL: aceste tehnologii sunt specifice rețelelor de fire metalice torsadate din cupru și sunt disponibile în zonele în care au fost implementate multiplexoare digitale de acces (DSLAM) la nivelul comutatoarelor locale sau al unităților distanțe, iar lungimea perechii de fire metalice torsadate din cupru este suficient de mică astfel încât să permită furnizarea serviciului din punct de vedere tehnic. Această tehnologie este utilizată în principal de către Telekom Romania Communications S.A.;

- cablu coaxial: cu toate că rețelele de cablu coaxial sunt disponibile pe scară largă în România, atât în zonele urbane, cât și în cele rurale, acestea nu sunt în totalitate modernizate (nu permit comunicații bidirecționale) pentru a susține oferirea de servicii de acces la internet în bandă largă²⁵. Această tehnologie

²³ Față de analiza precedentă, menționăm că traficul de acces dial-up și ISDN la internet a scăzut constant în perioada analizată, de la aproximativ 42 milioane minute în anul 2009 la sub 0,2 milioane minute în anul 2014 (nu mai există abonamente pentru serviciile de acces la internet prin dial-up, ci doar numere de acces cu plata pe „unitatea de consum”).

²⁴ Rata de partajare – reprezintă numărul maxim de utilizatori care pot utiliza în comun, la un moment dat, un segment al rețelei de acces (de exemplu o rata de partajare de 20:1 implică un număr maxim de 20 de utilizatori care pot utiliza în comun, la un moment dat, un segment de rețea de acces).

²⁵ La data de 31 decembrie 2014, rata de penetrare a serviciilor de retransmisie a programelor audiovizuale prin intermediul rețelelor de cablu la 100 gospodării a fost de 58,6%.

este utilizată, în principal, în configurație de tip HFC²⁶, de către principalii operatori de rețele de cablu, RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.R.L.;

- cablu UTP/FTP: acest suport este utilizat de către operatorii de „rețele de cartier”, dar și de operatorii de rețele de cablu coaxial (suplimentar față de infrastructura de cablu coaxial, pe care sunt retransmise exclusiv programele TV), în principal în configurație de tip FTTx²⁷;

- fibră optică (FTTH): această tehnologie asigură performanțe superioare în ceea ce privește furnizarea serviciilor de acces la internet și este utilizată pe scară din ce în ce mai largă în România. Cei mai importanți furnizori care folosesc această tehnologie sunt RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A., UPC Romania S.R.L. și Nextgen Communications S.R.L.;

- radio: sistemele de acces la puncte fixe pe suport radio (de tip FWA) sunt utilizate de către operatori precum S.N. Radiocomunicații S.A., RCS & RDS S.A., UPC Romania S.R.L. sau Telekom Romania Communications S.A., pentru a conecta punct – la – punct în principal utilizatorii - persoane juridice;

- satelit: există două tipuri de acces la internet prin satelit - acces de tip mono-direcțional și acces de tip bidirecțional. Accesul mono-direcțional utilizează o conexiune de acces la internet prin intermediul rețelei publice cu transmisie prin satelit pentru transmiterea datelor către utilizatorul final („download”), în timp ce, pentru „upload”, se folosește, în general, o conexiune dial-up, prin rețeaua PSTN. Accesul bidirecțional utilizează rețeaua cu transmisie prin satelit atât pentru transmiterea, cât și pentru recepționarea datelor.

Serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor ADSL, VDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică, satelit și radio (de tip FWA/BWA) asigură în principal accesul asimetric la internet. În România, există o mare diversitate de tehnologii de acces local utilizate de către operatorii de rețele de comunicații electronice. Din punct de vedere al acoperirii, merită menționat faptul că 71,4% din gospodăriile din România sunt acoperite de rețele de tip xDSL (inclusiv VDSL), 58% de rețele de fibră optică tip FTTH și FTTB, în timp ce 32,4% din gospodăriile sunt acoperite de rețele de cablu (inclusiv de tip DOCSIS 3). Din punct de vedere al utilizării, la data de 31 decembrie 2014, cea mai răspândită formă de acces asimetric la internet era cea pe suport de cablu UTP/FTP (58,4% dintre conexiuni), urmată de xDSL (25,7%), cablu coaxial (11,6%), FTTH (3,6%) și radio (0,6%).

La fel ca în analiza de piață precedentă, ANCOM apreciază că serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor/suporturilor ADSL/VDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică și radio sunt substituibile atât din punctul de vedere al funcționalității și al caracteristicilor care sunt similare (în mod particular, în ceea ce privește vitezele „best-effort” oferite), cât și al disponibilității, al gradului de acoperire și al tarifelor. Prin urmare, din punct de vedere prospectiv, opinia Autorității este că, în cazul unei creșteri mici, dar semnificative și de durată a prețului cu 5-10%, numărul utilizatorilor finali care ar trece de la utilizarea unei tehnologii de acces asimetric la internet de tip ADSL/VDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică sau radio la o altă tehnologie de acces asimetric la internet dintre cele enumerate ar fi suficient de mare pentru a face neprofitabilă creșterea prețurilor pentru un furnizor monopolist ipotetic, date fiind costurile de schimbare reduse.

²⁶ HFC (eng. Hybrid fibre-coaxial; ro. rețea hibridă de fibră optică și cablu coaxial) este un termen utilizat pentru a descrie o rețea de acces în bandă largă care combină infrastructura de fibră optică și cablu coaxial. Rețeaua tipică HFC este dezvoltată în jurul unui HeadEnd care distribuie/recepționează semnalul (analogic de televiziune, transmisia de date) prin fibră optică până la nodurile care convertesc semnalul optic în semnal electric și îl redistribuie printr-un cablu coaxial către fiecare abonat în parte.

²⁷ În cazul utilizării tehnologiei de fibră optică de tip FTTx, în funcție de proximitatea fibrei optice față de locul unde se află utilizatorul final, există următoarele categorii de arhitecturi:

- FTTH (fibre to the Home): în cazul în care rețeaua de fibră optică ajunge până la utilizatorului final;
- FTTB (Fibre to the Building): în cazul în care rețeaua de fibră optică ajunge până la clădire/scară, accesul la utilizatorul final fiind asigurat prin cablu coaxial, cablu UTP/FTP, radio, pereche de fire metalice de cupru sau alte mijloace;
- FTTC (Fibre to the Cabinet/Curb): în cazul în care rețeaua de fibră optică ajunge până la nivelul cabinetului stradal, la o distanță mai mică de 300 m de utilizatorul final. Accesul la utilizatorul final este asigurat prin cablu coaxial, cablu UTP/FTP, radio, pereche de fire metalice de cupru sau alte mijloace;
- FTTN (Fibre to the Node): în cazul în care rețeaua de fibră optică ajunge până la nivelul cabinetului stradal, la o distanță mai mare de 300 m de utilizatorul final. Accesul la utilizatorul final este asigurat prin cablu coaxial, cablu UTP/FTP, radio, pereche de fire metalice de cupru sau alte mijloace.

De asemenea, indiferent de infrastructura de rețea utilizată pentru furnizarea serviciului de acces asimetric la internet în bandă largă la puncte fixe (DSL, cablu, fibra optică, radio), din punct de vedere al utilizatorului, serviciul pus la dispoziție este identic. Din punctul de vedere al furnizării serviciului, diferențele se observă exclusiv în momentul conectării serviciului, în funcție de infrastructura utilizată fiind necesar un alt model de echipament de transmisie a semnalului (modem, set-top box). Odată instalate și configurate echipamentele, modalitatea de folosire a serviciului de către utilizator este similară pe toată durata de utilizare a serviciului, indiferent de infrastructura de rețea utilizată.

În ceea ce privește accesul la internet prin intermediul rețelei cu transmisie prin satelit, la data de 31 decembrie 2014, în România, existau 8 operatori care furnizau 527 conexiuni de acces la internet prin intermediul satelitului, reprezentând un procent infim din numărul total de conexiuni de acces la internet în bandă largă, și în scădere față de 31 decembrie 2009, când 8 operatori furnizau aproximativ 600 conexiuni. Diferențele de preț și calitate dintre ofertele de acces la internet prin intermediul rețelei cu transmisie prin satelit și celelalte tehnologii de acces la internet furnizat la punct fix sunt semnificative. Astfel, de exemplu, pachetul *Tooway 8*²⁸ furnizat de societatea Media Sat S.R.L. are un tarif lunar de 21,08 euro (TVA inclus) pentru servicii de acces la internet la o viteză de transmisie „best-effort” de 10 Mbps, pentru un trafic inclus de 8 GB, de aproximativ 3 ori mai mare decât tariful mediu lunar pentru acces la internet la puncte fixe prin alte tehnologii, la aceeași viteză. După depășirea traficului inclus, viteza scade la 64 kbps.

Cu toate că, în viitor, ar putea exista premisele pentru ca inclusiv accesul la internet prin intermediul acestui suport să cunoască o dezvoltare importantă, în orizontul de timp al analizei Autoritatea nu consideră că nivelul de substituibilitate cu celelalte tehnologii este suficient pentru a concluziona că serviciul de acces la internet prin satelit face parte din aceeași piață relevantă cu serviciile de acces la internet furnizate prin intermediul tehnologiilor/suporturilor ADSL/VDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică și radio, având în vedere disponibilitatea limitată a ofertelor, rata de penetrare scăzută și evoluția acesteia, nivelul tarifelor mult mai mare și funcționalitatea diferită a serviciului în comparație cu serviciile furnizate prin intermediul celorlalte tehnologii²⁹.

Așadar, rămâne valabilă concluzia ANCOM din analiza precedentă conform căreia serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor/suporturilor ADSL, VDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică și radio (FWA/BWA) sunt substituibile din punctul de vedere al cererii și, prin urmare, fac parte din aceeași piață relevantă a produsului.

3.2.2. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă pentru toate nivelurile de calitate a serviciilor (în funcție de viteza de transmisie și rata de „partajare” asigurată)

Caracteristica de asimetrie a serviciilor de acces la internet în bandă largă este dată de doi parametri principali:

- *viteza de transmisie „best-effort” sau „până la”* - rata la care sunt transmise datele printr-o conexiune de acces la internet; de obicei, aceasta este măsurată în kilobiți/secundă (kbps) sau megabiți/secundă (Mbps). Având în vedere că o conexiune de acces la internet este împărțită între mai mulți utilizatori, valoarea reală a vitezei atinse poate fi mai mică decât viteza „best-effort”;
- *rata de „partajare”* - reprezintă numărul maxim de utilizatori finali care pot folosi în comun, la un moment dat, un segment al rețelei de acces (de exemplu, o rata de partajare de 20:1 implică un număr maxim de 20 de utilizatori care pot utiliza în comun, la un moment dat, un segment de rețea de acces).

Cu cât rata de „partajare” este mai mică, cu atât viteza de transmisie reală care poate fi atinsă este mai mare, întrucât lărgimea de bandă este împărțită între mai puțini utilizatori.

²⁸ <http://www.mediasat.ro/tooway-abonamente.html>

²⁹ Conexiunile de acces la internet prin intermediul rețelelor publice cu transmisie prin satelit sunt utilizate, în general, pentru „back-up”, scopul fiind funcționalitatea/disponibilitatea permanentă.

ANCOM a re-analizat dacă piața relevantă a produsului cuprinde serviciile de acces la internet în bandă largă pentru toate vitezele de transmisie și, respectiv, pentru toate ratele de „partajare” furnizate sau dacă este necesar să fie definite două sau mai multe piețe distincte.

3.2.2.1. Analiza structurii pieței în funcție de vitezele de transmisie aferente serviciilor de acces la internet în bandă largă furnizate în România. Analiza necesității definirii unei singure piețe pentru serviciile de acces la internet în bandă largă pentru toate vitezele de transmisie.

Substituibilitatea cererii

Tabelele nr. III.1., III.2.a. și III.2.b. prezintă vitezele de transmisie „best-effort” ale serviciilor de acces la internet oferite de cei mai importanți furnizori din România – de exemplu, Telekom Romania Communications S.A. (DSL și fibră optică), RCS & RDS S.A., UPC Romania S.R.L. (ambii utilizează fibră optică, cablu coaxial, cablu UTP/FTP și radio), Digital Cable Systems S.A. și Nextgen Communications S.R.L., precum și tarifele corespunzătoare, practicate pentru abonamentele lunare. O caracteristică generală a acestor oferte de servicii de acces la internet în bandă largă este aceea că tarifele cresc odată cu viteza de transmisie furnizată. Este evident că, cel puțin teoretic, din punctul de vedere al cererii³⁰, extremele nu sunt substituibile, adică serviciile având viteze de transmisie foarte mici, oferite la tarife mai scăzute, nu sunt substituibile cu serviciile având viteze de transmisie mai mari, oferite la tarife foarte mari. Pe de altă parte, la nivelul pieței de servicii de acces la internet în bandă largă de tip asimetric se manifestă un mecanism de substituibilitate în lanț, neexistând un punct de discontinuitate clar și permanent între diferite viteze, după cum se poate observa în datele prezentate în tabele. Astfel, existența unui asemenea mecanism determină constrângeri concurențiale la nivelul tuturor vitezelor de transmisie. Practic, ofertele de servicii de acces la internet ale furnizorilor din România, în special în ceea ce privește tarifele și vitezele puse la dispoziție, sunt într-o continuă schimbare și îmbunătățire, fiind imposibil de stabilit o limită minimă și o limită maximă a vitezelor clare și stabile și, de asemenea, fiind puțin probabil ca, de exemplu, un furnizor monopolist ipotetic de conexiuni de acces la internet cu o viteză de peste 144 kbps să poată impune în mod profitabil o creștere mică, dar semnificativă și de durată a tarifelor, deoarece utilizatorii vor avea posibilitatea ca, pentru același tarif, să opteze pentru un serviciu cu o viteză mai mare. Prin urmare, serviciile cu viteze de transmisie mai mari sunt suficient de substituibile din punctul de vedere al cererii cu serviciile având viteze de transmisie mai mici, ceea ce ar face creșterea de preț nerentabilă pentru serviciile cu viteze mai mici.

Potrivit pct. 58 din Comunicarea Comisiei privind definirea pieței relevante în sensul dreptului comunitar al concurenței 97/C 372/03³¹ *„Din perspectivă practică, conceptul de lanț de substituție trebuie coroborat cu elemente de fapt, legate, de exemplu, de interdependența la nivelul prețurilor la limitele lanțurilor de substituție, pentru a putea defini, în cazuri individuale, o piață relevantă mai largă. Nivelurile de preț la limitele lanțurilor trebuie, de asemenea, să fie de aceeași dimensiune”*. Cu alte cuvinte, dacă prețul serviciilor/produselor care fac parte dintr-un lanț de substituție continuu se modifică totuși independent unul de altul, atunci aceasta sugerează că lanțul de substituție nu este suficient de puternic pentru a include serviciile/produsele în aceeași piață relevantă a produsului. Or, datele prezentate în tabelele nr. III.1., III.2.a. și nr. III.2.b. evidențiază faptul că, în ultimii ani, tarifele serviciilor de acces la internet în bandă largă au avut o evoluție în aceeași direcție (în general, în scădere de la o perioadă la alta³²), indiferent de vitezele de transmisie „best-effort” furnizate.

Aplicând mecanismul de substituibilitate în lanț, ANCOM consideră că sunt îndeplinite condițiile necesare pentru a concluziona că, din punct de vedere al cererii, piața relevantă a produsului include atât

³⁰ ANCOM subliniază că, în ceea ce privește gradul de cunoaștere a vitezei „best-effort” menționate în contract, utilizatorii finali – persoane fizice cunosc în proporție de 63% prevederile contractuale legate de viteza furnizată pentru serviciile de acces la internet, conform rezultatelor studiilor de piață realizate în rândul utilizatorilor de servicii de acces la internet la puncte fixe realizate de către Mercury Research S.R.L.

³¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1997:372:FULL&from=EN> (disponibilă în limba engleză).

³² În anumite situații, creșterile tarifare de la o perioadă la alta pot fi determinate de modificarea cursului valutar, tarifele exprimate în moneda națională fiind cel mult constante, respectiv de includerea de beneficii adiționale oferite utilizatorilor finali.

servicii de acces la internet cu viteze de transmisie mai mici, cât și servicii de acces la internet cu viteze de transmisie mai mari (cu viteze la valori situate la extreme), care nu sunt substituibile în mod direct.

De asemenea, din punct de vedere al substituibilității ofertei, situația nu s-a modificat față de analiza de piață precedentă, în sensul că aceasta este suficient de puternică pentru a crea constrângeri concurențiale. Astfel, este relativ simplu pentru furnizorii de servicii de acces la internet cu viteze de transmisie mai mici să ofere servicii de acces la internet cu viteze de transmisie mai mari (cu excepția cazului în care sunt necesare investiții noi în rețele de fibră optică, ca, de exemplu, în modernizarea unei rețele ADSL pentru a permite furnizarea de servicii VDSL). Prin urmare, ANCOM menține concluzia din analiza de piață precedentă conform căreia, pe baza substituibilității ofertei, piața relevantă a produsului include toate vitezele de transmisie furnizate.

Practic, din situația ofertelor pentru serviciile de acces la internet cu diferite viteze de transmisie, prezentată în tabelul III.1. de mai jos, se observă că nu există discontinuități majore în ceea ce privește rezultatele aplicării mecanismului de substituibilitate în lanț. În general, există o gamă largă de opțiuni de servicii cu diferite viteze de transmisie, disponibile la tarife variate și care utilizează același tip de suport de transmisie. În plus, vitezele de transmisie pentru serviciile furnizate clienților sunt îmbunătățite periodic de către furnizori, în timp ce tarifele înregistrează chiar și scăderi de la o perioadă la alta, astfel încât orice neconcordanță care poate apărea în ceea ce privește substituibilitatea în lanț ar fi puțin probabil să fie stabilă în timp.

Tabelul nr. III.1. – Exemple de tarife pentru servicii de acces la internet la puncte fixe destinate utilizatorilor finali – persoane fizice, în funcție de vitezele de transmisie „best-effort”*. Evoluție în perioada 2009 – 2015.

Perioada	Tarife (euro/lună) / Viteze de transmisie „best-effort” (Mbps)																			
	2	3	5	8	10	12	15	20	24	30	50	60	100	120	150	200	250	300	500	1000
	Societatea RCS & RDS S.A.																			
Dec 09		6,63	9,23								6,63		9,23							
Dec 10		6,76	9,09								6,76		9,09							
Dec 11		6,70	9,01								6,70		9,01							
Dec 12		6,46	8,69								6,46		8,69							
Dec 13											6,56		8,81						10,93	13,16
Aug 14													6,60			8,87			10,24	12,51
Iul 15													6,53					8,78	10,14	12,39
	Societatea UPC Romania S.R.L.**																			
Dec 09	5,92					8,28				14,20										
Dec 10		4,33					7,22			8,67										
Dec 11					4,30			7,16				11,46			14,33					
Dec 12					4,14			6,90				11,05			13,81					
Dec 13					3,36			5,60				7,84	8,96	11,20	11,20					
Aug 14													9,04		11,30	13,56				
Iul 15																9,46			13,96***	
	Societatea Digital Cable Systems S.A.																			
Dec 09	10,64		13,00		15,37															
Dec 10				11,18		13,51		15,84												
Dec 11				11,09		13,41		15,72												
Dec 12					10,91			13,14		15,37										
Dec 13								11,20					15,68							
Aug 14								11,30					15,82							
Iul 15								9,85					13,80							
	Societatea Nextgen Communications S.R.L.																			
Dec 09				5,20			7,80			13,00										
Dec 10										6,06	7,22		9,78							
Dec 11										6,47	8,09		10,17							
Dec 12										6,24	7,80		9,80							
Dec 13										5,98	6,33		7,91							
Aug 14											6,83		8,42							
Iul 15										6,76		8,33					11,04****		15,54****	

Note:

*Tarife exprimate în euro cu TVA/lună;

**Serviciul de acces la internet este furnizat în mod legat cu serviciul de retransmisie a programelor de televiziune, astfel încât costul total plătit de utilizator este mai mare;

***Serviciul este disponibil doar în Alba Iulia, București, Buzău, Buzias, Cluj Napoca, Constanța, Cugir, Dej, Deva, Galați, Iași, Miercurea Ciuc, Mioveni, Năsăud, Ploiești, Sănnicolau Mare, Sfântu Gheorghe, Suceava, Timișoara și Tecuci;

****Serviciul este disponibil doar în Alba Iulia, Bistrița, Câmpina, Cluj Napoca, Corbeanca, Cornu, Dobroiești, Giurgiu, Mangalia, Miercurea Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Voluntari – zona Pipera, Rădăuți, Sibiu, Târgoviște, Tulcea și Zalău.

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate de furnizori și conform informațiilor disponibile pe paginile de internet ale acestora.

În ceea ce privește societatea Telekom Romania Communications S.A., furnizorul comercializează serviciile de acces la internet în mod legat cu serviciile de telefonie fixă, astfel încât tarifele serviciilor pentru diferite viteze furnizate de acesta, precum și evoluția acestora au fost analizate în mod separat. Așa cum se poate observa în tabelele III.2.a., respectiv III.2.b., în general, s-a înregistrat o scădere a tarifelor de la o perioadă la alta, coroborată cu creșterea vitezelor de transmisie „best-effort” oferite sau cu beneficiile adiționale obținute de către utilizatorii finali.

Spre exemplu, Telekom Romania Communications S.A. furniza servicii de acces la internet la viteze „best-effort” de maximum 20 Mbps prin tehnologie ADSL, respectiv 30 Mbps prin tehnologie VDSL, în perioada 2009 – 2010, la tarife ce au înregistrat scăderi, după cum este prezentat în tabelul nr. III.2.a. Dacă în anul 2009 serviciile de acces la internet cu viteze de transmisie de 30 Mbps aveau un tarif de 12,10 euro/lună, aceleași servicii puteau fi achiziționate la un tarif de 6,90 euro/lună în anul 2010. Începând cu anul 2010, furnizorul a adăugat în oferta sa și servicii de acces la internet la viteze de maximum 100 Mbps oferite prin intermediul fibrei optice, în configurație de tip FTTB, la același tarif, de 6,90 euro/lună.

Tabelul nr. III.2.a. – Ofertele pentru servicii de acces la internet la puncte fixe destinate utilizatorilor finali – persoane fizice ale societății Telekom Romania Communications S.A., în funcție de vitezele de transmisie „best-effort”, respectiv de tehnologia de transmisie utilizată în perioada 2009 – 2010

Perioada de referință	Tehnologia de transmisie utilizată	Tarife ¹ / Viteze de transmisie „best-effort”							
		2 Mbps	4 Mbps	6 Mbps	8 Mbps	20 Mbps	30 Mbps	50 Mbps	100 Mbps
Dec 09	ADSL ²	4,65	6,75	8,50	10,30	12,10			
	VDSL ³					8,70	13,05		
Dec 10	ADSL ²	3,40		5,20		6,90			
	VDSL ²	3,40				5,20	6,90		
	FTTB ²	3,40						5,20	6,90

Note:

¹Tarife exprimate în euro cu TVA/lună;

²Tarife medii lunare individuale pentru servicii de acces la internet, calculate pe baza tarifului aplicabil pentru contractele încheiate pentru o perioadă de 1 an, cu 3 luni gratuit;

³Tarife medii lunare individuale pentru servicii de acces la internet, calculate pe baza tarifului aplicabil pentru contractele încheiate pentru o perioadă de 2 ani, cu 6 luni gratuit. Serviciul disponibil doar în Bacău, Brăila, București, Constanța, Cluj Napoca, Iași, Piatra Neamț, Ploiești, Sibiu și Timișoara.

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate și conform informațiilor disponibile pe pagina de internet a Telekom Romania Communications S.A.

Ulterior, din anul 2011, Telekom Romania Communications S.A. a furnizat serviciile de acces la internet în mod legat cu serviciile de telefonie fixă, utilizatorii finali putând achiziționa diverse combinații între serviciile de acces la internet la viteze „best-effort” de 2 Mbps, 6 Mbps, 20 Mbps, 50 Mbps, 100 Mbps, respectiv 200 Mbps și serviciile de telefonie fixă, la tarife variind de la 10,54 euro/lună la 14,88 euro/lună, în funcție de caracteristicile respectivelor servicii, așa cum se poate observa în tabelul nr. III.2.b. Prin urmare, *ofertele Telekom Romania Communications S.A. nu sunt comparabile în mod direct pentru această perioadă și o evoluție a acestora este dificil de realizat*. Totuși, pot fi identificate elemente de natură să susțină faptul că ofertele acestui furnizor au urmat același trend din punct de vedere al tarifelor și vitezelor oferite ca în cazul celorlalți competitori de pe piață. Astfel, Telekom Romania Communications S.A. a realizat investiții semnificative pentru modernizarea rețelei în vederea furnizării serviciilor de acces la internet la viteze din ce în ce mai mari de-a lungul perioadei analizate, fără a crește în mod corespunzător tarifele pentru serviciile furnizate (în unele cazuri acestea au înregistrat chiar și scăderi). De asemenea, este important de punctat că, în ceea ce privește ofertele pentru serviciile de acces la internet la viteze de 2 Mbps (limita inferioară), la începutul perioadei analizate, acestea reprezentau ofertele de bază ale furnizorului, în timp ce ofertele la viteze mai mari reprezentau excepțiile³³. Pe măsură ce rețeaua a fost modernizată permițând furnizarea de servicii de acces la internet la viteze mai mari, ofertele corespunzătoare serviciilor de acces la internet la viteze mai mari au devenit o regulă, în timp ce ofertele cu acces la internet la viteze de 2 Mbps sunt excepții, în situațiile în care nu pot fi furnizate, din punct de vedere tehnic, servicii cu viteze mai mari. Performanțele tehnologiei xDSL sunt dependente de distanța dintre utilizatorul final și echipamentul DSLAM, precum și de condițiile existente în rețeaua de cupru, iar,

³³ Spre exemplu, în anul 2009, ofertele pentru servicii de acces la internet la viteze de 30 Mbps erau disponibile doar în Bacău, Brăila, București, Constanța, Cluj Napoca, Iași, Piatra Neamț, Ploiești, Sibiu și Timișoara.

În funcție de distanță, se pot furniza viteze de transmisie de la 2 Mbps până la 22 Mbps prin intermediul tehnologiilor ADSL/ADSL2, respectiv de la 30 Mbps până la 100 Mbps prin VDSL/VDSL2.

Tabelul nr. III.2.b. – Ofertele pentru servicii de acces la internet la puncte fixe destinate utilizatorilor finali – persoane fizice ale societății Telekom Romania Communications S.A., în funcție de vitezele de transmisie „best-effort”, respectiv de tehnologia de transmisie utilizată în perioada 2011 – 2015

Perioada de referință	Tehnologia de transmisie utilizată	Tarife ¹ / Viteze de transmisie „best-effort”								
		2 Mbps	4 Mbps	6 Mbps	8 Mbps	20 Mbps	30 Mbps	50 Mbps	100 Mbps	200 Mbps
Dec 11	ADSL	11,16 ¹		14,88 ²		10,54 ³				
	VDSL	11,16 ¹				14,88 ²		10,54 ³		
	FTTB	11,16 ¹						14,88 ²	10,54 ³	
Dec 12	ADSL	11,16 ⁴		13,02 ⁵		10,54 ⁶				
	VDSL	11,16 ⁴				13,02 ⁵		10,54 ⁶		
	FTTB	11,16 ⁴						13,02 ⁵	10,54 ⁶	
Dec 13	ADSL	10,54 ⁷		10,54 ⁸		10,54 ⁹				
	VDSL	10,54 ⁷				10,54 ⁸			10,54 ⁹	
	FTTB	10,54 ⁷						10,54 ⁸	10,54 ⁹	
Aug 14	ADSL	10,54 ⁷		10,54 ⁸		10,54 ⁹				
	VDSL	10,54 ⁷				10,54 ⁸			10,54 ⁹	
	FTTB	10,54 ⁷						10,54 ⁸	10,54 ⁹	
Iul 15	ADSL ¹⁰			13,20 ¹¹		12,50 ¹¹				
	VDSL ¹⁰					13,20 ¹¹			12,50 ¹¹	
	FTTB ¹⁰								13,20 ¹¹	12,50 ¹¹

Note:

¹Tariful include serviciul de acces la internet, abonament Clicknet Surf (2 Mbps) și serviciul de telefonie fixă, abonament Voce Fix 100;

²Tariful include serviciul de acces la internet, abonament Clicknet Play (6 Mbps/20 Mbps/50 Mbps) și serviciul de telefonie fixă, abonament Voce Oriunde 2000+;

³Tariful include serviciul de acces la internet, abonament Clicknet Power (20 Mbps/50 Mbps/100 Mbps) și serviciul de telefonie fixă, abonament Voce Zero;

⁴Tariful include serviciul de acces la internet, abonament Surf (2 Mbps) și serviciul de telefonie fixă, abonament Oriunde 100;

⁵Tariful include serviciul de acces la internet, abonament Play (6 Mbps/20 Mbps/50 Mbps) și serviciul de telefonie fixă, abonament Oriunde 100;

⁶Tariful include serviciul de acces la internet, abonament Power (20 Mbps/50 Mbps/100 Mbps) și serviciul de telefonie fixă, abonament Voce Zero;

⁷Tariful include serviciul de acces la internet, abonament Surf (2 Mbps) și serviciul de telefonie fixă, abonament Nelimitat 200;

⁸Tariful include serviciul de acces la internet, abonament Play (6 Mbps/20 Mbps/50 Mbps) și serviciul de telefonie fixă, abonament Nelimitat 100;

⁹Tariful include serviciul de acces la internet, abonament Power (20 Mbps/100 Mbps) și serviciul de telefonie fixă, abonament Voce Zero;

¹⁰Ofertele prezentate sunt valabile pentru o perioadă contractuală minimă de 2 ani;

¹¹Tariful include serviciul de acces la internet, abonament Internet M/L și serviciul de telefonie fixă, abonament voce 100 minute.

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate și conform informațiilor disponibile pe pagina de internet a Telekom Romania Communications S.A.

În concluzie, analizând ofertele de servicii de acces la internet la puncte fixe ale principalilor competitori, se poate observa că, în condițiile unei piețe „contestabile”, în creștere, acestea reflectă în principal disponibilitatea tehnologiilor în anumite zone, iar pe măsură ce tehnologiile implementate permit, sunt furnizate servicii cu viteze tot mai mari la tarife uneori egale cu cele pentru serviciile cu viteze mici, ceea ce arată că nu există un punct de discontinuitate permanentă între diferite viteze.

Pentru a susține efectul de substituibilitate în lanț la nivelul serviciilor de acces la internet la puncte fixe cu viteze diferite, ANCOM a realizat un exercițiu de calcul al tarifului mediu lunar pentru serviciile de acces la internet la puncte fixe în cazul utilizatorilor finali – persoane fizice, pentru perioada 2009 – 2015. Astfel, Autoritatea a analizat modul în care tarifele medii pentru serviciile de acces la internet variază în funcție de vitezele de transmisie „best-effort” furnizate, în special a cercetat dacă un furnizor monopolist ipotetic de conexiuni de acces la internet cu viteze relativ reduse poate impune în mod profitabil o creștere mică, dar semnificativă și de durată a tarifelor pentru aceste servicii.

Plecând de la modalitatea de comercializare a serviciilor (individual sau la pachet cu alte servicii) și gradul de comparabilitate a ofertelor pentru serviciile de acces la internet fix de pe piață, Autoritatea a luat în considerare ofertele următorilor furnizori reprezentativi pentru piață: Digital Cable Systems S.A., Nextgen Communications S.R.L., UPC Romania S.R.L. și RCS & RDS S.A.³⁴. Astfel, au fost incluse în calcul tarifele pentru serviciile de acces la internet la puncte fixe de tip „best-effort” achiziționate individual, iar, în cazul în care au existat oferte promoționale (fie de tipul tarife mai mici pe lună, pentru o anumită perioadă, fie prin oferirea de luni gratuite în situația contractării serviciilor pentru o perioadă contractuală minimă predeterminată) sau în cazul în care au existat costuri ocazionate de instalarea serviciului sau a echipamentelor necesare, în măsura în care acestea nu erau deja incluse în tariful lunar pentru abonament și au putut fi identificate pe paginile de internet ale operatorilor, tarifele au fost luate în considerare prin includerea unei amortizări pe o perioadă contractuală de 24 de luni, rezultatul fiind tariful mediu lunar

³⁴ Situația ofertelor Telekom Romania Communications S.A. pentru acces la internet la puncte fixe este analizată separat, în paragrafele anterioare.

pentru un abonament. În ceea ce privește ofertele selecționate, au fost luate în considerare categorii de viteze reprezentative care să reflecte ofertele specifice de pe piața din România pentru perioadele de referință analizate și să asigure obținerea unor informații comparabile de la o perioadă la alta.

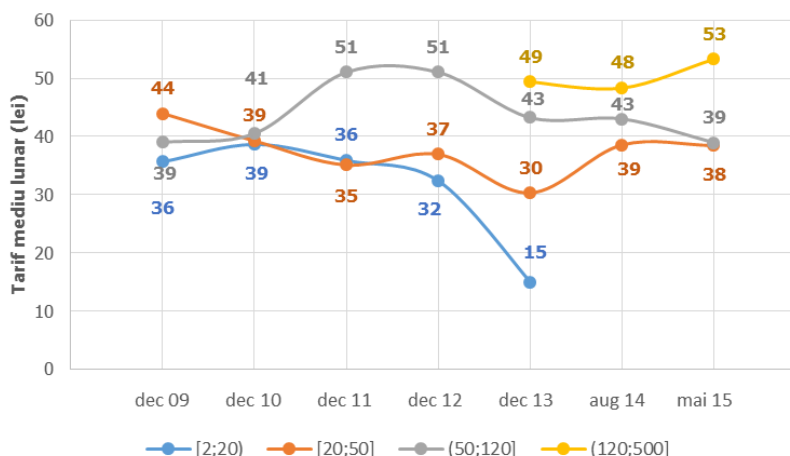
Tarifele medii lunare obținute pentru perioadele analizate, pentru fiecare interval de viteze considerat, respectiv evoluția acestora, sunt prezentate în tabelul nr. III.3., respectiv în figura III.1. Tarifele medii lunare sunt exprimate în lei și reflectă media tarifelor ofertelor relevante pentru categoriile de viteze ale serviciilor de acces la internet la puncte fixe considerate. Pentru anumite perioade, există și situații în care, în cazul anumitor intervale de viteze, a existat o singură ofertă relevantă, tariful lunar mediu corespunzând ofertei respective.

Tabelul nr. III.3. - Tarife medii lunare pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe de tip „best-effort”, în perioada 2009 - 2015

Perioada	Tarife medii (lei/lună) / Viteze de transmisie „best-effort” (Mbps)			
	[2;20]	[20;50]	(50;120]	(120;500]
Dec 09	36	44	39	
Dec 10	39	39	41	
Dec 11	36	35	51	
Dec 12	32	37	51	
Dec 13	15	30	43	49
Aug 14		39	43	48
Mai 15		38	39	53

Sursa: date prelucrate de ANCOM; sursa: paginile de internet ale furnizorilor și, respectiv, www.veritel.ro.

Figura nr. III.1. - Tarife medii lunare pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe de tip „best-effort”, în perioada 2009 - 2015

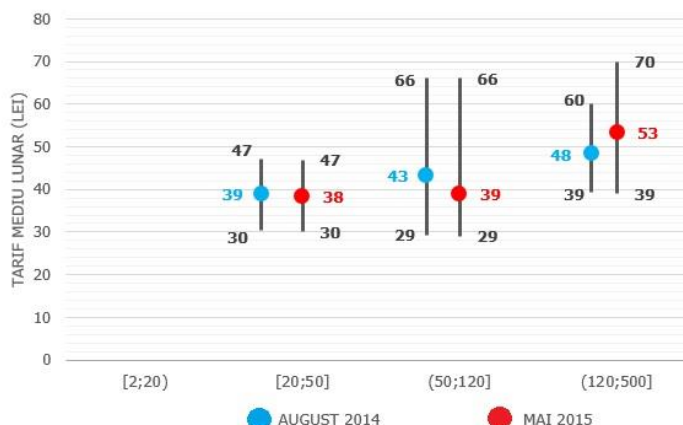
Sursa: date prelucrate de ANCOM; sursa: paginile de internet ale furnizorilor și, respectiv, www.veritel.ro.

Evoluția tarifelor medii în ansamblu arată că nu există discontinuități în ceea ce privește rezultatele aplicării mecanismului de substituibilitate în lanț, pe parcursul perioadei analizate.

În mod particular, în figura nr. III.2. sunt prezentate comparativ tarifele medii lunare aferente lunii mai 2015, respectiv tarifele lunare maxime și minime corespunzătoare fiecărei categorii de viteze considerate și evoluția față de luna august 2014.

Astfel, considerând tarifele medii aferente lunii mai 2015, în cazul în care tariful mediu lunar pentru serviciile de acces la internet la puncte fixe cu viteze între 20 Mbps și 50 Mbps ar crește cu 5%, ajungând la 40 lei, utilizatorii finali ar putea achiziționa în schimb servicii de acces la internet cu viteze de peste 50 Mbps și până la 120 Mbps inclusiv, la un tariful mediu lunar de 39 lei.

Figura nr. III.2. - Tarife medii lunare aferente categoriilor de viteze ale serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe de tip „best-effort”, respectiv tarifele maxime și minime corespunzătoare fiecărei categorii, în luna august 2014 și, respectiv, luna mai 2015

Sursa: date prelucrate de ANCOM; sursa: paginile de internet ale furnizorilor și, respectiv, www.veritel.ro.

De asemenea, din graficele de mai sus, se poate observa că deși pe de o parte tarifele medii pentru aceleași categorii de viteze scad de la o perioadă la alta³⁵, în timp ce cresc odată cu vitezele de transmisie furnizate, diferența valorică între categorii se micșorează. Practic, utilizatorii finali – persoane fizice pot achiziționa servicii de acces la internet la viteze inferioare și, respectiv, superioare dintr-o plajă tarifară cu valori apropiate, astfel încât se poate concluziona că diferențele dintre tarifele medii lunare ale serviciilor de acces la internet pentru categoriile de viteze considerate nu sunt de natură să împiedice înlocuirea serviciilor de acces la internet la puncte fixe de viteze inferioare cu cele de viteze superioare, în cazul unei creșteri cu 5-10% a tarifelor celor de viteze inferioare de către un furnizor monopolist ipotetic. Astfel, o creștere mică, dar semnificativă și de durată a prețului pentru serviciile de acces la internet la puncte fixe cu viteze inferioare realizată de către un monopolist ipotetic nu ar fi profitabilă, utilizatorii finali – persoane fizice putând renunța la serviciile respective și achiziționa servicii de acces la internet la viteze mai mari.

Substituibilitatea ofertei

În același scop, ANCOM a reanalizat cotele de piață ale furnizorilor de servicii de acces la internet în funcție de numărul de conexiuni de acces la internet în bandă largă și vitezele de transmisie „best-effort” corespunzătoare. În tabelul nr. III.4. sunt prezentate cotele de piață în funcție de acești indicatori.

Tabelul nr. III.4. - Cotele de piață ale furnizorilor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de vitezele de transmisie „best-effort”, în perioada 2009 - 2014

Viteza de transmisie „best-effort”	Nr. total de conexiuni la viteze de transmisie „best-effort” (mil.)	Cotele de piață ale principalilor operatori, în funcție de nr. de conexiuni la viteze de transmisie „best-effort”						
		RCS & RDS	TELEKOM	UPC	DCS	NEXTGEN	AKTA	alți furnizori
31.12.2009	2,8	✂	✂	✂	✂	✂	✂	19,1%
(144 kbps, 2 Mbps)	0,1	✂	✂	✂	✂	✂	✂	61,8%
[2 Mbps, 10 Mbps)	1,2	✂	✂	✂	✂	✂	✂	18,4%
[10 Mbps, 30 Mbps)	0,4	✂	✂	✂	✂	✂	✂	19,2%
[30 Mbps, 100 Mbps)	0,9	✂	✂	✂	✂	✂	✂	14,8%
≥ 100 Mbps	0,2	✂	✂	✂	✂	✂	✂	12,7%
31.12.2010	2,9	✂	✂	✂	✂	✂	✂	13,8%

³⁵ În ceea ce privește tarifele medii pe categorii de viteze, de la o perioadă la alta, trebuie menționat că interpretarea informațiilor din figură este necesar să țină cont și de faptul că în luna mai 2015 exista un număr mai mare de oferte pentru serviciile de acces la internet considerate, comparativ cu situația din luna august 2014. Astfel, în special pentru categoria de servicii de acces la internet la puncte fixe cu viteze cuprinse în intervalul (120 Mbps; 500 Mbps], creșterea tarifului mediu de la 48 lei în luna august 2014 la 53 lei în luna mai 2015 este explicată de faptul că mai mulți furnizori au introdus pe piață oferte pentru serviciile de acces la internet la viteze de 500 Mbps.

(144 kbps, 2 Mbps)	0,1	✕	✕	✕	✕	✕	✕	78,4%
[2 Mbps, 10 Mbps)	1,2	✕	✕	✕	✕	✕	✕	13,4%
[10 Mbps, 30 Mbps)	0,5	✕	✕	✕	✕	✕	✕	14,4%
[30 Mbps, 100 Mbps)	0,8	✕	✕	✕	✕	✕	✕	11,5%
≥ 100 Mbps	0,4	✕	✕	✕	✕	✕	✕	6,5%
31.12.2011	3,2	✕	✕	✕	✕	✕	✕	12,0%
(144 kbps, 2 Mbps)	0,1	✕	✕	✕	✕	✕	✕	67,2%
[2 Mbps, 10 Mbps)	1,1	✕	✕	✕	✕	✕	✕	13,0%
[10 Mbps, 30 Mbps)	0,6	✕	✕	✕	✕	✕	✕	13,7%
[30 Mbps, 100 Mbps)	0,9	✕	✕	✕	✕	✕	✕	12,5%
≥ 100 Mbps	0,5	✕	✕	✕	✕	✕	✕	0,6%
31.12.2012	3,5	✕	✕	✕	✕	✕	✕	9,9%
(144 kbps, 2 Mbps)	0,0	✕	✕	✕	✕	✕	✕	54,2%
[2 Mbps, 10 Mbps)	0,9	✕	✕	✕	✕	✕	✕	14,9%
[10 Mbps, 30 Mbps)	0,9	✕	✕	✕	✕	✕	✕	8,7%
[30 Mbps, 100 Mbps)	1,0	✕	✕	✕	✕	✕	✕	10,5%
≥ 100 Mbps	0,7	✕	✕	✕	✕	✕	✕	0,9%
31.12.2013	3,7	✕	✕	✕	✕	✕	✕	8,8%
(144 kbps, 2 Mbps)	0,0	✕	✕	✕	✕	✕	✕	62,3%
[2 Mbps, 10 Mbps)	0,7	✕	✕	✕	✕	✕	✕	13,6%
[10 Mbps, 30 Mbps)	0,9	✕	✕	✕	✕	✕	✕	9,5%
[30 Mbps, 100 Mbps)	1,2	✕	✕	✕	✕	✕	✕	10,1%
≥ 100 Mbps	0,9	✕	✕	✕	✕	✕	✕	1,1%
31.12.2014	3,9	✕	✕	✕	✕	✕	✕	7,7%
(144 kbps, 2 Mbps)	0,0	✕	✕	✕	✕	✕	✕	75,6%
[2 Mbps, 10 Mbps)	0,6	✕	✕	✕	✕	✕	✕	10,9%
[10 Mbps, 30 Mbps)	0,9	✕	✕	✕	✕	✕	✕	9,2%
[30 Mbps, 100 Mbps)	0,4	✕	✕	✕	✕	✕	✕	28,2%
≥ 100 Mbps	2,0	✕	✕	✕	✕	✕	✕	0,7%

Note:

1. Valorile evidențiate în verde indică liderul de piață pe un anumit segment al vitezelor de transmisie.

2. n.a. - nu se aplică.

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate de furnizori

Datele evidențiază faptul că niciun operator nu este lider de piață pentru toate categoriile de viteze de transmisie oferite pentru serviciile de acces la internet în bandă largă. De exemplu, la 31 decembrie 2014, RCS & RDS S.A. deținea cea mai mare cotă de piață pe segmentul aferent vitezelor de transmisie foarte mari (≥ 100 Mbps), în timp ce Telekom Romania Communications S.A. este lider pe segmentele vitezelor de transmisie între (2 Mbps, 30 Mbps).

În același timp, se observă că structura pieței nu este stabilă și omogenă, în sensul că poziționarea operatorilor din punctul de vedere al cotelor de piață deținute s-a modificat în timp, astfel încât nu pot fi identificate cu ușurință diferențieri clare ale condițiilor de concurență la nivelul segmentelor aferente diferitelor servicii în funcție de vitezele de transmisie oferite.

Figura nr. III.3. prezintă evoluțiile cotelor de piață ale principalilor furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în perioada 2009 – 2014.

Figura nr. III.3. - Cotele de piață ale furnizorilor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în perioada 2009 – 2014

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

În concluzie, având în vedere că nu există zone de discontinuitate ale mecanismului substituibilității în lanț sau diferențieri clare și stabile ale condițiilor de concurență la nivelul segmentelor aferente diferitelor viteze de transmisie, ANCOM menține concluzia din analiza de piață precedentă conform căreia piața relevantă a produsului cuprinde toate conexiunile de acces la internet, indiferent de vitezele de transmisie „best-effort” furnizate.

3.2.2.2. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la internet în bandă largă pentru toate ratele de „partajare” oferite

La fel ca în analiza precedentă, ANCOM a analizat posibilitatea existenței substituibilității în lanț între serviciile de acces la internet cu rate de „partajare” diferite.

Așa cum s-a arătat mai sus, prezența substituibilității în lanț poate avea ca efect extinderea definiției unei piețe, astfel încât o piață poate include produse care ar putea să nu fie direct substituibile cu alte produse de pe piață. De exemplu, un serviciu cu o rată de „partajare” de 50:1 nu va fi considerat de utilizatori un substitut direct pentru un serviciu cu o rată de „partajare” de 5:1, dar, ca urmare a mecanismului de substituibilitate în lanț (clienții sunt dispuși să substituie servicii cu o rată de „partajare” de 5:1 cu servicii cu o rată de „partajare” de 6:1 sau 7:1 etc.), aceste produse pot fi incluse în aceeași piață relevantă. În mod similar cu existența substituibilității în lanț la nivelul cererii și ofertei pentru diferite viteze de transmisie „best-effort”, ANCOM consideră că acest mecanism este valabil și în cazul serviciilor de acces la internet cu diferite rate de „partajare”. Practic, nu pot fi identificate discontinuități clare în ceea ce privește substituibilitatea în lanț între serviciile cu rate de „partajare” mai mari și serviciile cu rate de „partajare” mai mici, pe baza analizei de substituibilitate a cererii și ofertei.

Mai mult, chiar dacă ar exista anumite discontinuități din punctul de vedere al ratelor de „partajare” între categoriile de servicii de acces la internet disponibile în prezent, acest aspect nu ar determina în mod necesar definirea unor piețe relevante distincte. Această situație ar putea fi consecința faptului că, date fiind condițiile existente pe piață la un moment dat, nu există cerere pentru o anumită opțiune de calitate a serviciului. În cazul apariției cererii pentru serviciul de acces la internet având opțiunea de calitate respectivă, ANCOM consideră că furnizorii existenți pe piață ar fi în măsură să ofere utilizatorilor servicii

cu rate de „partajare” diferite, având în vedere că nu există obstacole în acest sens. Prin urmare, există o continuitate a serviciilor de acces la internet oferite, utilizatorii finali optând pentru acele servicii ale căror caracteristici se potrivesc cel mai bine cerințelor lor.

3.2.3. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces simetric la internet în bandă largă și serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă

Serviciile de acces la internet cu bandă ***simetrică*** sunt serviciile de acces la internet care asigură o viteză de „download” egală cu cea de „upload”. De regulă, furnizorul garantează utilizatorului lățimea de bandă achiziționată, indiferent de volumul de trafic realizat, asigurându-se totodată un nivel mai ridicat de calitate și disponibilitate.

Serviciile de acces la internet cu bandă ***asimetrică*** se caracterizează prin oferirea unei viteze de „download” mai mare decât viteza de „upload”. De regulă, furnizarea serviciului se realizează cu implementarea unei rate de „partajare” a segmentului rețelei de acces relevant, valoarea reală a vitezei atinse fiind în general mai mică decât viteza „best-effort” (viteza maximă care poate fi atinsă).

Serviciile de acces simetric la internet în bandă largă pot fi furnizate atât prin intermediul rețelelor DSL (HDSL/SDSL), cât și prin intermediul rețelelor de cablu UTP/FTP, fibră optică sau radio. În ceea ce privește rețelele de cablu coaxial, furnizarea de servicii de acces simetric la internet prin intermediul acestora este posibilă în cazul utilizării tehnologiei EOC-c (Ethernet Over Coax cascaded).

Asemănător analizei de piață precedente, ANCOM consideră că serviciile de acces simetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul rețelelor DSL, cablu UTP/FTP, fibră optică sau radio nu fac parte din aceeași piață relevantă a produsului cu serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă. Din punctul de vedere al cererii, serviciile de acces simetric oferă aceleași viteze de „download” ca serviciile de acces asimetric, în timp ce vitezele de „upload” sunt, prin definiție, mai mari.

Substituibilitatea dintre cele două servicii este limitată de existența unor costuri diferite (mai mari în cazul serviciilor de acces simetric la internet) și, respectiv, de practicarea unor tarife mai mari pentru serviciile de acces simetric în comparație cu serviciile de acces asimetric al internet. De exemplu, rețelele bazate pe tehnologie ADSL asigură în mod inherent accesul asimetric la internet, astfel încât furnizarea de acces simetric la internet la diferite rate de „partajare”, la orice volum, prin intermediul acestor rețele este mai puțin eficientă și, prin urmare, relativ costisitoare. În pofida caracteristicilor tehnice similare ale tehnologiilor ADSL și SDSL, există doi factori care determină un cost mai mare pentru serviciile bazate pe tehnologia SDSL față de serviciile furnizate prin intermediul tehnologiei ADSL, și anume:

1. Echipamentele de tip modem pentru serviciile de acces simetric la internet de tip SDSL sunt considerabil mai scumpe decât modem-urile pentru serviciile bazate pe tehnologia ADSL, ca urmare a economiilor de scară generate de cererea mare pentru modem-urile ADSL. Din cauza acestor diferențe de cost care se reflectă în prețul cu amănuntul, o creștere cu 10% a prețului serviciilor de acces asimetric la internet nu va determina trecerea unui număr suficient de clienți la servicii de acces simetric, astfel încât creșterea de preț să fie nerentabilă;

2. Utilizarea unui serviciu de acces la internet prin intermediul tehnologiei ADSL permite partajarea liniei fixe cu serviciul de voce de tip PSTN, în timp ce serviciile furnizate prin intermediul tehnologiei SDSL necesită propria linie dedicată. Astfel, în cazul în care un utilizator final optează pentru servicii bazate pe tehnologia SDSL și dorește să utilizeze în continuare servicii de telefonie la puncte fixe de tip PSTN, acesta ar trebui să plătească suplimentar pentru o linie telefonică, spre deosebire de cazul în care utilizează servicii de acces la internet bazate pe tehnologia ADSL.

De asemenea, nici din punct de vedere al tarifelor, serviciile de acces simetric la internet în bandă largă nu pot fi considerate substituibile cu serviciile de acces asimetric la internet, diferențele între nivelurile și structura acestora fiind foarte mari. De exemplu, tarifele serviciilor de acces simetric la internet variaua de la 56 euro/lună fără TVA pentru 1 Mbps până la 1.600 euro/lună fără TVA pentru 1 Gbps, în conformitate cu ofertele principalilor furnizori de servicii de acces simetric la internet în bandă largă valabile

în luna mai 2015³⁶, în timp ce tarifele pentru serviciile de acces asimetric la internet variaau între 9,85 euro/lună cu TVA pentru 20 Mbps și 12,39 euro/lună cu TVA pentru 1 Gbps în luna iulie 2015, așa cum a fost prezentat în tabelele nr. III.1., III.2.a. și nr. III.2.b., din secțiunea 3.2.2./ 3.2.2.1. Un alt aspect important este acela că, în cazul acestor servicii, există variații semnificative chiar și în ceea ce privește tarifele percepute pentru aceleași viteze, datorate faptului că soluțiile tehnice de furnizare sunt condiționate de tipul de infrastructură, proximitatea față de utilizatorul final, soluția de conectare utilizată și costurile de instalare implicate. În concluzie, utilizarea serviciilor de acces simetric la internet este mai costisitoare decât utilizarea serviciilor de acces asimetric la internet, serviciile de acces simetric adresându-se unui alt segment de utilizatori decât serviciile destinate publicului larg.

În ceea ce privește volumul vânzărilor acestor servicii, ponderea conexiunilor de acces la internet în bandă simetrică în numărul total de conexiuni de acces la internet în bandă largă era de numai 1,6% la data de 31 decembrie 2014.

Din punctul de vedere al substituibilității ofertei, prin intermediul unei rețele care permite furnizarea de servicii de acces simetric la internet în bandă largă operatorul poate oferi, de obicei, atât servicii care permit accesul asimetric, cât și servicii care permit accesul simetric la internet, la diferite viteze de transmisie. Totuși, trecerea de la oferirea unui serviciu asimetric la oferirea unui serviciu simetric implică o serie de modificări din punct de vedere tehnic și, implicit, costuri suplimentare de implementare: garantarea vitezei de transmisie („upload” și „download”), reconfigurarea sau înlocuirea echipamentelor de transmisie pe rețeaua de acces (modemuri), instalarea unei noi conexiuni (în cazul utilizării tehnologiei HDSL), realocarea altor resurse de transmisie fluxului de date de utilizator în vederea eliminării ratei de reutilizare. Prin urmare, substituibilitatea ofertei dintre serviciile de acces asimetric la internet și cele de acces simetric la internet este, de asemenea, limitată.

Având în vedere aspectele prezentate mai sus, rămâne valabilă concluzia din analiza de piață precedentă conform căreia dat fiind faptul că substituibilitatea cererii între serviciile de acces simetric la internet în bandă largă și serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul rețelelor DSL, cablu UTP/FTP, fibră optică sau radio este limitată de diferențele actuale determinate de costuri și, implicit, de tarife, în timp ce substituibilitatea ofertei nu este îndeplinită, nu se justifică includerea serviciilor de acces simetric la internet în bandă largă în aceeași piață relevantă a produsului cu serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă.

3.2.4. Analiză de substituibilitate între serviciile de linii închiriate și serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor xDSL, cablu și al altor tehnologii de acces echivalente

Accesul asimetric la internet în bandă largă poate fi furnizat inclusiv prin intermediul serviciilor de linii închiriate. ANCOM a reexaminat dacă furnizarea accesului la internet în bandă largă prin intermediul serviciilor de linii închiriate poate impune constrângeri concurențiale asupra furnizării serviciilor de acces asimetric la internet în bandă largă prin intermediul tehnologiilor xDSL, cablu și al altor tehnologii de acces echivalente.

Din punctul de vedere al cererii, există o serie de diferențe importante în ceea ce privește funcționalitatea și utilitatea celor două categorii de servicii.

O linie închiriată, la nivelul pieței cu amănuntul, reprezintă o capacitate de transmisie transparentă și permanentă între două puncte de prezență ale aceluiași utilizator final și care este dedicată exclusiv acelui utilizator. O astfel de linie închiriată reprezintă un serviciu final, în sensul că nu este folosită ca „suport” pentru furnizarea de servicii altor utilizatori. Folosirea unui serviciu de linii închiriate este oportună atunci când un utilizator dorește să realizeze legătura între două puncte de prezență între care există un flux permanent de comunicații. Prețul unei linii închiriate depinde de capacitatea și lungimea acesteia.

³⁶ Tarifele pentru serviciile de acces simetric la internet în bandă largă erau următoarele între 60 și 100 euro/lună fără TVA pentru cele de 2 Mbps, între 40 și 120 euro/lună fără TVA pentru cele de 10 Mbps, între 60 și 210 euro/lună fără TVA pentru cele de 20 Mbps, între 80 și 294 euro/lună fără TVA pentru 30 Mbps, între 130 și 392 euro/lună fără TVA pentru 80 Mbps, între 280 și 300 euro/lună fără TVA pentru 200 Mbps, între 675 și 1.050 euro/lună fără TVA pentru 500 Mbps, respectiv între 800 și 1.600 euro/lună fără TVA pentru 1 Gbps.

Astfel, serviciile de linii închiriate oferă capacitate dedicată (care garantează că toate datele transmise pe linia de comunicații ajung la un singur utilizator) și posibilitatea de a utiliza mai multe servicii de comunicații electronice în același timp, spre deosebire de serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă. De asemenea, tehnologiile utilizate pentru a furniza servicii de linii închiriate au un cost mai mare decât tehnologiile utilizate pentru furnizarea serviciilor de acces asimetric la internet. Costul mai mare al tehnologiei, precum și capacitatea dedicată asigurată de serviciile de linii închiriate, se reflectă în tariful serviciului de linii închiriate, semnificativ mai mare decât tariful practicat pentru furnizarea serviciului de acces asimetric la internet prin intermediul tehnologiilor xDSL, cablu sau al altor tehnologii de acces echivalente.

Având în vedere diferențele existente între cele două categorii de servicii, este puțin probabil ca utilizatorii finali să considere serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă prin intermediul tehnologiilor xDSL sau cablu ca fiind substituibile cu serviciile de linii închiriate. Diferențele de tarife sunt suficient de mari pentru ca o creștere mică, dar semnificativă și de durată, a tarifelor pentru serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă prin intermediul tehnologiilor xDSL, cablu sau al altor tehnologii de acces echivalente să nu determine, într-o perioadă scurtă de timp, ca un număr suficient de utilizatori să utilizeze în schimb serviciile de linii închiriate³⁷.

În același timp, absența substituibilității cererii între cele două servicii este susținută de faptul că cererea de servicii de linii închiriate a rămas constantă în perioada dezvoltării rapide a serviciilor de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor xDSL, cablu și al altor tehnologii de acces echivalente.

De asemenea, trecerea de la furnizarea de servicii de linii închiriate la servicii de acces asimetric la internet în bandă largă presupune familiarizarea cu tehnologiile și soluțiile tehnice de furnizare a serviciilor de acces la internet, identificarea soluției/soluțiilor tehnice optime de furnizare a serviciului din punctul de vedere al rețelei deținute, analizarea arhitecturii și topologiei rețelei existente și, după caz, redimensionarea anumitor segmente în funcție de caracteristicile traficului de internet, achiziționarea și instalarea de echipamente specifice traficului de internet (de exemplu, routere, comutatoare), precum și achiziționarea (și eventual pre-instalarea) echipamentelor aferente rețelei de acces (de exemplu, modemuri, splitteri, multiplexoare).

Având în vedere cele menționate mai sus, din punctul de vedere al substituibilității ofertei, serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor xDSL, cablu și al altor tehnologii de acces echivalente nu sunt considerate substituibile cu serviciile de linii închiriate, luând în considerare constrângerile tehnice și de timp existente.

În concluzie, ANCOM consideră că serviciile de linii închiriate nu creează constrângeri concurențiale suficiente asupra tarifelor practicate pentru serviciile de acces asimetric la internet în bandă largă furnizate prin intermediul tehnologiilor xDSL, cablu și al altor tehnologii de acces echivalente și, prin urmare, nu sunt incluse în aceeași piață relevantă a produsului.

3.2.5. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte mobile și serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

În afara serviciilor de acces la internet în bandă largă furnizate la puncte fixe, utilizatorii finali pot achiziționa și servicii de acces la internet în bandă largă la puncte mobile, furnizate pe baza tehnologiilor de tip EDGE, 3G, 3G+(HSPA/HSDPA), 4G, CDMA sau EVDO, fie utilizând un terminal mobil (telefon inteligent, respectiv tabletă), fie un card de date sau modem USB conectat la un PC/laptop.

În contextul schimbărilor tehnologice din ultimii ani și al utilizării pe scară din ce în ce mai largă a terminalelor mobile, ANCOM a reevaluat substituibilitatea între serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte mobile și serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.

³⁷ De exemplu, pentru o linie închiriată de 2 Mbps, tarifele practicate pot ajunge până la un maxim de 40 euro pe km/lună plus o taxă de conectare de 1.000 euro în cazul >€. Pe de altă parte, o conexiune de acces asimetric la internet de 2 Mbps nu depășește 10 euro pe lună.

Din punct de vedere al particularităților tehnice, în cazul serviciilor de acces la internet la puncte mobile prin intermediul unui terminal mobil, este asigurată o gamă mai mică de funcționalități decât în cazul serviciilor de acces la internet la puncte fixe. Astfel, din cauza limitărilor practice ale terminalelor mobile (cum ar fi, constrângeri privind dimensiunea ecranului/rezoluția și interactivitatea, browser-ul utilizat, prețul terminalelor performante), accesul la internet este fracționat, ceea ce limitează utilizarea anumitor aplicații sau accesul la unele informații.

Având în vedere aceste aspecte, este foarte puțin probabil ca un număr suficient de utilizatori ai serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe să înlocuiască aceste servicii cu serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte mobile, chiar și în cazul unei creșteri permanente de 5-10% a tarifelor serviciilor de acces la internet la puncte fixe.

În același timp, serviciile de acces la internet la puncte mobile pot fi accesate și prin intermediul unui card de date sau al unui modem USB, care poate fi conectat la calculatorul personal (laptop/PC), fiind cele mai apropiate ca funcționalitate de serviciile de acces la internet la puncte fixe. În prezent, aceste servicii sunt comercializate, în principal, ca servicii de acces mobil pentru laptop-uri. Chiar dacă există anumite similitudini din punctul de vedere al funcționalității și al tarifelor între cele două categorii de servicii, în ceea ce privește modalitățile/condițiile de comercializare, este important de menționat că, spre deosebire de accesul la internet la puncte fixe, în cazul accesului la internet la puncte mobile traficul inclus în oferte este „recomandat” în marea majoritate a cazurilor, fapt ce presupune fie că viteza de transmisie se reduce considerabil (de obicei, la 128 kbps pentru viteza de „download”) în cazul în care este depășit traficul recomandat, fie că traficul suplimentar este tarifat. Astfel, din acest punct de vedere, serviciile de acces mobil la internet utilizate cu un card de date/modem USB nu pot fi considerate comparabile cu serviciile de acces la puncte fixe, pentru care ofertele includ trafic nelimitat. În plus, chiar și ponderea acestor conexiuni în numărul total de conexiuni de acces la internet la puncte mobile era de numai 10,9% la 31 decembrie 2014 (față de 10,4% la 31 decembrie 2009), ceea ce nu oferă susținere ideii că sunt folosite pe scară largă, chiar dacă pot fi utilizate în mod asemănător conexiunilor de acces la puncte fixe.

În ceea ce privește accesul la cele două categorii de servicii de acces la internet, la începutul anului 2014, 31% din gospodăriile din România aveau acces numai la internet la puncte fixe, 23% aveau acces atât la internet la puncte fixe, cât și la internet la puncte mobile, în timp ce numai 5% beneficiau doar de servicii de acces la internet la puncte mobile³⁸.

Din punct de vedere al utilizării serviciilor de acces mobil la internet, utilizatorii de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice foloseau în proporție de 40% și serviciile de acces la internet la puncte mobile, în timp ce restul de 60% utilizau exclusiv accesul fix la internet. De asemenea, considerând utilizatorii de servicii de acces la internet la puncte mobile – persoane fizice, 76% dintre aceștia au răspuns că utilizează ambele categorii de servicii, doar 24% folosind exclusiv accesul mobil la internet³⁹.

În ceea ce privește utilizatorii serviciilor de acces la internet la puncte fixe – persoane juridice, 77% foloseau și servicii de acces mobil la internet, restul de 23% utilizând exclusiv serviciile de acces la internet la puncte fixe. În schimb, utilizatorii de servicii de acces la internet la puncte mobile – persoane juridice au răspuns în proporție de 90% că folosesc ambele servicii, 9% făcând uz doar de accesul la internet la puncte mobile⁴⁰.

Un aspect important de menționat este și acela că un procent de numai 22% dintre utilizatorii – persoane fizice ai ambelor categorii de servicii de acces la internet de acasă utilizează internetul mobil chiar și peste limita de trafic inclusă, la viteze mai mici și/sau costuri suplimentare.

³⁸ Sursa: Eurobarometru, „E-Communications Household Survey”, martie 2014, p. 44; sondajul a fost realizat pe un eșantion reprezentativ la nivelul fiecărui stat membru al Uniunii Europene, în luna ianuarie 2014.

³⁹ Potrivit studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice de către Mercury Research S.R.L., respectiv studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte mobile – persoane fizice de către CC SAS S.R.L., în anul 2014.

⁴⁰ Potrivit studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane juridice de către Mercury Research S.R.L., respectiv studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte mobile – persoane juridice de către CC SAS S.R.L., în anul 2014.

Prin urmare, nu se poate concluziona că între cele două servicii există o relație de substituibilitate, ci mai degrabă o relație de complementaritate, mai ales că ambele categorii de servicii au înregistrat creșteri în ceea ce privește indicatorii principali de caracterizare.

Pentru a evalua gradul de înlocuire între cele două categorii de servicii, s-au analizat și comportamentul și obiceiurile de utilizare a celor două categorii de servicii de acces la internet (la punct fix, respectiv la punct mobil) în diferite circumstanțe. Astfel, din studiul la nivelul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe a rezultat că, în situația în care utilizatorii finali au acces la ambele servicii și pot opta fie pentru accesul la internet la puncte fixe, fie pentru accesul la puncte mobile (spre exemplu, se află acasă, în cazul persoanelor fizice sau în locul unde își desfășoară activitatea, în cazul persoanelor juridice), 70% dintre respondenții persoane fizice au răspuns că utilizează accesul la internetul fix, în timp ce 18% au menționat că utilizează în egală măsură cele două categorii de servicii de acces la internet, numai 12% folosind mai degrabă internetul mobil. Opțiunile utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane juridice, în măsura în care pot alege utilizarea unei anumite modalități de conectare la internet la locul de muncă, au fost în proporție de 64% pentru internetul fix, 18% utilizând atât internetul fix, cât și pe cel mobil și numai 3% preferând internetul mobil. Restul de 15% dintre utilizatorii finali – persoane juridice au răspuns că nu folosesc internetul mobil la sediul companiei sau instituției. Circumstanțele în care serviciile de acces la internet la puncte mobile sunt preferate serviciilor de acces la internet la puncte fixe de către utilizatorii finali – persoane juridice sunt limitate, în principal, la situațiile în care aceștia sunt în deplasări sau delegații (57%) sau ca soluție alternativă în situația în care accesul la internetul fix nu este funcțional (19%). În ceea ce privește situațiile în care utilizatorii finali – persoane fizice cu ambele servicii accesează internetul mobil, când se află acasă, 59% dintre respondenți au menționat situația în care internetul fix nu este funcțional, 54% au răspuns că folosesc internetul mobil strict pentru anumite categorii de activități, cum ar fi e-mail, browsing etc., 41% dintre respondenți când doresc o variantă mai rapidă/comodă de a accesa internetul, iar 39% dintre respondenți atunci când altcineva din gospodărie utilizează serviciile de acces la internet fix.

În ceea ce privește utilizatorii serviciilor de acces la internet la puncte mobile – persoane fizice, în măsura în care sunt acasă și au acces și la o conexiune de internet fix în gospodărie, 51% se conectează doar prin conexiunea de internet fix, 22% se conectează prin conexiunea de internet fix în cea mai mare parte a timpului, 20% se conectează în mod aproximativ egal prin conexiunea de internet fix și cea de internet mobil, în timp ce numai 5% se conectează prin conexiunea de internet mobil în cea mai mare parte a timpului, respectiv 2% se conectează doar prin conexiunea de internet mobil. Dintre respondenții – persoane fizice care utilizează ambele categorii de conexiuni (fixă și mobilă), 71% folosesc conexiunea mobilă în loc de cea fixă atunci când nu funcționează conexiunea fixă, 50% utilizează conexiunea mobilă când altcineva din gospodărie folosește conexiunea fixă, 52% o folosesc ocazional, pentru anumite activități (e-mail, browsing etc.), în timp ce 56% apelează la conexiunea mobilă când doresc o variantă mai rapidă/comodă de a accesa internetul, doar 1% făcând referire la alte situații decât cele menționate explicit.

În cazul utilizatorilor de servicii de acces la internet la puncte mobile - persoane juridice, în măsura în care există atât internet fix, cât și internet mobil în minimum un sediu/punct de lucru în care persoana juridică respectivă își desfășoară activitatea, 23% folosesc doar conexiunea de internet fix, 43% utilizează conexiunea de internet fix în cea mai mare parte a timpului, 19% fac uz în mod aproximativ egal de conexiunea de internet fix și cea de internet mobil, numai 3% utilizând conexiunea mobilă în cea mai mare parte a timpului, iar 1% folosesc doar conexiunea de internet mobil. Un procent de 77% dintre respondenții – persoane juridice care utilizează ambele tipuri de conexiuni de acces la internet substituie conexiunea fixă cu cea mobilă când nu funcționează conexiunea fixă, 50% folosesc conexiunea mobilă doar ocazional, pentru anumite activități (e-mail, browsing etc.), respectiv 37% o utilizează atunci când se dorește o variantă mai rapidă/comodă de a accesa internetul.

ANCOM a cercetat prin intermediul studiilor de piață menționate și percepțiile/atitudinile utilizatorilor finali de internet fix – persoane fizice cu privire la serviciile de acces la internet la puncte fixe, respectiv la puncte mobile. Astfel, din studiul realizat la nivelul utilizatorilor de internet fix, 82% dintre utilizatorii ambelor categorii de servicii consideră că internetul mobil este un înlocuitor pentru internetul

fix doar în anumite situații, 60% sunt de acord că, în situația în care vitezele, acoperirea și tarifele pentru cele două categorii de servicii ar fi comparabile, internetul mobil ar fi un înlocuitor pentru internetul fix, 60% sunt de părere că, în ceea ce privește calitatea, nu există în prezent alternativă la internetul fix, iar 57% consideră că internetul mobil nu poate înlocui internetul fix, indiferent de circumstanțe. Un procent de numai 28% dintre respondenți au fost de părere că dacă tarifele pentru internetul mobil și cel fix ar fi similare, acest lucru ar fi de natură să motiveze renunțarea la internetul fix de acasă⁴¹.

Per total respondenți ai aceluiași studiu (indiferent dacă utilizează sau nu și internetul mobil), 79% dintre aceștia au consideră că internetul mobil este un înlocuitor pentru internetul fix doar în anumite situații, iar 67% sunt de opinie că, în prezent, în ceea ce privește calitatea, nu există alternativă la internetul fix. De asemenea, 62% consideră că internetul mobil poate fi un înlocuitor pentru internetul fix, în situația în care vitezele, acoperirea și tarifele ar fi comparabile, în timp ce 59% sunt de părere că internetul mobil nu poate înlocui internetul fix, respectiv 33% consideră că dacă tarifele pentru internetul mobil și cel fix ar fi similare, atunci ar fi încurajați să renunțe la internetul fix de acasă.

Cât privește utilizatorii de servicii de acces la internet fix – persoane juridice, 77% consideră că internetul mobil este doar în anumite situații un înlocuitor pentru internetul fix, 62% sunt de părere că nu există, în prezent, alternativă la internetul fix în ceea ce privește calitatea, iar internetul mobil nu poate înlocui internetul fix în cazul a 56% dintre respondenți. În cazul în care internetul mobil ar avea viteze, acoperire și tarife comparabile cu cele pentru internetul fix, 60% dintre respondenți au răspuns că aceste servicii ar putea fi un înlocuitor pentru internetul fix, în timp ce un procent de 37% consideră că ar fi încurajați să renunțe la internetul fix din companie dacă tarifele pentru internetul mobil ar fi similare cu cele corespunzătoare internetului fix⁴².

Aceleași concluzii sunt susținute și de informațiile culese de la utilizatorii de servicii de acces la internet la puncte mobile – persoane fizice. Astfel, 41% dintre aceștia sunt de acord că, în ceea ce privește calitatea, nu există alternativă la internetul fix în prezent, 43% nu cred că o conexiune de internet mobil este un înlocuitor pentru o conexiune de internet fix, 56% sunt de părere că o conexiune de internet mobil este un înlocuitor pentru o conexiune de internet fix doar în anumite situații (spre exemplu, când călătoresc sau nu pot beneficia de o conexiune de internet fix). Mai mult, 35% consideră că dacă nivelul tarifelor pentru internetul mobil, respectiv cel fix ar fi similare, acest lucru i-ar încuraja să renunțe la internetul fix de acasă, în timp ce 46% apreciază că internetul mobil poate fi un înlocuitor pentru internetul fix doar cu viteze și tarife comparabile⁴³.

Un alt element de natură să susțină comportamentul diferit al utilizatorilor finali în ceea ce privește utilizarea serviciilor de acces la internet fix, respectiv mobil, este reflectat și în modul în care se utilizează serviciile de acces la internet la puncte mobile de către utilizatorii – persoane fizice, inclusiv în funcție de modalitatea de conectare folosită. Astfel, 69% dintre utilizatorii de internet mobil prin telefonul mobil cu abonament de telefonie, respectiv 58% dintre utilizatorii conectați prin intermediul telefonului mobil cu cartelă preplătită de telefonie utilizează serviciile oriunde, fără restricție, în timp ce numai 38% dintre utilizatorii conectați prin stick/card USB pentru calculator/laptop folosesc internetul mobil oriunde, fără nicio restricție.

La întrebarea ipotetică cu privire la intenția de înlocuire a conexiunii de acces la internet la puncte fixe, în condițiile în care tariful corespunzător ar crește cu 10% pentru toate serviciile de internet fix, în timp ce tarifele de internet mobil ar rămâne neschimbate, doar 6% dintre utilizatorii – persoane fizice au răspuns că ar renunța la serviciile de acces la internet fix în favoarea celor mobile. Dintre aceștia, considerându-i pe cei care utilizează și servicii de acces la internet la puncte mobile, numai 7% ar decide în favoarea utilizării doar a internetului mobil. Procentul corespunzător în cazul celor care nu utilizează și internetul mobil, este de doar 4%. Dacă tarifele pentru accesul la internetul fix ar crește cu 20%, procentul

⁴¹ Potrivit studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane fizice în anul 2014, de către Mercury Research S.R.L.

⁴² Potrivit studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane juridice în anul 2014, de către Mercury Research S.R.L.

⁴³ Potrivit studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte mobile – persoane fizice în anul 2014, de către CC SAS S.R.L.

celor care l-ar înlocui cu internetul mobil este de 10% (13% în cazul celor care sunt și utilizatori de servicii de acces la internet la puncte mobile, respectiv 8% în cazul celor care nu folosesc și internetul mobil), în timp ce, considerând o creștere tarifară de 30%, 12% dintre utilizatori ar substitui serviciile cu internetul mobil (17% utilizatori ai ambelor categorii de servicii de acces la internet, 9% utilizatori doar ai serviciului de acces la internet la puncte fixe).

În ceea ce-i privește pe utilizatorii finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane juridice, în cazul unei creșteri de 10% a tarifului pentru serviciile de acces la internet fix, în condițiile în care tarifele pentru internetul mobil nu s-ar modifica, doar 14% au răspuns că ar substitui serviciile de acces la internet fix cu servicii de acces la internet mobil. În situația în care utilizatorii finali – persoane juridice beneficiază și de servicii de internet mobil, procentul celor care s-ar reorienta către internetul mobil este de 13%. Considerând o creștere a tarifelor pentru serviciile de acces la internet fix de 20%, 27% dintre utilizatori ar substitui cu accesul mobil la internet (26% în cazul utilizatorilor care nu folosesc și serviciile de acces mobil la internet), în timp ce, dacă tariful pentru internetul fix ar înregistra o creștere de 30%, un procent de 36% ar renunța la utilizarea internetului fix în favoarea celui mobil (37% dacă utilizatorii folosesc atât internetul fix, cât și pe cel mobil, respectiv 34% dacă nu utilizează și internetul mobil).

Prin urmare, din punctul de vedere al incidenței și al comportamentului de utilizare, accesul la internet la puncte mobile nu poate fi considerat un substitut al accesului la internet la puncte fixe, ci un serviciu complementar, care este utilizat alternativ în anumite circumstanțe.

Un alt aspect important de menționat este și faptul că utilizarea pe scară din ce în ce mai largă a mai multor servicii de la același furnizor sub formă de pachete de servicii sau de servicii legate, în unele cazuri având incluse ambele categorii de servicii de acces la internet, reprezintă un alt indiciu important care arată că între cele două categorii de servicii există mai degrabă o relație de complementaritate, decât de substituibilitate. Astfel, conform datelor transmise de operatori, la sfârșitul anului 2014, 22% dintre utilizatorii de servicii de acces la internet - în cazul persoanelor fizice și, respectiv, 15% în cazul persoanelor juridice beneficiau atât de servicii de acces la internet la puncte fixe, cât și de servicii de acces la internet la puncte mobile.

Având în vedere aspectele prezentate mai sus, ANCOM consideră că, din punctul de vedere al cererii, cele două categorii de servicii - accesul la internet în bandă largă la puncte mobile, respectiv accesul la internet în bandă largă la puncte fixe nu sunt substituibile, ci mai degrabă complementare, cele de acces la puncte mobile fiind folosite în mod alternativ în funcție de circumstanțe specifice și mai puțin în mod exclusiv.

În ceea ce privește *substituibilitatea ofertei*, având în vedere diferențele existente în ceea ce privește arhitectura și tehnologiile folosite în cazul celor două tipuri de rețele, un operator al unei rețele fixe de internet în bandă largă nu poate intra pe piață să ofere servicii de acces la internet în bandă largă la puncte mobile, într-un termen scurt, ca răspuns al unei creșteri mici, dar permanente a tarifului serviciilor de acces la internet la puncte mobile. În mod corespunzător, un operator al unei rețele mobile de telefonie ar trebui să dezvolte propria rețea de acces la puncte fixe sau să achiziționeze servicii corespunzătoare de la nivelul pieței de gros. În plus, economiile de scară, economiile de scop și economiile de densitate specifice, precum și nivelul ridicat al costurilor fixe nerecuperabile pe care le implică dezvoltarea rețelelor de acces și backhaul, sunt argumente în favoarea ideii că intrarea operatorilor de rețele publice mobile pe piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în special pe piața serviciilor adresate utilizatorilor finali - persoane fizice, prin dezvoltarea unei rețele de acces, nu reprezintă o opțiune fezabilă în orizontul scurt de timp al analizei de piață. Prin urmare, furnizorii de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte mobile nu pot impune constrângeri concurențiale asupra furnizorilor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.

Absența substituibilității cererii și a ofertei arată faptul că un furnizor monopolist ipotetic de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe nu ar putea fi constrâns să practice prețuri la un nivel competitiv ca urmare a disponibilității serviciilor de acces la internet la puncte mobile. Prin urmare, la fel ca în analiza de piață precedentă, ANCOM consideră că serviciile de acces la internet în bandă largă la

puncte fixe determină o piață relevantă a produsului separată de piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte mobile.

ANCOM admite că dezvoltarea serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte mobile, în special a celor de mare viteză, care presupun conectarea prin intermediul unui card de date/USB, necesită o monitorizare atentă în vederea evaluării impactului asupra pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, respectiv a măsurii în care aceste servicii vor înlocui efectiv serviciile furnizate la puncte fixe, având în vedere dezvoltarea tot mai accentuată a rețelelor mobile 3,5G (HSPA), în mod particular a celor 4G (LTE) - prin intermediul cărora se pot furniza servicii în bandă largă la viteze care pot concura în mod real cu vitezele furnizate de rețelele de acces de cablu, reorganizarea spectrului mobil și eventualele beneficii rezultate din alocarea spectrului de frecvențe cuprins în dividendul digital (800 MHz), care ar putea transforma serviciile de acces la internet la puncte mobile, dintr-un complement al serviciului la puncte fixe într-un concurent real al acestuia, atât din punctul de vedere al vitezei, cât și al funcționalității. Serviciile de acces la internet la puncte mobile 4G (LTE) au fost lansate comercial pe parcursul anului 2013, la data de 31 decembrie 2014, existând acoperire cu astfel de rețele în principalele zone metropolitane ale României⁴⁴. Având în vedere stadiul incipient al dezvoltării acestor servicii, ANCOM nu consideră că accesul la internet prin intermediul rețelelor 4G poate, în prezent sau în orizontul de timp al analizei, să impună constrângeri concurențiale asupra serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.

Autoritatea va monitoriza îndeaproape evoluția și disponibilitatea ofertelor serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte mobile, inclusiv orice oferte viitoare de acces cvasi-fix la internet (acces la internet de tip „homezone”), astfel încât eventuale modificări substanțiale în structura pieței să fie avute în vedere la următoarea revizuire a pieței.

3.2.6. Analiza necesității definirii unor piețe relevante ale produsului separate pentru serviciile care integrează într-un singur pachet serviciul de acces la internet în bandă largă, serviciul de telefonie la puncte fixe și/sau serviciul de retransmisie a programelor de televiziune

ANCOM a reanalizat dacă există o piață cu amănuntul separată pentru pachetele de servicii care includ serviciul de acces la internet în bandă largă la puncte fixe și serviciul de telefonie la puncte fixe și/sau serviciul de retransmisie a programelor audiovizuale (ex. „double play” și „triple play”).

Conform datelor statistice raportate de operatori, la sfârșitul anului 2014, 34% dintre utilizatorii - persoane fizice și, respectiv, 38% dintre utilizatorii - persoane juridice au achiziționat serviciul de acces la internet în bandă largă la puncte fixe împreună cu serviciul de telefonie fixă sau serviciul de retransmisie a programelor audiovizuale („double play”), în timp ce ofertele „triple play” (serviciul de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, serviciul de telefonie fixă și serviciul de retransmisie a programelor audiovizuale) erau folosite de către 28% dintre utilizatorii - persoane fizice și, respectiv, 5% dintre utilizatorii - persoane juridice. De asemenea, 9% dintre utilizatorii - persoane fizice și, respectiv, 2% dintre utilizatorii - persoane juridice au achiziționat serviciul de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în cadrul unei oferte de tip „quadruple play” (care include, pe lângă serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, telefonie fixă, retransmisie a programelor audiovizuale și serviciul de telefonie/acces la internet la puncte mobile).

Din punctul de vedere al cererii, trebuie avute în vedere economiile de tranzacționare pe care consumatorii le pot obține prin contractarea și, respectiv, tarifarea de către un singur furnizor (eng. „one-stop shopping”). Un procent de 64% dintre utilizatorii – persoane fizice, respectiv 72% în cazul utilizatorilor finali – persoane juridice de servicii de acces la internet la puncte fixe, la pachet cu alte servicii de comunicații electronice, au considerat costul total mai mic al serviciilor la pachet ca unul dintre principalele motive în favoarea achiziționării acestuia, în timp ce 42% dintre persoanele fizice, respectiv 41% dintre persoanele juridice au apreciat ușurința utilizării pachetului și a achitării facturilor ca un alt motiv principal,

⁴⁴ Sursa: paginile de internet ale furnizorilor – hărțile cu acoperire 4G.

la momentul achiziționării serviciilor de acces la internet fix⁴⁵. Nivelul mai ridicat de interactivitate (prin disponibilitatea unei conexiuni bidirecționale) și un set integrat de terminale pot, de asemenea, să fie identificate de către consumatori ca plus valoare. În acest sens, este de menționat că 17% dintre utilizatorii – persoane fizice, respectiv 24% dintre utilizatorii – persoane juridice de servicii de acces la internet la puncte fixe la pachet au optat pentru această variantă considerând că internetul fix este mai ușor de instalat/ conectat dacă este furnizat la pachet⁴⁶.

Cu toate că există o creștere a utilizării de pachete de servicii, cum ar fi cele de tip „triple play”, acest lucru nu înseamnă în mod necesar că trebuie definită o piață relevantă a produsului separată pentru pachete de servicii. În majoritatea cazurilor, utilizatorii au posibilitatea de a achiziționa serviciile din pachet și în mod individual, de la diferiți furnizori⁴⁷. Astfel, dat fiind că utilizatorii care cumpără un pachet „triple play” de la un singur furnizor pot trece la achiziționarea de servicii individuale de la o serie de alți furnizori, în cazul în care prețul pachetului „triple play” este majorat peste nivelul competitiv, nu se poate considera că pachetele „triple play” formează o piață relevantă a produsului separată. Pe de altă parte, serviciile din componența pachetelor de tip „triple play” vor face parte din piețele relevante ale produsului aferente serviciilor de acces la internet în bandă largă, serviciilor de telefonie și, respectiv, serviciilor de retransmisie a programelor de televiziune. În concluzie, un furnizor monopolist ipotetic de pachete „triple play” nu ar putea crește prețul pentru întreg pachetul de servicii cu 5-10% peste nivelul competitiv (orientat pe costuri), fără ca utilizatorii să nu treacă la achiziționarea în mod individual a serviciilor de la diferiți furnizori.

Din punct de vedere al ofertei, din perspectiva operatorilor care furnizează serviciile de acces la internet la puncte fixe la pachet cu alte servicii de comunicații electronice, ANCOM admite că poate exista un avantaj economic al acestora, din punct de vedere al potențialele economii de scop realizate, față de operatorii care furnizează doar servicii de acces la internet la puncte fixe în mod individual. Cu toate acestea, urmare a analizei ofertelor furnizorilor, s-a constatat că internetul la puncte fixe este oferit, în general, atât în mod individual, cât și la pachet cu alte servicii de comunicații electronice⁴⁸. Mai mult, deși în cazul aceluiași furnizor, tarifele pentru serviciile de acces la internet furnizate în mod individual pot fi mai mari decât tarifele pentru serviciile de acces la internet furnizate la pachet cu alte servicii de comunicații electronice⁴⁹, există o serie de indicii care arată că, în prezent, nu este oportună definirea unei piețe separate corespunzătoare pachetelor de servicii de comunicații electronice. Astfel, un argument ar fi faptul că utilizatorii finali pot obține oferte mai avantajoase decât cele obținute în cazul pachetelor, în cazul în care combină mai multe servicii de comunicații electronice de la furnizori diferiți, în ipoteza în care costurile cu migrarea de la utilizarea unui pachet de servicii de la un furnizor la utilizarea serviciului individual de la alt furnizor sunt scăzute.

Prin urmare, ANCOM menține concluzia conform căreia accesul la internet în bandă largă, oferit împreună cu alte servicii, nu constituie o piață relevantă a produsului distinctă.

⁴⁵ Potrivit studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali – persoane fizice, respectiv în rândul utilizatorilor finali – persoane juridice în anul 2014, de către Mercury Research S.R.L.

⁴⁶ Potrivit studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali – persoane fizice, respectiv în rândul utilizatorilor finali – persoane juridice în anul 2014, de către Mercury Research S.R.L.

⁴⁷ Conform studiilor de piață realizate în rândul utilizatorilor finali – persoane fizice în anul 2014, de către Mercury Research S.R.L., un procent de numai 24% dintre utilizatorii de servicii de acces la internet la puncte fixe au răspuns că beneficiază de servicii la pachet deoarece serviciile de acces la internet au fost oferite doar ca parte integrantă a unui pachet de servicii.

⁴⁸ Există două excepții: UPC Romania S.R.L., care furnizează serviciile de acces la internet la punct fix în mod legat cu serviciile de retransmisie a programelor de televiziune din considerente tehnice, ofertele nefiind atribuibile unei politici concurențiale în acest sens și, respectiv, Telekom Romania Communications S.A., care furnizează serviciile de acces la internet exclusiv în mod legat cu serviciile de telefonie fixă începând cu anul 2011.

⁴⁹ ANCOM subliniază că nu este cazul tuturor furnizorilor. Spre exemplu, în cazul RCS & RDS S.A., principalul furnizor pentru servicii de acces la internet la puncte fixe, serviciile de acces la internet oferite în mod individual au același tarif ca serviciile de acces la internet oferite împreună cu alte servicii de comunicații electronice.

3.2.7. Analiza oportunității definirii unei singure piețe relevante a serviciilor de acces la internet în bandă largă pentru serviciile furnizate utilizatorilor - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor - persoane juridice

Pentru a evalua dacă serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe furnizate celor două categorii de utilizatori finali determină aceeași piață relevantă a produsului, Autoritatea a reanalizat dacă există substituibilitatea cererii și/sau a ofertei între cele două categorii de servicii.

În acest sens, ANCOM a reevaluat, în primul rând, dacă există diferențe în ceea ce privește condițiile de furnizare a serviciilor de acces la internet în bandă largă în cazul celor două categorii de utilizatori, în mod particular în ceea ce privește prevederile contractuale pe baza cărora serviciile de acces sunt furnizate utilizatorilor finali - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor finali - persoane juridice, astfel încât din perspectiva utilizatorilor finali aceste servicii să nu fie substituibile.

În urma acestei analize, a rezultat că serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate utilizatorilor - persoane fizice și cele furnizate persoanelor juridice pot avea caracteristici diferite din punctul de vedere al accesibilității, funcționalității și prețurilor, fără însă ca acestea să fie esențiale. Astfel:

1. La încheierea contractului, clienților li se solicită să se identifice ca „persoane fizice” sau „persoane juridice”, iar aceștia au obligația să folosească serviciile în conformitate cu termenii contractuali specificați. Conform condițiilor contractuale stipulate de principalii furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe din România (de exemplu, Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.R.L.), utilizatorii finali - persoane fizice și utilizatorii finali - persoane juridice încheie contracte diferite, în cea de-a doua categorie fiind incluse toate întreprinderile⁵⁰, în sensul larg al cuvântului - societăți, regii autonome, asociații, fundații, instituții publice sau alte entități care, deși fără personalitate juridică, pot fi asimilate acestora din urmă, datorită faptului că nu utilizează serviciile de comunicații electronice în scopuri personale (de exemplu, avocați, notari, arhitecți, contabili autorizați, persoane fizice autorizate). Datele prelucrate de ANCOM arată că aproape trei sferturi dintre furnizorii de servicii de acces la internet la puncte fixe care au răspuns la întrebarea privind practicarea unor diferențieri între utilizatorii finali - persoane fizice, respectiv persoane juridice nu deosebeau între categoriile de utilizatori finali.

Totuși, restricțiile contractuale impuse de către operatori (care, conform informațiilor disponibile ANCOM, nu sunt stipulate întotdeauna în mod explicit în contract) par să aibă în vedere doar cazul invers - interzicerea utilizării serviciilor destinate utilizatorilor finali - persoane fizice de către utilizatorii finali - persoane juridice.

În plus, este important de menționat că diferențele existente în ceea ce privește condițiile de furnizare a serviciilor destinate utilizatorilor finali - persoane fizice și a celor destinate utilizatorilor finali - persoane juridice nu sunt foarte pronunțate, în special datorită faptului că, în România, majoritatea întreprinderilor sunt foarte mici, mici și mijlocii (SMEs) - 99,7%, din care cele mai multe sunt foarte mici (micro întreprinderi) - 87,6%⁵¹.

Comportamentul de consum asemănător în cazul utilizatorilor finali - persoane juridice, în mod particular al celor de mici dimensiuni, și, respectiv, al utilizatorilor finali - persoane fizice este susținut și de rezultatele studiilor de piață, menționate anterior. Astfel, în ceea ce privește numărul serviciilor achiziționate de utilizatorii persoane juridice, 80% dintre persoanele juridice din România beneficiază de servicii de acces la internet la puncte fixe de la un singur furnizor, iar în două treimi din situații aceștia au un singur abonament de internet fix⁵², așa cum are marea majoritatea a utilizatorilor finali - persoane fizice. Rezultă, așadar, că un procent semnificativ de persoane juridice poate fi considerat ca fiind clienți

⁵⁰ Conform Anuarului Statistic al României, întreprinderea este o grupare de unități legale care se constituie ca o entitate organizațională de producție și bunuri, servicii comerciale sau servicii de interes social, ce beneficiază de o autonomie de decizie, mai ales pentru asigurarea resurselor sale curente. Mărimea unei întreprinderi este evaluată după criteriul numărului mediu de angajați. Se utilizează următoarele intervale: întreprinderi micro - 0-9 salariați, întreprinderi mici - 10-49 salariați, întreprinderi mijlocii - 50-249 salariați, întreprinderi mari - mai mult de 250 salariați.

⁵¹ Institutul Național de Statistică (INS), Registrul statistic al întreprinderilor.

⁵² Potrivit studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe - persoane juridice, în anul 2014, de către Mercury Research S.R.L.

potențiali ai unui volum mic de conexiuni de acces la internet la puncte fixe, mărimea potențială a acestor piețe putând fi considerată redusă.

Referitor la scopul utilizării serviciilor de acces la internet, atât utilizatorii finali – persoane fizice, cât și utilizatorii finali – persoane juridice folosesc internetul fix, în principal, pentru e-mail (98% în cazul persoanelor juridice, 71% în cazul persoanelor fizice), pentru a naviga/a căuta informații, a citi știri, a fi la curent cu diverse evenimente (87% în cazul persoanelor juridice, 90% în cazul persoanelor fizice), respectiv pentru a realiza transferuri de fișiere de dimensiuni mari/pentru a încărca/descărca documente, muzică, filme, jocuri de pe internet (59% în cazul persoanelor juridice, 49% în cazul persoanelor fizice). În ceea ce privește viteza de transfer precizată în contract, 42% dintre utilizatorii – persoane juridice beneficiau de servicii de acces la internet de tip „best-effort”, asemănător persoanelor fizice, iar un procent de 35% doar de servicii cu viteze garantate. Cea mai frecventă viteză maximă aferentă serviciilor de acces la internet de tip „best-effort” contractate este cea de 100 Mbps, atât în cazul utilizatorilor persoane fizice, cât și în cazul persoanelor juridice, iar majoritatea utilizatorilor, indiferent de categoria din care fac parte, care au știut să precizeze aceasta informație folosesc serviciile la viteze de până-n 100 Mbps inclusiv.

În același timp, s-a constatat că o eventuală delimitare a categoriei „utilizatori – persoane juridice” în funcție de modul de furnizare a serviciilor nu poate fi realizată cu exactitate, pe baza unor criterii clare, fiecare furnizor utilizând propria împărțire, pe baza unor criterii eterogene, arbitrare și în continuă schimbare sau existând situații în care fiecare cumpărător își selectează propria categorie de utilizatori din care face parte.

Astfel, indiferent de tehnologia utilizată pentru a furniza servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe la nivelul pieței cu amănuntul, condițiile de furnizare și calitatea serviciilor în cazul ambelor categorii de utilizatori finali sunt, în general, similare. Totuși, există câteva diferențe în ceea ce privește modalitatea de contractare a serviciilor de acces la internet la puncte fixe. În cazul utilizatorilor finali – persoane juridice mari pot exista situații în care contractele sunt negociate în mod direct (prin intermediul departamentului de vânzări al operatorului în cauză) sau sunt acordate prin licitație. Cu toate acestea, așa cum a fost arătat și mai sus, numărul de utilizatori care pot apela la o astfel de modalitate de contractare nu este foarte ridicat, iar contractele astfel încheiate, de regulă, nu cuprind doar servicii de acces la internet la puncte fixe, ci o gamă variată de servicii de comunicații electronice care deservește un volum mai mare de nevoi de comunicare ale unor companii de mari dimensiuni. Nevoile mai mari și mai complexe de servicii de acces la internet se referă în special la serviciile de acces simetric la internet, inclusiv linii închiriate, și mai puțin la serviciile de acces la internet de tip asimetric, care, de cele mai multe ori, sunt similare cu cele utilizate de către utilizatorii finali - persoane fizice. În concluzie, chiar dacă utilizatorii finali de mărime mare se pot caracteriza printr-un comportament de consum diferit de cel al celorlalte categorii de utilizatori, granițele unei astfel de categorii nu pot fi trasate în mod obiectiv și orice delimitare ar avea un caracter fluid.

2. Din punctul de vedere al funcționalității, serviciile de acces la internet în bandă largă achiziționate de către utilizatorii finali - persoane juridice de mari dimensiuni diferă de serviciile contractate de către celelalte categorii de utilizatori - persoane juridice și, respectiv, de către utilizatorii - persoane fizice. În general, utilizatorii finali - persoane juridice de mari dimensiuni solicită servicii de o calitate superioară (de exemplu, cu viteză garantată și/sau viteze „best-effort”, cu o rată de „partajare” mică), fiind mai puțin dispuși să accepte servicii de calitate inferioară. De asemenea, aceștia se orientează către utilizarea de servicii de acces simetric la internet, mai degrabă decât către utilizarea de servicii de acces asimetric. Totuși, există situații în care utilizatorii din această categorie folosesc și servicii de acces asimetric în bandă largă pentru a conecta la distanță oficiile proprii într-o rețea închisă VPN, mai degrabă decât pentru a accesa direct rețeaua internet. În plus, este important de menționat că multe dintre caracteristicile specifice serviciilor care se adresează utilizatorilor finali - persoane juridice se regăsesc și în ofertele puse la dispoziție utilizatorilor - persoane fizice, fie ca parte dintr-un serviciu de o calitate superioară, fie prin perceperea unui tarif suplimentar.

3. Tarifele pentru serviciile care se adresează utilizatorilor finali - persoane juridice sunt, de obicei, mai mari, din cauza caracteristicilor diferite ale serviciilor furnizate.

Este cunoscut faptul că utilizatorii finali - persoane juridice de mari dimensiuni tind să opteze pentru servicii având o calitate mai bună, la prețuri mai mari. De asemenea, se poate prezuma că obligația pe care o au clienții, de a preciza în contractele pe care le încheie cu furnizorii dacă au statuat de „persoane fizice” sau „persoane juridice”, îi poate împiedica să contracteze ofertele de servicii adresate altor grupuri de clienți, chiar dacă cerințele acestora în ceea ce privește serviciile de acces la internet sunt aceleași. Din punctul de vedere al ofertelor disponibile (tarife practicate, categorii de servicii oferite), abonamentele destinate utilizatorilor finali – persoane juridice sunt comercializate atât la tarife comparabile cu cele destinate utilizatorilor finali – persoane fizice (de exemplu, în cazul abonamentelor pentru conexiuni de acces asimetric⁵³), cât și la tarife mai mari, în special în cazul acelor servicii care se caracterizează printr-un nivel de complexitate mai ridicat (de exemplu, în cazul abonamentelor pentru acces garantat la internet în bandă largă⁵⁴).

În ceea ce privește ofertele tarifare aplicate de către furnizori persoanelor juridice de dimensiuni foarte mici (micro – întreprinderi), din studiile de piață a rezultat că 53% dintre acestea achiziționează serviciile la tarife conform ofertelor publice, în mod similar modului de achiziționare a serviciilor de către persoanele fizice⁵⁵.

Faptul că utilizatorii finali - persoane juridice de mari dimensiuni achiziționează servicii mai scumpe și de o calitate superioară nu înseamnă în mod necesar că serviciile furnizate utilizatorilor finali - persoane fizice și serviciile adresate utilizatorilor finali - persoane juridice ar trebui să fie incluse în piețe relevante separate.

Din punctul de vedere al cererii, în prezent, există substituibilitate în lanț între servicii de acces la internet în bandă largă adresate utilizatorilor finali - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor finali - persoane juridice, caracterizate prin diferite viteze de transmisie și rate de „partajare” (a se vedea secțiunea 3.2.2.). De asemenea, ANCOM consideră că dezvoltările viitoare ale produselor vor consolida fenomenul de substituibilitate în lanț și, astfel, orice diferențe între ofertele adresate utilizatorilor finali - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor finali - persoane juridice se vor diminua.

Pe lângă analiza substituibilității cererii, ANCOM a analizat dacă există diferențe în ceea ce privește condițiile tehnice și economice de furnizare a celor două categorii de servicii, din punctul de vedere al ofertei.

În ceea ce privește mărimea pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe destinate utilizatorilor – persoane juridice, dat fiind că în România aproximativ 88% dintre întreprinderile active sunt foarte mici (0-9 angajați)⁵⁶, rezultă că majoritatea persoanelor juridice poate fi considerată ca fiind potențială consumatoare a unui volum scăzut de servicii de comunicații electronice.

Din punct de vedere economic, este relativ simplu pentru un furnizor de servicii de acces la internet să ofere aceste servicii atât utilizatorilor finali – persoane fizice, cât și utilizatorilor finali – persoane juridice sau, în cazul în care furnizează astfel de servicii exclusiv utilizatorilor finali – persoane fizice, să înceapă într-o perioadă scurtă de timp și fără costuri ridicate, să furnizeze servicii de acces utilizatorilor finali - persoane juridice, ca răspuns la o creștere a prețului de către un furnizor monopolist ipotetic. În acest sens, este relevant faptul că principalii concurenți ai furnizorului fost monopolist oferă servicii de acces la internet ambelor categorii de utilizatori finali.

⁵³ De exemplu, < furnizează societăților de mici dimensiuni servicii de acces la internet la puncte fixe începând de la 11 euro/lună, fără TVA, pentru viteze de transfer de până la 100 Mbps, în timp ce utilizatorii - persoane fizice beneficiază de un tarif de 8,26 euro/lună, TVA inclus, pentru 100 Mbps. < are oferte pentru întreprinderile mici și mijlocii cu tarife cuprinse între 8,9 euro/lună, fără TVA, pentru viteze de transfer de 10 Mbps și 12,9 euro/lună, fără TVA, pentru 50 Mbps, iar pentru utilizatorii - persoane fizice de 13,07 euro/lună, TVA inclus, pentru 100 Mbps, în condițiile în care, în cazul acestora, serviciul de acces la internet este furnizat doar legat cu serviciul de telefonie la puncte fixe. < are oferte pentru întreprinderile mici și mijlocii cu tarife cuprinse între 18 euro/lună, fără TVA, pentru 150 Mbps și 30 euro/lună, fără TVA, pentru 500 Mbps, iar pentru utilizatorii - persoane fizice 13,39 euro/lună, TVA inclus, pentru 200 Mbps, respectiv 15,63 euro/lună, TVA inclus, pentru 500 Mbps.

⁵⁴ Tarifele < pentru serviciile de acces la internet aferente persoanelor juridice, pentru care se asigură o capacitate garantată de „download”, se încadrează între o limită minimă de 100 euro/lună, fără TVA, pentru 2 Mbps garantat și un maxim de 800 euro/lună, fără TVA, pentru 1 Gbps garantat.

⁵⁵ Potrivit studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali de servicii de acces la internet la puncte fixe – persoane juridice în anul 2014, de către Mercury Research S.R.L.

⁵⁶ Institutul Național de Statistică, Registrul statistic al întreprinderilor.

Din punct de vedere tehnic, pentru furnizarea de servicii de acces la internet atât utilizatorilor finali - persoane fizice, cât și utilizatorilor finali - persoane juridice sunt folosite, în principal, aceleași elemente ale rețelei. Astfel, un operator poate fi în măsură să ofere întreaga gamă de servicii de acces la internet în bandă largă ambelor categorii de utilizatori. De exemplu, în cazul unui furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă prin intermediul tehnologiei ADSL, aceeași linie ADSL poate fi utilizată atât pentru furnizarea serviciilor către utilizatorii finali - persoane fizice, cât și pentru furnizarea serviciilor către utilizatorii finali - persoane juridice.

De asemenea, un furnizor de servicii de acces în bandă largă la nivelul pieței de gros are potențialul de a oferi toată gama de servicii de acces la internet în bandă largă adresate utilizatorilor finali - persoane fizice și persoane juridice. Prin urmare, se poate prezuma că un operator care furnizează servicii exclusiv utilizatorilor finali - persoane fizice ar putea cu ușurință (în termen de 12 luni) să înceapă să furnizeze servicii către utilizatori finali - persoane juridice, ca răspuns la o creștere mică, dar semnificativă și de durată, a tarifelor și vice-versa.

În același timp, ANCOM a constatat că, la nivelul segmentelor de piață corespunzătoare serviciilor furnizate utilizatorilor finali - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor finali - persoane juridice, condițiile concurențiale au devenit în timp din ce în ce mai uniforme, fiind în prezent suficient de omogene (din punct de vedere al gradului de concentrare a pieței - la 31 decembrie 2014, indicele HHI⁵⁷ era de 3.083 pentru persoane fizice și, respectiv, 3.913 pentru persoane juridice) pentru a justifica definirea unei piețe relevante a produsului mai cuprinzătoare, care să includă ambele categorii de servicii.

În tabelul nr. III.5. sunt evidențiate cotele de piață deținute de principalii furnizori de servicii de acces la puncte fixe, în funcție de categoria de utilizatori – persoane fizice și, respectiv, persoane juridice.

Tabelul nr. III.5. - Cotele de piață ale principalilor furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cu viteze de transmisie „best-effort” oferite utilizatorilor finali - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor finali - persoane juridice. Evoluție în perioada 2009 – 2014.

Furnizor	Cota de piață (%)		
	Total	Persoane fizice	Persoane juridice
31.12.2009			
RCS & RDS S.A.	✂	✂	✂
Telekom Romania Communications S.A.	✂	✂	✂
UPC Romania S.R.L.	✂	✂	✂
Digital Cable Systems S.A.	✂	✂	✂
Nextgen Communications S.R.L.	✂	✂	✂
Alți furnizori	19,1%	19,6%	14,3%
31.12.2010			
RCS & RDS S.A.	✂	✂	✂
Telekom Romania Communications S.A.	✂	✂	✂
UPC Romania S.R.L.	✂	✂	✂
Digital Cable Systems S.A.	✂	✂	✂
Nextgen Communications S.R.L.	✂	✂	✂
Alți furnizori	12,0%	12,1%	10,6%
31.12.2011			
RCS & RDS S.A.	✂	✂	✂
Telekom Romania Communications S.A.	✂	✂	✂
UPC Romania S.R.L.	✂	✂	✂
Digital Cable Systems S.A.	✂	✂	✂
Nextgen Communications S.R.L.	✂	✂	✂
Alți furnizori	11,9%	12,1%	10,6%
31.12.2012			
RCS & RDS S.A.	✂	✂	✂
Telekom Romania Communications S.A.	✂	✂	✂
UPC Romania S.R.L.	✂	✂	✂
Digital Cable Systems S.A.	✂	✂	✂

⁵⁷ Indicele Herfindahl – Hirschman (HHI) măsoară gradul de concentrare a pieței, fiind calculat ca suma pătratelor cotelor de piață deținute de furnizorii prezenți pe piață. Dacă $HHI < 1.000$, gradul de concentrare a pieței este mic; dacă $1.000 < HHI < 1.800$, gradul de concentrare a pieței este moderat; dacă $HHI > 1.800$, gradul de concentrare a pieței este mare; dacă $HHI = 10.000$ înseamnă că există o situație de monopol.

Nextgen Communications S.R.L.	∞	∞	∞
Alți furnizori	9,9%	10,1%	6,8%
31.12.2013			
RCS & RDS S.A.	∞	∞	∞
Telekom Romania Communications S.A.	∞	∞	∞
UPC Romania S.R.L.	∞	∞	∞
Digital Cable Systems S.A.	∞	∞	∞
Nextgen Communications S.R.L.	∞	∞	∞
Akta Telecom S.A.	∞	∞	∞
Alți furnizori	8,8%	9,0%	6,4%
31.12.2014			
RCS & RDS S.A.	∞	∞	∞
Telekom Romania Communications S.A.	∞	∞	∞
UPC Romania S.R.L.	∞	∞	∞
Digital Cable Systems S.A.	∞	∞	∞
Nextgen Communications S.R.L.	∞	∞	∞
Akta Telecom S.A.	∞	∞	∞
Alți furnizori	7,7%	7,6%	8,0%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Având în vedere cele de mai sus, ținând cont atât de substituibilitatea cererii (ca urmare a fenomenului de substituibilitate în lanț), cât și de substituibilitatea ofertei, precum și de condițiile concurențiale comparabile în ceea ce privește furnizarea serviciilor la nivelul celor două categorii de utilizatori, ANCOM își menține opinia că serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate utilizatorilor finali - persoane fizice și, respectiv, utilizatorilor finali - persoane juridice determină aceeași piață relevantă a produsului.

3.2.8. Concluzii

Pe baza aspectelor prezentate mai sus, *piața relevantă a produsului corespunzătoare serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cuprinde serviciile de acces la internet în bandă asimetrică, indiferent de ratele de „partajare” sau vitezele de transmisie furnizate utilizatorilor finali – persoane fizice și utilizatorilor finali – persoane juridice, prin intermediul tehnologiilor de acces la puncte fixe (xDSL, cablu coaxial, cablu UTP/FTP, fibră optică și radio).*

3.3. Piața geografică relevantă

ANCOM a reanalizat dacă evoluția condițiilor concurențiale pe teritoriul României în perioada 2009 – 2014 în ceea ce privește serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe justifică menținerea definiției pieței relevante geografice la nivel național sau este necesară identificarea uneia sau a mai multor piețe geografice delimitate de o zonă mai restrânsă. Așa cum se prevede în paragraful 56 din *Instrucțiunile CE*, piața geografică relevantă reprezintă zona în care sunt localizați furnizorii produselor/serviciilor din piața relevantă a produsului/serviciului, zonă în care condițiile de concurență sunt suficient de omogene și care poate fi delimitată de arii geografice vecine datorită unor condiții concurențiale diferite.

Din perspectiva unei analize de piață *ex ante*, criteriile care trebuie avute în vedere pentru a determina gradul de omogenitate a condițiilor concurențiale dintr-o anumită zonă în vederea stabilirii limitelor geografice ale unei piețe sunt următoarele: barierele la intrarea pe piață, numărul de furnizori, cotele de piață ale furnizorilor și distribuția acestora, tarifele practicate și gradul de diferențiere a acestora (politica tarifară)⁵⁸.

⁵⁸ A se vedea „Poziția comună BEREC privind aspectele geografice ale analizelor de piață (identificare și remedii)” - http://berec.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/berec/regulatory_best_practices/common_approaches_positions/4439-berec-common-position-on-geographic-aspects-of-market-analysis-definition-and-remedies.

Pentru a fi îndeplinite condițiile necesare definirii unor piețe geografice la nivel subnațional, unitățile geografice la nivelul cărora se determină limitele pieței relevante trebuie să îndeplinească la rândul lor următoarele condiții:

- să nu se suprapună și să fie mai restrânse decât piața națională;
- arhitectura rețelor operatorilor care furnizează servicii pe piața respectivă să permită structurarea acestora în funcție de unitățile geografice delimitate;
- să fie stabile în timp și delimitate cu acuratețe;
- să fie suficient de mici astfel încât condițiile concurențiale să nu varieze semnificativ în cadrul aceleiași unități geografice, însă suficient de mari pentru a nu determina dificultăți în ceea ce privește furnizarea de date de către operatori și realizarea analizei de piață de către Autoritate.

Pentru a evalua dacă și în ce măsură condițiile concurențiale în ceea ce privește piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe diferă pe teritoriul României, ANCOM a utilizat „localitatea” ca unitate de analiză la nivel geografic. Chiar dacă, în unele cazuri, localitățile pot fi prea mici pentru a susține o investiție rentabilă, iar în alte cazuri, în special în cazul municipiului București, o localitate poate acoperi o suprafață mai mare decât este necesar pentru a permite o intrare sustenabilă pe piață, Autoritatea a considerat localitatea ca singura unitate de măsură potrivită pentru a analiza piața geografică în România, deoarece limitele geografice sunt transparente și stabile, iar culegerea de informații cu privire la furnizorii prezenți este relativ mai ușoară.

În vederea determinării pieței geografice relevante, s-au analizat următorii indicatori structurali și comportamentali:

- acoperirea cu rețele de comunicații electronice și, respectiv, cu servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, numărul de furnizori în localitățile acoperite de rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, precum și numărul de gospodării și populația aferente acestor localități; evoluția acestora în perioada analizată;
- cotele de piață ale furnizorilor la nivel național și, respectiv, în localitățile acoperite de rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe; evoluția acestora în perioada analizată;
- barierele la intrarea pe piață în localitățile acoperite de rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe;
- gradul de acoperire a rețelor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe ale operatorilor principali la nivel național, respectiv în funcție de mediul de rezidență (urban/rural);
- serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe furnizate (ofertele/vitezele de transmisie) în localitățile acoperite de rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe;
- tarifele și strategiile de preț practicate de furnizori la nivelul localităților acoperite de rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.

Scopul analizării acestor informații este acela de a identifica eventuale diferențe din punct de vedere concurențial la nivelul unor zone geografice în care există un număr diferit de furnizori, cu cote de piață diferite (analiza constrângerilor concurențiale existente), în vederea obținerii unei concluzii cu privire la oportunitatea menținerii definiției actuale a pieței geografice, și anume, la nivel național.

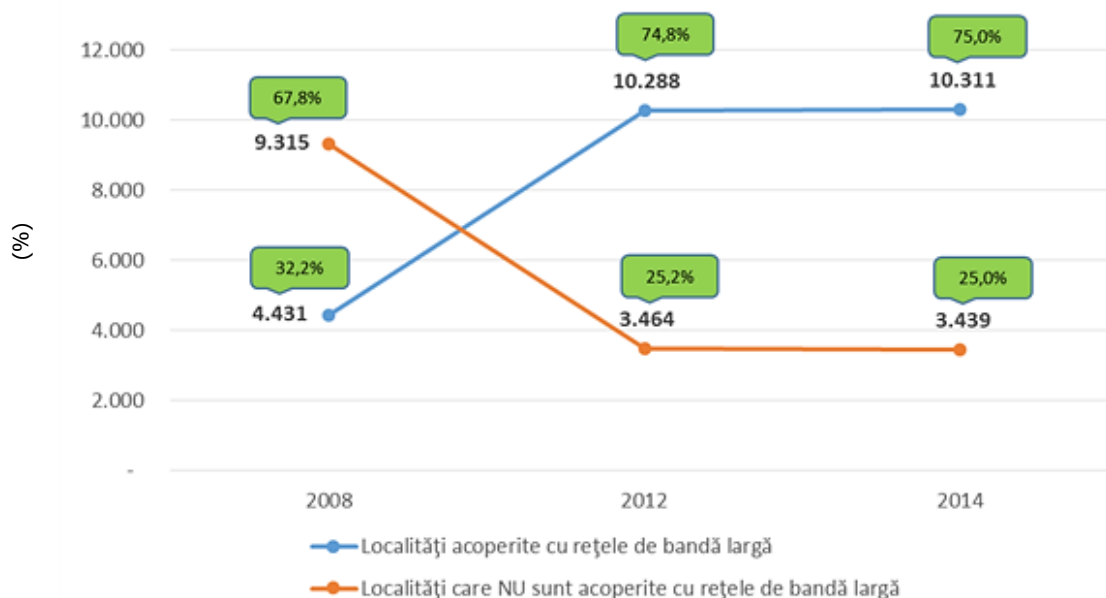
3.3.1. Gradul de acoperire cu rețele de comunicații electronice și, respectiv, cu servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, la nivel de localități/populație/gospodării: numărul furnizorilor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, distribuția lor la nivel național, evoluția în perioada analizată

Autoritatea a reevaluat situația la nivel național în ceea ce privește localitățile acoperite de rețele de comunicații electronice la puncte fixe, în general, și, în mod particular, de rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, populația aferentă și numărul furnizorilor din aceste localități, precum și o evoluție a acestei situații în perioada 2008 – 2014.

Astfel, referitor la acoperirea cu rețele care permit furnizarea de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, după cum este prezentat în figura nr. III.4., numărul localităților acoperite a

crescut semnificativ, ajungând la o pondere de 75% din numărul total de localități din România, față de doar 32% în anul 2008.

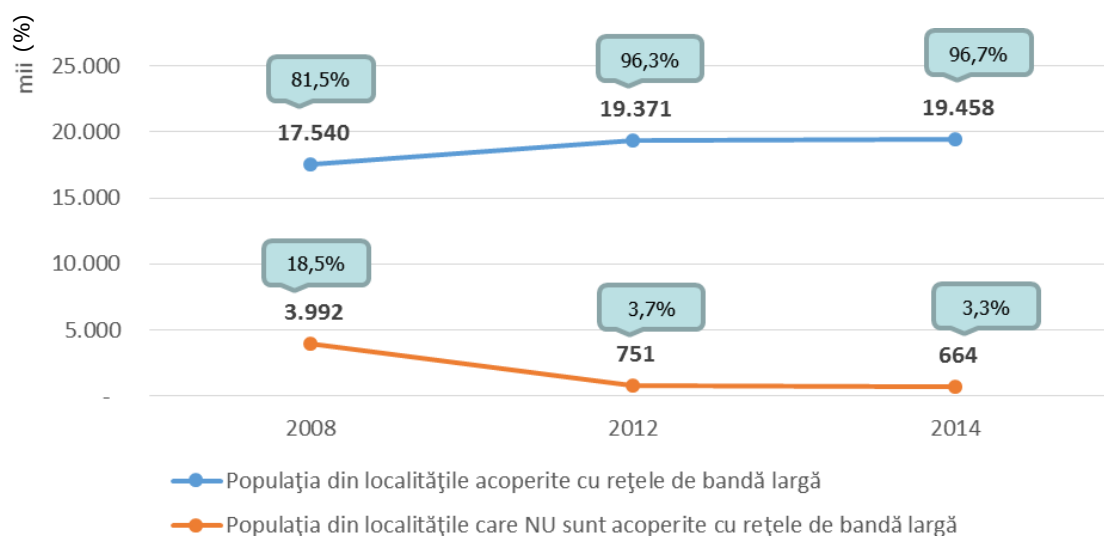
Figura nr. III.4. – Numărul de localități acoperite cu rețele care *permit* furnizarea de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, respectiv numărul de localități neacoperite și ponderile aferente în numărul total de localități din România*. Evoluție în perioada 2008 – 2014.

*Numărul total localităților din România în perioada analizată: 13.746 în anul 2008, 13.752 în anul 2012, respectiv 13.750 în anul 2014.
Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori; INS.

În ceea ce privește populația aferentă acestor localități, la sfârșitul anului 2014, 96,7% din populația României, față de 81,5% în 2008, trăia în localități în care existau rețele prin intermediul cărora erau furnizate servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe de către unul sau mai mulți furnizori (a se vedea figura nr. III.5.). Chiar dacă nu toate gospodăriile dintr-o localitate pot fi conectate la o anumită rețea de comunicații electronice în bandă largă, în sensul că rețeaua respectivă nu acoperă în mod necesar toată suprafața localității, în localitățile în care există deja astfel de rețele, se poate prezuma că operatorii existenți vor fi stimulați să-și extindă rețelele, chiar și la nivelul întregii localități, într-o perioadă de timp relativ scurtă, în cazul în care cererea pentru serviciile de acces în bandă largă la nivelul pieței cu amănuntul ar crește.

Figura nr. III.5. - Gradul de acoperire a populației cu rețele care permit furnizarea de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în perioada 2008 – 2014 (exprimată în mii și %) *

* Populația totală considerată pentru calculul ponderilor a fost de 21.532 mii locuitori în anul 2008, conform recensământului populației și locuințelor desfășurat în anul 2002, respectiv 20.122 mii locuitori în anii 2012 și 2014, conform recensământului populației și locuințelor desfășurat în anul 2011.
Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori; INS.

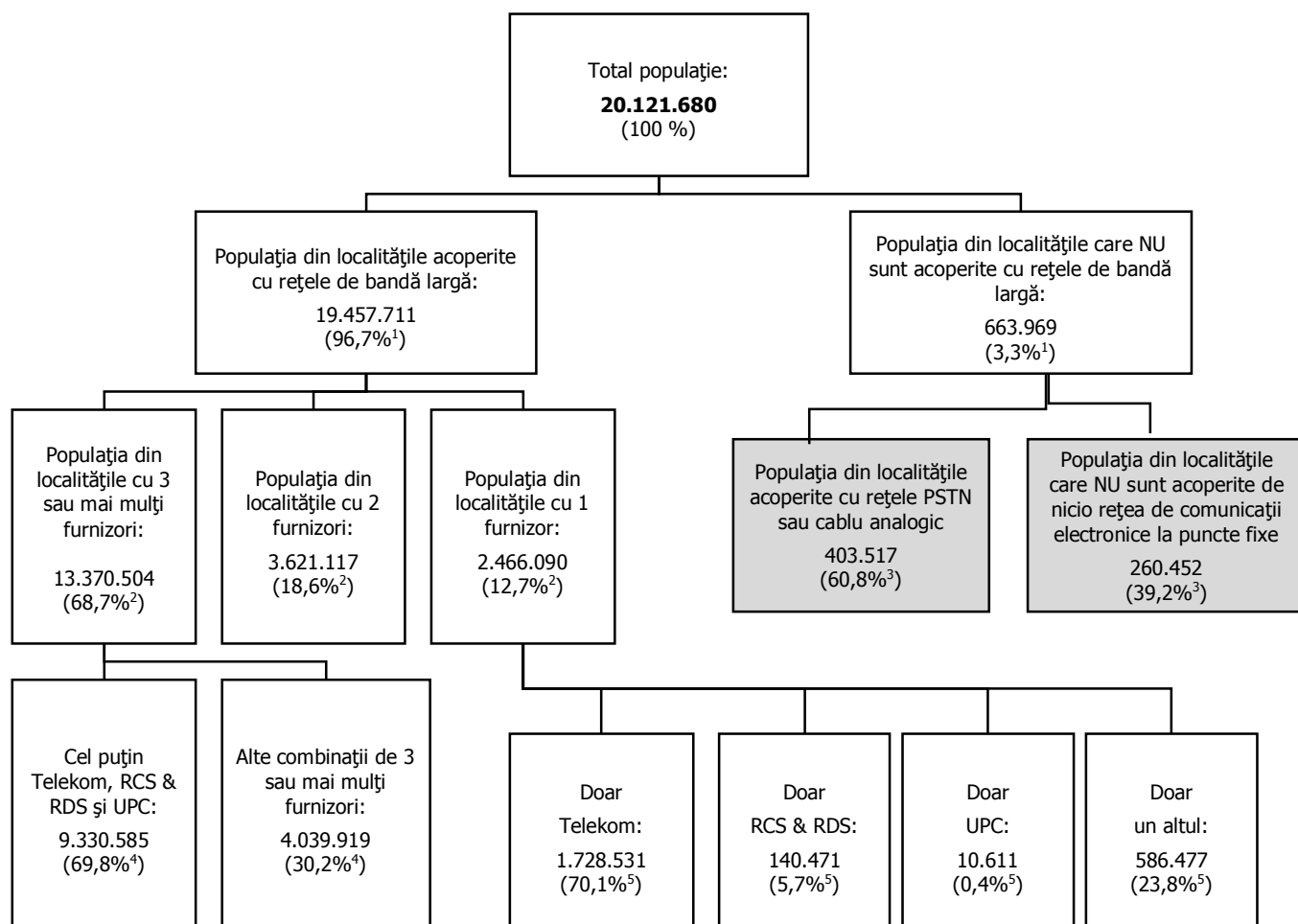
La aceeași dată, 3,3% din populație trăia în localități în care nu erau furnizate (disponibile) servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe. Pentru a analiza potențialul existent pentru furnizarea unor astfel de servicii, localitățile în care nu sunt furnizate servicii de acces la internet în bandă largă pot fi diferențiate în localități în care sunt furnizate servicii de acces în bandă îngustă (servicii de telefonie prin tehnologie PSTN) sau servicii de retransmisie a programelor de televiziune (prin cablu analogic) și, respectiv, localități în care nu există nicio altă rețea de comunicații electronice la puncte fixe și, deci, nu este furnizat niciun serviciu de comunicații electronice la puncte fixe. În localitățile în care sunt furnizate servicii de acces la internet în bandă îngustă sau servicii de retransmisie a programelor de televiziune prin cablu analogic, se poate considera că există premisele ca rețelele existente să fie modernizate pentru a oferi servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în cazul creșterii cererii din partea utilizatorilor finali.

O situație detaliată în ceea ce privește gradul de acoperire a populației cu rețele care permit furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe și, respectiv cu rețele de comunicații electronice la puncte fixe (rețele PSTN sau de cablu analogic), în funcție de numărul de furnizori prezenți se poate observa în figura nr. III.6. Astfel, considerând populația din localitățile acoperite cu rețele de bandă largă la puncte fixe, 68,7% dintre locuitori se află în localități în care sunt prezenți cel puțin trei furnizori, 18,6% în localități cu doi furnizori și numai 12,7% în localități în care este prezent un singur furnizor. În ceea ce privește populația din localitățile în care nu sunt disponibile servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, peste jumătate din populația corespunzătoare (60,8%) se află în localități în care sunt dezvoltate rețele de comunicații electronice la puncte fixe și sunt furnizate servicii de acces la internet în bandă îngustă sau servicii de retransmisie a programelor de televiziune, ceea ce oferă indicii cu privire la potențialul de creștere a pieței serviciilor de acces la internet inclusiv în aceste zone.

De asemenea, în aceeași figură, este prezentată populația acoperită de principalii furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe la nivel național (Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A., respectiv UPC Romania S.R.L.), în funcție de numărul de furnizori prezenți la nivel de localitate. Astfel, se poate observa că 69,8% din populația corespunzătoare localităților cu cel puțin trei furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă se află în aria de acoperire a principalilor furnizori la nivel național - Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.R.L. În ceea ce privește populația corespunzătoare localităților deservite de un singur furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă, 70,1% din aceasta se află în localitățile în care doar Telekom

Romania Communications S.A. este prezent, 5,7% în localitățile deservite doar RCS & RDS S.A., respectiv 0,4% în localități în care este prezent numai UPC Romania S.R.L.

Figura nr. III.6. – Situația privind gradul de acoperire a populației cu rețele care permit furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, respectiv cu alte rețele de comunicații electronice la puncte fixe (rețele PSTN și/sau rețele cablu analogic) în funcție de numărul de furnizori din localități, la data de 31 decembrie 2014

¹Ponderile sunt calculate în totalul populației din România - 20.121.680 locuitori, conform recensământului populației și locuințelor desfășurat în anul 2011.

²Ponderile sunt calculate considerând populația din localitățile acoperite cu rețele de bandă largă - 19.457.711 locuitori.

³Ponderile sunt calculate considerând populația din localitățile care nu sunt acoperite cu rețele de bandă largă - 663.969 locuitori.

⁴Ponderile sunt calculate considerând populația din localitățile în care sunt prezenți cel puțin 3 furnizori de servicii de acces în bandă largă - 13.370.504.

⁵Ponderile sunt calculate considerând populația din localitățile în care este prezent un singur furnizor de servicii de acces în bandă largă - 2.466.090.

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

În tabelul nr. III.6., este prezentată o situație detaliată a numărului localităților din România, în funcție de numărul de furnizori prezenți în localități, precum și populația și gospodăriile corespunzătoare, în perioada 2008 – 2014, pentru a ilustra gradul mare de eterogenitate la nivel național din punct de vedere al acoperirii cu servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.

Tabelul nr. III.6. – Evoluția gradului de acoperire a localităților/populației/gospodăriilor cu servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de numărul de furnizori din localități, în perioada 2008 – 2014

Număr furnizori	Numărul de localități		Populația corespunzătoare		Număr corespunzător de gospodării		% din total populație*		% din nr. total de gospodării**	
	2008	2014	2008	2014	2008	2014	2008	2014	2008	2014
0 (localități fără acoperire)	9.315	3.439	3.992.294	663.969	1.415.458	251.527	18,5%	3,3%	19,3%	3,4%
1	2.898	4.422	3.356.962	2.466.090	1.117.448	890.425	15,6%	12,3%	15,3%	11,9%
2	913	3.849	1.699.934	3.621.117	551.179	1.268.170	7,9%	18,0%	7,5%	17,0%

3	284	1.150	979.056	1.802.485	306.787	621.455	4,5%	9,0%	4,2%	8,3%
4	130	375	739.396	849.803	241.507	293.062	3,4%	4,2%	3,3%	3,9%
5	64	163	779.127	601.510	242.530	209.721	3,6%	3,0%	3,3%	2,8%
6	48	103	810.243	544.630	262.848	193.880	3,8%	2,7%	3,6%	2,6%
7	25	58	545.835	398.803	184.322	141.339	2,5%	2,0%	2,5%	1,9%
8	11	39	312.585	310.958	96.689	109.445	1,5%	1,5%	1,3%	1,5%
9+	58	152	8.316.872	8.862.315	2.904.083	3.502.147	38,6%	44,0%	39,7%	46,8%
Cel puțin 1	4.431	10.311	17.540.010	19.457.711	5.907.393	7.229.644	81,5%	96,7%	80,7%	96,6%
Cel puțin 2	1.533	5.889	14.183.048	16.991.621	4.789.945	6.339.219	65,9%	84,4%	65,4%	84,7%
Cel puțin 3	620	2.040	12.483.114	13.370.504	4.238.766	5.071.049	58,0%	66,4%	57,9%	67,8%
Total	13.746	13.750	21.532.304	20.121.680	7.322.851	7.481.171	100%	100%	100%	100%

*Populația totală considerată pentru calculul ponderilor a fost de 21.532.304 locuitori în anul 2008, conform recensământului populației și locuințelor desfășurat în anul 2002, respectiv 20.121.680 locuitori în anul 2014, conform recensământului populației și locuințelor desfășurat în anul 2011.

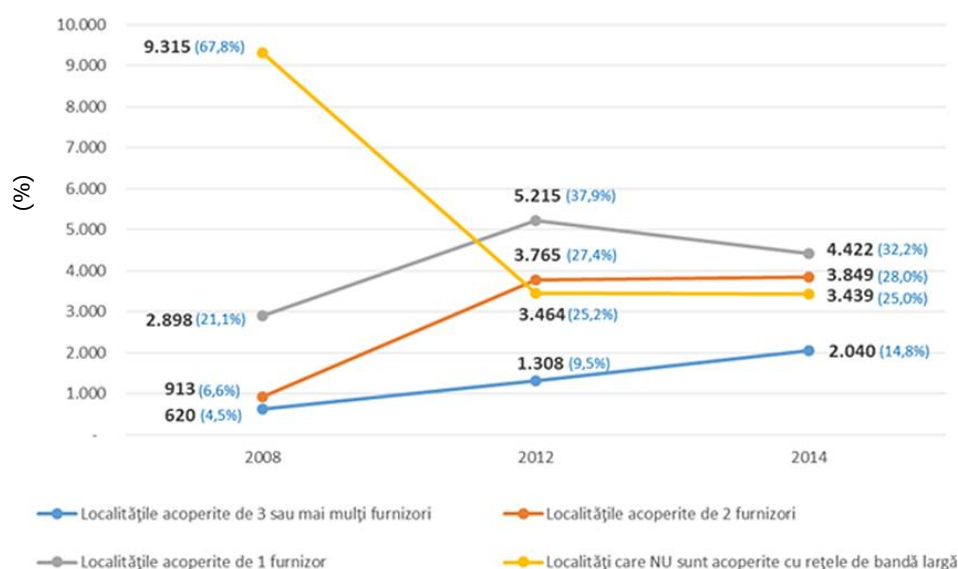
**Numărul total de gospodării considerat pentru calculul ponderilor a fost de 7.322.851 în anul 2008, conform recensământului populației și locuințelor desfășurat în anul 2002, respectiv 7.481.171 în anul 2014, conform recensământului populației și locuințelor desfășurat în anul 2011.

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate de furnizori

Astfel, se poate observa că, la data de 31 decembrie 2014, 66,4% din populația României locuia într-un număr de 2.040 de localități în care existau cel puțin 3 furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, față de 58,0% la data de 31 decembrie 2008, în timp ce 84,4% din populație se afla în localități în care existau cel puțin doi furnizori de astfel de servicii (5.889 localități), comparativ cu situația de la sfârșitul anului 2008, când populația aflată în zonele în care erau prezenți doi furnizori reprezenta 65,9% (1.533 localități).

Pentru a observa dinamica numărului de localități din România în funcție de numărul de furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe care au furnizat servicii în perioada 2008 - 2014 în respectivele localități, s-a realizat figura nr. III.7., din care rezultă că numărul localităților care nu sunt acoperite de niciun furnizor, precum și al celor acoperite de un singur furnizor sunt în scădere, în timp ce numărul localităților acoperite de 2 sau de cel puțin 3 furnizori crește constant, cea mai mare creștere înregistrând localitățile din ultima categorie.

Figura nr. III.7. – Dinamica numărului de localități în funcție de numărul de furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe prezenți în localitățile respective, în perioada 2008 – 2014 (exprimate în valori absolute și, respectiv, %)*

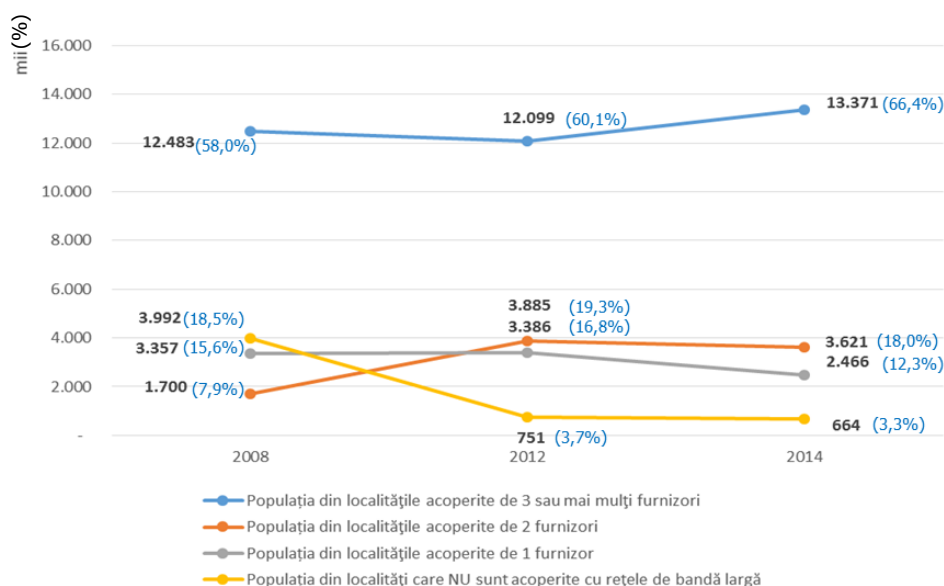

*Ponderile prezentate sunt obținute prin raportare la numărul total de localități din România la data de 31 decembrie 2008 (13.746 localități), 31 decembrie 2012 (13.752 localități), respectiv 31 decembrie 2014 (13.750 localități).

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori; INS.

În figura nr. III.8. se poate observa că, în mod corespunzător, populația din localitățile acoperite de cel puțin 3 furnizori a crescut, în timp ce toate celelalte categorii au cunoscut scăderi, ceea ce înseamnă că o parte importantă a populației din România (66,4%) trăiește în localități unde există concurență între cel puțin trei furnizori sau unde există premise să se manifeste o astfel de concurență, în special dacă se are în vedere dinamica pieței în perioada 2008 - 2014 care arată că în localitățile acoperite de unul sau doi furnizori în anul 2008 au intrat și alți furnizori pe parcursul perioadei analizate.

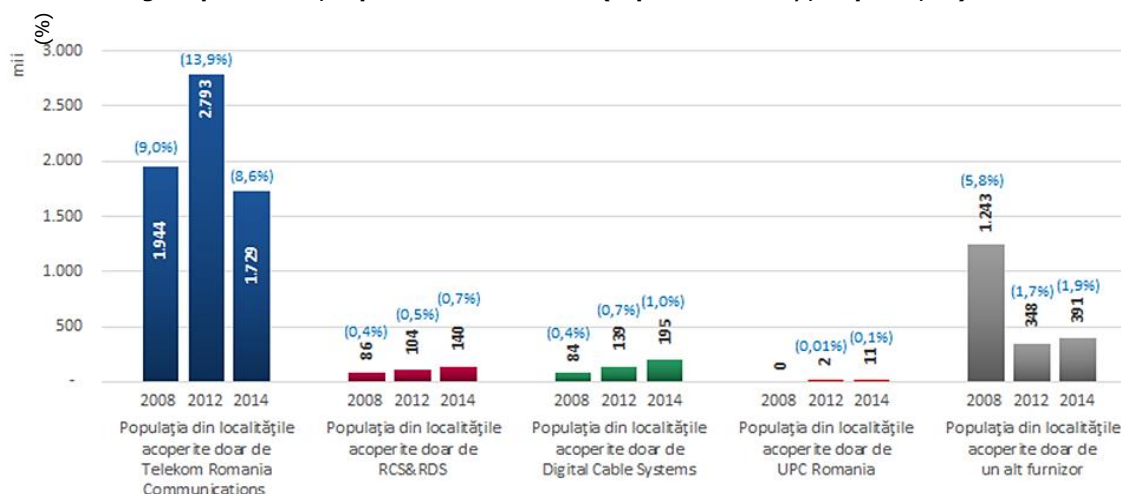
Figura nr. III.8. – Dinamica populației corespunzătoare localităților acoperite cu rețele care *permit* furnizarea de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de numărul de furnizori prezenți în localitățile respective, în perioada 2008 – 2014 (exprimată în mii și, respectiv, %)*

*Procentele sunt raportate la populația totală a României în anul 2008 (21.532.304 locuitori), respectiv în anii 2012 și 2014 (20.121.680 locuitori).
Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori; INS.

În ceea ce privește populația din localitățile acoperite de un singur furnizor, se poate observa în figura III.9. că situația la nivel național este extrem de eterogenă, fiecare furnizor (cu excepția Telekom Romania Communications S.A.) dintre cei importanți la nivel național, precum și cei de dimensiuni mai mici, acoperind procente similare din populație. Cu privire la Telekom Romania Communications S.A. (furnizorul cu rețeaua cea mai extinsă la nivel național), chiar dacă rețeaua pe care o operează acoperă, în continuare, în mod exclusiv, un procent mai mare din populație comparativ cu ceilalți furnizori, trebuie constatat că ponderea acestei populații este în scădere, ceea ce înseamnă că, în anumite localități în care deținea exclusivitate în anul 2012, de exemplu, au intrat și alți furnizori pe piață. Astfel, se poate aprecia că există premisele ca în localitățile respective să se manifeste mecanismul concurențial.

Figura nr. III.9. – Dinamica populației corespunzătoare localităților în care este prezent un singur furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în perioada 2008 – 2014 (exprimată în mii și, respectiv, %)*

* Ponderile prezentate sunt obținute prin raportare la populația totală a României în anul 2008 (21.532.304 locuitori), respectiv în anii 2012 și 2014 (20.121.680 locuitori).
Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori.

Tabelul nr. III.7. prezintă localitățile în care există cel puțin trei furnizori, ale căror rețele au un grad de acoperire la nivel de gospodării mai mare de 50% și, respectiv, numărul gospodăriilor cu servicii de acces la internet în bandă largă din aceste localități, în funcție de mediul de reședință (urban/rural), la data de 31 decembrie 2014. Astfel, se poate observa că în majoritatea localităților urbane (care acoperă 99% dintre gospodăriile din mediul urban) existau cel puțin trei furnizori, fiecare cu un grad de acoperire a rețelei la nivel de gospodării mai mare de 50%, ceea ce demonstrează că, în zonele atractive din punct de vedere comercial, furnizorii sunt dornici să investească, barierele la intrarea pe piață fiind mai mici. Mai mult, 53% dintre gospodăriile din mediul urban erau în localități acoperite de cel puțin trei furnizori importanți la nivel național (RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A. și UPC Romania S.R.L.), al căror grad de acoperire a rețelei la nivel de gospodării era mai mare de 50%. La nivel național, 60% dintre gospodării se aflau în 1.080 de localități în care existau cel puțin trei de astfel de furnizori, în timp ce 29% dintre gospodării, corespunzătoare unui număr de 140 de localități, aveau de ales între cel puțin 3 furnizori principali.

Tabelul nr. III.7. – Numărul de localități în care există cel puțin 3 furnizori cu un grad de acoperire a rețelei la nivel de gospodării mai mare de 50%, în funcție de mediul de reședință și categoria de furnizori, precum și numărul de gospodării corespunzătoare, la data de 31 decembrie 2014*

Indicator	Denumire furnizor	Nivel național	Mediu urban	Mediu rural
Nr. localități în care există cel puțin 3 furnizori, fiecare cu un grad de acoperire a rețelei la nivel de gospodării mai mare de 50%	Telekom Romania Communications RCS & RDS UPC Romania	140	82	58
	Oricare 3 furnizori	1.080	277	803
Nr. gospodării în localitățile în care există cel puțin 3 furnizori, fiecare cu un grad de acoperire a rețelei la nivel de gospodării mai mare de 50%	Telekom Romania Communications RCS & RDS UPC Romania	2.192.135	2.130.305	61.830
	Oricare 3 furnizori	4.493.842	3.930.860	562.982
% gospodării aferent localităților în care există cel puțin 3 furnizori, fiecare cu un grad de acoperire a rețelei la nivel de gospodării mai mare de 50%	Telekom Romania Communications RCS & RDS UPC Romania	29%	53%	2%
	Oricare 3 furnizori	60%	99%	16%

*Procentele sunt raportate la numărul total de gospodării din România în anul 2014 (7.481.171), respectiv la numărul corespunzător de gospodării din mediul urban (3.987.997) și mediul rural (3.493.174).

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate de principalii furnizori de servicii de acces la internet, care reprezentau 95% din totalul conexiunilor de acces la internet în bandă largă la 31.12.2014, respectiv pe baza informațiilor de la INS.

Sintetizând informațiile de mai sus, se pot identifica patru situații distincte la nivel național în ceea ce privește gradul de acoperire a localităților din România cu rețele de comunicații electronice în bandă largă la puncte fixe, în funcție de numărul de furnizori care oferă servicii într-o localitate:

I. *Localități în care sunt prezenți 3 sau mai mulți furnizori:* 66,4% din populație locuiește în astfel de zone, față de 58,0% în anul 2008. Numărul de operatori din aceste localități variază de obicei între 3 și 39. Un caz particular îl constituie municipiul București, unde 202 operatori furnizau servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe la data de 31 decembrie 2014.

În ceea ce privește gradul de acoperire a populației cu rețelele principalilor furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la nivel național, distingem următoarele situații:

- 46,4% din populație se află în localitățile în care sunt prezenți toți cei trei furnizori principali (RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A. și UPC Romania S.R.L.);
- 19,8% din populație se află în localitățile în care sunt prezenți numai unul sau doi dintre principalii operatori.

II. *Localități în care sunt prezenți 2 furnizori:* 18,0% din populație este deservită de 2 furnizori, comparativ cu 7,9% în anul 2008. De asemenea, este important de subliniat că, în respectivele localități, situația este foarte eterogenă în ceea ce privește furnizorii de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe operaționali:

- 4,2% din populație locuiește în localități acoperite de doi dintre cei trei furnizori principali (RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A. sau UPC Romania S.R.L.);
- 13,8% din populație se află în localități în care sunt prezenți unul sau niciunul dintre furnizorii principali.

III. *Localități în care este prezent un singur furnizor:* 12,3% din populație este deservită de un furnizor, în scădere față de anul 2008 (15,6%). În majoritatea cazurilor, furnizorul este Telekom Romania Communications S.A. (8,6% din populație locuiește în localități acoperite doar de către Telekom Romania Communications S.A.), existând și o serie de excepții:

- 0,7% din populație locuiește în localități acoperite doar de RCS & RDS S.A.;
- 0,1% din populație locuiește în localități acoperite doar de UPC Romania S.R.L.;
- 1,0% din populație locuiește în localități acoperite doar de Digital Cable Systems S.A.;
- 1,9% din populație locuiește în localități acoperite doar de un singur furnizor, altul decât Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A., UPC Romania S.R.L. sau Digital Cable Systems S.A.

IV. *Localități în care NU sunt prezenți furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă:* doar 3,3% din populație se află în localități care nu sunt acoperite de rețele de comunicații electronice în bandă largă la puncte fixe, în scădere semnificativă față de 18,5% în anul 2008.

Astfel, se poate concluziona că, din punct de vedere al numărului de furnizori cu rețele de comunicații electronice la puncte fixe care permit furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă în România și al gradului de acoperire a localităților și populației/gospodăriilor, *piața serviciilor de acces la internet în bandă largă este dinamică, într-o continuă schimbare, delimitarea unor granițe clare și stabile între zone în funcție de nivelul de concurență existent sau potențial fiind foarte dificil de realizat. De asemenea, un aspect important de observat este și acela că, în majoritatea localităților din mediul urban, caracterizate de o densitate mare a populației, sunt prezenți cel puțin trei furnizori, dat fiind potențialul economic de dezvoltare din aceste zone, condițiile concurențiale fiind relativ omogene.*

În cele ce urmează, ANCOM a analizat situația concurențială, respectiv existența potențialului de dezvoltare a rețelelor de comunicații electronice la puncte fixe în localitățile în care există un singur furnizor sau doi furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă, unde este cel mai probabil că s-ar putea manifesta probleme concurențiale.

Pentru început, în tabelul nr. III.8. s-au prelucrat datele relevante privind numărul de localități din mediul urban și, respectiv, din mediul rural, în care este prezent un singur furnizor, prezentându-se populația și numărul de gospodării corespunzătoare, precum și numărul efectiv de conexiuni de acces la internet, la data de 31 decembrie 2014. Astfel se poate observa că, în mediul urban, la sfârșitul anului 2014, mai exista o singură localitate deservită de un singur furnizor, și anume societatea Telekom Romania Communications S.A. De asemenea, un număr semnificativ dintre localitățile rurale acoperite de un singur furnizor (peste 1.600 de localități) este deservit de furnizori alternativi, concurenți ai Telekom Romania Communications S.A., fapt ce demonstrează că este posibilă intrarea pe piață a operatorilor alternativi

inclusiv în zonele rurale, chiar dacă acestea sunt mai puțin atractive din punct de vedere comercial decât zonele urbane și, prin urmare, se poate concluziona că există premise pentru dezvoltarea concurenței și în zonele rurale în care, în prezent, există un singur furnizor.

Tabelul nr. III.8. - Numărul de localități din mediul urban și, respectiv, din mediul rural cu un singur furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, la data de 31 decembrie 2014

Furnizor	Numărul localităților	Populația corespunzătoare	Numărul corespunzător de gospodării	Numărul corespunzător de conexiuni (mii)
Localități din mediul urban cu un singur furnizor				
Telekom Romania Communications S.A.	1	2.761	1.011	✂
Localități din mediul rural cu un singur furnizor				
Telekom Romania Communications S.A.	2.790	1.725.770	623.804	✂
RCS & RDS S.A.	327	140.471	49.087	✂
Digital Cable Systems S.A.	439	195.365	72.622	✂
Akta Telecom S.A.	60	39.269	13.952	✂
UPC Romania S.R.L.	9	10.611	3.582	✂
Societatea Națională de Radiocomunicații S.A.	124	45.396	16.688	✂
Eniasan S.R.L.	46	15.256	5.673	✂
Necc Telecom Romania S.A.	40	23.071	8.417	✂
Banat Telecom Satelit S.R.L.	38	14.646	5.227	✂
Media Sud S.R.L.	38	18.534	6.837	✂
Orange România S.A.	37	12.956	4.664	✂
Cabel TV Sistem S.R.L.	24	13.172	4.464	✂
Telstar S.R.L.	13	2.416	966	✂
Briximp S.R.L.	13	9.429	3.361	✂
Media Teledistribution S.R.L.	12	2.835	990	✂
Rom Electronic Company S.R.L.	11	3.297	1.388	✂
Vodafone Romania S.A.	10	3.595	1.300	✂
Digi Communication S.R.L.	10	1.917	648	✂
Mondo-Byte S.R.L.	10	3.932	1.476	✂
TV Cablenet Work S.R.L.	10	2.796	1.061	✂
142 operatori care acoperă mai puțin de 10 localități fiecare ⁵⁹	360	178.595	63.207	✂
Nr. total localități din mediul rural cu un singur furnizor	4.421	2.463.329	889.414	175,4
Nr. total localități cu un singur furnizor				
	4.422	2.466.090	890.425	175,6

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Din punct de vedere al dinamicii pieței, față de situația existentă în România la momentul analizei de piață precedente (anul 2008), când un număr de numai 2.898 de localități (19 din mediul urban), cărora le corespundea un procent de 15,6% din populație, erau acoperite de un singur furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă, în 2014 se observă, pe de o parte, o creștere a numărului acestora la 4.422 localități, în care se află un procent de 12,3% din populație, iar pe de altă parte se observă o scădere față de 2012, când existau 5.215 localități de astfel de localități, cărora le corespundea 16,8% din populație. Este de evidențiat faptul că, în perioada 2008-2014, numărul de localități urbane acoperite de

⁵⁹ Cu excepția lui UPC Romania S.R.L.

un singur furnizor s-a diminuat, ajungând la o singură localitate. De asemenea, datele prezentate arată că furnizorii și-au dezvoltat rețelele de acces în bandă largă, acoperind din ce în ce mai multe localități din mediul rural, aceasta fiind explicația pentru creșterea numărului de localități acoperite de un singur furnizor în perioada 2008-2014. În plus, faptul că numărul de localități acoperite de un singur furnizor s-a redus în 2014 față de 2012 este o dovadă a intrării pe piață a unui număr important de furnizori în localitățile care anterior erau acoperite numai de un singur furnizor, rezultând astfel că piața este volatilă, într-o continuă schimbare, o eventuală delimitare a unor granițe stabile în funcție de criteriul numărului de furnizori fiind imposibil de realizat. Evoluția detaliată a numărului de localități din mediul urban și, respectiv, din mediul rural cu un singur furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă în perioada 2008 – 2014 este prezentată în tabelul nr. III.9.

Tabelul nr. III.9. – Evoluția numărului de localități din mediul urban și, respectiv, din mediul rural cu un singur furnizor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în perioada 2008 - 2014

Indicator	Număr localități			% din total populație*			% din total gospodării**			% din total conexiuni de acces în bandă largă la viteze de transmisie „best-effort”***		
	2008	2012	2014	2008	2012	2014	2008	2012	2014	2008	2012	2014
Localități din mediul urban acoperite de un singur furnizor	19	3	1	0,3%	0,05%	0,01%	0,3%	0,05%	0,01%	0,3%	0,03%	0,004%
Localități din mediul rural acoperite de un singur furnizor	2.879	5.212	4.421	15,3%	16,8%	12,2%	14,9%	16,2%	11,9%	4,6%	6,1%	4,4%
Număr total de localități acoperite de un singur furnizor	2.898	5.215	4.422	15,6%	16,8%	12,3%	15,3%	16,2%	11,9%	4,9%	6,1%	4,4%

*Procentele sunt raportate la populația totală a României în anul 2008 (21.532.304 locuitori), respectiv la populația corespunzătoare din mediul urban (11.851.512) și mediul rural (9.680.792). Pentru anii 2012 și 2014, procentele sunt raportate la populația totală a României (20.121.680 locuitori), respectiv la populația corespunzătoare din mediul urban (10.194.521 locuitori) și mediul rural (9.927.159 locuitori).

**Procentele sunt raportate la numărul total de gospodării din România în anul 2008 (7.322.851), respectiv la numărul corespunzător de gospodării din mediul urban (4.030.937) și mediul rural (3.291.914). Pentru anii 2012 și 2014, procentele sunt raportate la numărul total de gospodării din România (7.481.171), respectiv la numărul corespunzător de gospodării din mediul urban (3.987.997) și mediul rural (3.493.174).

***Procentele sunt raportate la numărul total de conexiuni de acces în bandă largă la viteze de transmisie „best-effort” în anul 2008 (2.456.497), respectiv la numărul corespunzător de conexiuni din mediul urban (2.164.564) și mediul rural (291.933). Pentru anul 2012, procentele sunt raportate la numărul total de conexiuni de acces în bandă largă la viteze de transmisie „best-effort” (3.492.106), respectiv la numărul corespunzător de conexiuni din mediul urban (2.636.911) și mediul rural (855.195). Pentru anul 2014, procentele sunt raportate la numărul total de conexiuni de acces în bandă largă la viteze de transmisie „best-effort” (3.943.924), respectiv la numărul corespunzător de conexiuni din mediul urban (2.873.647) și mediul rural (1.070.277).

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

În ceea ce privește zonele neacoperite de rețele de acces la internet în bandă largă, date fiind condițiile specifice din România (rata scăzută de penetrare a calculatoarelor personale, ponderea ridicată a populației din mediul rural în totalul populației, nivelul scăzut al veniturilor populației din mediul rural), în vederea creșterii penetrării serviciilor de comunicații electronice în bandă largă, ca parte a Strategiei naționale de bandă largă 2009 – 2015, Ministerul pentru Societatea Informațională (MSI) a organizat în anul 2013 o licitație pentru dezvoltarea unei infrastructuri naționale de internet de mare viteză în zonele rurale fără acoperire pentru astfel de servicii (proiectul Ro-NET)⁶⁰. Astfel, Telekom Romania Communications S.A. și Telekom Romania Mobile Communications S.A. vor dezvolta în decursul a doi ani o infrastructură de tip *backhaul* pentru implementarea de rețele de mare viteză în zonele rurale fără acoperire pentru servicii de acces la internet de mare viteză (zone „albe”). Potrivit contractului încheiat, MSI concesionează lucrările societăților câștigătoare pentru o perioadă de 18 ani. În acest interval, cele două companii vor asigura, de asemenea, operarea și mentenanța infrastructurii. Infrastructura va rămâne în proprietate publică și va fi disponibilă la nivelul pieței de gros pentru orice operator interesat să furnizeze servicii de internet în bandă largă la puncte fixe pentru utilizatorii finali.

De asemenea, un proiect similar pentru dezvoltarea infrastructurii în bandă largă (broadband) în zonele rurale defavorizate din acest punct de vedere a fost demarat în perioada 2013 - 2014 de Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (MADR). Acest proiect are ca obiect realizarea investițiilor în spațiul rural pentru crearea sau modernizarea segmentului de acces (last mile) al rețelelor de comunicații electronice în bandă largă la punct fix, precum și al segmentului de distribuție (backhaul) al rețelelor de comunicații

⁶⁰ Licitatia a fost organizată pentru 783 localități, împărțite în 7 zone geografice. Telekom Romania Communications S.A. a fost desemnat câștigător pentru 4 dintre regiuni, iar Telekom Romania Mobile Communications S.A. pentru 3 regiuni, în toată țara.

electronice în bandă largă, acolo unde acest segment nu există sau nu se încadrează în parametrii broadband prevăzuți de legislația în vigoare (viteză de transfer de minimum 1 Mbps partajat pentru persoane fizice și minimum 4 Mbps partajat pentru persoane juridice).

Aria de eligibilitate a proiectului administrat de MADR este reprezentată de un număr de 188 de localități rurale „zone albe” de pe întreg teritoriul României, beneficiarii fiind 55 de întreprinderi mici și mijlocii din sectorul comunicațiilor electronice.

Beneficiarii vor proiecta, construi și opera infrastructura, urmând ca aceasta să rămână în proprietatea acestora.

Astfel, se poate concluziona că se creează premisele introducerii de servicii și/sau dezvoltării concurenței inclusiv în zonele în care nu există atractivitate din punct de vedere economic pentru a dezvolta rețele locale de acces.

3.3.2. Gradul de acoperire a rețelelor furnizorilor principali de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe la nivel național, respectiv în funcție de mediul de rezidență (urban/rural)

Societatea Telekom Romania Communications S.A. (împreună cu Nextgen Communications S.R.L.) deține rețeaua cu cea mai mare acoperire, fiind prezentă în cea mai mare parte a României, în timp ce RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.R.L. se concentrează pe zonele urbane (tabelul nr. III.10.). La sfârșitul anului 2014, societatea Telekom Romania Communications S.A. acoperea peste 91% din populația României, în timp ce RCS & RDS S.A. acoperea 62% din totalul populației, iar UPC Romania S.R.L. un procent de 48%.

De asemenea, datele de piață arată că societatea Telekom Romania Communications S.A. furniza servicii în toate localitățile urbane, în timp ce RCS & RDS S.A. acoperea localități care reprezentau 98% din populația urbană, iar UPC Romania S.R.L. își desfășura activitatea în localități care însumau 88% din populația urbană.

Telekom Romania Communications S.A. este furnizor operațional în cele mai multe localități rurale, acoperind 83% din populația din mediul rural în anul 2014, față de 42% în anul 2008. RCS & RDS S.A. acoperea aproape 25% din populația aferentă mediului rural în 2014, comparativ cu 7% în 2008, în timp ce UPC Romania S.R.L. furniza servicii de acces în bandă largă pentru 7% din populația din mediul rural în 2014, în 2008 furnizând servicii pentru doar 0,003% din populația din mediul rural. Așadar, după cum se observă și în tabelul III.10., față de situația din 2008, toți furnizorii principali și-au extins aria de furnizare a serviciilor, inclusiv în mediul rural.

Tabelul nr. III.10. – Evoluția gradului de acoperire a localităților, respectiv a populației, cu rețelele principalilor furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de mediul de rezidență (urban/rural), în perioada 2008 – 2014*

Furnizor	Zona	Localități acoperite		Populația din localitățile acoperite (mil.)		% din populația totală din România**		Numărul de gospodării din localitățile acoperite (mil.)		% din nr. total de gospodării din România***	
		2008	2014	2008	2014	2008	2014	2008	2014	2008	2014
Telekom Romania Communications S.A.	Urban	322	322	11,9	10,2	100,0%	100,0%	4,0	4,0	100,0%	100,0%
	Rural	2.264	7.980	4,1	8,2	41,9%	82,7%	1,3	2,9	40,1%	82,0%
	Național	2.586	8.302	15,9	18,4	73,9%	91,5%	5,4	6,9	73,1%	91,6%
RCS & RDS S.A.	Urban	224	264	11,2	10,0	94,6%	97,7%	3,8	3,9	95,2%	97,9%
	Rural	325	1.814	0,6	2,5	6,6%	24,7%	0,2	0,8	6,4%	23,8%
	Național	549	2.078	11,8	12,4	55,0%	61,7%	4,0	4,7	55,3%	63,3%
UPC Romania S.R.L.	Urban	54	166	7,3	9,0	61,5%	88,3%	2,6	3,6	63,8%	89,3%
	Rural	1	299	0,0003	0,7	0,003%	7,0%	0,0001	0,2	0,004%	6,7%
	Național	55	465	7,3	9,7	33,9%	48,2%	2,6	3,8	35,1%	50,7%

Digital Cable Systems S.A.	Urban	31	63	0,6	3,0	5,1%	29,4%	0,2	1,2	4,6%	29,9%
	Rural	215	2.165	0,4	2,2	3,8%	21,8%	0,1	0,8	3,6%	21,7%
	Național	246	2.228	1,0	5,2	4,5%	25,7%	0,3	2,0	4,1%	26,1%
Nextgen Communications S.R.L.	Urban	1	36	2,0	3,4	17,2%	33,2%	0,8	1,3	19,6%	33,8%
	Rural	-	23	-	0,1	-	0,8%	-	0,03	-	0,9%
	Național	1	59	2,0	3,5	9,5%	17,2%	0,8	1,4	10,8%	18,4%
Akta Telecom S.A.	Urban	-	10	-	0,3	-	2,9%	-	0,1	-	2,9%
	Rural	-	402	-	0,5	-	4,9%	-	0,2	-	4,9%
	Național	-	412	-	0,8	-	3,9%	-	0,3	-	3,8%

* Gradul de acoperire efectiv poate fi mai mic, fiind puțin probabil ca rețeaua unui operator să acopere toată localitatea/toate gospodăriile dintr-o localitate.

**Procentele sunt raportate la populația totală a României în anul 2008 (21.532.304 locuitori), respectiv la populația corespunzătoare din mediul urban (11.851.512) și mediul rural (9.680.792). Pentru anul 2014, procentele sunt raportate la populația totală a României (20.121.680 locuitori), respectiv la populația corespunzătoare din mediul urban (10.194.521 locuitori) și mediul rural (9.927.159 locuitori).

***Procentele sunt raportate la numărul total de gospodării din România în anul 2008 (7.322.851), respectiv la numărul corespunzător de gospodării din mediul urban (4.030.937) și mediul rural (3.291.914). Pentru anul 2014, procentele sunt raportate la numărul total de gospodării din România (7.481.171), respectiv la numărul corespunzător de gospodării din mediul urban (3.987.997) și mediul rural (3.493.174).

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Astfel, se poate observa că la nivel național, din punct de vedere al potențialului de piață (al acoperirii geografice cu rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe) pe care îl au principalii furnizori, Telekom Romania Communications S.A. deține cea mai extinsă rețea, distribuția la nivel de localități din mediul urban fiind mai echilibrată în cazul primilor trei furnizori, în timp ce, în mediul rural distribuția între furnizorii alternativi variază considerabil.

3.3.3. Cotele de piață aferente furnizorilor principali de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe din mediul urban și, respectiv, din mediul rural, în funcție de numărul de conexiuni

Tabelul nr. III.11. prezintă cotele de piață ale operatorilor principali, atât la nivelul localităților din mediul urban, cât și al localităților din mediul rural. Cotele de piață ale principalilor operatori diferă considerabil în zonele urbane față de cele rurale. În timp ce, în mediul urban, RCS & RDS S.A. deține o cotă de piață mult mai mare față de Telekom Romania Communications S.A. și UPC Romania S.R.L., operatorul fost monopolist este lider de piață în mediul rural.

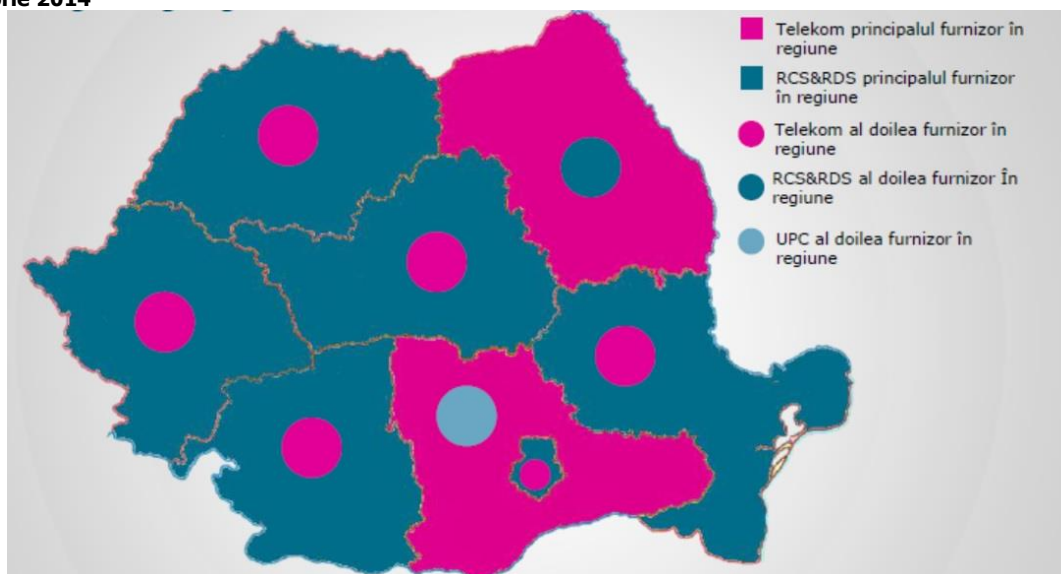
Tabelul nr. III.11. - Cotele de piață ale operatorilor principali în localitățile din mediul urban și, respectiv, din mediul rural în funcție de numărul de conexiuni de acces la internet furnizate la viteze de transmisie „best-effort”, la data de 31 decembrie 2014

Mediul de reședință	Nr. total de conexiuni la viteze de transmisie „best-effort” (mil.)	Cote de piață (%)						
		RCS & RDS	TELEKOM ROMANIA COMMUNICATIONS	UPC	DCS	NEXTGEN	AKTA	alți furnizori
Mediul urban	2,85	✂	✂	✂	✂	✂	✂	5,7%
Mediul rural	1,06	✂	✂	✂	✂	✂	✂	13,0%
Total	3,92	✂	✂	✂	✂	✂	✂	7,7%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

În ceea ce privește distribuția conexiunilor între furnizori la nivelul principalelor regiuni geografice, figura nr. III.10. prezintă primii doi furnizori din fiecare regiune importantă a României.

Figura nr. III.10. – Furnizorii de servicii de acces la internet în bandă largă cei mai folosiți în gospodării pe regiuni geografice, la 31 decembrie 2014*

*Reprezentarea grafică nu reflectă mărimea cotelor de piață ale furnizorilor respectivi, ci doar locul pe care îl ocupă în regiunile respective ale României

Sursa: Studiile de piață realizate în rândul utilizatorilor finali – persoane fizice de Mercury Research

După cum se poate observa, din punctul de vedere al numărului de conexiuni de acces la internet efectiv comercializate la nivel de regiuni geografice, situația este următoarea: societatea RCS & RDS S.A. este principalul furnizor în șase dintre regiuni și pe locul doi într-o singură regiune, Telekom Romania Communications S.A. este pe primul loc în două regiuni, în timp ce UPC Romania S.R.L. este pe locul doi într-o singură regiune.

3.3.4. Bariere la intrarea/extinderea pe piață

Este cunoscut faptul că, în localitățile cu o populație scăzută, în special cele din zonele rurale, condițiile economice specifice fac improbabilă prezența vreunui furnizor de servicii de acces la internet și imposibilă prezența a 2 sau mai mulți furnizori. Practic, barierele de ordin economic și social sunt principalele cauze care explică numărul relativ mare al localităților cu un singur furnizor (4.422 localități la 31 decembrie 2014), așa cum rezultă din tabelul nr. III.8. Pe de altă parte, faptul că un număr semnificativ de localități rurale (1.631 localități la data de 31 decembrie 2014) sunt deservite de un singur furnizor, altul decât Telekom Romania Communications S.A. și că pe piață au intrat și alți furnizori în perioada 2008 – 2014 demonstrează că există premise pentru dezvoltarea concurenței în aceste localități. Astfel, este important de menționat că în 63% din cele 4.431 localități în care se furnizau servicii de acces la internet la data de 31 decembrie 2008, numărul furnizorilor a crescut, în 30% (1.331 localități) dintre acestea numărul de furnizori a rămas același, în timp ce în 7% (329 localități) dintre acestea numărul furnizorilor a scăzut.

Creșterea numărului de localități deservite de un singur furnizor la data de 31 decembrie 2014 (4.422 localități) față de sfârșitul anului 2008 (2.898 localități), coroborată cu diminuarea numărului de localități neacoperite în perioada analizată, este determinată, într-o mare măsură, de extinderea rețelelor de acces la internet în bandă largă, și nu de ieșirea de pe piață a altor furnizori (doar în 4% din totalul localităților cu un singur furnizor la 31 decembrie 2014, erau doi sau mai mulți furnizori la 31 decembrie 2008), ceea ce denotă că piata este dinamică, în creștere continuă.

Pentru a evalua măsura în care există bariere la intrarea pe piața serviciilor de acces în bandă largă la puncte fixe au fost analizate datele cu privire la dinamica numărului de localități în funcție de numărul de furnizori prezenți în aceste localități, în mod particular al celor cu unul sau doi furnizori, evidențiindu-se numărul de conexiuni, populația, respectiv numărul de gospodării corespunzătoare. De asemenea, s-au luat în considerare și informațiile relevante cu privire la existența altor rețele de comunicații electronice

la puncte fixe în localitățile respective – rețele pentru servicii de acces în bandă îngustă, respectiv rețele analogice de cablu. Astfel, tabelul nr. III.12. de mai jos prezintă numărul de conexiuni/populația/gospodăriile din localitățile cu un singur furnizor sau cu doi furnizori de servicii de acces în bandă largă la puncte fixe, în care există rețele PSTN și de retransmisie a programelor de televiziune (cablu TV) ale altor furnizori decât cei care oferă accesul la internet în aceste localități, la data de 31 decembrie 2014. Se poate observa că, în mai mult de jumătate dintre localitățile cu un singur furnizor (53%) și în peste o treime (36%) dintre localitățile cu doi furnizori, există cel puțin un alt furnizor de servicii de telefonie sau de retransmisie a programelor de televiziune, ceea ce arată că există potențial pentru intrarea altor furnizori pe piețele respective și dezvoltarea concurenței în aceste zone.

Tabelul nr. III.12. – Dinamica numărului de localități cu un singur furnizor/doi furnizori de servicii de acces în bandă largă la puncte fixe, respectiv numărul de conexiuni/populația/gospodăriile corespunzătoare, în funcție de prezența rețelelor PSTN și/sau de cablu TV, la data de 31 decembrie 2014

Indicator	Total, din care:	Există exclusiv 1 rețea de acces în bandă largă/ 2 rețele de acces în bandă largă	% localități/ conexiuni de acces la internet/ populație/ gospodării corespunzătoare loc. în care există exclusiv 1 rețea de acces în bandă largă/ 2 rețele de acces în bandă largă*	Există exclusiv rețele PSTN**	% localități/ conexiuni de acces la internet/ populație/ gospodării corespunzătoare zonelor în care există exclusiv rețele PSTN*	Există exclusiv rețele de cablu TV***	% localități/ conexiuni de acces la internet/ populație/ gospodării corespunzătoare zonelor în care există exclusiv rețele de cablu TV*	Există atât rețele PSTN, cât și rețele cablu TV****	% localități/ conexiuni de acces la internet/ populație/ gospodării corespunzătoare zonelor în care există atât rețele PSTN, cât și rețele de cablu TV*	Nr. mediu de conexiuni/ locuitori/ gospodării la nivel de localitate
LOCALITĂȚI cu 1 furnizor	4.422	2.079	15,1%	433	3,1%	1.669	2,5%	241	1,8%	-
CONEXIUNI în localități cu 1 furnizor (mii)	176	65	1,6%	15	0,4%	85	0,3%	10	0,3%	40 conexiuni / localitate
POPULAȚIA în localități cu 1 furnizor (mii)	2.466	983	4,9%	223	1,1%	1.112	1,0%	148	0,7%	558 locuitori / localitate
GOSPODĂRII în localități cu 1 furnizor (mii)	890	355	4,7%	82	1,1%	401	0,9%	53	0,7%	201 gospodării / localitate
LOCALITĂȚI cu 2 furnizori	3.849	2.448	17,8%	111	0,8%	1.238	0,5%	52	0,4%	-
CONEXIUNI în localități cu 2 furnizori (mii)	406	253	6,4%	8	0,2%	142	0,1%	4	0,1%	106 conexiuni / localitate
POPULAȚIA în localități cu 2 furnizori (mii)	3.621	2.194	10,9%	94	0,5%	1.282	0,3%	51	0,3%	941 locuitori / localitate
GOSPODĂRII în localități cu 2 furnizori (mii)	1.268	769	10,3%	33	0,4%	448	0,3%	18	0,2%	329 gospodării / localitate

*Procentele sunt calculate în numărul total de localități din România (13.750), în numărul total de conexiuni de acces la internet la viteze „best-effort” (3.944 mii), în populația totală (20.122 mii), respectiv în numărul total de gospodării (7.481 mii).

**Au fost considerate rețelele de acces în bandă îngustă ale altor furnizori decât cei care furnizează serviciile de acces în bandă largă în localitățile respective.

***Au fost considerate rețelele de cablu ale altor furnizori decât cei care furnizează serviciile de acces în bandă largă în localitățile respective.

****Au fost considerate atât rețelele de acces în bandă îngustă, cât și rețelele de cablu ale altor furnizori decât cei ce furnizează serviciile de acces în bandă largă în localitățile respective.

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori; INS.

În același timp, așa cum s-a precizat, pentru analiza barierelor la intrarea pe piață, trebuie avut în vedere că perspectivele de intrare pe piață a altor furnizori în localitățile cu unul sau doi furnizori depind inclusiv de potențialul de dezvoltare și de atractivitate din perspectivă comercială (existența unei cereri potențiale/latente) pe care acestea le au și care pot reprezenta obstacole imposibil de rezolvat prin intermediul unor măsuri de reglementare *ex ante*. Practic, la 31 decembrie 2014, în localitățile cu un singur furnizor erau, în medie, un număr de 200 de gospodării și un număr de 40 de conexiuni instalate, iar în cele cu doi furnizori puțin peste 300 de gospodării și un număr de 106 de conexiuni instalate, ceea ce înseamnă o cerere (potențială) foarte mică. În același timp, în 78% din localitățile cu un singur furnizor și cu doi furnizori populația este vârstnică⁶¹, iar în cel puțin 79% din localitățile cu un singur furnizor și cu doi furnizori rata sărăciei relative⁶² este mai mare sau egală cu 30%, adică peste media de la nivelul întregii țări (22,4%) și cu mult peste media înregistrată la nivelul Uniunii Europene (16,6%). În concluzie, în aceste localități, cererea pentru servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe este de așteptat să fie aproape inexistentă, ceea ce scade interesul furnizorilor de a intra pe piață și de a oferi aceste servicii. Cu atât mai mult, ANCOM apreciază că, pe piața de gros, nu ar exista cerere pentru servicii de acces la elemente de infrastructură.

În aceste cazuri particulare, în care o eventuală reglementare *ex-ante* ar fi inefficientă, soluția este dezvoltarea unor proiecte naționale care să ajute introducerea și dezvoltarea serviciilor de acces la internet la puncte fixe în zonele defavorizate, neatractive din punct de vedere comercial. De menționat, în acest context, este proiectul gestionat de MADR pentru dezvoltarea infrastructurii în bandă largă (broadband) în zonele rurale defavorizate din acest punct de vedere care creează premisele dezvoltării concurenței inclusiv în zonele în care nu există atractivitate din punct de vedere economic pentru a dezvolta rețele locale de acces.

De asemenea, în contextul Planului Național de Dezvoltare pentru Rețeaua Infrastructurii Next Generation (NGA & NGN), al cărui scop este de a estima necesarul de investiții în infrastructura de bandă largă Next Generation și de a stabili intervențiile necesare pe piață (cum ar fi, pentru România, de a împlini obiectivele Agendei Digitale 2020), se are în vedere, printre altele, simplificarea procedurii de autorizare pentru lucrările de reparații/reabilitări/retehnologizări, inclusiv înlocuirea sau adăugarea de echipamente rețelelor de comunicații electronice, ceea ce este de așteptat să conducă la eliminarea unor bariere la intrarea pe piață. În plus, în prezent, legislația din domeniul urbanismului permite instalarea de rețele aeriene în zonele rurale, fapt ce conduce la reducerea investițiilor în dezvoltarea de rețele noi în aceste zone.

Totodată, în legătură cu factorii ce sunt de natură a favoriza eliminarea unor potențiale bariere la intrarea pe piață, este important de menționat că, potrivit cadrului legal în vigoare, nu pot fi stabilite impozite, taxe, tarife sau alte sume suplimentare față de sumele ce rezultă din contractele încheiate în vederea exercitării dreptului de acces.

De asemenea, în viitorul apropiat urmează a fi transpuse în legislația națională dispozițiile Directivei 2014/61/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 mai 2014 privind măsuri de reducere a costului instalării rețelelor de comunicații electronice de mare viteză. Măsurile vizate de acest act normativ, precum utilizarea infrastructurilor pasive existente pentru extinderea rețelelor de comunicații electronice de mare viteză, planificarea și coordonarea lucrărilor de construcții civile, precum și a celor legate de instalarea rețelelor la interior, dar și flexibilizarea procedurilor administrative de acordare a autorizațiilor de construcție, au drept scop diminuarea costurilor pe care le implică dezvoltarea unor rețele de internet de mare viteză și eliminarea barierelor de ordin administrativ pe care furnizorii le întâmpină de regulă la intrarea pe piață.

⁶¹ Populația este îmbătrânită sau foarte îmbătrânită; în general, se consideră că populația dintr-un oraș este îmbătrânită dacă 15% din populație are peste 65 ani, și, respectiv, se consideră că populația dintr-un oraș este foarte îmbătrânită dacă 20% din populație are peste 65 ani); Sursa: INS.

⁶² Rata sărăciei relative se definește ca fiind ponderea persoanelor sărace (după metoda relativă de estimare) în totalul populației. Se consideră sărace persoanele din gospodăriile care au un venit disponibil pe adult-echivalent (inclusiv sau exclusiv contravaloarea consumului din resurse proprii) mai mic decât nivelul pragului de sărăcie. În mod curent, acest indicator se determină pentru pragul de 60% din mediana veniturilor disponibile pe adult-echivalent. Sursa: Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale.

3.3.5. Ofertele/tarifele pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

În scopul evaluării existenței unor eventuale constrângeri tarifare diferite la nivel geografic, au fost analizate ofertele de servicii și, respectiv, tarifele practicate de furnizorii de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în diferite localități/zone ale țării.

În general, nu există diferențe din punct de vedere geografic în ceea ce privește vitezele „best-effort” pe care furnizorii le oferă în cazul serviciilor de acces la internet în bandă largă. În mod particular, RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A. și UPC Romania S.R.L. furnizează servicii având aceleași caracteristici din punct de vedere al vitezei „best-effort” la nivelul întregului teritoriu al României, cu excepția localităților în care rețeaua este în curs de modernizare, caz în care sunt oferite viteze mai mici. Prin urmare, se poate aprecia că astfel de situații sunt cauzate de factori exogeni, și nu de o strategie comercială pe termen lung.

De asemenea, existența unor eventuale diferențe dintre mediul urban și cel rural poate indica existența unor costuri diferite și, implicit, tarife diferite din punctul de vedere al vitezelor de transmisie furnizate, și nu în mod necesar existența unor condiții competitive diferite. Costul înregistrat cu dezvoltarea unei rețele de comunicații electronice este mare, fiind posibil să existe diferențe semnificative în ceea ce privește costul per utilizator final între zone geografice diferite. Mai mult, în condițiile în care un operator își dezvoltă o rețea fixă de comunicații electronice în zone dens populate, acesta beneficiază de economii de densitate specifice, costul per utilizator final fiind mai mic față de zonele slab populate. Astfel, din modelul de calcul utilizat de Autoritate pentru stabilirea tarifelor de acces la bucla locală rezultă că investiția medie pentru realizarea unui kilometru de buclă locală în mediul rural este cu peste 60% mai mare decât în mediul urban. În orice caz, acest aspect nu este, în sine, în dezacord cu concluzia existenței unor constrângeri competitive comune la nivelul întregului teritoriu al țării, așa cum rezultă din analiza tuturor aspectelor analizate.

În ceea ce privește tarifele, în mod tradițional, furnizorii de servicii de acces la internet, în mod particular Telekom Romania Communications S.A., RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.R.L., au practicat tarife uniforme la nivel geografic pentru serviciile de acces la internet în bandă largă.

În general, când stabilește un tarif mediu, un operator poate decide practicarea unui „preț de monopol” în zonele în care este singurul furnizor și a unui tarif mai mic, „competitiv”, în zonele în care se confruntă cu concurență din partea altor furnizori. Astfel, având în vedere relația inversă dintre gradul de concurență dintr-o anumită zonă și nivelul tarifelor, rezultatul va reprezenta, probabil, un compromis între cel două categorii de tarife, cu cât nivelul de concurență este mai mare, cu atât prețul stabilit fiind mai mic.

În perioada 2011 – 2015, Telekom Romania Communications S.A. a furnizat serviciile de acces la internet în mod legat cu serviciile de telefonie fixă, utilizatorii finali putând achiziționa diverse combinații între serviciile de acces la internet la viteze „best-effort” de 2 Mbps, 6 Mbps, 20 Mbps, 50 Mbps, 100 Mbps, respectiv 200 Mbps și serviciile de telefonie fixă, la tarife variind de la 10,54 euro/lună la 14,88 euro/lună, în funcție de caracteristicile respectivelor servicii. În mod practic, ofertele Telekom Romania Communications S.A. nu sunt comparabile în mod direct pentru această perioadă și o evoluție a acestora este dificil de realizat. Totuși, pot fi identificate elemente de natură să susțină faptul că ofertele acestui furnizor au urmat același trend din punct de vedere al tarifelor și vitezelor oferite ca în cazul celorlalți competitori de pe piață. Astfel, s-a observat că Telekom Romania Communications S.A. a realizat investiții semnificative pentru modernizarea rețelei în vederea furnizării serviciilor de acces la internet la viteze din ce în ce mai mari de-a lungul perioadei analizate, fără a crește în mod corespunzător tarifele pentru serviciile furnizate (în unele cazuri acestea au înregistrat chiar și scăderi). De asemenea, este important de punctat că, în ceea ce privește ofertele pentru serviciile de acces la internet la viteze de 2 Mbps (limita inferioară), la începutul perioadei analizate, acestea erau ofertele de bază ale furnizorului, în timp ce

ofertele la viteze mai mari reprezentau excepțiile⁶³. Pe măsură ce rețeaua a fost modernizată permițând furnizarea de servicii de acces la internet la viteze mai mari, ofertele corespunzătoare serviciilor de acces la internet la viteze mai mari au devenit o regulă, în timp ce ofertele cu acces la internet la viteze de 2 Mbps sunt excepții, în situațiile în care nu pot fi furnizate, din punct de vedere tehnic, servicii cu viteze mai mari. Performanțele DSL sunt dependente de distanța dintre utilizatorul final și echipamentul DSLAM, precum și de condițiile existente în rețeaua de cupru, iar, în funcție de distanță, se pot furniza viteze de transmisie de la 2 Mbps până la 22 Mbps prin intermediul tehnologiilor ADSL/ADSL2, respectiv de la 30 Mbps până la 100 Mbps prin VDSL/VDSL2.

Așadar, datele analizate arată că, în perioada analizată, societatea Telekom Romania Communications S.A. a practicat tarife unice la nivelul întregii țări (cu excepția cazurilor în care anumite tehnologii de acces și, implicit, serviciile de acces la internet oferite prin respectivele tehnologii erau disponibile exclusiv în anumite zone), la un nivel comparabil cu cel al concurenților (a se vedea tabelele nr. III.1., III.2.a., respectiv nr. III.2.b., secțiunea 3.2.2./ 3.2.2.1.).

În același scop, al analizării comparabilității tarifelor și ofertelor furnizorilor din România, având în vedere faptul că serviciile de acces la internet sunt furnizate de cele mai multe ori în mod legat cu alte servicii sau sub formă de pachete de servicii, ANCOM a realizat o analiză comparativă a tarifelor percepute pentru achiziționarea serviciilor de acces la internet împreună cu serviciul de telefonie fixă, respectiv a tarifelor percepute în cazul achiziționării serviciilor de acces la internet împreună cu serviciul de telefonie fixă și serviciul de retransmisie a programelor de televiziune.

Așa cum rezultă din tabelul III.13., în luna iulie 2015, pentru serviciul de acces la internet cu viteză de transmisie de 100 Mbps achiziționat împreună cu serviciul de telefonie fixă, tariful perceput de Telekom Romania Communications S.A. era de 13,20 euro/lună, în timp ce RCS & RDS S.A. practica un tarif de 7,77 euro/lună, Digital Cable Systems S.A. de 13,80 euro/lună, iar Nextgen Communications S.R.L. de 10,36 euro/lună.

Tabelul nr. III.13. – Oferte pentru două servicii de comunicații electronice (serviciul de acces la internet în bandă largă la puncte fixe și serviciul de telefonie la puncte fixe) de la același furnizor, destinate utilizatorilor finali – persoane fizice, valabile în luna iulie 2015, la nivel național

Furnizor	Tarife pentru două servicii ¹ , în funcție de viteză „best-effort” a serviciului de acces la internet la puncte fixe							
	20 Mbps	50 Mbps	100 Mbps	200 Mbps	250 Mbps	300 Mbps	500 Mbps	1000 Mbps
Societatea RCS & RDS S.A. ²	-	-	7,77	-	-	10,02	11,38	13,63
Societatea Telekom Romania Communications S.A. ³	-	-	13,20	12,50	-	-	-	-
Societatea UPC Romania S.R.L. ⁴	-	-	-	9,68	-	-	14,19	-
Societatea Digital Cable Systems S.A. ⁵	9,85	-	13,80	-	-	-	-	-
Societatea Nextgen Communications S.R.L. ⁶	-	9,01	10,36	-	12,84	-	17,57	-

Note:

¹Tarife exprimate în euro cu TVA/lună. Cursul de schimb utilizat a fost cursul mediu al lunii iulie 2015, 4,44 lei/euro. Tarifele prezentate includ promoțiile și reducerile aplicabile;

²Tarife pentru două servicii de comunicații electronice, serviciul de acces la internet și serviciul de telefonie fixă. Au fost luate în considerare ofertele cele mai avantajoase din punct de vedere al tarifului, după cum urmează:

- acces la internet Digi Net Fiberlink 100 (100 Mbps) și telefonie fixă Digi Tel In Familie;
- acces la internet Digi Net Fiberlink 300 (300 Mbps) și telefonie fixă Digi Tel In Familie;
- acces la internet Digi Net Fiberlink 500 (500 Mbps) și telefonie fixă Digi Tel In Familie;
- acces la internet Digi Net Fiberlink 1000 (1000 Mbps) și telefonie fixă Digi Tel In Familie;

³Tarife pentru pachete de tip „2-play” care includ serviciul de acces la internet și serviciul de telefonie fixă. Au fost luate în considerare ofertele cele mai avantajoase din punct de vedere al tarifului, după cum urmează:

- acces la Internet M (100 Mbps) și telefonie fixă Voce S;
- acces la Internet L (200 Mbps) și telefonie fixă Voce S;

⁴În cazul UPC Romania S.R.L., serviciul de acces la internet este furnizat în mod legat cu serviciul de retransmisie a programelor de televiziune. Tarifele prezentate au în vedere serviciul de acces la internet și serviciul de telefonie fixă. Au fost luate în considerare ofertele cele mai avantajoase din punct de vedere al tarifului, după cum urmează:

- acces la internet Fiber Power 200 (200 Mbps) și telefonie fixă Alo Nelimitat UPC;
- acces la internet Fiber Power 500 (500 Mbps) și telefonie fixă Alo Nelimitat UPC;

⁵Tarife pentru pachete de tip „2-play” care includ serviciul de acces la internet și serviciul de telefonie fixă, după cum urmează:

- acces la internet Akta Internet Start (20 Mbps) și telefonie fixă Akta Tel;
- acces la internet Akta Internet Extra (100 Mbps) și telefonie fixă Akta Tel;

⁶Tarife pentru pachete de tip „2-play” care includ serviciul de acces la internet și serviciul de telefonie fixă, după cum urmează:

- acces la internet NextMedium (50 Mbps) și telefonie fixă Voce 100;
- acces la internet NextHeavy (100 Mbps) și telefonie fixă Voce 100;
- acces la internet NextPower 250 (250 Mbps) și telefonie fixă Voce 100;
- acces la internet NextPower 500 (500 Mbps) și telefonie fixă Voce 100.

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate de furnizori și conform informațiilor disponibile pe paginile de internet ale acestora.

⁶³ Spre exemplu, în anul 2009, ofertele pentru servicii de acces la internet la viteze de 30 Mbps erau disponibile doar în Bacău, Brăila, București, Constanța, Cluj Napoca, Iași, Piatra Neamț, Ploiești, Sibiu și Timișoara.

De asemenea, în ceea ce privește posibilitatea utilizării a trei servicii de comunicații electronice de la același furnizor, ANCOM a realizat o comparație între ofertele principalilor furnizori de servicii de acces la internet, telefonie fixă și, respectiv, retransmisie a programelor de televiziune, comercializate fie sub formă de pachete de servicii (la un singur tarif), fie în mod separat, cu aplicarea unor tarife individuale. Așa cum rezultă din tabelul nr. III.14., în luna iulie 2015, pentru serviciul de acces la internet cu viteză de transmisie de până la 200 Mbps oferit împreună cu serviciul de voce la puncte fixe și cu serviciul de retransmisie a programelor de televiziune, tariful practicat de societatea Telekom Romania Communications S.A. era de 17,34 euro/lună, în timp ce aceeași combinație de servicii putea fi achiziționată de la UPC România la un tarif de 13,60 euro/lună. De asemenea, pentru serviciul de acces la internet cu viteză de transmisie de până la 100 Mbps, utilizatorii finali plăteau un tarif de 13,40 euro/lună la RCS & RDS S.A., 15,77 euro/lună la Nextgen Communications S.R.L. și, respectiv, 18,64 euro/lună la Digital Cable Systems S.A., diferențele între furnizori fiind explicate uneori de tipul de abonament de servicii de telefonie fixă sau retransmisie a programelor audiovizuale inclus cum este, spre exemplu, cazul societății Digital Cable Systems S.A.

Tabelul nr. III.14. - Oferte pentru trei servicii de comunicații electronice (serviciul de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, serviciul de telefonie la puncte fixe și serviciul de retransmisie a programelor de televiziune) de la același furnizor destinate utilizatorilor finali – persoane fizice, valabile în luna iulie 2015, la nivel național

Furnizor	Tarife pentru trei servicii ¹ , în funcție de viteză „best-effort” a serviciului de acces la internet la puncte fixe							
	20 Mbps	50 Mbps	100 Mbps	200 Mbps	250 Mbps	300 Mbps	500 Mbps	1000 Mbps
Societatea RCS & RDS S.A. ²	-	-	13,40	-	-	15,65	17,01	19,26
Societatea Telekom Romania Communications S.A. ³	-	-	-	17,34	-	-	-	-
Societatea UPC Romania S.R.L. ⁴	-	-	-	13,60	-	-	17,54	-
Societatea Nextgen Communications S.R.L. ⁵	-	14,41	15,77	-	16,67	-	21,85	-
Societatea Digital Cable System S.A. ⁶	14,70	-	18,64	-	-	-	-	-

Note:

¹Tarife exprimate în euro cu TVA/lună. Cursul de schimb utilizat a fost cursul mediu al lunii iulie 2015, 4,44 lei/euro. Tarifele prezentate includ promoțiile și reducerile aplicabile;

²Tarife pentru trei servicii de comunicații electronice, serviciul de acces la internet, serviciul de telefonie fixă și serviciul de retransmisie a programelor de televiziune. Au fost luate în considerare ofertele cele mai avantajoase din punct de vedere al tarifului, după cum urmează:

- acces la internet Digi Net Fiberlink 100 (100 Mbps), telefonie fixă Digi Tel In Familie și Televiziune analogică;
- acces la internet Digi Net Fiberlink 300 (300 Mbps), telefonie fixă Digi Tel In Familie și Televiziune analogică;
- acces la internet Digi Net Fiberlink 500 (500 Mbps), telefonie fixă Digi Tel In Familie și Televiziune analogică;
- acces la internet Digi Net Fiberlink 1000 (1000 Mbps), telefonie fixă Digi Tel In Familie și Televiziune analogică;

³Tarife pentru pachete de tip „3-play” care includ serviciul de acces la internet, serviciul de telefonie fixă și serviciul de retransmisie a programelor de televiziune. Au fost luate în considerare ofertele cele mai avantajoase, după cum urmează:

- acces la Internet L (200 Mbps), telefonie fixă Voce S și Televiziune S;

⁴Tarife pentru pachete tip „3-play” care includ serviciul de acces la internet, serviciul de telefonie fixă și serviciul de retransmisie a programelor de televiziune. Au fost luate în considerare ofertele cele mai avantajoase, după cum urmează:

- acces la internet Fiber Power 200 (200 Mbps), telefonie fixă Alo Nelimitat Fix și televiziune DTV Optim HD;
- acces la internet Fiber Power 500 (500 Mbps), telefonie fixă Alo Nelimitat Fix și televiziune DTV Optim HD;

⁵Tarife pentru pachete de tip „3-play” care includ serviciul de acces la internet, serviciul de telefonie fixă și serviciul de retransmisie a programelor de televiziune, după cum urmează:

- acces la internet NextMedium (50 Mbps), telefonie fixă Voce fix OffPeak și televiziune TV Basic;
- acces la internet NextHeavy (100 Mbps), telefonie fixă Voce fix OffPeak și televiziune TV Basic;
- acces la internet NextPower 250 (250 Mbps), telefonie fixă Voce fix OffPeak și televiziune TV Basic;
- acces la internet NextPower 500 (500 Mbps), telefonie fixă Voce fix OffPeak și televiziune TV Basic;

⁶Tarife pentru pachete de tip „3-play” care includ serviciul de acces la internet, serviciul de telefonie fixă și serviciul de retransmisie a programelor de televiziune, după cum urmează:

- acces la internet Akta Internet Start (20 Mbps), telefonie fixă Akta Tel și televiziune Akta Digital;
- acces la internet Akta Internet Extra (100 Mbps), telefonie fixă Akta Tel și televiziune Akta Digital.

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate de furnizori și conform informațiilor disponibile pe paginile de internet ale acestora.

Data fiind eterogenitatea ofertelor furnizorilor principali de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, o analiză comparativă a acestora s-a putut realiza doar la nivelul ofertelor pentru două servicii, și anume pentru servicii de acces la internet și retransmisie a programelor audiovizuale, considerându-se și evoluția acestora în perioada analizată. Datele prezentate în tabelul nr. III.15. arată că ofertele furnizorilor sunt comparabile atât din punct de vedere al serviciilor oferite și tarifulor practicate, cât și al tendinței de scădere, de remarcat fiind faptul că inclusiv tarifele practicate de Telekom Romania Communications S.A. au fost în continuă schimbare (în general, în scădere de la o perioadă la alta), urmând nivelul tarifulor și structura ofertelor principalilor competitori, ceea ce indică existența unor constrângeri comune de preț, inclusiv la nivelul localităților.

Tabelul nr. III.15. – Ofertele pentru pachete de servicii de comunicații electronice de tipul „2-play” (serviciul de acces la internet în bandă largă la puncte fixe și serviciul de retransmisie a programelor de televiziune), la nivel național. Evoluție în perioada 2011 – 2015.

Perioada	Tarife pentru pachete de două servicii*, în funcție de viteza de transmisie „best-effort” a serviciului de acces la internet (Mbps)														
	2	6	8	10	14	20	30	50	60	100	120	150	200	250	500
	Societatea Telekom Romania Communications S.A.**														
Dec 11	16,12	19,84				23,56		19,84		23,56					
Dec 12	16,12	18,60				21,08		18,60		21,08					
Dec 13	15,50							15,50		16,74					
Aug 14	15,50							15,50		16,74					
Iun 15													19,29		
	Societatea UPC Romania S.R.L.														
Dec 11				10,03		12,90		17,20		20,06					
Dec 12				9,67		12,43		16,57		19,33					
Dec 13				8,96		11,20			13,44	14,56	16,80	16,80			
Aug 14										14,69		17,40	19,66		
Iun 15									13,16				14,28		18,74***
	Societatea Digital Cable Systems S.A.														
Dec 11			14,45		16,76	19,07									
Dec 12					15,37	17,60		19,82							
Dec 13						16,13				20,61					
Aug 14						17,40				21,92					
Iun 15						17,85				22,31					
	Societatea Nextgen Communications S.R.L.														
Dec 11							11,33	12,48		15,02					
Dec 12							10,91	12,03		14,48					
Dec 13							10,98	12,10		14,56					
Aug 14								11,98		13,11					
Iun 15								11,82		12,94				14,32****	19,24****

Note:

*Tarife exprimate în euro cu TVA/lună;

**În cazul Telekom Romania Communications S.A., având în vedere că furnizarea serviciului de acces la internet este legată de furnizarea serviciului de telefonie fixă, tarifele prezentate corespund pachetelor de servicii de tipul „3-play”, care includ serviciul de acces la internet, serviciul de telefonie fixă și serviciul de retransmisie a programelor de televiziune;

***Serviciul respectiv de acces la internet este disponibil doar în București, Timișoara, Ploiești, Cluj Napoca, Iași, Galați, Constanța și Alba Iulia;

****Serviciul respectiv de acces la internet este disponibil doar în Alba Iulia, Bistrița, Câmpina, Cluj Napoca, Corbeanca, Cornu, Dobroești, Giurgiu, Mangalia, Micurea Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Voluntari – zona Pipera, Rădăuți, Sibiu, Târgoviște, Tulcea și Zalău.

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor raportate de furnizori și conform informațiilor disponibile pe paginile de internet ale acestora.

În concluzie, analizând ofertele de servicii de acces la internet ale principalilor competitori, se poate observa că, în condițiile unei piețe „contestabile”, volatile, în creștere (un procent semnificativ dintre gospodăriile din România nu deține o conexiune de acces la internet la puncte fixe), acestea reflectă în principal disponibilitatea tehnologiilor în anumite zone, iar, pe măsură ce tehnologiile implementate permit, sunt furnizate servicii similare, la aceleași tarife la nivelul întregii țări.

În ceea ce privește ofertele celor 157 de competitori, alții decât furnizorii principali, care dețin calitatea de unici furnizori în anumite localități, datele colectate de la peste 100 dintre aceștia arată că tarifele acestora sunt uniforme la nivel național (în cazul prezenței acestora în mai mult de o localitate) și că nu există diferențe semnificative între tarifele practicate de aceștia și cele practicate de furnizorii principali de pe piață (a se vedea anexa nr. 2) - sau de cele practicate în localitățile cu cel puțin 3 furnizori.

Eventualele excepții (diferențe din punct de vedere al vitezelor și/sau tarifelor practicate) sunt motivate de cauze obiective, cum ar fi limitările tehnologice sau costurile suplimentare, determinate de accesul dificil în anumite zone. De exemplu, furnizarea accesului la internet pe suport radio în zonele greu accesibile implică implementarea mai multor echipamente de transmisie pe unde radio, ceea ce conduce la costuri suplimentare și, implicit, la tarife mai mari. În aceste condiții, media tarifelor furnizorilor alternativi care sunt unici oferați în anumite localități reprezintă între 93% și 130% față de media tarifelor furnizorilor principali.

Practicarea unor tarife uniforme pe întreg teritoriul României de către furnizorii de servicii de acces la internet la puncte fixe, nivelul apropiat al acestora și evoluția acestor tarife în aceeași direcție, reflectând existența unor constrângeri comune de pret, reprezintă un argument în plus în favoarea definirii unei piețe geografice relevante la nivel național.

3.3.6. Analiza constrângerilor concurențiale în localitățile cu unul, doi sau cel puțin trei furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

Având în vedere informațiile prezentate în secțiunile de mai sus, în mod particular situația eterogenă la nivel național, care face dificilă o grupare a localităților din punct de vedere al unor criterii precum mediul de reședință, județul sau regiunea geografică, ANCOM a realizat o împărțire a localităților și a analizat evoluția structurii acestora, precum și a potențialului concurenței, în funcție de o serie de caracteristici comune, astfel încât să ofere o imagine de ansamblu cu privire la situația concurențială și constrângerile competitive care există în zonele respective. Din analiza datelor (a se vedea anexa nr. 3), au rezultat următoarele categorii de localități și caracteristici ale acestora:

Localități cu 1 furnizor – la data de 31 decembrie 2014 existau 4.422 astfel de localități, dintre care aproape toate (4.421) erau în mediul rural. Telekom Romania Communications S.A. acoperea 63% dintre localitățile cu un singur furnizor, Digital Cable Systems S.A. 10%, RCS & RDS S.A. 7%, Akta Telecom S.A. 1,4%, UPC Romania S.R.L. 9 localități (0,2%), iar restul de 157 de furnizori alternativi acopereau 18%.

Este important de menționat că, la nivelul tuturor localităților cu un singur furnizor, în mai mult de jumătate dintre acestea (53%) exista și cel puțin o rețea de cablu TV analogic sau o rețea de telefonie analogică aparținând altor operatori, care ar putea fi dezvoltate pentru a furniza servicii de acces la internet într-un timp scurt și fără investiții semnificative în viitorul apropiat. Numărul mediu de gospodării din localitățile cu un singur furnizor este de 201, cu o populație medie de 558 locuitori (vezi tabelul III.12.). În medie, 20% dintre gospodăriile din localitățile cu un singur furnizor sunt deja conectate la internet, dar, așa cum a fost menționat, trebuie ținut cont de faptul că în aproape 80% dintre localitățile cu un furnizor trăiește populație îmbătrânită și foarte îmbătrânită, ceea ce face foarte dificil pătrunderea pe piață și atragerea de clienți în zonele respective. În ceea ce privește rata sărăciei, cel puțin 82% dintre localitățile cu un singur furnizor se caracterizează prin rate ale sărăciei relative mai mari sau egale cu 30%, în

condițiile în care media ratei sărăciei relative în România era de 22,4%, iar cea la nivelul Uniunii Europene era de 16,6% în anul 2013⁶⁴.

Cât privește dispunerea în teritoriu, localitățile cu un singur furnizor sunt distribuite pe tot teritoriul României, de la 463 localități în Regiunea de dezvoltare Vest (Apuseană) la 1.002 localități în Regiunea de dezvoltare Nord – Est (Moldova).

Din punct de vedere al evoluției față de anul 2008, este de remarcat că în 68% dintre localitățile cu un singur furnizor la data de 31 decembrie 2008 (2.898 localități) numărul furnizorilor a crescut, astfel că, la data de 31 decembrie 2014, în 45% dintre acestea existau 2 furnizori, iar în 23% existau cel puțin 3 furnizori. Într-un număr de 809 localități (28%) situația a rămas neschimbată, în timp ce în 4% din localități nu mai exista nici un furnizor la 31 decembrie 2014.

În cele ce urmează, ANCOM a analizat gradul de acoperire cu rețele de acces la internet la puncte fixe, respectiv gradul de utilizare a serviciilor principalilor furnizori de pe piață, precum și cel al serviciilor furnizorilor alternativi operaționali la nivel local, pentru a observa în ce măsură pot fi identificate zone care să nu se suprapună și să fie mai restrânse decât piața națională, să fie stabile în timp și delimitate cu acuratețe, respectiv să fie suficient de mici astfel încât condițiile concurențiale să nu varieze semnificativ în cadrul aceleiași unități geografice, însă suficient de mari pentru a nu determina dificultăți în ceea ce privește furnizarea de date de către operatori și realizarea analizei de piață de către Autoritate.

Localități cu 1 furnizor - Telekom Romania Communications S.A.

La data de 31 decembrie 2014, Telekom Romania Communications S.A. este singurul furnizor în 2.791 localități, iar în aproape jumătate dintre acestea există constrângeri concurențiale potențiale din partea a cel puțin unei rețele de cablu TV analogic aparținând altor operatori. Numărul mediu de gospodării din localitățile în care Telekom Romania Communications S.A. este singurul furnizor este de 224, cu o populație medie de 619 locuitori. În medie, în aceste localități, Telekom Romania Communications S.A. furnizează deja servicii de acces la internet în 20% dintre gospodării. Restul localităților unde nu mai există altă rețea de comunicații electronice la puncte fixe (niciun concurent potențial) în afară de cea a Telekom Romania Communications S.A. acoperă 3,8% din total populație, respectiv 3,7% din total gospodării.

Din punct de vedere al evoluției, în 69% dintre localitățile în care Telekom Romania Communications S.A. era singurul furnizor la 31 decembrie 2008 (1.256 localități), numărul furnizorilor a crescut la data de 31 decembrie 2014, astfel: în 44% dintre acestea existau 2 furnizori, iar în 25% dintre acestea existau cel puțin 3 furnizori.

Localități cu 1 furnizor - Digital Cable Systems S.A.

Digital Cable Systems S.A. este singurul furnizor în 439 localități, iar în 48% dintre acestea existau constrângeri concurențiale potențiale din partea a cel puțin unei rețele analogice de telefonie și/sau de cablu TV aparținând altor operatori. Numărul mediu de gospodării din localitățile în care Digital Cable Systems S.A. este singurul furnizor este de 165, cu o populație medie corespunzătoare de 445 locuitori. În medie, în aceste localități, Digital Cable Systems S.A. furnizează deja servicii de acces la internet în 21% dintre gospodării. Restul localităților unde nu mai există altă rețea de comunicații electronice la puncte fixe (niciun concurent potențial) în afară de cea a Digital Cable Systems S.A. acoperă 0,3% din totalul populație și, respectiv, din totalul gospodăriilor.

Referitor la localitățile în care Digital Cable Systems S.A. era singurul furnizor la 31 decembrie 2008 (74 localități), la data de 31 decembrie 2014, în 85% dintre acestea intraseră pe aceste piețe furnizori noi, în jumătate dintre acestea fiind prezenți 2 furnizori, iar în 35% dintre acestea cel puțin 3 furnizori.

Localități cu 1 furnizor - RCS & RDS S.A.

RCS & RDS S.A. este singurul furnizor în 327 localități, iar în majoritatea dintre acestea există constrângeri concurențiale potențiale din partea a cel puțin unei rețele analogice de telefonie și/sau de cablu TV aparținând altor operatori. Numărul mediu de gospodării din localitățile în care RCS & RDS S.A. este singurul furnizor este de 150, cu o populație medie corespunzătoare de 430 locuitori. În medie, în

⁶⁴ Sursa: Eurostat.

aceste localități, RCS & RDS S.A. furnizează deja servicii de acces la internet în aproape 30% dintre gospodării. Restul localităților unde nu mai există altă rețea de comunicații electronice la puncte fixe (niciun concurent potențial) acoperă 0,05% din total populație și 0,04% din total gospodării.

Cu privire la evoluția gradului de acoperire în localitățile în care RCS & RDS S.A. era singurul furnizor la 31 decembrie 2008 (83 localități), datele culese de Autoritate arată că în 82% dintre acestea au intrat pe piață furnizori noi, conform situației la data de 31 decembrie 2014: în 39% dintre aceste localități sunt 2 furnizori, iar în 43% dintre acestea sunt cel puțin 3 furnizori.

Localități cu 1 furnizor - Akta Telecom S.A.

Akta Telecom S.A. este singurul furnizor în 60 localități, iar în aproape toate dintre acestea există constrângeri concurențiale potențiale din partea a cel puțin unei rețele analogice de telefonie și/sau de cablu TV aparținând altor operatori. Numărul mediu de gospodării din localitățile în care Akta Telecom S.A. este singurul furnizor este de 233, cu o populație medie de 654 locuitori. În medie, în aceste localități, Akta Telecom S.A. furnizează deja servicii de acces la internet în 14% dintre gospodării. Restul localităților unde nu mai există altă rețea de comunicații electronice la puncte fixe (niciun concurent potențial) în afară de cea a Akta Telecom S.A. acoperă 0,01% din totalul populației și, respectiv, din totalul gospodăriilor.

În ceea ce privește situația de la sfârșitul anului 2008, Akta Telecom S.A. nu furniza servicii la data respectivă.

Localități cu 1 furnizor – Alți furnizori alternativi

157 de alți furnizori alternativi sunt singurii furnizori într-un număr de 796 localități, iar în 63% dintre acestea există constrângeri concurențiale potențiale din partea a cel puțin unei rețele analogice de telefonie și/sau de cablu TV aparținând altor operatori. Numărul mediu de gospodării din aceste localități este de 159, cu o populație medie de 442 locuitori. În medie, în aceste localități, sunt furnizate deja servicii de acces la internet în 13% dintre gospodării. Restul localităților unde nu mai există altă rețea de comunicații electronice la puncte fixe (niciun concurent potențial) în afară de cea a fiecăruia dintre furnizorii alternativi acoperă 0,4% din totalul populației și, respectiv, din totalul gospodăriilor.

Cu privire la evoluția gradului de acoperire în localitățile în care un alt furnizor alternativ era singura opțiune pentru a achiziționa servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe la data de 31 decembrie 2008 (1.485 localități), informațiile culese de Autoritate arată că în 66% dintre acestea au intrat pe piață furnizori noi, conform situației la data de 31 decembrie 2014: în 47% dintre aceste localități sunt 2 furnizori, iar în 19% dintre acestea sunt cel puțin 3 furnizori.

Localități cu 2 furnizori – există 3.849 astfel de localități, din care numai 10 localități urbane. Telekom Romania Communications S.A. este prezent în 92% dintre acestea (3.554), Digital Cable Systems S.A. în 30% (1.172), RCS & RDS S.A. în 21% (827), Akta Telecom S.A. în 6% (225), UPC Romania S.R.L. în 73 localități (2%), Nextgen Communications S.R.L. în 5 localități (0,1%), iar 263 de alți furnizori alternativi în 44% din localități (1.706). În 56% dintre localități (2.143) sunt prezenți doi furnizori importanți, în 41% de localități (1.570) există un furnizor important și un alt furnizor alternativ, iar în 136 localități (4%) sunt doi furnizori alternativi, alții decât cei importanți.

La nivelul tuturor localităților cu 2 furnizori, în aproape 40% dintre localități (cărora le corespund 40% din populația și, respectiv, gospodăriile din localitățile cu 2 furnizori) există furnizori care operează rețele analogice de telefonie și/sau de cablu TV care ar putea să fie modernizate pentru a permite furnizarea de servicii de acces la internet, într-un timp scurt și fără investiții semnificative. Doar 10 dintre localitățile cu 2 furnizori sunt localități urbane, dar acestea sunt de mărime mică, având în medie aproximativ 2.000 de locuitori și 700 de gospodării fiecare.

La nivelul localităților în care există exclusiv cele 2 rețele de comunicații electronice de acces la internet în bandă largă la puncte fixe (niciun concurent potențial), numărul mediu de gospodării este de 314, corespunzându-i o populație medie de 896 locuitori, iar, în medie, o treime dintre gospodării sunt deja conectate la internet (103).

Din punctul de vedere al evoluției față de anul 2008, în 47% dintre cele 913 localități cu 2 furnizori la 31 decembrie 2008 existau deja cel puțin 3 furnizori la data de 31 decembrie 2014. Doar într-un număr mic de localități (8% din totalul localităților) a rămas un singur furnizor, în mare parte scăderea fiind

determinată de numărul mare de achiziții realizate în ultimii ani de către furnizorii de dimensiuni mari. Într-un număr de 398 localități (44%) situația a rămas neschimbată.

Din punctul de vedere al structurii pieței, în 18% dintre localitățile cu 2 furnizori la data de 31 decembrie 2014 unul dintre furnizori deținea o cotă de piață între [40%, 50%). În 58% din localitățile cu 2 furnizori, cotele de piață ale furnizorilor lideri de piață au scăzut în perioada 2008 - 2014.

Condițiile concurențiale de la nivelul localităților cu 2 furnizori trebuie analizate și în coroborare cu indicatorii socio-demografici, cum ar fi gradul de îmbătrânire demografică sau rata sărăciei relative. S-a constatat că 76% dintre localitățile cu 2 furnizori sunt caracterizate de o populație îmbătrânită sau foarte îmbătrânită. În ceea ce privește rata sărăciei, în cel puțin 76% dintre localitățile cu 2 furnizori rata sărăciei relative este mai mare sau egală cu 30%, peste nivelul mediu al ratei sărăciei la nivelul Uniunii Europene era de 16,6% în anul 2013, comparativ cu 22,4% în România⁶⁵.

Localitățile cu 2 furnizori sunt distribuite pe tot teritoriul României, de la 284 localități în Regiunea de dezvoltare Vest (Apuseană) la 792 localități în Regiunea de dezvoltare Sud (Muntenia).

Analizând localitățile cu doi furnizori din punctul de vedere al furnizorilor prezenți și al potențialelor probleme concurențiale care ar putea exista, au rezultat următoarele concluzii:

1. Telekom Romania Communications S.A. împreună cu un alt furnizor alternativ important furnizează servicii în 2.129 localități (cu Digital Cable Systems S.A. în 1.082 de localități, cu RCS & RDS S.A. în 766 de localități, cu Akta Telecom S.A. în 212 de localități, cu UPC Romania S.R.L. în 64 de localități, iar cu Nextgen Communications S.R.L. în 5 localități), iar în 31% dintre acestea mai există și cel puțin o rețea de cablu TV analogic. Telekom Romania Communications S.A. împreună cu unul dintre alți 226 operatori alternativi furnizează servicii în 1.425 localități, iar în 38% dintre acestea mai există și cel puțin o rețea de cablu TV analogic.

În 31% dintre localitățile cu 2 furnizori, cărora le corespund 11% din totalul populației și, respectiv, 11% din numărul total de gospodării, Telekom Romania Communications S.A. deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în 31% dintre localități (cărora le corespund 10% din populația totală și 9% din totalul gospodăriilor) acesta deține o cotă de piață de cel puțin 50%.

Din punctul de vedere al evoluției gradului de acoperire față de 2008, la nivelul localităților cu 2 furnizori în care era prezent Telekom Romania Communications S.A. (740 localități la 31 decembrie 2008), în 49% dintre acestea erau deja prezenți 3 sau mai mulți furnizori la sfârșitul anului 2014. Doar într-un număr mic de localități (6%) Telekom Romania Communications S.A. a rămas singurul furnizor. În restul localităților situația a rămas neschimbată.

De asemenea, merită menționat faptul că, în aproximativ 31% (31%) dintre localități (31% localități), cota de piață a Telekom Romania Communications S.A. a scăzut în perioada 2008 - 2014.

2. Digital Cable Systems S.A. împreună cu un alt furnizor important furnizează servicii în 1.094 localități (cu Telekom Romania Communications S.A. în 1.082 de localități, cu RCS & RDS S.A. în 12 localități), iar în 15% dintre acestea mai există și cel puțin o rețea de cablu TV analogic sau rețea de telefonie analogică. Digital Cable Systems S.A. împreună cu unul dintre 18 operatori alternativi furnizează servicii în 78 localități, iar în majoritatea dintre acestea mai există și cel puțin o rețea de cablu TV analogic sau o rețea de telefonie analogică.

În 31% dintre localitățile cu 2 furnizori, cărora le corespund 3% din totalul populației, respectiv 2% din numărul total de gospodării, Digital Cable Systems S.A. deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în 31% dintre localități (2% din total populație/gospodării) de cel puțin 50%.

⁶⁵ Sursa: Eurostat.

În 44% dintre localitățile cu 2 furnizori în care Digital Cable Systems S.A. era prezent la 31 decembrie 2008 (103 localități) intraseră noi furnizori și existau, astfel, 3 sau mai mulți furnizori la data de 31 decembrie 2014.

3. RCS & RDS S.A. împreună cu un alt furnizor important furnizează servicii în 780 localități (cu Telekom Romania Communications S.A. în 766 de localități, cu Digital Cable Systems S.A. în 12 localități, iar cu UPC Romania S.R.L. în 2 localități), iar în 41% dintre acestea mai există și cel puțin o rețea de cablu TV analogic sau rețea de telefonie analogică. RCS & RDS S.A. împreună cu unul dintre 17 operatori alternativi furnizează servicii în 47 de localități, iar în majoritatea dintre acestea mai există și cel puțin o rețea de cablu TV analogic sau o rețea de telefonie analogică.

În $\approx$ % dintre localitățile cu 2 furnizori, cărora le corespund 3% din totalul populației/gospodăriilor, RCS & RDS S.A. deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în $\approx$ % dintre localități (3% din total populație și 2% din total gospodării) de cel puțin 50%.

În peste 59% dintre localitățile cu 2 furnizori în care RCS & RDS S.A. era prezent la 31 decembrie 2008 (106 localități) existau 3 sau mai mulți furnizori la data de 31 decembrie 2014.

4. UPC Romania S.R.L. împreună cu un alt furnizor important furnizează servicii în 66 localități (cu Telekom Romania Communications S.A. în 64 de localități, iar cu RCS & RDS S.A. în 2 localități), iar în 27% dintre acestea mai există și cel puțin o rețea de cablu TV analogic sau rețea de telefonie analogică. UPC Romania S.R.L. împreună cu unul dintre 4 operatori alternativi furnizează servicii în 7 localități, iar în majoritatea dintre acestea mai există și cel puțin o rețea de cablu TV analogic sau o rețea de telefonie analogică.

În $\approx$ % dintre localitățile cu 2 furnizori, cărora le corespund 0,3% din totalul populației/gospodăriilor, UPC Romania S.R.L. deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în $\approx$ % dintre localități (0,3% din totalul populației/gospodăriilor) de cel puțin 50%.

În ceea ce privește evoluția în perioada 2008 – 2014, trebuie menționat că UPC Romania S.R.L. furniza servicii exclusiv în localități cu cel puțin 3 furnizori în anul 2008, așa cum se va putea observa în cele ce urmează.

5. Nextgen Communications S.R.L. împreună cu un alt furnizor important (exclusiv cu Telekom Romania Communications S.A.) furnizează servicii în 5 localități, unde mai există și o rețea analogică de telefonie și/sau de cablu TV.

În $\approx$ % dintre localitățile cu 2 furnizori (toate în care este prezent), cărora le corespund 0,05% din totalul populației, respectiv al gospodăriilor, Nextgen Communications S.R.L. deține o cotă de piață de cel puțin 50%.

La data de 31 decembrie 2008, Nextgen Communications S.R.L. nu furniza servicii de acces la internet în localități în care erau prezenți doar 2 furnizori.

6. Akta Telecom S.A. împreună cu un alt furnizor important (exclusiv cu Telekom Romania Communications S.A.) furnizează servicii într-un număr de 212 localități, iar în aproape 80% dintre acestea mai există și o rețea analogică de telefonie și/sau de cablu TV. De asemenea, Akta Telecom S.A. furnizează servicii de acces la internet împreună cu unul dintre alți 8 furnizori alternativi în 13 localități, iar în majoritatea dintre acestea mai există și cel puțin o rețea analogică de telefonie și/sau de cablu TV.

În $\approx$ % din localitățile cu 2 furnizori, cărora le corespund 0,6% din totalul populației, respectiv al gospodăriilor, Akta Telecom S.A. deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în $\approx$ % dintre acestea ($\approx$ % din totalul populației/gospodăriilor) de cel puțin 50%.

Akta Telecom S.A. nu furniza servicii de acces la internet la data de 31 decembrie 2008.

Localități cu cel puțin 3 furnizori - există un număr de 2.040 de astfel localități, din care 311 localități din mediul urban (97% din totalul localităților din mediul urban), cărora le corespund 66% din totalul populației din România și, respectiv, 68% din total gospodăriilor. Peste 46% din totalul populației

și, respectiv, 49% dintre gospodăriile se află în localitățile în care sunt prezenți toți cei trei furnizori principali (RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A. și UPC Romania S.R.L.), iar 20% din populație și, respectiv, 18% dintre gospodăriile se află în localitățile în care sunt prezenți numai unul sau doi dintre principalii operatori.

În 59% dintre cele 620 localități cu cel puțin 3 furnizori la 31 decembrie 2008, numărul de furnizori a crescut cu cel puțin un furnizor, la data de 31 decembrie 2014. În 72 (2%) din localitățile cu cel puțin 3 furnizori la sfârșitul anului 2008 au mai rămas doar 2 furnizori la sfârșitul anului 2014, iar într-un număr mic de localități (6 localități) a rămas un singur furnizor.

Din punctul de vedere al structurii pieței, în 21% din localitățile cu cel puțin 3 furnizori, un furnizor deține o cotă de piață între [40%, 50%), iar în 88% din localitățile cu cel puțin 3 furnizori de cel puțin 50%. În 64% dintre localitățile cu cel puțin 3 furnizori, cotele de piață ale furnizorilor lideri de piață la nivel de localitate au scăzut în perioada 2008 - 2014.

Analizând localitățile cu trei furnizori din punctul de vedere al furnizorilor prezenți și al potențialelor probleme concurențiale care ar putea exista, au rezultat următoarele:

1. Telekom Romania Communications S.A. furnizează servicii într-un număr de 1.957 localități cu cel puțin 3 furnizori (adică în 96% din numărul total de localități cu cel puțin 3 furnizori), din care în 30% dintre aceste localități deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în 30% dintre aceste localități deține o cotă de piață de cel puțin 50%.

La nivelul localităților cu cel puțin 3 furnizori în care era prezent Telekom Romania Communications S.A. (590 localități la 31 decembrie 2008), în 60% dintre acestea numărul de furnizori a crescut cu cel puțin un furnizor. Mai mult, cota de piață a Telekom Romania Communications S.A. a scăzut în 30% (30 localități) dintre localitățile cu cel puțin 3 furnizori, în perioada 2008 - 2014. Într-un număr mic de localități (30 localități) Telekom Romania Communications S.A. a rămas singurul furnizor.

2. RCS & RDS S.A. furnizează servicii într-un număr de 924 localități cu cel puțin 3 furnizori (45% din numărul total de localități cu cel puțin 3 furnizori), din care în 30% dintre aceste localități deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în 30% dintre aceste localități are o cotă de piață de cel puțin 50%.

În ceea ce privește localitățile cu cel puțin 3 furnizori în care RCS & RDS S.A. era prezent la 31 decembrie 2008 (360 localități), în 68% dintre acestea numărul de furnizori a crescut cu cel puțin un furnizor la data de 31 decembrie 2014.

3. UPC Romania S.R.L. furnizează servicii într-un număr de 383 localități cu cel puțin 3 furnizori (19% din numărul total de localități cu cel puțin 3 furnizori), din care în 30% deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în 30% are o cotă de piață de cel puțin 50%.

Referitor la localitățile cu cel puțin 3 furnizori în care UPC Romania S.R.L. era prezent la 31 decembrie 2008 (55 localități), în 69% dintre acestea numărul de furnizori a crescut cu cel puțin un furnizor.

4. Digital Cable Systems S.A. furnizează servicii într-un număr de 617 localități cu cel puțin 3 furnizori (30% din numărul total de localități cu cel puțin 3 furnizori), din care în 30% dintre localitățile cu cel puțin 3 furnizori deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în 30% dintre localitățile cu cel puțin 3 furnizori o cotă de piață de cel puțin 50%.

Referitor la evoluție, în 67% dintre localitățile cu cel puțin 3 furnizori în care Digital Cable Systems S.A. era prezent la 31 decembrie 2008 (69 localități), numărul de furnizori a crescut cu cel puțin un furnizor.

5. Nextgen Communications S.R.L. furnizează servicii într-un număr de 54 localități cu cel puțin 3 furnizori (3% din numărul total de localități cu cel puțin 3 furnizori), din care în 30% dintre localitățile cu

cel puțin 3 furnizori deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în $\geq$ % dintre localitățile cu cel puțin 3 furnizori o cotă de piață de cel puțin 50%.

La data de 31 decembrie 2008, Nextgen Communications S.R.L. furniza servicii într-o singură localitate cu cel puțin 3 furnizori.

6. Akta Telecom S.A. furnizează servicii într-un număr de 127 localități cu cel puțin 3 furnizori (6% din numărul total de localități cu cel puțin 3 furnizori), din care în $\geq$ % dintre localitățile cu cel puțin 3 furnizori deține o cotă de piață de cel puțin 40%, iar în $\geq$ % dintre localitățile cu cel puțin 3 furnizori o cotă de piață de cel puțin 50%.

Akta Telecom S.A. nu furniza servicii la data de 31 decembrie 2008.

Analizând informațiile prezentate mai sus, se poate observa că, în cadrul localităților sau a categoriilor de localități de mai sus, condițiile concurențiale variază semnificativ, nu sunt stabile în timp, structura piețelor la nivel local fiind într-o continuă schimbare, astfel încât nu se pot delimita unități geografice care să îndeplinească criteriile pentru definirea unor piețe geografice la nivel sub-național. Zonele în care se pot manifesta potențiale probleme concurențiale reprezintă un procent redus din total, sunt acoperite de furnizori ale căror tarife nu sunt excesive, în unele din acestea lipsa unor oferte alternative fiind cauzată de potențialul economic redus (cerere potențială aproape inexistentă).

3.3.7. Concluzii cu privire la piața geografică relevantă

Pe baza informațiilor mai sus analizate, Autoritatea admite pe de o parte că, în România, structura pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă este relativ eterogenă, în anumite localități sau chiar zone geografice existând furnizori diferiți de servicii de acces la internet în bandă largă (peste 100), situația fiind diferită față de cea la nivel național. În mod identic, structura pieței pe medii de reședință, regiuni geografice sau chiar la nivel local relevă existența unui număr de 162 furnizori diferiți ca lideri de piață, la data de 31 decembrie 2014. Localitățile cu potențiale probleme de concurență (în particular, cele acoperite de unul sau doi furnizori) sunt în principal în mediul rural, în zone fragmentate și neatractive din punct de vedere comercial, ponderea populației din populația totală a României care locuiește în aceste zone fiind foarte mică și caracterizată de indicatori socio-demografici defavorabili. În aceste localități, ANCOM nu a identificat manifestarea unor probleme concurențiale cum ar fi practicarea unor tarife excesive, nivelul tarifelor pentru serviciile de acces la internet fiind comparabil cu cel al furnizorilor care oferă servicii la nivel național, eventuale diferențieri din punct de vedere al vitezelor oferite sau al tarifelor fiind justificate de soluțiile tehnice diferite folosite sau de tipul rețelei, care pot implica costuri suplimentare. În cazul utilizatorilor din localitățile cu un singur furnizor, care comercializează servicii de acces la internet la nivel național/regional, se poate considera că aceștia pot beneficia de tarifele competitive rezultate din concurența la nivel național/regional, având în vedere tendința generală de scădere a tarifelor și faptul că Autoritatea nu a identificat practicarea de către aceștia a unor oferte comerciale diferite la nivel local. În același timp nu trebuie omis faptul că, chiar dacă în urma analizei de substituibilitate a cererii și ofertei a rezultat că serviciile de acces la internet furnizate la puncte mobile nu fac parte din aceeași piață cu serviciile de acces la internet la puncte fixe, dată fiind importanța serviciilor de telefonie mobilă pe piața din România, operatorii de rețele publice mobile, prin ofertele pe care le comercializează, pot impune constrângeri concurențiale indirecte asupra tarifelor serviciilor de acces la internet practicate de operatorii de rețele publice fixe.

Pe de altă parte, analiza datelor mai relevă că piața din România este volatilă, structura acesteia și situația concurențială se modifică periodic la nivel de localități și/sau zone geografice, fiind în continuă schimbare, o eventuală delimitare geografică având un caracter fluid, neputându-se identifica cu acuratețe zone subnaționale stabile în timp. De exemplu, numărul de localități fără acoperire cu rețele de acces la internet în bandă largă la puncte fixe s-a redus semnificativ în perioada 2009 – 2014, de la 9.315 la 31 decembrie 2008 la 3.439 la 31 decembrie 2014, toate localitățile fiind din mediul rural. În mod similar, numărul de localități cu un singur furnizor (la 31 decembrie 2014, o singură localitate în mediul urban,

restul fiind, de asemenea, din mediul rural) a scăzut de la 5.215 la 31 decembrie 2012, la 4.422 la 31 decembrie 2014, ca urmare a intrării și a altor furnizori pe piață sau extinderii activității furnizorilor actuali pe piețe adiacente. Astfel, structura piețelor locale este în continuă schimbare de la an la an, astfel încât nu se poate estima că în orizontul de timp al analizei situația se menține neschimbată, astfel încât să poată fi trasată o "hartă" fixă a granițelor geografice între diferite categorii de localități .

Chiar dacă analiza la nivel geografic a evidențiat faptul că barierele la intrarea pe piața serviciilor de acces la internet la puncte fixe în zonele rurale, unde concurența nu este la fel de puternică ca în celelalte zone, sunt semnificativ mai mari decât în zonele urbane, acestea sunt determinate în mare parte de condițiile economice și sociale din aceste zone, în cel puțin 79% dintre localitățile cu un singur furnizor sau cu doi furnizori rata sărăciei fiind mare, de cel puțin 30%.

Un alt aspect important de menționat ar fi și acela că, din punct de vedere practic (al unei analize cost-beneficiu), o eventuală delimitare a unor piețe subnaționale doar în cazul localităților cu un singur furnizor, de exemplu, ar putea însemna analizarea situației unui număr de până la 162 furnizori potențiali dominanți, costurile aplicării unor măsuri de reglementare la nivel local în cazul acestor furnizori, precum și ale monitorizării respectării obligațiilor impuse acestora fiind mai mari ca beneficiile rezultate din procesul de reglementare. Cum a fost menționat, unitățile geografice la nivelul cărora se pot defini piețe geografice trebuie să fie suficient de mari pentru a nu determina dificultăți în ceea ce privește furnizarea de date de către operatori și realizarea analizei de piață de către Autoritate, ori acest deziderat este aproape imposibil de realizat la nivelul pieței din România. De asemenea, o reglementare bazată pe piețe sub-naționale ar implica reglementarea accesului la bucla locală pentru tehnologii diferite, ceea ce ar presupune expertiză și costuri suplimentare atât pentru furnizorii - cumpărători, care vor fi nevoiți să achiziționeze ambele categorii de servicii pentru a-și asigura nivelul de acoperire dorit, cât și pentru Autoritatea de reglementare.

Având în vedere condițiile necesar a fi îndeplinite pentru definirea unor piețe geografice la nivel subnațional (în mod particular condițiile care prevăd ca unitățile geografice la nivelul cărora se determină limitele pieței relevante să fie stabile în timp și delimitate cu acuratețe și, respectiv, să fie suficient de mici astfel încât condițiile concurențiale să nu varieze semnificativ în cadrul aceleiași unități geografice), ANCOM consideră că, atât în prezent cât și în orizontul de timp al analizei, existența unor astfel de situații nu determină diferențe suficient de relevante, consistente și stabile în timp în ceea ce privește condițiile de concurență între zonele rurale și urbane sau între diferite unități geografice pentru a justifica definirea de piețe geografice la un nivel mai restrâns decât cel național.

În acest context, Autoritatea amintește faptul că, în ipoteza apariției unor abuzuri pe piață, inclusiv la nivel local, în orizontul de timp al analizei, există instrumente legale adecvate pentru sancționarea în mod punctual a abaterilor de la principiile unui mediu concurențial normal, în acest sens amintind că faptele care împiedică, restrâng sau denaturează concurența pe piața românească se supun controlului *ex post* exercitat de Consiliul Concurenței. Astfel, intervenția *ex post* a Autorității de concurență este mai flexibilă și mai puțin invazivă decât o acțiune *ex-ante* a ANCOM, lăsând ca mecanismele pieței să acționeze firesc, demersurile Autorității de concurență fiind determinate de încălcarea principiilor dreptului concurenței.

În consecință, piața geografică cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe se definește la nivel național, determinată de teritoriul României.

În perioada următoare, ANCOM va continua să monitorizeze îndeaproape evoluția condițiilor concurențiale pe întreg teritoriul țării, inclusiv orice modificări apărute în ceea ce privește ofertele comerciale disponibile și tarifele practicate de furnizori, astfel încât, în cazul în care vor exista modificări substanțiale ale condițiilor concurențiale care să impună delimitarea unor piețe subnaționale, analiza de piață va fi revizuită într-o perioadă mai scurtă de timp decât perioada inițială avută în vedere.

B. Piețele cu amănuntul corespunzătoare serviciilor de telefonie la puncte fixe

Documentul actual supus consultării publice vizează în principal determinarea măsurii în care este necesară reglementarea *ex ante* la nivelul piețelor de gros corespunzătoare serviciilor de acces la bucla locală, având în vedere scopul final - crearea unui mediu concurențial la nivelul pieței cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă.

În același timp, trebuie menționat că serviciile de gros analizate în acest document (servicii de acces la elemente de infrastructură și servicii de acces în bandă largă) sunt relevante și pentru alte piețe cu amănuntul, acestea reprezentând elemente necesare pentru furnizarea de servicii de acces la telefonie la puncte fixe utilizatorilor finali.

Cu privire la aceste servicii, în urma analizelor de piață realizate de ANCOM în perioada 2009 - 2013⁶⁶, piețele cu amănuntul corespunzătoare serviciilor de telefonie la puncte fixe (inclusiv piața serviciilor de acces la rețele publice fixe) nu au fost considerate relevante pentru reglementare *ex ante* (*testul celor trei criterii nu a fost îndeplinit*), astfel încât obligațiile impuse în sarcina societății Romtelecom S.A. au fost retrase.

3.4. Analiza situației concurențiale pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

Comisia Europeană subliniază ferm, inclusiv în Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/UE, faptul că „(...) Obiectivul oricărei intervenții de reglementare *ex ante* este, în ultimă instanță, de a genera beneficii pentru utilizatorii finali prin transformarea piețelor cu amănuntul în piețe efectiv concurențiale în mod durabil. Este probabil ca, în viitor, autoritățile naționale de reglementare să fie treptat în măsură să constate că piețele cu amănuntul sunt concurențiale, chiar și în absența reglementării la nivel angro, în special ținând seama de îmbunătățirile preconizate în ceea ce privește inovarea și concurența.”⁶⁷

De asemenea, Comisia Europeană arată, în cadrul considerentului (8) din aceeași Recomandare, că ar trebui analizat dacă piețele cu amănuntul sunt competitive din punct de vedere prospectiv, în absența existenței unor reglementări *ex ante* aplicate ca urmare a identificării unor furnizori cu putere semnificativă de piață. Pe de altă parte, analiza de piață trebuie să ia în considerare efectele altor măsuri de reglementare aplicate la nivelul piețelor de gros sau cu amănuntul în perioada analizată.

Așadar, reiterăm faptul că, deși scopul principal al demersului actual este revizuirea piețelor de gros ale serviciilor de acces la elemente de infrastructură, respectiv, de acces în bandă largă, analiza pornește de la piața/piețele cu amănuntul corespunzătoare, având în vedere că cererea pentru serviciile furnizate în amonte derivă din cererea pentru serviciile furnizate utilizatorilor finali. În cazul în care costul cu serviciile achiziționate pe o piață din amonte reprezintă un procent important din prețul serviciilor furnizate pe piața din aval, gama serviciilor substituibile disponibile la nivelul pieței cu amănuntul va oferi informații cu privire la gama de servicii - substituit probabile, disponibile la nivelul pieței de gros. Acest aspect se datorează faptului că o creștere a prețului serviciului furnizat la nivelul pieței de gros, care se va regăsi în prețul serviciului cu amănuntul, va determina utilizatorii finali să înlocuiască serviciul respectiv cu cel considerat substituit, având ca efect reducerea cererii pentru serviciile de gros corespunzătoare.

⁶⁶ A se vedea „Expunerea de motive la măsurile Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații de identificare, analiză și reglementare a piețelor relevante cu amănuntul corespunzătoare serviciilor de acces și serviciilor de apeluri furnizate la puncte fixe” - 2009 și „Expunerea de motive la măsurile Autorității Naționale pentru Administrare și Reglementare în Comunicații de identificare, analiză și reglementare a piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de acces la puncte fixe, originare a apelurilor la puncte fixe în rețelele publice de telefonie și serviciilor de tranzit comutat al apelurilor în rețelele publice de telefonie din România” - 2013.

⁶⁷ Considerentul (2) din Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/UE.

3.4.1. Cadrul legal

Potrivit art. 94 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, un furnizor de rețele sau de servicii de comunicații electronice este considerat ca având putere semnificativă pe o anumită piață dacă „*individual sau împreună cu alți asemenea furnizori, se bucură pe piața respectivă de o poziție echivalentă unei poziții dominante*”. Conceptul de poziție dominantă este împrumutat din legislația primară și secundară din domeniul concurenței și identifică o situație în care respectivul furnizor este capabil, într-o măsură apreciabilă, să se comporte independent față de concurenți, clienți și consumatori.

Prin urmare, pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă, ANCOM a analizat situația concurențială pentru a determina dacă există operatori care sunt capabili, într-o măsură apreciabilă, să se comporte independent față de concurenți, clienți și consumatori.

Existența unuia sau a mai multor furnizori cu putere semnificativă se determină pe baza mai multor criterii, având în vedere posibilele evoluții viitoare, pe baza caracteristicilor concurențiale ale pieței în prezent. Pe o anumită piață relevantă, poate exista un singur furnizor cu putere semnificativă (putere semnificativă individuală), care se poate comporta independent față de concurenții săi, ori mai mulți furnizori cu putere semnificativă (putere semnificativă colectivă), care se află în aceeași poziție față de concurenți și consumatori ca o singură entitate având putere semnificativă, fără a exista concurență efectivă între ei.

În secțiunile următoare, ANCOM prezintă analiza și concluziile sale privind gradul de concurență la nivelul pieței cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă.

3.4.2. Analiza puterii semnificative individuale

Orice analiză realizată în vederea desemnării unor eventuali operatori cu putere semnificativă trebuie să ia în considerare o serie de factori, cum ar fi:

- cotele de piață ale furnizorilor prezenți pe piața relevantă;
- existența barierelor la intrarea pe piață și a barierelor în calea extinderii;
- economiile de scară și/sau scop;
- accesul facil sau privilegiat la resurse financiare sau de capital;
- controlul asupra unei infrastructuri greu de duplicat;
- gradul de diversificare a produselor;
- gradul de integrare pe verticală a furnizorilor
- presiuni concurențiale exercitate în mod indirect de la nivelul altor piețe.

Acești factori sunt analizați în secțiunile care urmează, în funcție de gradul lor de relevanță.

3.4.2.1. Cotele de piață

Cota de piață este cel mai utilizat criteriu pentru determinarea puterii semnificative pe piață. Deși existența unei cote de piață ridicate nu este suficientă pentru a desemna un furnizor ca având putere semnificativă, este puțin probabil ca un furnizor să dețină putere semnificativă fără să aibă, în același timp, o cotă de piață ridicată.

Astfel, o cotă de piață mai mare de 50% este prin ea însăși un indiciu al manifestării unei poziții dominante pe piață. De asemenea, în jurisprudența Curții Europene de Justiție s-a precizat că, în lipsa unor circumstanțe excepționale, o cotă de piață mai mare de 50% instituie o prezumție de dominanță, sarcina probei, că respectivul agent economic nu are poziție dominantă pe o anumită piață, aparținând acestuia (AKZO Chemie Bv v. Commission, Hoffmann-La Roche AG v. Commission). Chiar și în cazul unei cote de piață mai mici de 50%, dar mai mare de 40%, sau chiar în cazul unor cote de piață mai mici de 40%, un furnizor poate fi considerat ca având poziție dominantă, în acest caz analizându-se și alți factori (United Brands v. Commission). Aceste circumstanțe excepționale trebuie argumentate în mod clar și neechivoc, pe baza unor dovezi care să nu poată fi contestate.

Prin urmare, analiza cotelor de piață reprezintă un prim indiciu în ceea ce privește importanța deținută de un operator pe o piață, în comparație cu concurenții săi. În mod evident, cu cât cota de piață deținută de operator este mai ridicată, respectiv cu cât intervalul de timp în care aceasta s-a menținut la un nivel ridicat este mai lung, cu atât indiciul cu privire la manifestarea poziției dominante pe piață este mai puternic. În același timp, Comisia Europeană consideră că sunt și alți factori importanți în analizarea manifestării poziției dominante pe piața relevantă, factori fără examinarea cărora este dificil a decide dacă un operator deține sau nu putere semnificativă pe piața relevantă.

În România, spre deosebire de alte state membre, liderul pe piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe nu este furnizorul fost monopolist, ci operatorul unor rețele de fibră optică și cablu coaxial, RCS & RDS S.A., cu o cotă de piață de 30% la finalul anului 2014, urmat de Telekom Romania Communications S.A. cu 20% (respectiv, 20%, cota cumulată a grupului de societăți Telekom Romania Communications S.A. și Nextgen Communications S.R.L.) și UPC Romania S.R.L., care, la aceeași dată, avea o cotă de piață de 10%. Ceilalți operatori aveau cote de piață mai mici de 10% (a se vedea tabelul nr. III.16.). Numărul de furnizori, deși a ajuns la mai puțin de 800 la finalul anului 2014, rămâne în continuare important, numai în anul 2014 intrând pe piață 59 de noi furnizori. Scăderea numărului de furnizori s-a datorat și fenomenului de integrare a operatorilor mai mici (care operau „rețele de cartier”) de către marii operatori, în urma unor preluări succesive.

Tabelul nr. III.16. – Dinamica cotelor de piață ale furnizorilor în funcție de numărul de conexiuni de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cu viteze de transmisie „best-effort”, în perioada 2009 – 2014*

Furnizor	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014
RCS & RDS S.A.	30	30	30	30	30	30
Telekom Romania Communications S.A. & Nextgen Communications S.R.L.	20	20	20	20	20	20
UPC Romania S.R.L.	10	10	10	10	10	10
Digital Cable Systems S.A. & Akta Telecom S.A.	10	10	10	10	10	10
Alți furnizori**	19,1%	13,8%	12,0%	9,9%	8,8%	7,7%
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Note: n.a. – nu se aplică

*Valori rotunjite

**Număr furnizori: peste 1000 la 31.12.2009, peste 950 la 31.12.2010, respectiv la 31.12.2011, peste 850 la 31.12.2012, peste 750 la 31.12.2013, respectiv la 31.12.2014.

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Chiar dacă, din punctul de vedere al cotei de piață, RCS & RDS S.A. ar putea fi considerat ca fiind un furnizor dominant, trebuie avut în vedere că este vorba despre o piață dinamică, în creștere, în perioada 2009 - 2014 intrând anual pe piață, în medie, 105 furnizori noi. De asemenea, analizând mărimile și evoluția cotelor de piață din tabelul III.16 este puțin probabil ca, în ipoteza în care piața păstrează același trend și RCS & RDS S.A. își va menține cota de piață de peste 30% în orizontul de timp al prezentei analize de piață, distanța competitivă față de cel mai apropiat competitor al său, Telekom Romania Communications S.A., să crească semnificativ.

În cazurile în care situația pe piață nu este concludentă în ceea ce privește măsura în care un furnizor se poate comporta în mod independent față de concurenți, clienți sau consumatori, adică nu se poate decide cu exactitate măsura în care acesta își poate exercita puterea de piață, un alt indicator relevant de analizat este raportul competitiv dintre furnizorul lider de piață și principalul său concurent (urmăritor). Astfel, o mărime a cotei de piață de cel puțin de două ori mai mare decât a celui mai apropiat concurent al său este un indiciu în plus în favoarea concluziei de manifestarea a puterii semnificative⁶⁸. Or,

⁶⁸ A se vedea cazul COMP/A.39.116/B2 – Coca-Cola.

În situația de față, raportul competitiv între cota de piață a RCS & RDS S.A. și cota de piață cumulată a grupului Telekom Romania Communications S.A. și Nextgen Communications S.R.L. era de 30% la finalul anului 2014.

Figura nr. III.11. – Dinamica cotelor de piață ale furnizorilor în funcție de numărul de conexiuni de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cu viteze de transmisie „best-effort”, în perioada 2009 – 2014

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

De asemenea, evoluția cotelor de piață, coroborată cu potențialul de creștere a pieței, aduce indicii suplimentare cu privire la existența sau nu a unui furnizor cu putere semnificativă pe piață. După cum se observă din evoluția cotelor de piață de mai sus, precum și din datele din tabelul nr. III.17., volumul pieței (numărul de conexiuni furnizate de către principalii furnizori de pe piață) a crescut constant de-a lungul anilor, într-o piață departe de a fi saturată, în timp ce principalii furnizori operaționali pe piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe au cunoscut creșteri semnificative în perioada analizată, în ceea ce privește volumul de servicii furnizate. Astfel, față de finalul anului 2009, Digital Cable Systems S.A. a cunoscut o creștere de peste 30%, Telekom Romania Communications S.A. a crescut cu 30%, RCS & RDS S.A. cu 30%, iar UPC Romania S.R.L. cu 30%.

Tabelul nr. III.17. – Volumul pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în funcție de numărul de conexiuni „best – effort” (exprimat în mii) și distribuția pe furnizori în perioada 2009 – 2014

Furnizor	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014
RCS & RDS S.A.	30	30	30	30	30	30
Telekom Romania Communications S.A.	30	30	30	30	30	30
UPC Romania S.R.L.	30	30	30	30	30	30
Digital Cable Systems S.A.	30	30	30	30	30	30
Nextgen Communications S.R.L.	30	30	30	30	30	30
Akta Telecom S.A.	30	30	30	30	30	30
Alți furnizori*	527	405	386	343	326	300
Număr total conexiuni	2.767	2.940	3.228	3.480	3.716	3.918

Note: n.a. – nu se aplică

* Număr furnizori: peste 1000 la 31.12.2009, peste 950 la 31.12.2010, respectiv la 31.12.2011, peste 850 la 31.12.2012, peste 750 la 31.12.2013, respectiv la 31.12.2014.

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Se observă că structura pieței deși stabilă în ceea ce privește liderii de piață, se caracterizează prin cote de piață care fluctuează ușor de la o perioadă la alta în cazul furnizorilor urmăritori, trendul ușor ascendent în cazul societății RCS & RDS S.A. fiind determinat inclusiv de achizițiile altor furnizori de servicii de acces la internet de dimensiuni mai mici sau de preluarea unei părți a bazei de abonați a acestora. Practic, piața este caracterizată de o fluctuație a cotelor de piață în timp anumitor furnizori, de un raport competitiv în scădere, de creșteri ale volumului de clienți pentru fiecare dintre operatorii importanți, ceea ce reprezintă indicii ale unei piețe nesaturate, în schimbare, respectiv a lipsei unui furnizor cu putere semnificativă pe piață.

3.4.2.2. Bariere la intrarea și dezvoltarea pe piață

După cum s-a precizat mai sus, criteriul cotei de piață trebuie interpretat în coroborare cu alți factori care pot arăta dacă există sau nu concurență efectivă pe o piață relevantă. Astfel, cota de piață a RCS & RDS S.A. trebuie analizată și prin prisma existenței unor bariere la intrarea și dezvoltarea pe piață.

Barierile la intrarea pe piață se cuantifică, în principal, pe baza existenței unor economii de scară, de scop sau de densitate de care poate beneficia un anumit furnizor în comparație cu alții, creându-i acestuia un avantaj competitiv.

La nivel național, economiile de scară, scop și densitate limitează intrarea în zonele rurale, însă sunt moderate pentru zonele urbane, unde cererea este destul de mare pentru a susține existența mai multor rețele de acces. Concurența din localitățile cu mai mulți operatori este, de asemenea, resimțită și în localitățile cu un singur furnizor, prin existența unei constrângeri tarifare comune. În acest sens, este important de subliniat că Telekom Romania Communications S.A. a practicat tarife în continuă schimbare, urmând nivelul tarifelor principalilor competitori, inclusiv în localități în care era singurul furnizor de servicii de acces la internet, ceea ce indică existența unor constrângeri comune de preț, ca o reflectare a condițiilor competitive din zonele în care acesta se confruntă cu concurență din partea altor operatori (a se vedea secțiunea 3.3.5.). De asemenea, costurile de schimbare a furnizorilor de către utilizatorii finali sunt reduse. A se vedea în acest sens punctul c).

a) Economii de scară, scop și densitate

Intrarea pe piața de servicii de acces în bandă largă în zonele urbane din România a fost facilitată de existența unor economii de scară, scop și densitate moderate, motivul principal fiind dezvoltarea rețelelor de cablu, situație mai puțin întâlnită în alte state membre ale Uniunii Europene. În timp ce o piață cu rețele subterane de cablu este, de obicei, caracterizată de economii de scară, scop și densitate substanțiale, instalarea de rețele aeriene reduce semnificativ nivelul acestor economii, astfel încât, din acest punct de vedere, furnizorii prezenți pe piață nu beneficiază de avantaje competitive semnificative în comparație cu un furnizor nou-intrat. Pentru susținerea acestor afirmații, este relevant de observat faptul că piața din România se caracterizează printr-un număr mare de furnizori (773 furnizori operaționali la data de 31 decembrie 2014) care operează o mare varietate de tehnologii în marea majoritate a localităților, îndeosebi în cele din mediul urban. De asemenea, este important de menționat că, la sfârșitul anului 2014, în România existau aproape 300 furnizori de servicii de retransmisie programe TV prin rețele de cablu coaxial.

Așa cum se poate observa din datele cuprinse în tabelul nr. III.18., numărul de localități din România în care sunt dezvoltate mai multe rețele de acces în bandă largă este relativ mare. La data de 31 decembrie 2014, 3.849 localități erau acoperite de două rețele de acces la internet în bandă largă (reprezentând 18,0% din populație). În 1.150 de localități (9,0% din populație) existau câte trei rețele de acces, iar în 890 localități (57,5% din populație) cel puțin patru rețele de acces. De asemenea, în peste 72% din localitățile din România există cel puțin trei rețele de acces prin care pot fi oferite servicii de internet la puncte fixe.

Tabelul nr. III.18. - Acoperirea localităților cu rețele de acces în bandă largă la puncte fixe, în funcție de numărul de rețele dezvoltate, la 31 decembrie 2014

Număr rețele existente	Număr de localități	Populația aferentă acestor localități	Numărul de gospodării aferent acestor localități	% din populația totală din România	% din nr. total de gospodării din România
0 (fără acoperire)	3.439	663.969	251.527	3,3%	3,4%
1	4.422	2.466.090	890.425	12,3%	11,9%
2	3.849	3.621.117	1.268.170	18,0%	17,0%
3	1.150	1.802.485	621.455	9,0%	8,3%
mai mult de 3	890	11.568.019	4.449.594	57,5%	59,5%
cel puțin 1	10.311	19.457.711	7.229.644	96,7%	96,6%
cel puțin 2	5.889	16.991.621	6.339.219	84,4%	84,7%
cel puțin 3	2.040	13.370.504	5.071.049	66,4%	67,8%
Total	13.750	20.121.680	7.481.171	100%	100%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori, respectiv INS

„Rețele de cartier” de dimensiuni mici s-au dezvoltat constant, multe dintre acestea fiind achiziționate și integrate de către operatorii mai mari, în principal de către RCS & RDS S.A. Importanța și impactul dezvoltării „rețelelor de cartier” sunt demonstrate de faptul că ponderea conexiunilor UTP/FTP a crescut în timp, reprezentând mai mult de 50% din totalul conexiunilor, conform celor mai recente date disponibile (a se vedea tabelele nr. III.19. și III.20.).

b) Legislația privind amplasarea rețelelor de comunicații electronice

În România, un factor important în promovarea concurenței bazate pe infrastructuri l-a reprezentat posibilitatea instalării de rețele aeriene, rețelele de cablu și „rețelele de cartier” dezvoltându-se în special prin utilizarea acestei opțiuni. În anumite situații, operatorii de rețele de comunicații electronice au utilizat stâlpii companiilor de transport public sau ai companiilor de electricitate. Istoric analizând, Telekom Romania Communications S.A. deține propria infrastructură de canalizație, dar doar în unele zone urbane. RCS & RDS S.A. a instalat subteran anumite segmente de rețea, pe suport de fibră optică. De asemenea, și Telekom Romania Communications S.A. deține în unele zone rețele aeriene, instalate pe suporti proprii, suporti care au fost puși la dispoziția altor furnizori de rețele de comunicații electronice pe baza unor acorduri comerciale.

În ceea ce privește cadrul legal, dacă până în anul 2011 legislația națională nu prevedea o obligație generală de amplasare a rețelelor în subteran, ulterior, prin modificările aduse Regulamentului general de urbanism aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 525/1996, ca urmare a adoptării Hotărârii Guvernului nr. 490/2011, lucrările de construcții pentru realizarea sau extinderea oricăror rețele edilitare în zona drumurilor publice, inclusiv a celor de comunicații electronice, au fost permise în intravilanul localităților doar în variantă subterană, atât pentru localitățile din mediul urban (municipii, orașe reședințe de județ, orașe), cât și pentru cele din mediul rural (comune, sate, localități aparținătoare).

De asemenea, prin dispozițiile aceluiași act normativ, s-a interzis atât montarea supraterană a rețelelor edilitare pe domeniul public din intravilanul localităților, inclusiv a rețelelor de telecomunicații, cât și amplasarea pe stâlpii de iluminat public și de distribuție a curentului electric a acestor categorii de rețele, atât în localitățile din mediul urban, cât și în cele din mediul rural. Cu toate acestea, din cauza procedurilor lungi și anevoioase de obținere a autorizațiilor de construire necesare, autoritățile administrației publice locale au avut, până în prezent, o atitudine tolerantă în ceea ce privește existența acestor rețele.

Ca urmare a faptului că această măsură legislativă nu s-a dovedit a fi pe deplin justificată și necesară pentru zonele rurale, prin Hotărârea Guvernului nr. 1180/2014, s-a revenit, introducându-se o excepție de la aplicarea interdicției privind amplasarea supraterană a rețelelor de comunicații, în ceea ce privește intravilanul și extravilanul comunelor, satelor și localităților aparținătoare orașelor și municipiilor, permițându-se totodată și reutilizarea infrastructurilor existente în aceste zone.

Trebuie menționat faptul că, chiar și în condițiile în care la acel moment reglementările legale la nivel național nu prevedeau o obligație generală de amplasare a rețelor în subteran, unele autorități ale administrației publice locale, în special din zonele urbane mari, au început să implementeze diverse proiecte de instalare în subteran a elementelor rețelor de comunicații electronice, pe baza competențelor prevăzute de Legea nr. 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul, cu modificările și completările ulterioare.

Cu caracter de exemplu, în cazul municipiului București, Hotărârea Consiliului General al Municipiului București nr. 105/04.05.2006, care, printre altele, prevedea obligația ca operatorii rețelor de cablu să-și amplaseze în subteran rețelele, în termen de doi ani, a fost contestată în instanță de către Asociația de Comunicații prin Cablu. Curtea de Apel București a admis acțiunea și a decis anularea parțială a acestei hotărâri. Ca urmare a deciziei curții, a fost emisă Hotărârea Consiliului General al Municipiului București nr. 252/29.05.2008 privind amplasarea în subteran a echipamentelor și rețelor de comunicații electronice pe teritoriul Municipiului București, care impune în principiu aceeași obligație pentru furnizorii de rețele de comunicații electronice. Subsecvent, au fost emise norme de aplicare a acestei hotărâri, norme care au trezit îngrijorarea atât a autorității de reglementare și Consiliului Concurenței, cât și a Comisiei Europene, din perspectiva îngrădirii concurenței pe piață. Mai exact, modalitatea de implementare a proiectului NETCITY a ridicat anumite probleme din perspectiva respectării principiilor nediscriminării, obiectivității și transparenței în tratamentul altor furnizori de rețele de comunicații electronice care intenționează să dezvolte rețele paralele.

Astfel, ulterior intrării în vigoare a Legii nr. 154/2012 privind regimul infrastructurii rețelor de comunicații electronice, la solicitarea Primăriei Municipiului București privind emiterea avizului conform pentru proiectul „Netcity”, ANCOM a adresat aceste probleme analizând dacă ansamblul condițiilor tehnice și economice de acces la „Rețeaua Netcity” întrunește cerințele legale de nediscriminare, proporționalitate și obiectivitate.

Din analiza efectuată s-au constatat anumite abateri de la respectarea acestor principii și, ca urmare a acestor deficiențe, ANCOM a emis în data de 30.05.2013 avizul privind condițiile tehnice și economice în care se realizează accesul furnizorilor de rețele de comunicații electronice la Rețeaua metropolitană de fibră optică a municipiului București pentru telecomunicații „Netcity”, condiționat de implementarea anumitor măsuri de remediere, astfel încât să fie îndeplinite exigențele legale de nediscriminare, proporționalitate și obiectivitate. Cu toate că aceste măsuri trebuiau puse în aplicare într-o anumită perioadă de la emiterea avizului, până în prezent acestea nu au fost implementate. Deși neimplementarea măsurilor dispuse prin acest aviz atrage, la expirarea termenului precizat în aviz, aplicabilitatea dispozițiilor art. 10 alin. (4) din Legea nr. 154/2012, în sensul că orice persoană interesată poate contesta în instanță implementarea proiectului „Rețelei metropolitane de fibră optică a Municipiului București pentru telecomunicații „Netcity”, până în prezent acest lucru nu s-a întâmplat.

În ceea ce privește impactul asupra pieței, proiectul „Netcity” este implementat în prezent doar în proporție de 30%, în baza contractului de concesiune finalizându-se doar primele două faze, ceea ce poate conduce la concluzia că mediul concurențial nu este afectat în măsură considerabilă.

La nivel național, există proiecte de construire a unor canalizații destinate instalării rețelor de comunicații electronice și în alte centre urbane, cum ar fi:

- În centrul orașului Sibiu, operatorii au amplasat rețelele de cablu în subteran;
- La Cluj Napoca, un proiect local numit "DUCTCITY" a fost planificat pentru a deveni operațional la începutul anului 2009. În acest caz, cea mai mare parte a operatorilor au participat la etapa de consultare și au căzut de comun acord cu autoritățile locale cu privire la amplasarea în subteran a rețelor de cablu. Cu toate acestea, UPC Romania S.R.L., precum și Asociația de Comunicații prin Cablu nu au fost de acord și au contestat în instanță hotărârea municipalității. Până în prezent, acest proiect nu a fost finalizat.
- În orașe precum Timișoara, Iași, Arad, Constanța, Bacău, Baia Mare, Brăila, Petroșani, Râmnicu Vâlcea, Târgoviște, Târgu Secuiesc, Moinești au fost realizate de către municipalități proiecte de canalizație subterană în vederea instalării rețelor de comunicații electronice, pe o serie de artere principale ale acestor localități, astfel încât nu se poate considera că acestea vor influența în mod negativ mediul

concurențial în ansamblul său, cu atât mai mult cu cât în Timișoara, de exemplu, dreptul de acces se acordă furnizorilor de rețele de comunicații electronice cu titlu gratuit până în 2020.

- În alte localități, au fost emise hotărâri privind impunerea în sarcina operatorilor a obligației de amplasare în subteran a rețelor în termen de 2 sau 3 ani, dar fără a fi susținute de planuri de implementare viabile din punct de vedere economic sau tehnic (de exemplu: Pașcani, Roman, Focșani, Piatra Neamț).

Așa cum putem observa, o caracteristică generală a acestor proiecte este implementarea în perioade medii sau lungi de timp, datorită investițiilor ridicate necesare pentru dezvoltarea acestora. De asemenea, în unele cazuri, modalitățile de implementare nu sunt determinate, rămânând la alegerea operatorilor.

Din perspectiva planurilor de dezvoltare urbană, este necesară existența unor norme clare de dezvoltare și instalare a elementelor rețelor de comunicații electronice. Acest deziderat se justifică atât din punctul de vedere al sistematizării urbane, cât și din punctul de vedere al asigurării siguranței cetățenilor. De asemenea, dezvoltarea rețelor de comunicații electronice trebuie să se realizeze cu respectarea unor planuri de dezvoltare urbanistică, protecție a mediului și a sănătății, precum și a normelor de ordine publică. Instalarea haotică a elementelor rețelor de comunicații electronice nu aduce beneficii nici furnizorilor de rețele de comunicații electronice, nici dezvoltării armonioase a orașului din punctul de vedere al normelor de urbanism. Pe de altă parte, instalarea sistematizată a elementelor rețelor de comunicații electronice nu trebuie să determine în mod nejustificat restrângerea concurenței și să aducă prejudicii utilizatorilor finali de servicii de comunicații electronice. Este deosebit de important ca între aplicarea normelor de urbanism și promovarea concurenței să existe un anumit echilibru, care să promoveze dezvoltarea de noi infrastructuri pentru rețele și servicii de comunicații electronice și să asigure în același timp respectarea regulilor de dezvoltare urbană. În măsura în care acest echilibru va fi asigurat, fie prin acțiunea preventivă a autorităților locale implicate, fie prin intervenția autorităților de la nivel central (precum Consiliul Concurenței) sau chiar a instanțelor judecătorești, considerăm că astfel de proiecte vor avea un impact minim asupra dezvoltării concurenței pe piața de comunicații electronice.

Prin urmare, ANCOM consideră că măsurile adoptate de autoritățile administrației publice locale cu privire la instalarea în subteran a rețelor de comunicații electronice vor avea un impact limitat în ceea ce privește structura pieței pe parcursul perioadei de revizuire. Orice implicații asupra concurenței generate de schimbările politicii de amplasare a rețelor de comunicații electronice în interiorul localităților vor fi monitorizate de Autoritate.

În același timp, trebuie ținut cont de faptul că accesul furnizorilor pe proprietatea publică și privată este facilitat prin prevederile Legii 154/2012. Astfel, operatorii au acces la informațiile referitoare la condițiile de acces pe proprietatea publică, acestea fiind făcute publice de către entitatea responsabilă, legea stabilind elementele minime necesar a fi precizate. În ceea ce privește tarifele pe care furnizorii trebuie să le plătească pentru accesul pe proprietatea publică, acestea trebuie să respecte anumite principii (să fie justificate și proporționale cu afectarea imobilului respectiv, să acopere doar prejudiciile directe și certe cauzate de efectuarea lucrărilor și de funcționarea elementelor de infrastructură și să aibă în vedere plusul de valoare adus imobilului respectiv prin instalarea rețelor de comunicații sau a elementelor de infrastructură care le susțin). Mai mult, legea interzice stabilirea altor impozite, taxe, tarife sau alte sume pentru accesul pe imobilele proprietate publică, suplimentare față de sumele ce rezultă din contractele de acces.

În ceea ce privește accesul pe proprietatea privată, ANCOM a publicat un contract standard de acces, prin care a venit în sprijinul furnizorilor de rețele publice de comunicații electronice, prin structurarea și popularizarea drepturilor și obligațiilor acestora, constituind o garanție legală suplimentară în etapele de negociere a acordurilor. Atât în cazul accesului pe proprietatea privată, cât și în cazul accesului pe proprietatea publică, legea stabilește procedura pe care trebuie să o urmeze furnizorii de rețele publice de comunicații electronice pentru a dobândi dreptul de acces, precum și un termen de două luni pentru încheierea contractului de acces, în caz de nerespectare a acestui termen sau în caz de refuz oricare dintre părți putându-se adresa instanței competente.

De asemenea, tot în acest context trebuie menționat faptul că în prezent este demarat procesul de transpunere în legislația națională a prevederilor Directivei 2014/61/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 mai 2014 privind măsuri de reducere a costului instalării rețelelor de comunicații electronice de mare viteză.

Utilizarea infrastructurilor pasive existente pentru extinderea rețelelor de comunicații electronice de mare viteză, eliminarea blocajelor legate de planificarea și coordonarea lucrărilor de construcții civile, precum și a celor legate de instalarea rețelelor la interior, dar și flexibilizarea procedurilor administrative de acordare a autorizațiilor de construcție sunt pârgurile avute în vedere de actul normativ comunitar pentru reducerea obstacolelor financiare importante pe care le întâmpină operatorii, în special în zonele rurale, pentru a intra pe piață sau pentru a se dezvolta. Se preconizează că aceste măsuri, odată implementate, vor asigura nu numai economii semnificative pentru furnizorii de rețele de comunicații electronice, ci și eliminarea barierelor de ordin administrativ la intrarea pe piață, ceea ce creează premisele dezvoltării concurenței inclusiv în zonele în care nu există atractivitate din punct de vedere economic pentru a dezvolta rețele de comunicații electronice.

c) Costurile înregistrate de utilizatorii finali cu schimbarea furnizorilor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

Costurile pe care le pot înregistra utilizatorii finali în cazul schimbării furnizorului pot fi, de exemplu, penalizări aplicate de furnizori în cazul rezilierii înainte de termen a unui contract încheiat pentru o perioadă minimă, plata unei taxe de conectare solicitate în anumite cazuri pentru instalarea unui nou serviciu sau efortul și timpul pe care trebuie să-l aloce pentru schimbarea serviciilor utilizate în prezent. De asemenea, rezistența la schimbare a utilizatorilor finali se poate datora percepției acestora că o astfel de schimbare necesită un efort prea mare, ceea ce poate reprezenta o barieră la intrarea pe piață.

Cel mai recent studiu Eurobarometru⁶⁹ arată că un procent semnificativ dintre utilizatorii finali pot cu ușurință să compare serviciile contractate și prețurile cu ofertele altor furnizori - 69%, la nivel european, și 63%, în România. Astfel, 57% dintre utilizatorii finali din România primesc în mod regulat informații actualizate cu privire la schimbările de tarife și de servicii.

Mai mult, studiul a arătat că la nivelul pieței din România sunt cele mai scăzute niveluri de schimbare a furnizorului de servicii de acces la internet (22% în România, față de media UE de 43%), și a furnizorului de pachete de servicii (20% în România, față de media Uniunii Europene de 45%), iar în cazul utilizatorilor care au realizat schimbarea furnizorului de servicii de acces la internet, procesul s-a desfășurat facil și fără probleme în 71% din cazuri⁷⁰. Acest lucru denotă, pe de o parte, faptul că utilizatorii finali sunt relativ mulțumiți de serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe achiziționate și, pe de altă parte, că există presiuni concurențiale exercitate de furnizorii de servicii de acces la internet, prin prisma ușurinței cu care utilizatorii finali pot trece de la un furnizor la altul.

Aceleași concluzii sunt confirmate și de rezultatele studiilor de piață în rândul utilizatorilor finali realizate de ANCOM. În ceea ce privește schimbarea furnizorului de servicii de acces la internet de către utilizatorii finali – persoane fizice pe parcursul anului 2014, numai 4% dintre respondenți au renunțat la furnizorul de la care achiziționau internet fix, 9% au schimbat planul tarifar sau tipul de abonament, păstrând furnizorul, iar restul de aproximativ 86% nu au schimbat nimic la serviciile de internet fix achiziționate. Utilizatorii finali – persoane juridice nu au schimbat nimic la conexiunea de acces la internet fix în proporție de aproape 73%, 20% dintre aceștia au schimbat abonamentul sau planul tarifar, păstrând furnizorul, în timp ce numai un procent de 8% a schimbat furnizorul. Principala motivație pentru care respondenții nu au schimbat nimic la conexiunea de internet la puncte fixe a fost reprezentată de faptul că aceștia sunt mulțumiți de conexiunea actuală, respectiv de furnizorul actual (76% în cazul utilizatorilor

⁶⁹ Sursa: Eurobarometru, „E-Communications Household Survey”, martie 2014, p. 84; sondajul a fost realizat pe un eșantion reprezentativ la nivelul fiecărui stat membru UE, în luna ianuarie 2014.

⁷⁰ Sursa: Eurobarometru, „E-Communications Household Survey”, martie 2014, p. 111; sondajul a fost realizat pe un eșantion reprezentativ la nivelul fiecărui stat membru UE, în luna ianuarie 2014.

finali persoane fizice, respectiv 58% în cazul utilizatorilor finali persoane juridice). În contrast, doar 8% dintre persoanele fizice și 16% dintre persoanele juridice nu au renunțat la conexiunea fixă pe parcursul anului 2014 din cauza costurilor mari percepute la schimbare. Alte motive menționate de respondenții care nu au modificat recent nimic la conexiunea de internet fix au fost: comoditatea – 12% utilizatori persoane fizice, 15% utilizatori persoane juridice, utilizarea mai multor servicii de comunicații electronice de la același furnizor – 8% utilizatori persoane fizice, 17% utilizatori persoane juridice, respectiv lipsa alternativei în zona de rezidență – 8% utilizatori persoane fizice, 16% utilizatori persoane juridice. În ceea ce privește principalele motive pentru care utilizatorii finali persoane fizice au decis să aducă modificări conexiunii de acces la internetul fix deținute, respondenții au considerat că viteza de acces era prea mică pentru nevoile personale în proporție de 55%, 34% au menționat beneficiile unor oferte mai bune pe piață, iar 30% au modificat conexiunea pentru a beneficia de oferte de servicii la pachet.

De asemenea, conform informațiilor din studiul de piață în rândul utilizatorilor finali - persoane fizice, a rezultat că 33% dintre cei care au renunțat recent la furnizorul de servicii de acces la internet au renunțat la RCS & RDS S.A., 31% la Telekom Romania Communications S.A., 10% la UPC Romania S.R.L., respectiv 26% la alți furnizori⁷¹. Referitor la percepția asupra gradului de dificultate în ceea ce privește renunțarea la serviciile de acces la internet de la un anumit furnizor, studiile de piață relevă că utilizatorii persoane fizice consideră, în proporție de 71%, că renunțarea s-a realizat ușor.

Aceleași concluzii se desprind în mod indirect și din datele culese de la furnizori: deși se confruntă cu renunțări la serviciile de acces la internet din partea clienților, aceștia au reușit să compenseze acest aspect prin atragerea de utilizatori noi, astfel încât numărul de clienți ai acestora este în creștere constantă de la o perioadă la alta.

Astfel, situația din prezent indică faptul că barierele întâlnite de către utilizatorii finali la schimbarea serviciilor s-au redus de-a lungul timpului și este de așteptat ca, în orizontul de timp prevăzut în analiză, acestea să fie din ce în ce mai puțin semnificative.

3.4.2.3. Controlul asupra unei infrastructuri greu de duplicat și avantajele tehnologice

Aproape toți furnizorii prezenți pe piața serviciilor de acces la internet din România au investit în rețele de acces și sunt complet integrați pe verticală. RCS & RDS S.A. utilizează fibra optică, UTP/FTP și cablul coaxial la nivelul rețelei de acces. Telekom Romania Communications S.A. folosește în principal rețeaua de cupru modernizată. De asemenea, Telekom Romania Communications S.A. utilizează predominant tehnologia ADSL, dar și tehnologia VDSL, prin extinderea rețelei de fibră optică până la nivelul FTTC, FTTN sau FTTB. Conform cu cele mai recente informații disponibile ANCOM, planurile de dezvoltare a rețelei Telekom Romania Communications S.A. prevăd în continuare investiții în tehnologiile FTTB și FTTH, luându-se decizia de a nu mai investi în cabinetele stradale pentru tehnologia FTTC⁷².

Cel de-al treilea mare operator din punct de vedere al mărimii de piață, UPC Romania S.R.L. utilizează cablul coaxial și UTP/FTP, precum și fibra optică, în mod similar cu RCS & RDS S.A.

Dintre cei aproape 800 de operatori cu rețele de acces, un număr semnificativ îl constituie în continuare operatorii de „rețele de cartier”, care utilizează în principal cablu UTP/FTP și/sau fibră optică, în plus existând și operatori de rețele de cablu coaxial de dimensiuni mai mici.

Tabelul nr. III.19. evidențiază diversitatea de tehnologii/suporturi de acces local utilizate în prezent de operatorii de rețele din România. Cea mai răspândită formă de acces la internet este cea pe suport de cablu UTP/FTP (58,4% dintre conexiuni la 31 decembrie 2014), urmată de xDSL (25,7%), cablu coaxial (11,6%) și fibră optică (3,6%). De asemenea, la 31 decembrie 2014, 97,1% dintre conexiunile de acces la internet utilizau tehnologiile de fibră optică (FTTx).

⁷¹ Potrivit studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali – persoane fizice în anul 2014, de către Mercury Research S.R.L.

⁷² Conform răspunsului Telekom Romania Communications S.A. la solicitarea de informații relevante suplimentare transmise de ANCOM în scopul revizuirii piețelor relevante corespunzătoare serviciilor de acces la elemente de infrastructură și serviciilor de acces în bandă largă.

Tabelul nr. III.19. - Structura numărului total de conexiuni de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de tehnologia/suportul de acces (%), în perioada 2009 – 2014

Indicator (%)	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014
cablu coaxial, din care:	17,1	14,3	12,6	12,8	14,2	11,6
· FTTx + cablu coaxial	7,3	5,5	4,2	3,9	13,4	11,4
fibră optică (FTTH)	3,5	3,1	2,4	2,8	2,6	3,6
xDSL, din care:	27,8	29,3	29,5	28,2	27,3	25,7
· FTTx + xDSL	0,1	1,8	29,5	28,1	27,3	25,7
cablu UTP/FTP, din care:	50,8	52,6	54,9	55,7	55,3	58,4
· FTTx + UTP/FTP	43,6	47,8	52,2	54,1	53,7	56,4
radio	0,8	0,7	0,6	0,5	0,6	0,6

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

În ceea ce privește serviciile de acces la bucla locală de cupru, cu toate că obligația de a furniza acces necondiționat la bucla locală a fost impusă societății Telekom Romania Communications S.A. încă din anul 2004, numărul de astfel de servicii achiziționate la nivelul pieței de gros este foarte mic, așa cum este prezentat în tabelul nr. III.20. În zonele urbane, concurența puternică din partea operatorilor de rețele de cablu, cu un nivel scăzut al tarifelor cu amănuntul, are efecte asupra marjelor de profit ale furnizorilor de servicii de acces la internet prin intermediul accesului la bucla locală, astfel că numărul nesemnificativ de astfel de servicii utilizate în România se datorează oportunității de afaceri mai puțin atractive în cazul furnizării unor astfel de servicii decât în cazul altor state membre ale Uniunii Europene. În zonele rurale, unde există o cerere redusă a utilizatorilor finali pentru servicii de acces la internet în bandă largă, rețeaua de acces nu a fost modernizată în totalitate, și, în consecință, există o cerere scăzută pentru accesul necondiționat la bucla locală. În anul 2014, existau 8 furnizori cu contracte pentru servicii de acces la bucla locală, din care 6 ofereau servicii de acces la internet în mediul urban pe baza unui număr de doar 174 de bucle active, așa cum se poate observa în tabelul III.20.

Tabelul nr. III.20. - Situația în ceea ce privește circuitele care formează bucla locală furnizate terților de Telekom Romania Communications S.A., în perioada 2009 – 2014

Indicator	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014
Număr circuite fizice care formează bucla locală puse la dispoziția altor furnizori, din care:	1.348	1.222	669	420	274	174
• aferente accesului total la bucla locală	×	×	×	×	×	×
• aferente accesului partajat la bucla locală	×	×	×	×	×	×

n.a. – nu se aplică

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Din analiza comportamentului de piață al principalilor concurenți ai Telekom Romania Communications S.A. – respectiv RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.R.L. – a rezultat că aceștia urmăresc mai degrabă să își extindă rețeaua de acces prin intermediul tehnologiilor de cablu coaxial, UTP/FTP sau prin fibră optică, decât să își dezvolte rețeaua pe baza accesului necondiționat la bucla locală. Același lucru se aplică și în cazul „rețelelor de cartier”.

Prin urmare, din punctul de vedere al tehnologiilor utilizate, nu rezultă un avantaj al unuia dintre furnizori asupra celorlalți, rețelele dezvoltându-se pe baza unor tehnologii similare.

În ceea ce privește acoperirea rețelelor, așa cum precizam în secțiunea 3.3.2., Telekom Romania Communications S.A. deținea rețeaua cu cea mai mare acoperire la nivel național (92% din populație și gospodării, la data de 31 decembrie 2014). RCS & RDS S.A. și-a dezvoltat, de asemenea, o rețea la nivel național, acoperind, la aceeași dată, 63% din gospodării și 62% din populație. Diferența la nivel de populație și gospodării este determinată, în principal, de acoperirea rețelelor în zonele rurale, având în vedere că, în zonele urbane, cei doi operatori sunt prezenți aproape în toate localitățile. Cu toate acestea,

acoperirea rețelei Telekom Romania Communications S.A. în zonele rurale nu poate constitui un avantaj semnificativ în ceea ce privește furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă. În zonele respective, rețeaua nu a fost modernizată în totalitate, astfel încât să permită furnizarea serviciilor de acces în bandă largă. Acest factor, corelat cu cererea scăzută de astfel de servicii, face ca acoperirea rețelei Telekom Romania Communications S.A. în zonele rurale să nu constituie un avantaj concurențial semnificativ în ceea ce privește furnizarea serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.

3.4.2.4. Gradul de diversificare a serviciilor

a) Evoluția serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe din punct de vedere al vitezelor de transmisie furnizate

Piața serviciilor de acces la internet în bandă largă include toate vitezele de transmisie furnizate. În mod inerent, în funcție de nevoile specifice ale fiecărui utilizator, acesta va alege viteza de transmisie care îi acoperă cel mai bine aceste nevoi, având în vedere și tariful perceput. Odată cu dezvoltarea tehnologiilor și creșterea nevoilor utilizatorilor pentru viteze mai mari, vitezele de transmisie ale serviciilor de acces la internet în bandă largă furnizate în România au crescut, așa cum este prezentat în tabelul nr. III.21.

Analiza datelor de piață arată că, din anul 2009 până în anul 2014, numărul de conexiuni cu viteze de transmisie mai mari de 10 Mbps s-a dublat (a se vedea tabelul nr. III.21.). În aceeași perioadă, ponderea conexiunilor cu viteze de transmisie mai mari de 10 Mbps a crescut de la 51,6% la 84,2% (a se vedea tabelul nr. III.22.). În tabelul nr. III.22., se poate observa că, din punctul de vedere al vitezei de transmisie, la finalul anului 2014, 99,3% din numărul total al conexiunilor de acces la internet în bandă largă permiteau viteze mai mari sau egale cu 2 Mbps.

Tabelul nr. III.21. - Numărul de conexiuni de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de viteza de transmisie „best-effort”, în perioada 2009 – 2014 (mii)

Viteza de transmisie	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014
Număr total de conexiuni, din care:	2.767	2.940	3.228	3.480	3.716	3.918
≥ 2 Mbps	2.634	2.862	3.170	3.432	3.686	3.890
≥ 10 Mbps	1.427	1.659	2.104	2.566	2.989	3.298
≥ 30 Mbps	1.067	1.197	1.474	1.651	2.086	2.358
≥ 100 Mbps	216	407	525	669	928	1.951

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Practic, așa cum se observă din datele prevăzute în tabelul nr. III.22., la sfârșitul anului 2014, din totalul conexiunilor de acces la internet, aproape 50% erau conexiuni de acces la internet în bandă largă cu viteze mai mari sau egale cu 100 Mbps, în creștere semnificativă față de finalul anului 2009, când dețineau o pondere de doar 7,8%.

Tabelul nr. III.22. – Evoluția ponderii cumulate a numărului de conexiuni de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de viteza de transmisie „best-effort”, în numărul total de conexiuni de acces la internet în bandă largă, în perioada 2009 - 2014

Viteza de transmisie	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014
Număr total conexiuni, din care:	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
≥ 2 Mbps	95,2%	97,4%	98,2%	98,6%	99,2%	99,3%
≥ 10 Mbps	51,6%	56,4%	65,2%	73,7%	80,4%	84,2%
≥ 30 Mbps	38,6%	40,7%	45,7%	47,4%	56,1%	60,2%
≥ 100 Mbps	7,8%	13,9%	16,3%	19,2%	25,0%	49,8%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

În același scop, al exemplificării nivelului și ritmului de diversificare a serviciilor de acces la internet din România, în tabelul nr. III.23. sunt prezentate vitezele de transmisie „best-effort” oferite de principalii furnizori de servicii de acces la internet la puncte fixe în perioada 2009 - 2014. Este de remarcat că, în această perioadă, furnizorii au introdus viteze mai mari, respectiv, au actualizat contractele clienților la viteze mai mari (actualizarea intervine în momentul în care un serviciu cu o viteză mai mică nu mai este oferit, iar clienților li se oferă în mod automat un serviciu cu o viteză mai mare). Deși unele creșteri sau actualizări ale vitezelor ar putea să apară și în situația existenței unor piețe pe care există distorsiuni concurențiale, situația este mult mai probabil să apară pe o piață concurențială, fiind prin excelență o trăsătură a acesteia.

Tabelul nr. III.23. - Situația în ceea ce privește serviciile oferite de principalii furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de vitezele de transmisie „best-effort”, în perioada 2009 – 2014

Perioada	Viteze de transmisie „best-effort” (Mbps)																		
	2	3	4	5	6	8	10	12	15	20	24	30	50	100	120	150	200	500	1000
RCS & RDS S.A.																			
Dec 09		X (CC)		X (CC)									X (FTTP)	X (FTTP)					
Dec 11		X (CC)		X (CC)									X (FTTP)	X (FTTP)					
Dec 12				X (CC)				X (CC)					X (FTTP)	X (FTTP)					
Dec 13													X (FTTP)	X (FTTP)				X (FTTP)	X (FTTP)
Dec 14													X (FTTP)				X (FTTP)	X (FTTP)	X (FTTP)
Telekom Romania Communications S.A.																			
Dec 09	x		x		x	x				x		x							
Apr 10	x				x					x									
Apr 11	x				x					x									
Dec 12										x									
Dec 13	x												x	x					
Dec 14					x					x			x	x			X (FTTH)		X (FTTH)
UPC Romania S.R.L.																			
Dec 09	x							x			x								
Dec 10		x							x	x	x								
Dec 11								x		x			x		x				
Dec 12								x		x			x		x				
Dec 13								x		x			x	x	x	x	x		
Dec 14													x				x	x	
Digital Cable Systems S.A.																			
Dec 09	x			x			x												
Apr 10						x		x		x									
Apr 11						x		x		x									
Dec 12								x		x			x						
Dec 13										x				x					
Dec 14										x				x					
Nextgen Communications S.R.L.																			
Dec 09							x			x		x							
Dec 10												x	x	x					
Dec 11												x	x	x					
Dec 12												x	x	x					
Dec 13												x	x	x					
Dec 14													x	x					

Notă: În cazul în care un furnizor nu oferă servicii de acces la internet la o anumită viteză, au fost lăsate spații libere.

Sursa: ANCOM, pe baza informațiilor disponibile pe paginile de internet ale furnizorilor

Tabelul nr. III.24. prezintă vitezele de transmisie „best-effort” ale serviciilor de acces la internet în bandă largă oferite în luna aprilie 2015 de către RCS & RDS S.A., Telekom Romania Communications S.A., UPC Romania S.R.L., precum și de către alți concurenți de dimensiuni mai mici. Toți furnizorii de servicii de acces la internet la puncte fixe importanți la nivel național sunt, în prezent, în măsură să furnizeze servicii cu viteze de transmisie de 100 Mbps, folosind o multitudine de tehnologii de acces. Din studiile de piață a rezultat că, la sfârșitul anului 2014, cea mai frecventă viteză de care beneficiau utilizatorii persoane fizice era de 100 Mbps. 15% dintre utilizatorii finali - persoane fizice beneficiau de servicii de acces la internet cu viteze mai mari de 100 Mbps, 27% cu viteze între 50 Mbps și 100 Mbps inclusiv, respectiv 20% cu viteze mai mici sau egale cu 50 Mbps inclusiv.

În ceea ce privește utilizatorii finali - persoane juridice care beneficiau de servicii de acces la internet la viteze de transmisie de tip „best-effort”, un procent de 14% avea acces la internet la viteze mai mari de 100 Mbps, 26% la viteze cuprinse între 50 Mbps și 100 Mbps inclusiv, 32% la viteze cuprinse între 10 Mbps și 50 Mbps inclusiv, în timp ce 23% utilizau servicii de acces la internet la viteze mai mici sau egale cu 10 Mbps.⁷³

Tabelul nr. III.24. – Exemple de oferte de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în funcție de vitezele de transmisie „best-effort” oferite, la luna aprilie 2015

Furnizor	Viteze de transmisie „best-effort” (Mbps)											
	6	10	20	40	50	60	70	80	100	200	500	1000
RCS & RDS S.A.									x	x	x	x
Telekom Romania Communications S.A.	x		x		x				x	x		x
UPC Romania S.R.L.						x				x	x	
Digital Cable Systems S.A.			x						x			
Nextgen Communications S.R.L.					x				x			
Akta Telecom S.A.			x						x			
Millennium IT S.R.L.					x				x			x
TV SAT 2002 S.R.L.		x	x	x		x		x	x			
Ambra S.R.L.					x				x			

Notă: În cazul în care un furnizor nu oferă servicii de acces la internet la o anumită viteză au fost lăsate spații libere

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Prin urmare, se poate observa că pe piața din România este oferită o gamă largă de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, dintre care utilizatorii finali pot alege tipul de conexiune/viteză care le îndeplinește necesitățile. În plus, odată cu modernizarea rețelelor, utilizatorilor finali li se oferă viteze de transmisie semnificativ mai mari, fără ca această creștere a vitezei conexiunii să fie însoțită de o majorare direct proporțională a tarifelor percepute.

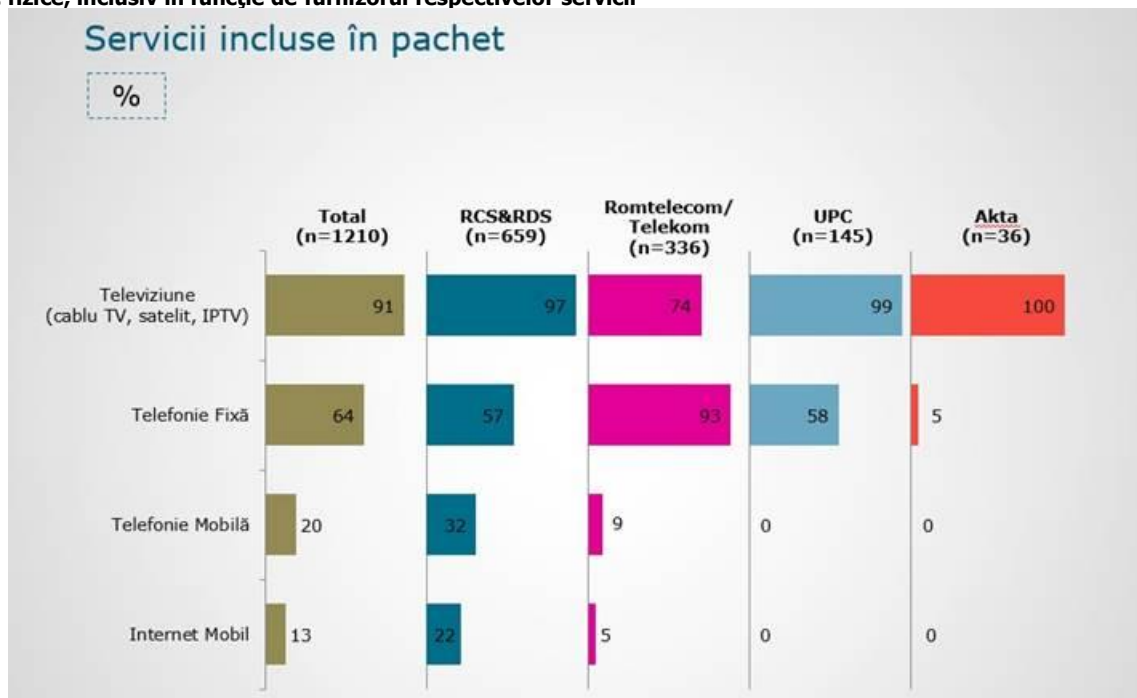
b) Oferirea unor pachete de servicii

Furnizorii din România se diferențiază prin diferite tipuri de oferte de pachete de servicii, care pot include servicii de acces la internet în bandă largă, servicii de telefonie și servicii de retransmisie a programelor audiovizuale și, uneori, servicii convergente fix/mobil. Chiar dacă este posibil ca, în anumite condiții, furnizarea de pachete de servicii să poată fi folosită pentru a atinge obiective anticoncurențiale, ofertele de astfel de pachete reprezintă, în general, o reflectare a diferențelor concurențiale între operatori.

⁷³ 5% dintre respondenții persoane juridice cu servicii de acces la internet cu viteze de transmisie „best-effort” nu au știut exact viteza contractată, potrivit studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali - persoane juridice în anul 2014, de către Mercury Research S.R.L.

În ceea ce privește componența pachetelor de servicii de comunicații electronice care includ serviciile de acces la internet, cel mai frecvent acestea sunt achiziționate de către utilizatorii finali - persoane fizice împreună cu serviciile de retransmisie a programelor audiovizuale – 91%, fiind urmate de serviciile de telefonie fixă – 64%, de serviciile de telefonie mobilă – 20%, respectiv de serviciile de acces la internet mobil – 13%. De asemenea, componența pachetelor în funcție de furnizorii de la care sunt achiziționate pachetele respective este prezentată în figura III.12.

Figura nr. III.12. – Componența pachetelor de servicii de comunicații electronice achiziționate de către utilizatorii finali – persoane fizice, inclusiv în funcție de furnizorul respectivelor servicii

Sursa: Mercury Research, studiu realizat pentru ANCOM

În ceea ce privește utilizatorii finali - persoane juridice, aceștia achiziționau în proporție de 90% serviciile de acces la internet împreună cu serviciile de telefonie fixă, 53% împreună cu serviciile de televiziune, 37% împreună cu serviciile de acces la internet mobil, 35% împreună cu serviciile de transmisiuni de date, respectiv 28% împreună cu serviciile de telefonie mobilă.⁷⁴

Astfel, deși pachetele de servicii (care includ serviciul de acces la internet în bandă largă) nu formează o piață relevantă distinctă, ANCOM are în vedere faptul că oferirea unor astfel de pachete a fost utilizată de operatori ca un motor de promovare a serviciilor de acces la internet în bandă largă, ținând seama de interesul crescut al utilizatorilor pentru achiziționarea acestora. Astfel, în România, oferirea unor pachete care includ aceste servicii a fost utilizată ca o modalitate de creștere a concurenței, oferind utilizatorilor mai multe opțiuni, serviciul de retransmisie a programelor audiovizuale fiind componenta principală și diriguitoare care a contribuit la succesul utilizării mai multor servicii de la același furnizor.

3.4.2.5. Evoluția tarifelor serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe

În contextul analizării situației concurențiale pe piața serviciilor de acces la internet în bandă largă, este important de evidențiat faptul că diversificarea ofertelor/creșterea vitezelor de transmisie a fost însoțită, în general, de reduceri de preț, acestea fiind realizate printr-una din următoarele trei modalități:

- direct, printr-o scădere de preț pentru o anumită viteză;

⁷⁴ Sursa: raportul studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali persoane fizice, respectiv în rândul utilizatorilor finali - persoane juridice în anul 2014, de către Mercury Research S.R.L.

- indirect, prin oferirea unei viteze de transmisie mai mari, dar cu tariful neschimbat;
- printr-o combinație a celor două tehnici (de exemplu, o creștere a vitezei de transmisie la un tarif mai mic sau nesemnificativ mai mare).

Informații detaliate cu privire la evoluția tarifelor pentru serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în funcție de vitezele de transmisie „best-effort” oferite, în perioada 2009 – 2015, se regăsesc în secțiunea 3.2.2.1. (tabelele nr. III.1., III.2.a. și III.2.b.), în contextul în care ANCOM a realizat analiza de substituibilitate între serviciile de acces asimetric la internet în funcție de vitezele de transmisie oferite.

Astfel, este puțin probabil ca reducerile de tarif și îmbunătățirea vitezelor de transmisie să reprezinte argumente în favoarea manifestării unei poziții dominante, ci, mai degrabă, aceste aspecte reprezintă efectele unei concurențe funcționale la nivelul tarifelor, diversității și, respectiv, al calității serviciilor.

În acest context, trebuie amintit faptul că tarifele pentru serviciile de acces la internet în bandă largă sunt printre cele mai scăzute din Uniunea Europeană (a se vedea secțiunea 2.5.). Același aspect a rezultat inclusiv din studiile de piață realizate de ANCOM la nivel național. Mai exact a rezultat că, în medie, utilizatorii – persoane fizice plăteau 34 lei lunar pentru serviciile de acces la internet la puncte fixe în 2014, comparativ cu 41 lei în 2010⁷⁵.

3.4.2.6. Presiuni concurențiale exercitate în mod indirect de la nivelul altor piețe

Chiar dacă serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte mobile nu fac parte din aceeași piață cu serviciile de acces la internet în bandă largă furnizate la puncte fixe, operatorii de rețele publice mobile, prin ofertele pe care le comercializează, pot impune constrângeri concurențiale indirecte asupra nivelului tarifelor practicate de operatorii de rețele publice fixe pentru serviciile de acces la internet pe care le furnizează.

La data de 31 decembrie 2014, existau șase furnizori de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte mobile (Orange Romania S.A., Vodafone Romania S.A., RCS & RDS S.A., Telekom Romania Mobile Communications S.A., Telemobil S.A., Telekom Romania Communications S.A.) prin intermediul tehnologiilor EDGE, 3G, 3G+, CDMA, EVDO, LTE.

În ceea ce privește evoluția cererii, conexiunile active pentru acces la internet la puncte mobile prin intermediul tehnologiilor EDGE, 3G, 3G+, CDMA, EVDO, LTE pe bază de abonamente, au crescut de peste 5 ori, de la 1,2 milioane la sfârșitul anului 2009 la 6,4 milioane la sfârșitul anului 2014, iar pe bază de cartele preplătite, de peste 6 ori, de la 0,85 milioane la sfârșitul anului 2009 la 5,6 milioane la sfârșitul anului 2014.

De asemenea, este important de evidențiat faptul că serviciile de acces la internet la puncte mobile care pot fi accesate prin intermediul unui card de date sau al unui modem USB, care poate fi conectat la calculatorul personal (laptop/PC), au cunoscut o creștere de aproape 4 ori, de la 0,5 milioane de conexiuni la sfârșitul anului 2009 la 1,8 milioane de conexiuni la sfârșitul anului 2014.

Așa cum s-a arătat și în cadrul secțiunii 3.2.5., chiar dacă numărul conexiunilor de acces la internet la puncte mobile a crescut semnificativ în ultimii ani, acestea sunt încă utilizate în mod complementar accesului la internet la puncte fixe, îndeosebi prin prisma avantajului mobilității, și nu ca mijloc principal de acces la internet.

Așadar, dezvoltarea serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte mobile, în special a celor de mare viteză, care presupun conectarea prin intermediul unui card de date/USB, începe să exercite un impact din ce în ce mai important asupra pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, în principal ca urmare a dezvoltării tot mai accentuate a rețelelor mobile 3G, 3,5G (HSPA) și LTE, prin

⁷⁵ Potrivit studiilor realizate în rândul utilizatorilor finali – persoane fizice, în anul 2014, de către Mercury Research S.R.L., respectiv studiilor realizate în anul 2010 de către Gallup Organization România S.R.L.

intermediul cărora se pot furniza servicii în bandă largă la viteze care, în anumite condiții, pot concura cu serviciile de acces la puncte fixe, atât din punctul de vedere al vitezei, cât și al funcționalității.

3.4.2.7. Concluzii

ANCOM consideră că, în orizontul de timp al analizei, piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă nu prezintă caracteristici care să indice că există putere semnificativă individuală. Astfel, nu poate fi demonstrat că, pe această piață, există un furnizor care să se comporte independent față de concurenți, clienți și consumatori. Acest lucru este evidențiat de următorii indicatori de piață:

- Cu toate că are o cotă de piață de peste 40%, RCS & RDS S.A. este în competiție strânsă cu Telekom Romania Communications S.A. și UPC România S.R.L., la nivel național. Piața este caracterizată de o fluctuație a cotelor de piață a furnizorilor urmăritori, de un raport competitiv oscilant între primii trei operatori; raportul între cota de piață a liderului de piață și principalul său concurent este sub 2;
- Piața este dinamică, nesaturată, în creștere; volumul vânzărilor este în creștere pentru toți furnizorii principali;
- Barierele la intrarea și dezvoltarea pe piață sunt moderate, în special în mediul urban. ANCOM nu se așteaptă ca această situație să se modifice semnificativ pe parcursul perioadei de revizuire a acestei piețe; numărul de furnizori nou intrați pe piață în perioada analizată este semnificativ;
- Costurile cu schimbarea furnizorului sunt mici; gradul de satisfacție a utilizatorilor este mare;
- Rata de schimbare a furnizorilor de către utilizatorii finali este mare, în mod particular în cazul furnizorului lider de piață;
- Există un grad înalt de inovare și diferențiere a produselor evidențiate printr-o gamă largă de produse, diverse viteze de transmisie, oferte variate de preț la un nivel competitiv și servicii suplimentar;
- Tarifele serviciilor de acces asimetric la internet la puncte fixe au scăzut continuu în perioada 2009 - 2014, în timp ce calitatea acestor servicii s-a îmbunătățit în mod considerabil.
- Accesul facil sau privilegiat la resurse financiare sau de capital și controlul unei infrastructuri greu de duplicat nu sunt caracteristicile unui singur furnizor de pe piață;
- Activitatea furnizorilor prezenți pe piață este integrată pe verticală;
- Există presiuni concurențiale indirecte din partea furnizorilor de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte mobile;

În același timp, structura pieței prezintă indicii care conduc la necesitatea unei analize pentru a stabili dacă principalii doi furnizori, RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A., sunt susceptibili de a avea putere semnificativă colectivă pe piață, aspect care se va analiza în cele ce urmează.

3.4.3. Analiza puterii semnificative colective

În conformitate cu jurisprudența instanțelor comunitare, doi sau mai mulți agenți economici pot fi considerați a deține putere dominantă colectivă dacă concurența pe piața relevantă este semnificativ împiedicată prin acțiunea comună a agenților economici implicați, datorită unor factori care determină anumite legături între aceștia⁷⁶. Având în vedere că analizele de piață din sectorul comunicațiilor electronice respectă metodologia stabilită de dreptul concurenței, și pe piețele relevante din sectorul comunicațiilor electronice, susceptibile de reglementare *ex ante*, pot exista cazuri în care doi sau mai mulți furnizori de rețele sau servicii de comunicații dețin putere semnificativă, în mod colectiv, care le permite acestora să se comporte în mod independent față de concurenți sau utilizatori.

Anexa II din Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului, astfel cum a fost revizuită prin Directiva 2009/140/CE a Parlamentului European și a Consiliului de modificare a Directivelor

⁷⁶ A se vedea cazul C-30/95 Franța și alții v. Comisia (Kali & Salz).

2002/21/CE privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice, 2002/19/CE privind accesul la rețelele de comunicații electronice și la infrastructura asociată, precum și interconectarea acestora și 2002/20/CE privind autorizarea rețelilor și serviciilor de comunicații electronice (denumită în continuare Directiva cadru revizuită) stabilește un test de determinare a puterii semnificative colective pe piețele din domeniul comunicațiilor electronice. Astfel, două sau mai multe întreprinderi pot fi considerate că dețin putere semnificativă în sensul articolului 14 din Directiva cadru revizuită, dacă, chiar în lipsa unor legături structurale sau de altă natură, operează pe o piață caracterizată prin lipsa concurenței efective și în care nicio întreprindere nu deține în mod individual putere semnificativă pe piață. Piața îndeplinește o astfel de condiție atunci când este concentrată și prezintă un număr de caracteristici specifice, dintre care: elasticitatea scăzută a cererii, cote de piață similare, bariere ridicate la intrarea pe piață, de ordin juridic sau economic, integrarea pe verticală cu refuzul colectiv de furnizare, lipsa puterii de contracarare a cumpărătorilor, absența concurenței potențiale. Aceste caracteristici nu trebuie îndeplinite în mod cumulativ pe o singură piață și nici nu trebuie, de asemenea, analizate în totalitate pentru a ajunge la concluzia că există putere semnificativă colectivă pe o anumită piață.

Criteriile enumerate neexhaustiv de Directiva cadru revizuită sunt detaliate în Instrucțiunile CE, care fac referire atât la practica Comisiei în aplicarea fostului art. 82 din Tratatul CE (art. 102 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene) și a procedurilor de autorizare a concentrărilor economice, cât și la jurisprudența instanțelor comunitare. Conform Tribunalului de Primă de Instanță, în cazul T-102/96, Gencor v. Comisia, *„nu există niciun motiv în termeni legali sau economici care să excludă din noțiunea de legături economice relația de interdependență existentă între părțile unui oligopol strâns în care, pe o piață cu caracteristici corespunzătoare, în special în ceea ce privește concentrarea pieței, transparența și omogenitatea produselor, aceste părți sunt în poziția de a-și anticipa reciproc comportamentul și sunt astfel puternic încurajate să-și alinieze comportamentul pe piață, în special astfel încât să-și maximizeze profitul comun prin restrângerea producției cu scopul de a crește prețurile.”*

În cazul T-342/99, Airtours plc. v. Comisia (Airtours), instanța a admis că este necesară îndeplinirea a trei condiții pentru a identifica o poziție dominantă colectivă:

1. fiecare membru al oligopolului trebuie să aibă abilitatea de a cunoaște comportamentul celorlalți membri pentru a monitoriza dacă acesta adoptă sau nu o politică comună;
2. situația de coordonare tacită trebuie să fie sustenabilă în timp, adică trebuie să existe motivația de a nu devia de la politica comună pe piață;
3. reacția posibilă din partea concurenților sau consumatorilor să nu poată pune în pericol rezultatele așteptate din aplicarea politicii comune.

În conformitate cu jurisprudența CE și cu Instrucțiunile CE, investigarea de către ANCOM a existenței puterii semnificative colective urmărește dacă structura pieței prezintă caracteristici care să indice că fiecare membru al presupusului oligopol, conștientizând existența unor interese economice comune, ar putea considera ca fiind posibil, rațional din punct de vedere economic și, prin urmare, preferabil să adopte o politică de piață comună pe termen lung, în scopul efectuării unor vânzări la tarife mai ridicate decât cele competitive, fără a încheia în mod necesar un contract sau fără a recurge la o practică concertată (în forma stipulată de fostul art. 81 din Tratatul CE) și fără ca furnizorii competitori actuali și potențiali să fie capabili să reacționeze în mod eficient pentru a preveni un asemenea comportament.

În această privință, analiza ANCOM privind posibila putere semnificativă colectivă deținută de RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. se bazează în principal pe examinarea aspectelor următoare, care înglobează caracteristici esențiale din analiza economică, jurisprudență și practica administrativă:

1. *Gradul de concentrare a pieței:* se va analiza dacă un număr mic de furnizori dețin o cotă de piață mare din piață relevantă, fără ca vreunul să dețină putere semnificativă în mod individual;
2. *Motivația și capacitatea de coordonare:* se va analiza dacă furnizorii în cauză ar avea motivația necesară alinierii comportamentului pe piața respectivă, urmărind maximizarea profiturilor comune prin limitarea producției, în vederea creșterii tarifelor. Dacă se constată că există o asemenea motivație, în

vederea stabilirii dacă acest comportament îndeplinește și condiția viabilității (sustenabilității în timp), trebuie demonstrată îndeplinirea următoarelor condiții de bază:

- furnizorii trebuie să dispună de mijloace de monitorizare, suficient de rapide și precise, a comportamentului celuilalt participant; și
- există un mecanism de sancționare pentru devierea de la conduita comună adoptată (ceilalți participanți sunt capabili și motivați să aplice măsuri de contraatac).

3. *Constrângerile actuale și/sau potențiale*: dacă există *posibilitatea de contracarare* a politicii comune a furnizorilor implicați de către concurenții existenți sau potențiali sau de consumatori (concurenții și utilizatorii nu sunt capabili sau motivați să se opună rezultatului acestei coordonări).

Analiza realizată trebuie să ia în considerare impactul general al tuturor acestor factori, fără a se limita la analiza unui singur indicator. De asemenea, trebuie precizat că, în sectorul comunicațiilor electronice, existența unor acorduri comerciale între furnizori nu poate fi prin ea însăși un indiciu al unor legături de natură să inducă un comportament coordonat pe piață. Astfel de acorduri, precum acordurile de acces și interconectare sunt inerente activității de furnizare de rețele și servicii de comunicații electronice, pentru a asigura interoperabilitatea serviciilor și comunicarea între utilizatorii finali. De asemenea, încheierea acestor acorduri poate fi chiar impusă prin norme legale sau prin măsurile adoptate de autoritatea de reglementare.

3.4.3.1. Gradul de concentrare a pieței

Pe piața analizată, cu cât nivelul de concentrare al pieței este mai mare, cu atât este mai mare probabilitatea economică ca furnizorii pentru care există prezumția existenței puterii semnificative colective să aibă motivația necesară de a-și coordona activitățile lor de piață.

ANCOM a analizat dacă caracteristicile pieței cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe favorizează sau ar putea favoriza o coordonare tacită între RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A., cele două entități importante din punct de vedere al cotelor de piață deținute pe această piață relevantă. Analiza datelor arată că, cota de piață cumulată a RCS & RDS S.A. și a Telekom Romania Communications S.A. a scăzut de la 30% la sfârșitul anului 2012 la 28% la sfârșitul anului 2014.

Mai mult, analiza datelor individuale arată că, cotele de piață ale acestor furnizori nu sunt stabile în timp și nici similare. De asemenea, diferența dintre cotele de piață ale acestor furnizori este semnificativă. Astfel, cota de piață a RCS & RDS S.A. era, la data de 31 decembrie 2014, cu 30% mai mare decât cota Telekom Romania Communications S.A., iar în orizontul de timp al analizei de piață nu anticipăm o scădere semnificativă a acestei diferențe, de natură să încurajeze un comportament coordonat al acestor furnizori.

În acest context, este important de menționat că, într-o piață în plină expansiune și departe de a fi saturată, alți doi furnizori mari de pe piață au cunoscut creșteri semnificative în ultimii ani, atât din punctul de vedere al numărului de conexiuni, cât și al cotei de piață. Față de finalul anului 2009, Digital Cable Systems S.A. a cunoscut o creștere a numărului de conexiuni de peste 30% și o creștere a cotei de piață de la 30% la 32%, iar UPC Romania S.R.L. o creștere a numărului de conexiuni cu 30% și o creștere a cotei de piață de la 30% la 32%.

Indicele Herfindahl-Hirschmann⁷⁷ (HHI), indicatorul care măsoară gradul de concentrare a pieței și, implicit, puterea pe piață sau gradul de manifestare a concurenței, a crescut în perioada 2009 - 2014, pe fondul modificărilor care au avut loc la nivelul pieței, determinate inclusiv de achizițiile unor societăți de mici dimensiuni de către, în principal, Digital Cable Systems S.A., RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. (a se vedea tabelul nr. III.25.).

⁷⁷ Acest indice se utilizează pentru determinarea gradului de concentrare a pieței și se calculează prin însumarea pătratelor cotelor de piață deținute de furnizorii de pe acea piață. Dacă $HHI < 1000$, gradul de concentrare a pieței este mic; dacă $1000 < HHI < 1800$, gradul de concentrare a pieței este moderat; dacă $HHI > 1800$, gradul de concentrare a pieței este mare; dacă $HHI = 10.000$, înseamnă că există o situație de monopol.

Tabelul nr. III.25. – Gradul de concentrare a pieței serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în perioada 2009 – 2014

Indicator	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014
Cota de piață a RCS & RDS S.A.	✂	✂	✂	✂	✂	✂
Cota de piață a Telekom Romania Communications S.A.	✂	✂	✂	✂	✂	✂
HHI	2.608	2.770	2.879	3.038	3.026	3.075

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

În acest context, sunt relevante următoarele observații:

1. Indicele HHI de 3.075 calculat pentru finalul anului 2014, pentru un număr de peste 750 de furnizori, deși oferă indicii cu privire la un grad mare de concentrare al pieței, este relativ scăzut în comparație cu alte state membre. Există încă o mare parte a pieței care este „contestabilă”, pe care activează mai mulți furnizori importanți cu activități diversificate, care au înregistrat un ritm de creștere susținut în ultima perioadă de timp;

2. Cotele de piață în cauză nu înregistrează valori stabile de-a lungul anilor, iar diferențele dintre cotele de piață relative nu sunt nesubstanțiale, fiind factori care nu conduc la atingerea unui echilibru competitiv durabil;

3. Piața este încă într-o fază relativ incipientă a creșterii, ceea ce sugerează că atingerea unui echilibru competitiv nu reprezintă o opțiune din punct de vedere economic (spre deosebire de situația pe o piață matură);

4. Strategiile de afaceri, în mod particular de stabilire a prețurilor nu sunt omogene, astfel încât nu se poate identifica în mod facil o condiție esențială pentru existența unei conduite coordonate.

Prin urmare, mărimea și evoluția cotelor de piață ale celor două entități (RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A.) și, respectiv, gradul de concentrare a pieței nu susțin existența unei eventuale puteri semnificative colective.

3.4.3.2. Analiza factorilor motivaționali care pot favoriza coordonarea acțiunilor competitive de piață

Existența unei cote de piață cumulate mari a RCS & RDS S.A. și, respectiv, Telekom Romania Communications S.A. nu este suficientă pentru a stabili existența unei puteri semnificative colective. Ar fi necesară existența unor factori care să favorizeze apariția unei coordonări tacite. Așa cum este prezentat în detaliu în cele ce urmează, o evaluare a acestor factori sugerează faptul că RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. nu au motivația economică necesară pentru a-și coordona în mod tacit comportamentul pe piața serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe.

Maturitatea pieței

Încă din anul 2003, piața serviciilor de acces la internet în bandă largă a cunoscut rate de creștere considerabile. Tabelul nr. III.26. prezintă evoluția ratelor de creștere a numărului de conexiuni corespunzătoare serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe în perioada 2009 – 2014.

Tabelul nr. III.26. - Numărul conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cu viteze de transmisie „best-effort” și ratele de creștere anuale, în perioada 2009 – 2014

Indicator	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014
Numărul conexiunilor de acces la internet în bandă largă (mii)	2.767	2.940	3.228	3.480	3.716	3.918
Rata anuală de creștere	-	6,2%	9,8%	7,8%	6,8%	5,4%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Totuși, potențialul de creștere pe această piață poate fi considerat încă substanțial, dat fiind că în anul 2014 aproape jumătate dintre gospodăriile din România nu erau conectate la o rețea de acces în bandă largă (a se vedea tabelul nr. III.27.).

Tabelul nr. III.27. - Rata de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe cu viteze de transmisie „best-effort”, la nivel de populație și gospodării, în perioada 2009 – 2014

Indicator	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014
Rata de penetrare la 100 locuitori	12,9%	13,7%	16,0%	17,3%	18,6%	19,6%
Rata de penetrare la 100 gospodării	37,8%	40,2%	43,1%	46,5%	49,7%	52,4%

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Astfel, având în vedere că piața serviciilor de acces la internet în bandă largă este nesaturată, în expansiune, furnizorii încearcă să obțină avantaje în ceea ce privește cota de piață („avantajul primului venit”) în detrimentul concurenților și al operatorilor intrați mai târziu pe piață. Astfel, motivația de a consolida un portofoliu de clienți fideli pe o piață în expansiune reprezintă un vector economic important pentru adoptarea unui comportament concurențial, ceea ce face improbabilă orice acțiune de implementare a unei politici de piață coordonate.

Eterogenitatea produselor

De obicei, pe o piață în expansiune, produsele sunt mai puțin omogene decât pe o piață matură. Principala trăsătură distinctivă este în prezent viteza de transmisie a serviciilor și, într-o măsură mai mică, rata de „partajare” disponibilă pentru fiecare operator.

RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. au concurat puternic din punctul de vedere al vitezelor de transmisie oferite, lansând servicii cu viteze din ce în ce mai mari în ultimii ani. RCS & RDS S.A. a lansat începând cu 1 noiembrie 2013 noi oferte de internet cu viteza de transmisie de 1 Gbps și 500 Mbps. Ofertele Telekom Romania Communications S.A. includ deja viteze de transmisie de până la 1 Gbps, iar UPC Romania S.R.L. a lansat servicii de acces la internet cu viteze de transmisie de până la 500 Mbps. Această tendință considerăm că se va menține și în următorii ani, ținând seama de evoluția tehnologiilor și de necesitățile crescute ale utilizatorilor finali.

Mai mult, ANCOM ține cont de faptul că un parametru competitiv important îl reprezintă furnizarea de pachete de servicii care includ servicii de acces la internet în bandă largă, servicii de telefonie și/sau servicii de retransmisie a programelor audiovizuale și/sau servicii de telefonie la puncte mobile, după cum a fost menționat anterior, care, de asemenea, conduc la o diferențiere a ofertelor și la obținerea de avantaje concurențiale.

Elasticitatea cererii în funcție de preț sau de o altă condiție a cererii

Pe o piață în expansiune, elasticitatea cererii în funcție de preț sau de o altă condiție a cererii este de obicei mai mare decât pe piețele mature, și, ca rezultat, reducerile de preț sau creșterea vitezei de transmisie semnificativ mai mult față de creșterea prețului pot stimula creșterea numărului de abonați și, implicit, creșterea cotei de piață.

Istoricul ofertelor RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. demonstrează adoptarea de către furnizori a unei strategii concurențiale bazate inițial pe tarife și apoi pe creșterea semnificativă a vitezelor de transmisie, în scopul atragerii de noi clienți pe o piață în expansiune (a se vedea tabelul nr. III.23.). Astfel, departe de a încerca să-și maximizeze profiturile comune prin creșterea tarifelor, cei doi operatori au avut o strategie comercială inițial de scădere a tarifelor, iar apoi de menținere a tarifelor sau creștere ușoară a tarifelor, coroborat cu o creștere semnificativă a vitezelor de transmisie, pentru a face față concurenței acerbe de pe piață. De asemenea, cei doi furnizori au avut o strategie de acordare a unor reduceri promoționale, dacă erau îndeplinite anumite condiții.

Asimetria cotelor de piață

Există un grad ridicat de asimetrie în ceea ce privește cotele de piață ale RCS & RDS S.A. și, respectiv, Telekom Romania Communications S.A. Cota de piață deținută de către RCS & RDS S.A. este substanțial mai mare decât a Telekom Romania Communications S.A. ($\approx$ % față de $\approx$ % la finalul anului 2014).

Structura diferită a costurilor

Structura costurilor este probabil să fie diferită în cazul celor două entități considerate, având în vedere marea varietate de suporturi de acces utilizate de aceștia, cum ar fi cablul coaxial și UTP/FTP, fibra optică, în cazul RCS & RDS S.A. și, respectiv, firele de cupru sau fibra optică, în cazul Telekom Romania Communications S.A.

Dezvoltarea și modernizarea rețelelor

Din analiza informațiilor de piață, a rezultat că există diferențe și în ceea ce privește planurile de modernizare și extindere geografică a rețelelor. Conform informațiilor disponibile până la data de 31 decembrie 2014, Telekom Romania Communications S.A. are în plan realizarea de investiții în extinderea rețelei de fibră optică către utilizatorii finali (FTTH/FTTB) (de altfel, numărul conexiunilor FTTH s-a dublat în semestrul II 2014), precum și continuarea implementării tehnologiei VDSL, în timp ce mărimea de piață a RCS & RDS S.A. crește, în principal, prin achiziționarea de „rețele de cartier” care utilizează tehnologii de acces prin cablu UTP/FTP și/sau fibră optică în zonele urbane, precum și prin instalarea de fibră optică la nivelul clădirilor (FTTB și FTTH).

De asemenea, strategia de dezvoltare geografică este diferită, RCS & RDS S.A. dezvoltându-și rețeaua în mod preponderent în zonele urbane, în timp ce Telekom Romania Communications S.A. se dezvoltă atât în zonele urbane, cât și în zonele rurale (prin modernizarea sau extinderea rețelei existente), cei doi concurând, în prezent, îndeosebi pentru câștigarea utilizatorilor din zonele urbane.

Excedentul de capacitate

De obicei, rețelele de acces oferă/dispun de capacități excedentare, situație în care unui client nou i se poate oferi un serviciu la un cost marginal scăzut. Costurile marginale scăzute implicate de atragerea de noi clienți constituie un puternic stimulent pentru a concura în atragerea clienților și pentru a crește capacitatea de utilizare.

3.4.3.3. Gradul de transparență a pieței

Tarifele practicate de furnizorii de servicii de acces la internet în bandă largă sunt publice. De asemenea, există anumite obligații legale referitoare la informarea utilizatorilor finali cu privire la tarifele practicate.

Capacitatea RCS & RDS S.A. de a influența comportamentul comercial al Telekom Romania Communications S.A. și invers depinde în mare parte de măsura în care un operator este capabil de a monitoriza comportamentul celuilalt operator. În conformitate cu jurisprudența europeană, în scopul stabilirii existenței unei poziții de dominanță colectivă sub forma unei înțelegeri tacite, operatorii care formează oligopolul dominant trebuie să fie la curent, suficient de precis și rapid, cu modul în care evoluează comportamentul pe piață al celorlalți membri ai înțelegerii⁷⁸. Gradul de transparență este important pentru a permite fiecărui membru din oligopol să detecteze orice abatere de la politicile comune și pentru a stabili dacă este necesar să reacționeze la orice astfel de abateri prin penalizarea lor⁷⁹.

Deși caracterul public al tarifelor practicate poate conduce la concluzia că RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. își pot monitoriza reciproc comportamentul, o astfel de

⁷⁸ A se vedea cazul Airtours.

⁷⁹ A se vedea cazul Airtours.

monitorizare nu se realizează în mod obligatoriu în scopul coordonării unei politici comune. În acest caz, ar fi necesar, în plus, un comportament de aliniere a tarifelor pe o perioadă mai lungă, combinat cu stabilitatea acestora pe o perioadă lungă de timp, în ciuda unei scăderi a cererii. Chiar și într-o astfel de ipoteză, un astfel de comportament nu poate fi considerat o coordonare tacită decât dacă nu există o explicație alternativă.

Or, furnizorii respectivi au avut o politică continuă de scădere a tarifelor sau de oferire a unor viteze de transmisie superioare la niveluri similare sau puțin mai mari. Această scădere a tarifelor poate fi coroborată, în același timp, cu creșterea continuă a cererii pe piață, iar nu cu scăderea acesteia. Prin urmare, ANCOM consideră că deși există mijloacele necesare pentru monitorizarea reciprocă a comportamentului pe piață, aceasta se realizează mai degrabă în scopul lansării unor oferte comerciale mai atrăgătoare pentru utilizatorul final, în scopul câștigării de noi abonați, iar nu în scop anticoncurențial.

3.4.3.4. Mecanismul de sancționare

Conform jurisprudenței instanțelor comunitare, pentru ca o poziție de dominanță colectivă să fie durabilă în timp, trebuie să existe o formă de motivație credibilă pentru a determina membrii unui oligopol să se conformeze politicilor comune de pe piață. Acest criteriu se suprapune cu principiul economic conform căruia este puțin probabil să apară abateri de la o strategie coordonată, dacă există un mecanism care permite, într-un mod eficient și rapid, sancționarea celor care au deviat de la comportamentul stabilit de grup. La nivelul pieței cu amănuntul, un mecanism de descurajare ar putea consta, în amenințarea cu revenirea la „condiții normale de concurență”, în cazul nerespectării comportamentului prestabilit.

Un punct central al comportamentului coordonat la nivelul pieței cu amănuntul ar putea fi practicarea unor tarife similare, iar reducerea tarifelor pentru a recâștiga cota de piață pierdută în favoarea furnizorului care a deviat de la înțelegerea comună este un posibil mecanism de sancționare. Dacă cei doi operatori ar intra în conflict, cotele de piață ar rămâne aceleași, deși ar fi practicate tarife mai mici. Având în vedere faptul că acest rezultat ar scădea nivelurile de rentabilitate pentru ambii operatori, mecanismul de prevenire de la nivelul pieței cu amănuntul reprezintă un stimulent credibil pentru aceștia de a nu se abate de la politica comună.

În timp ce nu poate fi cu totul exclus faptul că un astfel de mecanism de descurajare ar putea apărea, analiza ANCOM cu privire la evoluția tarifelor cu amănuntul din trecut nu identifică o înțelegere tacită în ceea ce privește stabilirea acestora (a se vedea secțiunea 3.3.2./ 3.3.2.1.). Din comparațiile internaționale rezultă că tarifele cu amănuntul din România se numără printre cele mai scăzute din UE (a se vedea secțiunea 2.5.). În ansamblu, prețurile cu amănuntul din România nu par a fi peste nivelul competitiv, fiind puțin probabil să fie depășit pe parcursul perioadei de revizuire a prezentei piețe. Prin urmare, este puțin probabil să existe un factor determinant pentru realizarea unei înțelegeri tacite.

3.4.3.5. Concurența actuală și potențială, puterea de contracarare a cumpărătorilor

Pentru a putea dovedi existența puterii semnificative colective este necesar, în plus, ca acțiunile viitoare ce ar putea apărea din partea concurenților actuali sau potențiali sau a utilizatorilor finali să nu poată prejudicia rezultatele înțelegerii comune.

Astfel, rezultatele înțelegerii comune ar putea fi puse în pericol dacă, în urma creșterii tarifelor și reducerii producției, alți furnizori ar putea oferi aceleași servicii, la tarife competitive. Astfel, existența unor concurenți și/sau potențial nou-intrați limitează, în general, manifestarea unui comportament coordonat, în special în cazul unor furnizori care pot adopta strategii imprevizibile. RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. se confruntă cu un număr semnificativ de concurenți, cel mai mare fiind UPC Romania S.R.L., care poate fi în măsură să perturbe orice echilibru stabilit printr-o înțelegere tacită, oferind aceleași servicii, la tarife mai mici.

Puterea de contracarare a cumpărătorilor există în cazul în care clienții au posibilitatea, într-o perioadă rezonabilă de timp, de a recurge la alternative comerciale credibile (de exemplu, refuzul de a cumpăra), în cazul în care furnizorul a decis să crească tarifele sau să nu respecte condițiile de livrare.

Având în vedere numărul mare de concurenți din zonele urbane, rezultă că există dovezi indirecte care sugerează că utilizatorii individuali de mărime mare de la nivelul pieței cu amănuntul sunt în măsură să-și exercite puterea de contracarare asupra RCS & RDS S.A., respectiv Telekom Romania Communications S.A.

Prin urmare, considerăm că nu există indicii suficiente pentru a aprecia că o înțelegere tacită între RCS & RDS S.A., pe de o parte, și Telekom Romania Communications S.A., pe de altă parte, să poată fi implementată, fără să existe riscul afectării acestui rezultat de concurenți sau de utilizatorii finali.

3.4.3.6. Concluzii

Opinia ANCOM este că piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă nu este caracterizată de existența unei puteri semnificative colective. Nu există dovezi suficiente, cel puțin în acest stadiu de dezvoltare a pieței, pentru a concluziona că RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A. dețin putere semnificativă în comun pe piața serviciilor de acces la internet în bandă largă. Poziția ANCOM se întemeiază pe următoarele argumente:

- Deși piața pare să fie caracterizată de un grad de concentrare relativ mare, cotele de piață sunt fluctuante și asimetrice;
- Piața prezintă caracteristicile unei piețe „contestabile”, în creștere (nu este matură), iar rata redusă de penetrare a conexiunilor de acces la internet în bandă largă creează premisele pentru o dezvoltare semnificativă a acestei piețe;
- Ofertele comerciale ale celor două entități se modifică continuu, în funcție de evoluția cererii și ofertei pe piață;
- Deși există anumite elemente de transparentă pe piață, care pot asigura monitorizarea reciprocă a acțiunilor de pe piață, acestea nu sunt utilizate în scopul realizării unei politici comune;
- Având în vedere că, la nivelul pieței cu amănuntul, conform criteriilor de evaluare utilizate, concurența este suficient de puternică, existența unui mecanism de sancționare este improbabilă;
- Condițiile de la nivelul pieței cu amănuntul din România sunt comparabile cu standardele de eficiență și competitivitate din alte state membre.

În concluzie, analiza la nivelul pieței cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă nu a evidențiat anumite probleme concurențiale care să justifice menținerea sau impunerea unor reglementări suplimentare, la nivelul piețelor de gros sau a piețelor cu amănuntul.

Capitolul IV

Piața de gros a serviciilor de acces la elemente de infrastructură

4.1. Reglementări în vigoare

În anul 2010, Autoritatea a identificat ca piață relevantă specifică *pieța furnizării accesului la elemente de infrastructură, care cuprinde serviciile de acces, total sau partajat, la bucla sau subbucla locală din cupru la nivelul repartitoarelor principale sau al repartitoarelor intermediare, inclusiv la bucla locală la nivelul cabinetelor stradale ori al clădirilor până la care este instalată fibră optică, atunci când segmentul terminal este constituit din fire metalice de cupru sau cablu UTP/FTP, precum și la bucla locală din fibră optică, inclusiv serviciile de acces la bucla sau subbucla locală furnizate pentru propria activitate, fără a include în piața relevantă a produsului serviciile de colocare și „backhaul” sau serviciile de acces la infrastructura de canalizație*. ANCOM a analizat piața identificată, desemnând societatea Romtelecom S.A. (în prezent, Telekom Romania Communications S.A.) ca având putere semnificativă. Ulterior, în sarcina acestora au fost impuse următoarele remedii pentru rezolvarea problemelor concurențiale identificate: obligația de a permite accesul și utilizarea unor elemente specifice ale rețelei și a infrastructurii asociate, obligația de transparență, obligația de nediscriminare, obligația de control al tarifelor, inclusiv de fundamentare a tarifelor în funcție de costuri, pe baza modelului de tip „bottom-up” de calculație a costurilor medii incrementale pe termen lung asociate rețelei de acces operate de către societatea Telekom Romania Communications S.A., dezvoltat de Autoritate, respectiv, obligația de evidență contabilă separată.

Prezentul capitol prezintă concluziile ANCOM cu privire la revizuirea definiției pieței serviciilor de acces la elemente de infrastructură și a situației concurențiale la nivelul pieței identificate, având în vedere Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/UE, precum și cu privire la remediile ce trebuie impuse pe această piață.

4.2. Stadiul dezvoltării rețelelor NGA în România

Recomandarea Comisiei nr. 2010/572/UE privind accesul reglementat la rețelele de acces de nouă generație (Next Generation Access Networks – NGA) definește rețelele de acces de nouă generație ca fiind „rețele de acces prin cablu formate integral sau parțial din elemente optice, și care sunt capabile să furnizeze servicii de acces de bandă largă cu capacități optimizate (cum ar fi o rată mai mare de transfer), în comparație cu cele furnizate prin rețelele existente, pe bază de cabluri de cupru. În majoritatea cazurilor, rețelele NGA sunt rezultatul îmbunătățirii unei rețele de acces deja existente, pe bază de cupru sau coaxiale⁸⁰.”

4.2.1. Tehnologia VDSL (“Very-high-bit-rate digital subscriber line”)

DSL (Linie de Abonat Digitală) – este o tehnologie de transmisie prin fire metalice torsadate de cupru. Clasa de protocoale xDSL este o denumire generică pentru mai multe protocoale DSL, precum Linia de Abonat Asimetrică Digitală (ADSL), Linia de Abonat Digitală de Date de Mare Viteză (HDSL), Linia de Abonat Digitală de Mare Viteză (VDSL/VDSL2), Linia de Abonat Digitală Adaptată la Viteză (RADSL), Linia de Abonat Simetrică Digitală (SDSL) etc.

VDSL/VDSL2 sunt cele mai recente tehnologii din familia tehnologiilor digitale utilizate pe linia de abonat (DSL). Acestea reprezintă soluții de acces care oferă posibilitatea furnizării unei viteze foarte mari pe ultimii kilometri de rețea, pe liniile telefonice de cupru obișnuite. Rețelele de acces de foarte mare

⁸⁰ Subl. ns. - cel puțin DOCSIS 3.0 pentru modemurile cu cablu.

viteză, de tip FTTC (Fibre to the cabinet) sau FTTN (Fibre to the node) constau în instalarea fibrei optice de la comutatorul principal până la un nivel intermediar în arhitectura rețelei de acces, de regulă la nivelul separării părții de transport a rețelei de acces de partea de distribuție (nivelul subrepartitoarelor). Partea terminală dintre subrepartitoare și abonați utilizează perechea de fire de cupru și tehnologiile DSL de mare viteză, în mod obișnuit cele de tip VDSL și, în special, VDSL2.

Față de tehnologiile ADSL2 și, în mod particular, ADSL2+ ce pot furniza viteze de până la 20 Mbps, tehnologia VDSL2 poate asigura viteze de date mult mai mari, de până la 100 Mbps și peste (sau de până la 54 Mbps pentru VDSL), devenind astfel o tehnologie capabilă să asigure suportul pentru furnizarea de noi servicii cu cerințe mari privind viteza de date transmise (ex. HD video streaming, VoD, HDTV, online HD gaming). Pentru asigurarea acestor viteze de transmisie a datelor, tehnologia VDSL2 trebuie implementată pe bucle locale constituite din fire de cupru cu o lungime redusă, preferabil nu mai mari de 1 km. Dacă buclele locale sunt mai lungi, viteza maximă de transmisie a datelor și frecvența maximă utilizabilă a tehnologiei VDSL2 se micșorează, iar peste anumite lungimi ale buclei locale, avantajul vitezelor de transmisie asigurate de VDSL2 față de ADSL2+ se pierde. Bucula locală, segmentul de rețea de la comutatorul principal la locația utilizatorului, se poate scurta prin implementarea tehnologiei VDSL2 de la cabinete stradale, pe segmentul de rețea cuprins între cabinetul stradal și locația utilizatorului – subbucula locală.

În România, Telekom Romania Communications S.A. a implementat tehnologia VDSL la jumătatea anului 2009, urmată de VDSL2 începând cu anul 2011, acoperind 240 de localități cu tehnologiile VDSL/VDSL2 la finalul anului 2014. Acoperirea geografică la nivel de gospodărie a rețelelor VDSL era de 14% la 31 decembrie 2014, dar în scădere față de 31 decembrie 2012 (mai puțin cu 2,2 puncte procentuale), întrucât în multe dintre gospodăriile cu acoperire VDSL a fost implementată tehnologia FTTH. Numărul de conexiuni de acces la internet furnizate prin intermediul tehnologiilor VDSL/VDSL2 era de 30% la finalul anului 2014, reprezentând o pondere de 30% din totalul conexiunilor în bandă largă (respectiv, 30% din total conexiuni NGA).

În ceea ce privește intențiile Telekom Romania Communications S.A. referitoare la infrastructura de cupru, conform răspunsului primit din partea acestei societăți, nu există planuri în sensul dezvoltării acesteia în perioada 2014 – 2016, deoarece nu vor mai fi investiții în cabinete pentru tehnologia FTTC. Solicitățile noi se vor soluționa din resurse existente sau prin intermediul tehnologiilor FTTB și FTTH. Conform aceluiași răspuns, modernizarea rețelei de acces prin instalarea infrastructurii de fibră optică de tip FTTH se află într-o fază inițială de dezvoltare, decizia privind menținerea sau renunțarea completă la infrastructura de cupru urmând a fi luată numai după migrarea unui număr semnificativ de clienți pe noua structură de fibră optică.

4.2.2. Tehnologii bazate pe fibră optică FTTH/FTTB

FTTH (Fiber To The Home) reprezintă arhitectura de comunicații bazată pe fibră optică, în care segmentul final de fibră optică ajunge până în locuința/locul unde se află utilizatorul(ui) final (fibră optică ajunge până la cel puțin 2 metri de utilizatorul final).

În cazul rețelelor FTTH, infrastructura de comunicații este compatibilă atât cu topologia *punct la punct*, cât și cu topologia *punct la multipunct*. La fiecare client este montat un ONT (terminal de rețea optică), toate dispozitivele ONT fiind operate de un dispozitiv central denumit OLT (terminal de linie optică) montat la capătul de încărcare.

Topologia *punct la punct* folosește fibre dedicate între punctul de prezență al operatorului (POP) și abonat (fiecare abonat este conectat direct printr-o fibră optică dedicată). Cele mai multe implementări FTTH *punct la punct* folosesc Ethernet, dar pot fi folosite și alte tehnologii, cum ar fi ATM, SDH.

Topologia *punct la multipunct* folosește fibra optică și splitteri optice, care asigură legătura între abonat și POP. Astfel, practic, cu o fibră optică care pleacă din POP se pot conecta mai mulți abonați.

FTTB (Fiber To The Building) reprezintă arhitectura de comunicații bazată pe fibră optică, în care segmentul de fibră optică ajunge până la clădirea/scara de la locația utilizatorului final, accesul la acesta fiind asigurat prin intermediul cablului UTP/FTP.

Cei mai importanți furnizori de servicii de acces la internet care folosesc tehnologiile FTTH/FTTB sunt RCS & RDS S.A. și Telekom Romania Communications S.A., rețelele acestora acoperind aproximativ 1.600 de localități, la finalul anului 2013 și peste 1.800 de localități la finalul anului 2014. Acoperirea geografică cu rețele FTTH/FTTB la nivel de gospodărie era de 58% la 31 decembrie 2014 (în creștere cu 3,3 puncte procentuale față de finalul anului 2012). Numărul de conexiuni de acces la internet furnizate prin intermediul tehnologiilor FTTH/FTTB era de 2,1 milioane la finalul anului 2014, reprezentând o pondere de 53% din totalul conexiunilor în bandă largă (respectiv, 70% din total conexiuni NGA).

Principalul furnizor de servicii prin fibră optică din România, societatea RCS & RDS S.A., investește continuu în tehnologii noi și în extinderea permanentă a rețelei de fibră optică, atât rețeaua backbone, cât și rețeaua de acces, înlocuind treptat conexiunile prin cablu coaxial cu arhitectura FTTB - Ethernet LAN sau FTTH. Ca rezultat, începând cu luna noiembrie 2013, în peste 150 de localități, din zonele urbane, dar și în anumite zone rurale, RCS & RDS S.A. oferă abonaților săi servicii de acces la internet cu viteze „best-effort” începând de la 1 Gbps (1000 Mbps).

Telekom Romania Communications S.A., al doilea mare furnizor de servicii de acces la internet la puncte fixe, a accelerat investițiile în dezvoltarea infrastructurii de fibră optică și oferă abonaților săi, de la începutul anului 2014, servicii de acces la internet prin intermediul tehnologiei FTTH, cu viteze de până la 200 Mbps, cu posibilitatea upgradării la 1 Gbps (1000 Mbps), numărul conexiunilor FTTH depășind > 200 mii la finalul anului 2014, de aproape > 200 mii mai mult decât la finalul anului 2013.

La 31 decembrie 2014, 171 de operatori furnizau servicii de acces la internet prin intermediul tehnologiei FTTH și peste 200 de operatori furnizau servicii de acces la internet prin intermediul tehnologiei FTTB.

4.2.3. Tehnologia DOCSIS 3.x (Data Over Cable Service Interface Specification)

DOCSIS este un standard internațional de telecomunicații care permite adăugarea transferului de date de mare viteză la o rețea existentă de cablu TV (CATV). Standardul a fost dezvoltat de companii precum CableLabs, ARRIS, BigBand Networks, Broadcom, Cisco, Conexant, Correlated, Intel, Motorola, Netgear, Terayon și Texas Instruments și este utilizat, în prezent, de majoritatea operatorilor de televiziune prin cablu pentru a furniza abonaților acces la internet prin infrastructura proprie hibridă de cablu și fibră optică (HFC – Hibrid de fibră optică-cablu coaxial).

DOCSIS 3.0 a fost lansată pentru prima dată în lume în luna august 2006, specificația fiind revizuită pentru a crește în mod semnificativ vitezele transferului de date (permite canale multiple de încărcare și descărcare, care vor fi utilizate simultan de un singur abonat) și pentru a introduce suportul pentru IPv6 (Protocol Internet versiunea 6). În România, această tehnologie a fost implementată pentru prima dată de UPC Romania S.R.L. care și-a upgradat rețeaua de la DOCSIS 2.0 la DOCSIS 3.0 în perioada 2010 – 2011.

De asemenea, este important de menționat că, în luna octombrie 2013, au fost finalizate specificațiile pentru tehnologia DOCSIS 3.1, introducerea acesteia pe piață fiind în măsură să permită în viitor creșterea vitezelor de transmisie a serviciilor de acces la internet la cel puțin 10 Gbps pentru descărcare și, respectiv, 1 Gbps la încărcare.

În România, există 12 furnizori care utilizează tehnologia DOCSIS 3.0, rețelele acestora acoperind aproximativ 458 de localități cu tehnologia DOCSIS 3.0, la finalul anului 2014. Acoperirea geografică la nivel de gospodărie cu astfel de rețele bazate pe DOCSIS 3.0 era de 29,3% la 31 decembrie 2014 (în creștere cu 3,8 puncte procentuale față de finalul anului 2012), în timp ce numărul de conexiuni de acces la internet furnizate prin intermediul tehnologiei DOCSIS 3.0 era de 425 mii la aceeași dată, reprezentând o pondere de 11% din totalul conexiunilor în bandă largă (respectiv, 14% din total conexiuni NGA).

Principalul furnizor de servicii de acces la internet prin tehnologia DOCSIS 3.0 este societatea UPC Romania S.R.L., în anul 2011, aceasta implementând tehnologia Eurodocsis 3.0, versiunea europeană a celui mai nou standard internațional de servicii broadband prin cablu coaxial, în toată zona de acoperire cu servicii de acces la internet a societății. Acest lucru i-a permis UPC Romania S.R.L. să lanseze servicii de acces la internet cu viteze de până la 100 Mbps și, ulterior, primele servicii pe piața din România cu viteze de până la 120 Mbps. Societatea a investit semnificativ în rețeaua sa, ceea ce a determinat în 2014 extinderea portofoliului de servicii de acces la internet cu viteze de până la 500 Mbps.

4.2.4. Alte tehnologii NGA care permit viteze de transfer de cel puțin 30 Mbps

FTTC (Fiber to the Cabinet/Curb) + cablu UTP/FTP reprezintă arhitectura de comunicații bazată pe fibră optică în care segmentul de fibră optică ajunge până la cabinetul stradal - fibra optică ajunge la o distanță mai mică de 300 m de locul unde se află utilizatorul final, accesul la utilizatorul final fiind asigurat prin intermediul cablului UTP/FTP.

FTTN (Fibre to the Node) + cablu UTP/FTP reprezintă arhitectura de comunicații bazată pe fibră optică în care segmentul de fibră optică ajunge până la cabinetul stradal - fibra optică ajunge la o distanță mai mare de 300 m de locul unde se află utilizatorul final, accesul la utilizatorul final fiind asigurat prin intermediul cablului UTP/FTP.

Există un număr de aproximativ 240 furnizori care utilizează astfel de tehnologii pentru furnizarea serviciilor de acces la internet la puncte fixe, cei mai importanți fiind Digital Cable Systems S.A. și Nextgen Communications S.R.L. Numărul de conexiuni de acces la internet furnizate prin intermediul tehnologiilor FTTC/FTTN + cablu UTP/FTP era de 290 mii la finalul anului 2014, reprezentând o pondere de 7% din totalul conexiunilor în bandă largă (respectiv, 10% din total conexiuni NGA).

4.3. Piața relevantă a produsului

4.3.1. Identificarea pieței relevante a produsului

În mod tradițional, accesul necondiționat la infrastructura fizică a unui operator presupune accesul până la primul nivel al rețelei (în cazul rețelelor dezvoltate pe niveluri ierarhice). În vederea delimitării pieței relevante a produsului, punctul de plecare al analizei îl reprezintă rețeaua de fire metalice torsadate de cupru operată de furnizorul fost monopolist. Accesul la firele metalice torsadate de cupru de la nivelul unui repartitor principal (MDF)⁸¹, pentru a furniza servicii utilizatorilor finali, se poate realiza astfel:

- ▶ acces total, caz în care operatorul alternativ închiriază de la operatorul fost monopolist perechea de fire metalice torsadate care formează bucla locală, pe care o va utiliza în mod exclusiv, putând stabili în mod independent serviciile de comunicații electronice pe care le va oferi abonaților;
- ▶ acces partajat, situație în care operatorul fost monopolist utilizează doar canalul de frecvență joasă (0–4 KHz) pentru furnizarea serviciilor de telefonie, celelalte canale de frecvență fiind utilizate de operatorul nou intrat pentru furnizarea de servicii de comunicații electronice în bandă largă (prin intermediul tehnologiilor xDSL).

Pentru a furniza servicii prin intermediul rețelei de fire de cupru, un furnizor alternativ trebuie să instaleze propriile echipamente (multiplexoare digitale de acces) în apropierea repartitoarelor principale ale operatorului care furnizează acces. De asemenea, pe lângă serviciile de acces la bucla locală mai sunt

⁸¹ Perechile de fire metalice din cupru pot fi accesate la nivelul cabinetului stradal, dar acest tip de acces (acces la subbuclă) nu joacă un rol important în ceea ce privește rețelele de cupru, datorită costurilor fixe nerecuperabile mari, implicate de dezvoltarea rețelelor până la cabinetul stradal și beneficiile scăzute rezultate. Cu toate acestea, în cazul în care firele metalice torsadate de cupru dintre repartitorul principal și cabinetul stradal se înlocuiesc cu fibră optică, accesul la repartitorul principal ar putea să nu mai fie posibil, iar accesul la cabinetul stradal ar deveni o necesitate. De asemenea, înlocuirea firelor metalice torsadate de cupru cu fibre optice creează posibilitatea creșterii vitezei de transmisie.

necesare o serie de servicii suplimentare (facilități esențiale asociate), precum serviciul de colocare sau serviciul „backhaul”. Aceste facilități sunt strict legate de furnizarea accesului, urmând a fi determinate odată cu remediile ce urmează a fi impuse pe piața relevantă.

Având în vedere evoluțiile din perioada 2009 – 2014 în ceea ce privește modalitățile (tehnologii, suporturi etc.) de furnizare a serviciilor de acces la bucla locală, ANCOM a reevaluat măsura în care se mențin concluziile analizei de piață precedente în ceea ce privește următoarele aspecte:

- Delimitarea dintre serviciile de acces total sau partajat la bucla locală și serviciile de acces în bandă largă (a se vedea secțiunea 4.3.2.);
- Existența unei singure piețe relevante pentru serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru de la nivelul repartitorului principal și serviciile de acces la subbucla locală pe suport de cupru de la nivelul repartitoarelor intermediare (a se vedea secțiunea 4.3.3.);
- Existența unei singure piețe relevante pentru serviciile de acces la bucla locală de la nivelul repartitorului principal pe suport de cupru și serviciile de acces la bucla locală de la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC - Fiber to the Cabinet/FTTN – Fibre to the Node⁸²), inclusiv serviciile auto-furnizate (a se vedea secțiunea 4.3.4.);
- Existența unei singure piețe relevante pentru serviciile de acces la bucla locală la nivelul clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTB - Fiber to the Building) și serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru, respectiv la bucla locală de la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN), inclusiv serviciile auto-furnizate (a se vedea secțiunea 4.3.5.);
- Existența unei singure piețe relevante pentru serviciile de acces la bucla locală pe suport de fibră optică (FTTH - Fiber to the Home) și serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru, la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB), inclusiv serviciile auto-furnizate (a se vedea secțiunea 4.3.6.);
- Serviciile de acces la infrastructura de canalizație nu sunt în aceeași piață cu serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru sau fibră optică (FTTH), la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB) (a se vedea secțiunea 4.3.7.);
- Serviciile de acces la bucla locală pe suport de cablu coaxial și serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru și fibră optică (FTTH), la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB), nu fac parte din aceeași piață relevantă a produsului (a se vedea secțiunea 4.3.8.);
- Serviciile de acces la bucla locală radio în bandă largă nu sunt în aceeași piață cu serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru și fibră optică (FTTH), la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB) (a se vedea secțiunea 4.3.9.).

4.3.2. Delimitarea dintre serviciile de acces (total sau partajat) la bucla locală și serviciile de acces în bandă largă

În comparație cu serviciile de acces în bandă largă, accesul (total sau partajat) la bucla locală oferă operatorilor alternativi o mai mare libertate în ceea ce privește atât gama de servicii ce poate fi oferită clienților lor, cât și posibilitatea de stabilire a prețurilor. Astfel, în cazul accesului total la bucla locală,

⁸² În cazul utilizării tehnologiei de fibră optică de tip FTTx, în funcție de proximitatea fibrei optice față de locul unde se află utilizatorul final, există următoarele categorii de arhitecturi:

- FTTH (fibre to the Home): în cazul în care rețeaua de fibră optică ajunge până la utilizatorul final;
- FTTB (Fibre to the Building): în cazul în care rețeaua de fibră optică ajunge până la clădire/scară, accesul la utilizatorul final fiind asigurat prin cablu coaxial, cablu UTP/FTP, radio, pereche de fire metalice de cupru sau alte mijloace;
- FTTC (Fibre to the Cabinet/Curb): în cazul în care rețeaua de fibră optică ajunge până la nivelul cabinetului stradal, la o distanță mai mică de 300 m de locul unde se află utilizatorul final. Accesul la utilizatorul final este asigurat prin cablu coaxial, cablu UTP/FTP, radio, pereche de fire metalice de cupru sau alte mijloace;
- FTTN (Fibre to the Node): în cazul în care rețeaua de fibră optică ajunge până la nivelul cabinetului stradal, la o distanță mai mare de 300 m de locul unde se află utilizatorul final. Accesul la utilizatorul final este asigurat prin cablu coaxial, cablu UTP/FTP, radio, pereche de fire metalice de cupru sau alte mijloace.

operatorul alternativ administrează ansamblul elementelor active ale rețelei, inclusiv echipamentele DSLAM, pentru a oferi servicii pe piața cu amănuntul către utilizatorii finali. Prin urmare, furnizorul alternativ dispune de o capacitate mare de diferențiere și inovare a serviciilor, aspecte foarte importante în special pe piețele cu progrese tehnologice rapide, cum ar fi piețele de servicii de comunicații electronice în bandă largă.

În același timp, cele două categorii de servicii de gros presupun niveluri diferite de investiții în infrastructură, pentru operatorul alternativ. Astfel, accesul la bucla locală reprezintă doar un element care, combinat cu alte elemente de rețea și activități de management realizate de operatorul alternativ, permite furnizarea de servicii de acces utilizatorilor finali. Pe de altă parte, serviciul de acces în bandă largă necesită investiții minore, precum și activități limitate din partea operatorului alternativ, pentru a furniza servicii de acces la nivelul pieței cu amănuntul.

De asemenea, motivațiile care determină cererea pentru cele două servicii sunt diferite: în cazul accesului la bucla locală, operatorii alternativi sunt interesați să achiziționeze un element de infrastructură care să le permită să ofere servicii integrate de voce și date și să mențină o relație mai strânsă cu utilizatorul final. În cazul accesului în bandă largă, operatorii alternativi sunt interesați de un produs care necesită într-o mai mică măsură elemente de rețea și activități suplimentare pentru comercializarea de servicii de acces la nivelul pieței cu amănuntul și, în consecință, determină o mai mare dependență de operatorul care furnizează acces.

Prin urmare, serviciile de acces la bucla locală și serviciile de acces în bandă largă se diferențiază în principal prin gradul mai mare de inovare și diferențiere a serviciilor pe care le are furnizorul alternativ în cazul accesului la bucla locală, dat fiind că deține un grad mai mare de independență comparativ cu accesul în bandă largă, prin niveluri diferite de investiții în infrastructură și, respectiv, prin nivelul de proximitate față de utilizatorul final în cazul accesului la bucla locală.

4.3.3. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru de la nivelul repartitorului principal și serviciile de acces la subbucla locală pe suport de cupru de la nivelul repartitoarelor intermediare

Bucla locală reprezintă circuitul fizic dintre punctul terminal al rețelei, conectat la punctul de prezență a abonatului și repartitorul principal dintr-o rețea (sau un element echivalent).

Subbucla locală este porțiunea din bucla locală dintre punctul terminal al rețelei aflat la punctul de prezență al abonatului și repartitorul intermediar aferent (ori un element echivalent), situat între punctul de prezență al abonatului și repartitorul principal, la nivelul căruia se poate defini un punct de acces la subbucla locală.

Serviciile de acces la bucla și subbucla locală de cupru presupun aceleași categorii de investiții din partea operatorului în ceea ce privește modalitatea de conectare și echipamentele necesare, precum și același know-how. În plus, ambele tipuri de acces asigură operatorului posibilitatea de a oferi utilizatorului final aceleași categorii de servicii.

Pe de altă parte, serviciile de acces la subbucla de cupru permit oferirea de viteze de transmisie mai mari decât cele furnizate prin intermediul serviciilor de acces la bucla locală. Într-adevăr, în cazul subbuclii locale, repartitorul intermediar fiind mai aproape de locația utilizatorului, performanțele acestor linii sunt mai ridicate decât ale buclilor locale. Astfel, se poate spune că accesul la subbucla locală nu formează o cerere independentă de accesul la bucla locală, ci o cerere complementară, care permite evitarea constrângerilor legate de lungimea buclilor locale prin transformarea acestor linii în subbuclii locale, conectate prin intermediul repartitoarelor intermediare.

Mai mult, între accesul la bucla locală și accesul la subbucla locală există substituibilitate din punctul de vedere al ofertei, operatorul care furnizează acces fiind capabil de a trece de la furnizarea accesului la bucla locală la furnizarea accesului la subbucla locală, prin instalarea unui repartitor intermediar, și invers.

Pe baza substituibilității ofertei, la fel ca în analiza de piață precedentă, ANCOM menține concluzia conform căreia accesul la bucla locală și accesul la subbucla locală fac parte din aceeași piață relevantă a produsului.

4.3.4. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces necondiționat la bucla locală de la nivelul repartitorului principal și serviciile de acces necondiționat la bucla locală de la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC - Fiber to the Cabinet/FTTN – Fibre to the Node), inclusiv serviciile auto-furnizate

Începând cu anul 2005, Telekom Romania Communications S.A. a început să instaleze infrastructură de fibră optică între comutatoarele principale și cabinetele stradale echipate cu tehnologie xDSL, dintre cele X de bucle locale de cupru active la sfârșitul anului 2014, aproape X fiind conectate la echipamente DSLAM. La data de 31 decembrie 2014, X de bucle locale active utilizau tehnologia FTTC/FTTN, majoritatea fiind conectate în echipamente de tip ONU (Optical Network Units).

Dezvoltarea rețelelor de acces de generație viitoare are un impact semnificativ asupra principalelor elemente ale rețelei de acces a Telekom Romania Communications S.A., în special în situația în care segmentul de rețea dintre repartitorul principal și cabinetele stradale este constituit exclusiv din fibră optică. Într-o astfel de configurație, repartitorul principal, cel mai important punct de acces la bucla locală în rețeaua Telekom Romania Communications S.A., trebuie desființat. În acest context, trebuie menționat că societatea Telekom Romania Communications S.A. desființase, până la data de 31 decembrie 2014, un număr de X repartitoare principale și intermediare (X principale și, respectiv, X intermediare), din care X au fost desființate în anul 2014. Conform informațiilor primite din partea acestui furnizor, alte peste 2000 de repartitoare urmează să fie desființate în perioada 2015 – 2016.

În ceea ce privește stadiul de migrare a rețelei Telekom Romania Communications S.A. către rețelele de acces de generație viitoare, furnizorul fost monopolist instalase, până la data de 31 decembrie 2014, un număr de X de cabinete noi cu echipamente optice pentru tehnologia FTTC, dintre care X în localități cu peste 150.000 locuitori, în anul 2014 fiind instalate doar un număr de X cabinete. Intenția declarată a furnizorului fost monopolist este ca, pe viitor, să investească exclusiv în tehnologiile FTTB sau FTTH.

Totuși, este de așteptat ca, în orizontul de timp al analizei, o parte din abonații existenți în acest moment să rămână conectați la echipamentele MDF, în timp ce o parte din ce în ce mai mare să fie conectați la nivelul ONU. Astfel, consecința poate fi aceea că operatorii alternativi ar achiziționa, într-un număr semnificativ de situații, servicii de acces la bucla locală de la nivelul cabinetelor stradale, care împrumută multe din funcțiile repartitorului principal.

Din punctul de vedere al cererii, pe termen scurt, accesul la bucla locală la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN) nu pare a fi substituibil cu accesul la bucla locală de la nivelul repartitoarelor principale, în principal pentru că operatorii alternativi ar fi nevoiți să realizeze investiții considerabile în dezvoltarea rețelei, pentru a avea acces la cabinetele stradale. Pentru operatorii alternativi, accesul la bucla locală de la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN), utilizat împreună cu serviciul „backhaul” ar putea fi un substitut la accesul la bucla locală de cupru la nivelul repartitoarelor principale.

De asemenea, ținând seama de informațiile privind infrastructura de cupru a Telekom Romania Communications S.A. disponibilă, ANCOM consideră că accesul la bucla locală la nivelul repartitoarelor principale (MDF) și accesul la bucla locală de cupru la nivelul cabinetelor stradale sunt substituibile din punctul de vedere al ofertei. Astfel, a rezultat că Telekom Romania Communications S.A. ar avea posibilitatea de a comuta între furnizarea celor două servicii de acces într-o perioadă scurtă de timp și la costuri relativ scăzute (atât timp cât locațiile actuale ale repartitoarelor principale sunt menținute).

În afară de Telekom Romania Communications S.A., un număr mare de operatori alternativi au implementat bucle locale constituite din cablu UTP/FTP de la cabinetele stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN), până la locațiile utilizatorilor finali, prin intermediul cărora își auto-furnizează serviciile necesare la nivelul pieței de gros pentru a oferi servicii de acces la internet în bandă largă pe piața cu amănuntul. La sfârșitul anului 2014, erau instalate aproximativ 300 mii de astfel de bucle locale din cablu UTP/FTP.

De asemenea, furnizarea accesului la această categorie de servicii de acces la bucla locală a unui alt furnizor este fezabilă din punct de vedere tehnic, prezentând caracteristicile necesare pentru a putea

fi considerat un serviciu substituibil cu accesul la bucla locală din fire metalice torsadate. Astfel, conform condițiilor de furnizare a serviciului de acces total la bucla locală, furnizarea acestui serviciu implică punerea la dispoziția operatorului alternativ a mediului fizic (infrastructurii) de transmisie dedicat abonatului/utilizatorului pentru care s-a solicitat furnizarea serviciului. ANCOM consideră substituibil accesul la bucla locală din fire metalice torsadate cu accesul la bucla locală din cablu UTP/FTP, în cazul unor scenarii de furnizare de tip FTTB (și eventual FTTC). Datorită caracteristicilor transmisiei pe acest tip de infrastructură (ex. distanța maximă de aproximativ 100-150m) acestea sunt cele mai uzuale scenarii.

Aceste scenarii de furnizare se caracterizează prin utilizarea unei infrastructuri de fibră optică pe segmentul cuprins între comutatorul local/MDF/alt echipament echivalent și spațiul tehnic de la nivelul clădirii abonatului/utilizatorului (și eventual cabinetului stradal – cazul FTTC).

În cazurile menționate, la nivelul spațiului tehnic desemnat, din punctul de vedere al transmisiunilor în rețea se realizează atât transformarea semnalului optic în semnal electric, cât și separarea și rutarea semnalelor către abonați/utilizatori, în mod individual, fiecărui abonat fiindu-i alocată o infrastructură dedicată.

Având în vedere că transmisia semnalului se realizează de la acest punct din rețea, utilizând o infrastructură dedicată, ANCOM consideră că, de la acest punct, operatorul infrastructurii poate furniza un serviciu de acces total la bucla locală.

Prin contrast, transmisia pe cablu coaxial se realizează în mod diferit. Astfel, în acest caz, topologia segmentului final de rețea este de tip magistrală, cu ramificații către fiecare abonat/utilizator, separarea semnalelor individuale dedicate fiecărui abonat realizându-se astfel foarte aproape de locația abonatului.

Prin urmare, în cazul acestei tehnologii, impunerea furnizării accesului la segmentul de rețea dedicat efectiv unui abonat/utilizator nu asigură evitarea unor costuri semnificative pentru operatorul alternativ, impunerea unor eventuale obligații neputând asigura atingerea scopului reglementării accesului la bucla locală.

Totuși, având în vedere unele limitări care pot exista din punct de vedere al acoperirii geografice a unor astfel de rețele, argumentul principal cu privire la substituibilitatea accesului la buclele locale de cablu UTP/FTP cu buclele locale de cupru este constrângerea tarifară indirectă puternică de la nivelul pieței cu amănuntul, pe care accesul la buclele de cupru de la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibra optică (FTTC/FTTN) o exercită asupra accesului la buclele locale din cablu UTP/FTP. În acest sens, menționăm următoarele:

1. Serviciile de acces la internet în bandă largă la puncte fixe furnizate prin intermediul suportului de cablu UTP/FTP sunt în măsură să impună suficiente constrângeri concurențiale la nivelul pieței cu amănuntul, astfel încât au fost considerate incluse în aceeași piață relevantă cu serviciile furnizate utilizatorilor finali prin intermediul tehnologiilor xDSL, fibră optică, cablu coaxial și radio.

2. Așa cum se cunoaște, piața serviciilor de acces la elemente de infrastructură este o piață noțională, care nu ar putea exista în practică în absența impunerii de măsuri de reglementare *ex ante* în sarcina unui furnizor care operează o rețea locală de acces. Prin urmare, pentru analizarea constrângerilor pe care furnizorii alternativi prin intermediul suportului de cablu UTP/FTP le exercită asupra accesului la bucla locală de cupru este necesar să fie luate în considerare constrângerile indirecte de la nivelul pieței cu amănuntul (plecând de la premisa că în absența reglementării nu ar mai exista concurență între cele două tipuri de infrastructuri la nivelul pieței cu amănuntul).

3. În cazul în care un furnizor monopolist ipotetic ar crește tariful accesului la bucla locală, atunci prețul conexiunilor în bandă largă furnizate la nivelul pieței cu amănuntul prin intermediul accesului la bucla locală ar crește, iar utilizatorii finali ar fi stimulați să achiziționeze conexiuni prin cablu UTP/FTP. Ca urmare a creșterii prețului accesului la bucla locală, numărul de bucle locale achiziționate de către operatorii alternativi ar scădea. Influența relativă a constrângerii indirecte de preț depinde de doi factori principali: (i) ponderea costului cu accesul la bucla locală în costul total al furnizării unei conexiuni în bandă largă și (ii) amplexarea substituibilității cererii între conexiunile de cablu UTP/FTP și conexiunile de acces în bandă largă furnizate prin intermediul accesului la bucla locală.

În timp ce informațiile de piață (structura numărului de conexiuni în funcție de tipul de tehnologie de acces) oferă dovezi cu privire la substituibilitatea, din punctul de vedere al cererii, între conexiunile de

cablu UTP/FTP și conexiunile în bandă largă furnizate prin intermediul accesului la bucla locală (de exemplu conexiunile ADSL), ponderea costului accesului la bucla locală în costurile totale cu furnizarea unei conexiuni ADSL, conform estimărilor ANCOM este între 40 - 60%, în funcție de tipul și modalitatea de tarifare a conexiunii în bandă largă și de tipul serviciului de acces la bucla locală utilizat. Ponderea costurilor sugerează că, la nivelul pieței cu amănuntul, impactul constrângerii concurențiale indirecte este semnificativ astfel încât creșterea prețului la nivelul pieței de gros să fie neprofitabilă.

Astfel, ANCOM consideră, la fel ca în analiza de piață anterioară, că buclele locale din cablu UTP/FTP trebuie incluse în piața relevantă a produsului.

De asemenea, operatorii de rețele de cablu coaxial investesc în bucle locale la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN), constituite din cablu coaxial. Rețelele de cablu coaxial au fost inițial instalate de operatorii de cablu pentru retransmisia serviciilor de programe de televiziune. Ulterior, rețelele de cablu au fost adaptate/dezvoltate pentru a oferi abonaților acces la internet în bandă largă. În mod concret, canalele ascendent și descendent dedicate schimburilor de capacitate pentru acces la internet sunt astăzi partajate între mai mulți abonați, la scara unui imobil sau, respectiv, între mai multe rezidențe. Ulterior, operatorul de cablu controlează alocarea dinamică a benzii de trecere în cazul fiecărui abonat al grupului. Din cauza acestei arhitecturi, accesul unui operator alternativ la rețeaua locală de cablu coaxial a unui alt operator nu poate avea loc, îndeosebi datorită constrângerilor legate de amplificarea de semnal, în condiții tehnice și economice comparabile cu accesul la bucla locală de cupru.

În consecință, din cauza limitărilor de ordin tehnic care nu permit degruparea buclei locale de cablu coaxial, buclele aferente rețelelor de cablu coaxial de la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN), constituite din cablu coaxial, inclusiv cele auto-furnizate, nu sunt incluse în piața relevantă a produsului (a se vedea punctul 4.2.9.).

Având în vedere cele de mai sus, rămâne valabilă concluzia din analiza de piață precedentă conform căreia serviciile autofurnizate de acces la bucla locală la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN), constituită din fire metalice torsadate de cupru sau cablu UTP/FTP, fac parte din aceeași piața relevantă a produsului, în timp ce serviciile de acces la bucla locală la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN), constituită din cablu coaxial nu sunt incluse în piața relevantă.

4.3.5. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la bucla locală la nivelul clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTB – Fiber to the Building) și serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru, la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN), inclusiv serviciile auto-furnizate

Buclea locală de la nivelul clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTB) presupune extinderea rețelei de acces de fibră optică până în proximitatea utilizatorului final (de exemplu, până la scara blocului). La sfârșitul anului 2014, marea majoritate a buclelor de la nivelul clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTB) (2 milioane) erau deținute de RCS & RDS S.A. (☒), majoritatea dintre acestea fiind constituite din cablu UTP/FTP.

Ca și în cazul buclelor locale de la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN), ANCOM consideră că există argumente pentru a include accesul la buclele locale de la nivelul clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTB) în piața relevantă a serviciilor de acces la elemente de infrastructură. Furnizarea accesului la buclele locale de la nivelul clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTB) la primul punct de concentrare (respectiv, scara blocului) este fezabilă din punct de vedere tehnic. ANCOM consideră că accesul la buclele de la nivelul clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTB) la primul punct de concentrare ar putea fi substituibil din punctul de vedere al cererii cu accesul la buclele locale de cupru, respectiv la buclele de la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN), dacă este furnizat împreună cu serviciul de „backhaul”.

Prin urmare, concluzia ANCOM, la fel ca în analiza de piață anterioară, este că serviciile de acces la bucla locală la nivelul clădirilor la care este instalată fibră optică (FTTB) și serviciile de acces la bucla

locală pe suport de cupru, la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibra optică (FTTC/FTTN), inclusiv serviciile auto-furnizate, sunt parte a aceleiași piețe relevante a produsului.

4.3.6. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la bucla locală pe suport de fibră optică (FTTH - Fiber to the Home) și serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru, respectiv la bucla locală de la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB), inclusiv serviciile auto-furnizate

Buclele locale de fibră optică (FTTH) presupun extinderea rețelei de acces de fibră optică până la punctul de prezență al utilizatorului final. La data de 31 decembrie 2014, Telekom Romania Communications S.A. furniza un număr de $\approx$ de bucle locale de fibră optică (FTTH), în timp ce un număr mai mare de astfel de bucle era (auto)furnizat de furnizorii alternativi (105 mii conexiuni de acces la internet la puncte fixe pe suport FTTH dețineau furnizorii alternativi, la aceeași dată).

Din punctul de vedere al cererii, serviciile de acces la bucla locală de fibră optică (FTTH), în situația topologiei punct-la-punct, sunt substituite cu serviciile de acces la bucla locală de cupru și la bucla locală de la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB), dacă sunt furnizate împreună cu serviciul de „backhaul”, asigurând astfel aceeași funcționalitate ca serviciile tradiționale de acces la bucla locală.

Pe de altă parte, în cazul buclelor locale de fibră optică (FTTH), dacă soluția utilizată este cea de tip punct-la-multipunct, pe baza tehnologiei GPON - care presupune instalarea unei singure fibre optice de la echipamentul OLT (terminalul de linie optică) până la un splitter optic, de la care sunt instalate conexiuni de fibră optică până la fiecare utilizator final - nu este posibilă partajarea fizică a fibrei și, prin urmare, în aceste condiții, nu se pot furniza servicii de acces necondiționat la bucla locală. Degruparea la nivel local ar fi posibilă doar în situația în care, într-o rețea având o arhitectură FTTH-PON, tehnologia TDM ar fi înlocuită cu WDM (multiplexare prin divizarea lungimii de undă), fiecare utilizator final având astfel atribuită o lungime de undă. Având în vedere că această tehnologie nu este standardizată și, în plus, presupune costuri semnificative de implementare, determinate de înlocuirea echipamentului OLT cu echipament specific tehnologiei WDM și a splitterelor cu AWG (multiplexoare WDM), instalarea de filtre, precum și de noi surse de lumină la echipamentul optic al clientului, este improbabilă adoptarea unei astfel de soluții atât de către furnizorul fost monopolist, cât și de către furnizorii alternativi, în orizontul de timp al analizei de piață.

În acest caz, soluția tehnică poate fi aceea de a se oferi servicii virtuale de acces la nivel local (servicii de tip „VULA”), în cazul în care caracteristicile tehnice și funcționale permit furnizarea unor servicii similare serviciilor de acces la bucla locală. Practic, serviciile de tip „VULA” reprezintă servicii active de acces la nivel local, care oferă funcționalități asemănătoare accesului necondiționat la bucla sau subbucla locală, dând posibilitatea beneficiarului acestei forme de acces de a avea controlul asupra conexiunii la utilizatorul final, inclusiv în ceea ce privește calitatea serviciilor oferite. În plus, serviciile de tip „VULA” pot furniza capacitatea garantată solicitată de beneficiar și permit acestuia inovarea și diferențierea produselor oferite la nivelul pieței cu amănuntul. Prin urmare, în situația în care accesul necondiționat la bucla locală nu este tehnic sau economic posibil, orice tip de acces virtual care îndeplinește criteriile de funcționalitate comparabile cu cele ale serviciilor de acces fizic/necondiționat la bucla locală este considerat a fi inclus în piața relevantă analizată. Criteriile care trebuie să fie îndeplinite cumulativ sunt următoarele:

- Accesul se realizează la nivel local, mai exact traficul este transferat la nivelul din rețea cel mai apropiat de utilizatorul final;
- Accesul este generic și oferă cumpărătorilor o capacitate de transmisie nelimitată, care să permită furnizarea de servicii de bandă garantată în concordanță cu nevoile utilizatorilor;
- Accesul de tip „VULA” trebuie să asigure suficient control asupra rețelei de transmisie și posibilitatea diferențierii și inovării serviciilor de către furnizorul – cumpărător.

În concluzie, serviciile de acces la bucla locală de fibră optică FTTH (variantele punct-la-punct și, respectiv, varianta punct-la-multipunct, în cazul în care sunt oferite servicii de tip „VULA”) fac parte din piața relevantă a serviciilor de acces la elemente de infrastructură.

4.3.7. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la infrastructura de canalizație și serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru și de fibră optică (FTTH) la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB)

În cazul extinderii rețelei de fibră optică până la nivelul cabinetelor stradale (FTTC/FTTN) sau chiar și mai aproape de punctul de prezență al utilizatorilor finali, furnizorii alternativi ar putea utiliza canalizația Telekom Romania Communications S.A. pentru dezvoltarea propriei rețele de fibră optică. Prin urmare, este necesar să analizăm dacă accesul la infrastructura de canalizație este substituibil cu accesul la bucla locală.

Telekom Romania Communications S.A. utilizează o infrastructură de canalizație instalată preponderent în marile orașe, în alte zone utilizând atât stâlpi pentru instalarea cablurilor (cablare aeriană), cât și îngroparea rețelei, fără ca aceasta să fie așezată în canalizație amenajată. Conform informațiilor valabile la data de 31 decembrie 2014, Telekom Romania Communications S.A. avea instalată infrastructură de canalizație pe o distanță de peste 30 km, peste 30 de km în mediul urban⁸³ și, respectiv, aproape 30 de km în mediul rural. Astfel, majoritatea infrastructurii de canalizație a Telekom Romania Communications S.A. este prezentă în zonele urbane, zone care sunt caracterizate de un nivel crescut al concurenței pe piața cu amănuntul corespunzătoare serviciilor de acces la internet în bandă largă, 70% din infrastructura de canalizație a Telekom Romania Communications S.A. aflându-se în județe în care cota de piață deținută de grupul format de acesta și Nextgen Communications S.R.L. pe piața cu amănuntul este mai mică de 40%.

De asemenea, ANCOM subliniază că Telekom Romania Communications S.A. furnizează servicii de acces la propria infrastructură de canalizație pe baze comerciale, în luna mai 2015 având contracte în derulare cu principalii furnizori de servicii de acces la internet (RCS & RDS S.A., UPC Romania S.R.L.), dar și cu alți furnizori de servicii de comunicații electronice⁸⁴. Mai mult, tarifele percepute de furnizorul fost monopolist pentru închirierea conductelor de canalizație erau unitare (30 eur/100m), reflectând costurile furnizării, chiar în absența unei obligații de reglementare.

Prin comparație, concurenții furnizorului fost monopolist pe piețele cu amănuntul utilizează rețele aeriene, atât pe bază de suporturi proprii, cât și folosind stâlpii companiilor de electricitate, ai Telekom Romania Communications S.A. (acolo unde aceștia sunt disponibili) sau ai companiilor de transport public, deși RCS & RDS S.A. utilizează și rețea subterană, în special pe segmentele unde a instalat fibră optică. În fapt, unul dintre motivele principale care au determinat concurența ridicată pe bază de infrastructuri pe piața de comunicații electronice din România a fost dezvoltarea rețelelor aeriene ca alternative la infrastructura Telekom Romania Communications S.A. Deși instalarea subterană a rețelelor asigură condiții ridicate de siguranță, costurile de instalare sunt mult mai ridicate, datorită lucrărilor de construcții civile necesare. Astfel, cu toate că și în cazul rețelelor aeriene sunt necesare autorizații de construire și obținerea unor drepturi de acces pe proprietăți, față de accesul la canalizația Telekom Romania Communications S.A., instalarea rețelelor aeriene s-a dovedit o metodă eficientă pentru dezvoltarea concurenței, fiind utilizată în special de operatorii de rețele de cablu.

ANCOM consideră că nu există în prezent o substituibilitate în ceea ce privește accesul la bucla locală și accesul la infrastructura de canalizație. Aplicând testul monopolistului ipotetic, în cazul creșterii tarifului de acces la bucla locală cu 5-10%, un operator care beneficiază de acces la bucla locală nu ar trece la accesul la infrastructura de canalizație, având în vedere costurile ridicate pentru dezvoltarea propriei rețele. Această concluzie este cu atât mai evidentă în cazul accesului la bucla locală la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB).

Cu toate acestea, în anumite cazuri, accesul la infrastructura de canalizație este util pentru furnizarea accesului la bucla locală. Prin urmare, această utilitate poate fi acoperită prin impunerea unui

⁸³ Au fost incluse și situațiile în care infrastructura de canalizație se află între două localități care aparțin de medii de rezidență diferite (urban/rural), una dintre localități aflându-se în mediu urban;

⁸⁴ Numărul de kilometri de canalizație închiriați de către furnizorii alternativi variază semnificativ de la un furnizor la altul;

remediu corespunzător, ca parte a obligației de furnizare a accesului la rețea sau la anumite elemente specifice ale acesteia sau ale infrastructurii asociate.

Având în vedere aspectele prezentate mai sus, ANCOM își menține opinia, la fel ca în analiza de piață precedentă, că serviciile de acces la infrastructura de canalizație nu pot fi incluse în aceeași piață relevantă a produsului cu serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru și de fibră optică (FTTH), la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB).

4.3.8. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la bucla locală pe suport de cablu coaxial și serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru și de fibră optică (FTTH), la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB)

În esență, din cauza limitărilor tehnice, rețelele de cablu ale căror bucle locale sunt constituite parțial sau în totalitate pe suport de cablu coaxial nu pot fi accesate într-un mod echivalent buclor constituite parțial sau în totalitate din cupru sau din cablu UTP/FTP.

Rețelele de acces de cablu coaxial au fost proiectate inițial pentru transmiterea programelor TV către mai mulți utilizatori, în același timp (non-IP TV-Multicast), iar capacitățile rețelei de acces de cablu coaxial pentru transmiterea de date bidirecționale și a serviciilor de voce sunt limitate. La rândul ei, scalabilitatea este, de asemenea, limitată. Limitările rețelor de acces de cablu coaxial sunt cauzate de utilizarea partajată a infrastructurii pentru transmiterea de semnale către toți abonații din zona deservită, în timp ce, de exemplu, în rețeaua de cupru fiecărui utilizator final îi este atribuit o pereche distinctă de fire de cupru, a cărei capacitate este de asemenea determinată de lungimea liniei. *Astfel, o rețea de cablu coaxial este cel mai bine utilizată pentru TV-Multicast și comunicații bidirecționale, doar în cazul în care este folosită exclusiv de un singur operator.* De asemenea, capacitatea rețelei de cablu coaxial nu este suficientă pentru a permite duplicarea furnizării serviciilor de televiziune prin folosirea de IP Multicast sau unui al doilea circuit DVB-C. Fluxul video trebuie să fie împărțit de către toți operatorii activi la nivelul rețelei de cablu. Implementarea protocolului DVB-C simulcrypt permite o astfel de împărțire cu posibilitatea de diferențiere prin adăugarea numai a canalelor neutilizate de către proprietarul infrastructurii de cablu. O astfel de ofertă de acces la bucla locală de cablu coaxial poate fi disponibilă la nivelul central al rețelei, dar niciodată la nivel local⁸⁵.

Mai mult, oferta de conexiuni de calitate superioară este limitată mult mai mult în rețelele de cablu coaxial din cauza mediului de transmisie partajat, atât în ceea ce privește lățimea de bandă cât și numărul de conexiuni. *Acest dezavantaj al rețelei de cablu coaxial devine chiar mai evident prin împărțirea spațiului de frecvență a canalelor din aval, și chiar mai mult a canalelor din amonte pentru a fi utilizate de mai mulți operatori.* Creșterea cererii de lățime de bandă a unui operator se va manifesta întotdeauna în detrimentul celorlalți.

În ceea ce privește posibilitatea furnizării unor servicii de acces virtual de tip VULA la bucla locală de cablu coaxial, conform unui studiu realizat de firma de consultanță WIK pentru autoritatea de reglementare din Olanda, a rezultat că standardul DOCSIS 3.x poate fi îmbunătățit pentru a oferi astfel de servicii, dar o astfel de dezvoltare nu depinde de un singur operator de cablu, ci de toți membrii organismului Cable Labs (organismul de normalizare pentru DOCSIS și Euro DOCSIS), care ar trebui să fie de acord pentru a continua un astfel de proces de dezvoltare. Astfel, chiar dacă un furnizor ar dori să dezvolte o ofertă de tip VULA, are nevoie de aprobarea de la un număr mare de terțe părți. Ulterior, chiar în condițiile în care acest acord poate fi obținut, se impune ca fiecare membru să fie de comun acord cu specificațiile precise și standardele de dezvoltare. Prin urmare, *probabilitatea ca un rezultat operațional să poată fi obținut într-un interval de timp scurt (în orizontul de timp al analizei de piață) este foarte scăzută, fiind estimată o perioadă de 10 ani în acest sens.*

⁸⁵ <https://www.acm.nl/nl/publicaties/publicatie/14109/Onderzoek-naar-mogelijkheden-van-toegang-tot-kabelnetwerken/>;

În concluzie, dată fiind imposibilitatea tehnică de furnizare a unui produs echivalent la nivelul pieței de gros, buclele locale de cablu coaxial nu pot impune o constrângere directă asupra tarifelor buclelor constituite parțial sau în totalitate din cupru sau cablu UTP/FTP.

Există posibilitatea ca rețelele de cablu coaxial să impună o constrângere indirectă de preț, deoarece, la nivelul pieței cu amănuntul, conexiunile prin cablu coaxial sunt substituibile din punctul de vedere al cererii cu conexiunile în bandă largă furnizate prin intermediul accesului la bucla locală aferent altor tipuri de infrastructuri. Astfel, în cazul în care un furnizor monopolist ipotetic ar crește tariful accesului la bucla locală, atunci prețul conexiunilor în bandă largă furnizate la nivelul pieței cu amănuntul prin intermediul accesului la bucla locală ar crește, iar utilizatorii finali ar fi stimulați să achiziționeze conexiuni prin cablu coaxial. Ca urmare a creșterii prețului accesului la bucla locală, numărul de bucle locale achiziționate de către operatorii alternativi ar scădea.

Influența relativă a constrângerii indirecte de preț depinde de doi factori principali: (i) ponderea costului cu accesul la bucla locală în costul total al furnizării unei conexiuni în bandă largă și (ii) amploarea substituibilității cererii între conexiunile de cablu coaxial și conexiunile în bandă largă furnizate prin intermediul accesului la bucla locală.

În timp ce informațiile de piață (structura numărului de conexiuni în funcție de tipul de tehnologie, informațiile din studiile de piață în rândul utilizatorilor finali) oferă dovezi cu privire la substituibilitatea, din punctul de vedere al cererii, între conexiunile de cablu coaxial și conexiunile în bandă largă furnizate prin intermediul accesului la bucla locală (de exemplu, conexiunile xDSL), ponderea costului accesului la bucla locală în costurile totale cu furnizarea unei conexiuni xDSL, conform estimărilor ANCOM, este între 40 – 60%, în funcție de tipul și modalitatea de tarifare a conexiunii în bandă largă și de tipul serviciului de acces la bucla locală utilizat. Ponderea costurilor sugerează că, la nivelul pieței cu amănuntul, impactul constrângerii concurențiale indirecte este semnificativ și o eventuală creștere a prețului la nivelul pieței de gros ar putea fi neprofitabilă.

În orice caz, importanța constrângerilor indirecte de preț de la nivelul pieței cu amănuntul trebuie analizată în ipoteza în care, la nivelul pieței de gros corespunzătoare, serviciul analizat se poate furniza efectiv unei terțe părți, adică dacă este fezabilă furnizarea din punct de vedere tehnic, practic și economic a unor servicii de acces la bucla locală de cablu echivalente serviciilor de acces la bucla locală de cupru. Or, s-a arătat mai sus că, bucla de cablu coaxial nu se poate de-grupa pentru a fi oferite servicii la o scară similară din punct de vedere tehnic și al acoperirii geografice cu cele de acces la bucla locală pe suport de cupru

Astfel, chiar dacă, din punct de vedere al constrângerilor indirecte, impactul serviciilor furnizate prin rețele de cablu coaxial asupra situației concurențiale poate fi semnificativ, limitările tehnice existente în ceea ce privește furnizarea efectivă de servicii de acces la bucla locală prin rețele de cablu coaxial conduce la concluzia că, pe piața de gros, aceste servicii nu pot fi incluse în aceeași piață relevantă cu serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru.

Din perspectivă dinamică, ANCOM are în vedere monitorizarea evoluției rețelelor de cablu coaxial, a dezvoltării acestora atât din punct de vedere al performanțelor tehnice, cât și din punct de vedere al extinderii la nivel național, introducerea tehnologiei DOCSIS 3.1, de exemplu, fiind în măsură să permită în viitor furnizarea unor servicii comparabile cu cele pe rețele de cupru sau fibră și astfel să poată fi luat în considerare un posibil efect de substituibilitate pe piața serviciilor de acces la elemente de infrastructură.

4.3.9. Analiză de substituibilitate între serviciile de acces la bucla locală radio în bandă largă și serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru și de fibră optică (FTTH), la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB)

Serviciile de acces la internet în bandă largă pot fi furnizate și prin intermediul rețelelor radio, respectiv al sistemelor de acces la puncte fixe pe suport radio (FWA), al sistemelor de acces pe suport radio în bandă largă (BWA, WiMAX) și al rețelelor mobile 3G/LTE. Din cauza limitărilor tehnice, la fel ca în cazul rețelelor de cablu coaxial, rețelele radio nu pot fi accesate într-un mod echivalent buclor locale de cupru.

Așa cum subliniază și Comisia Europeană, o ofertă de acces pasiv precum accesul operatorilor alternativi la bucla locală de cupru dă acestora o mai mare libertate în ceea ce privește serviciile propuse utilizatorilor finali și modalitățile de tarificare. Operatorul alternativ administrează ansamblul elementelor active ale rețelei care permit furnizarea serviciului utilizatorului final. Acesta dispune astfel de o capacitate mare de inovare și de diferențiere, aspect important pentru piețele cu evoluție rapidă precum piețele de servicii de comunicații electronice în bandă largă. În cazul sistemelor de acces la puncte fixe pe suport radio (FWA), al sistemelor de acces pe suport radio în bandă largă (BWA, WiMAX) și al rețelelor mobile 3G/LTE ofertele de acces în bandă largă sunt active, operatorii alternativi fiind dependenți de alegerea tehnică făcută de operatorul rețelei de acces și având o capacitate mai mică de a-și diferenția oferta cu amănuntul. În consecință, din cauza inexistenței unui produs echivalent, rețelele radio nu pot impune o constrângere tarifară directă asupra accesului la bucla locală pe suport de cupru și de fibră optică (FTTH), respectiv la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibra optică (FTTC/FTTN sau FTTB).

Ponderea costului accesului la bucla locală în costurile generale ale furnizării unei conexiuni în bandă largă este cuprinsă între 40 - 60% (așa cum a fost evidențiat și mai sus). În aceste condiții, ponderea costurilor sugerează că, la nivelul pieței cu amănuntul, impactul constrângerii concurențiale indirecte este semnificativ, astfel încât creșterea prețului la nivelul pieței de gros va fi neprofitabilă.

Totuși, ca urmare a imposibilității degрупării, din punct de vedere tehnic, a buclei locale radio și a lipsei unor constrângeri directe la nivelul pieței de gros, ANCOM își menține opinia că serviciile de acces la bucla radio nu pot fi incluse în aceeași piață relevantă a produsului cu serviciile de acces la bucla locală pe suport de cupru, de fibră optică (FTTH), la nivelul cabinetelor stradale sau al clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN sau FTTB).

4.3.10. Analiza includerii serviciilor auto-furnizate în piața relevantă a produsului

Având în vedere că, în absența unor măsuri de reglementare *ex ante* la nivelul pieței de gros, accesul necondiționat la bucla locală nu ar fi furnizat în mod obișnuit, singurele servicii disponibile ar fi serviciile auto-furnizate. În prezent, așa cum s-a arătat și în sub-capitolele anterioare, operatorii de rețele de acces își auto-furnizează serviciile de acces la bucla locală din fibră optică, cablu UTP/FTP, cablu coaxial sau radio, pentru a asigura furnizarea de servicii de telefonie și, respectiv, de servicii de acces la internet în bandă largă pe piața cu amănuntul. Acest fapt creează constrângeri concurențiale indirecte asupra tarifelor serviciilor de acces la bucla locală.

Informațiile de piață (structura numărului de conexiuni în funcție de tipul de tehnologie, informațiile din studiile de piață în rândul utilizatorilor finali) oferă dovezi cu privire la substituibilitatea, din punctul de vedere al cererii, între conexiunile de cablu coaxial și conexiunile în bandă largă furnizate prin intermediul accesului la bucla locală (de exemplu, conexiunile xDSL). În același timp, ponderea costului accesului la bucla locală în costurile totale cu furnizarea unei conexiuni xDSL, conform estimărilor ANCOM, este între 40 – 60%, în funcție de tipul și modalitatea de tarificare a conexiunii în bandă largă și de tipul serviciului de acces la bucla locală utilizat. Ponderea costurilor cu furnizarea unei conexiuni de acces la internet de tip xDSL și nivelul tarifelor serviciilor de acces la internet la puncte fixe practicat de furnizorii de pe piață

sugerează că, la nivelul pieței cu amănuntul, impactul constrângerii concurențiale indirecte este semnificativ și o eventuală creștere a prețului la nivelul pieței de gros ar fi neprofitabilă.

Prin urmare, la fel ca în analiza de piață precedentă, concluzia ANCOM este că includerea în piața relevantă a produsului, din punct de vedere noțional, a serviciilor de acces la bucla locală pentru propria activitate pe piața cu amănuntul este necesară, cu excepția serviciilor de acces la bucla locală radio și la bucla locală de cablu coaxial auto-furnizate, ca urmare a imposibilității degрупării, din punct de vedere tehnic.

4.3.11. Concluzii

ANCOM menține concluziile analizei anterioare de piață, conform cărora piața serviciilor de acces la elemente de infrastructură include:

- serviciile de acces total sau partajat, la bucla locală de cupru;
- serviciile de acces la subbucla locală de cupru de la nivelul repartitoarelor intermediare;
- serviciile de acces la bucla locală de cupru furnizate pentru propria activitate (servicii auto-furnizate);
- serviciile de acces la bucla locală de la nivelul cabinetelor stradale până la care este instalată fibră optică (FTTC/FTTN), în cazul în care segmentul terminal este constituit din fire metalice de cupru sau din cablu UTP/FTP, furnizate pentru terți sau pentru propria activitate (servicii auto-furnizate);
- serviciile de acces la bucla locală de la nivelul clădirilor până la care este instalată fibră optică (FTTB), în cazul în care segmentul terminal este constituit din fire metalice de cupru sau din cablu UTP/FTP, furnizate pentru terți sau pentru propria activitate (servicii auto-furnizate);
- serviciile de acces la bucla locală de fibră optică FTTH (variante punct-la-punct și, respectiv, varianta punct-la-multipunct, în cazul în care sunt oferite servicii virtuale de acces la nivel local - servicii de tip „VULA”), furnizate pentru terți sau pentru propria activitate (servicii auto-furnizate).

Prin urmare, pe baza criteriului substituibilității cererii și a criteriului substituibilității ofertei, ANCOM concluzionează că piața relevantă a produsului este următoarea:

Piața serviciilor de acces la elemente de infrastructură, care cuprinde serviciile de acces, total sau partajat, la bucla sau subbucla locală din cupru la nivelul repartitoarelor principale sau al repartitoarelor intermediare, inclusiv la bucla locală la nivelul cabinetelor stradale ori al clădirilor până la care este instalată fibră optică, atunci când segmentul terminal este constituit din fire metalice de cupru sau cablu UTP/FTP, precum și la bucla locală din fibră optică (variante punct-la-punct și, respectiv, varianta punct-la-multipunct, în cazul în care sunt oferite servicii virtuale de acces la nivel local - servicii de tip „VULA”), inclusiv serviciile de acces la bucla sau subbucla locală furnizate pentru propria activitate.

Piața relevantă a produsului nu include serviciile de colocare și „backhaul” sau serviciile de acces la infrastructura de canalizație.

Piața astfel definită corespunde pieței 3a din *Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/UE*.

4.4. Piața geografică relevantă

Piața geografică reprezintă zona în care sunt localizați furnizorii produselor din piața relevantă a produsului, zonă în care condițiile de concurență sunt suficient de omogene și care poate fi delimitată de arii geografice vecine datorită unor condiții concurențiale diferite. Totodată, în cazul rețelelor de comunicații electronice, dimensiunea geografică a pieței relevante se analizează pornind de la aria de acoperire a rețelelor care permit furnizarea serviciilor analizate. Aria de acoperire a unei rețele reprezintă principalul criteriu de definire a pieței geografice relevante, având în vedere faptul că nivelul de concurență este dependent de existența și disponibilitatea infrastructurii adecvate pentru a furniza servicii în aria respectivă.

În prezent, Telekom Romania Communications S.A. este singurul furnizor care oferă altor furnizori acces total sau partajat la bucla locală de cupru, având tarifele stabilite în mod uniform la nivel național.

Rețeaua Telekom Romania Communications S.A. are cea mai mare acoperire, fiind dezvoltată la nivel național, urmată de rețelele RCS & RDS S.A. și UPC Romania S.R.L. De asemenea, în unele zone sunt dezvoltate rețele locale, „de cartier”, unde bucla locală este constituită din cablu UTP/FTP. Aceste rețele sunt dezvoltate preponderent în zonele urbane, cu un număr mare de utilizatori, costurile per utilizator fiind, în general, mai scăzute. Totuși, infrastructura de cablu UTP/FTP este folosită și pentru rețelele de acces din mediul rural, costurile dezvoltării unor astfel de rețele de acces fiind relativ mai scăzute comparativ cu cele de fibră optică, spre exemplu. Prin contrast, în zonele rurale, în afara rețelei Telekom Romania Communications S.A. și a celor de cablu UTP/FTP, sunt dezvoltate rețele de cablu coaxial, care, într-o mare măsură, nu permit furnizarea de servicii de comunicații electronice în bandă largă și nici nu pot fi modernizate într-un timp scurt, astfel încât să poată fi oferite astfel de servicii.

Pornind de la aceste constatări și de la analiza pieței cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, s-a constatat că există o diferență a condițiilor concurențiale de pe teritoriul României, în principal în zonele urbane unde, în afară de Telekom Romania Communications S.A., sunt prezenți furnizori alternativi care operează propriile rețele locale de acces pe suport de fire metalice torsadate de cupru, de fibră optică de tip FTTC/FTTB (în cazul în care segmentul terminal până la utilizatorul final este constituit din fire metalice torsadate de cupru sau cablu UTP/FTP) sau de tip FTTH, și care, potențial, pot fi puse la dispoziția altor furnizori. În ceea ce privește zonele rurale, s-a constatat că au fost dezvoltate, în principal, rețele de acces pe suport de fire metalice torsadate de cupru aparținând Telekom Romania Communications S.A., dar și rețele alternative de cablu aparținând RCS&RDS S.A., UPC Romania S.R.L, Digital Cable Systems S.A. sau Akta Telecom S.A..

Cu toate acestea, atât în prezent, cât și în orizontul de timp al analizei de piață, existența acestor diferențe la nivel local sau între mediul urban și cel rural nu este suficientă pentru definirea de piețe geografice de gros sub-naționale. Așa cum s-a arătat și la analiza pieței cu amănuntul corespunzătoare, ANCOM consideră că datorită, în principal, caracterului fluid al pieței și eterogenității condițiilor concurențiale între diferite zone, o eventuală delimitare a piețelor în funcție de factori structurali - cum ar fi număr de operatori, cote de piață, bariere la intrarea pe piață, tarife - este puțin probabil să se mențină stabilă în orizontul de timp al analizei de piață, astfel încât să poată fi delimitate piețe geografice relevante. O eventuală definire a unor piețe geografice distincte pentru mediul rural și, respectiv, pentru mediul urban și, respectiv, o eventuală diferențiere a remediilor în funcție de condițiile concurențiale diferite, nu s-ar justifica, având în vedere inclusiv faptul că, din analiza informațiilor de piață, a rezultat că nu există cerere pentru serviciile de acces la bucla locală în zonele rurale.

Prin urmare, ANCOM își menține concluzia din analiza de piață precedentă, conform căreia piața geografică relevantă a serviciilor de acces la elemente de infrastructură este națională, determinată de teritoriul României.

4.5. Analiza situației concurențiale pe piața serviciilor de acces la elemente de infrastructură

4.5.1. Cota de piață și stabilitatea acesteia

Așa cum se precizează în Instrucțiunile CE, o cotă de piață mai mare de 50% este prin ea însăși un indiciu al manifestării unei poziții dominante pe piață. De asemenea, în jurisprudența Curții Europene de Justiție s-a precizat că, în lipsa unor circumstanțe excepționale, o cotă de piață mai mare de 50% instituie o prezumție de dominanță, sarcina probei că respectivul agent economic nu are poziție dominantă pe o anumită piață aparținând acestuia (*AKZO Chemie Bv v. Commission, Hoffmann-La Roche AG v. Commission*). Chiar și în cazul unei cote de piață mai mici de 50%, dar mai mare de 40%, sau chiar în cazul unor cote de piață mai mici de 40%, un furnizor poate fi considerat ca având poziție dominantă, în acest caz analizându-se și alți factori (*United Brands v. Commission*). Aceste circumstanțe excepționale trebuie argumentate în mod clar și neechivoc, pe baza unor dovezi care să nu poată fi contestate.

De asemenea, în același document, se precizează că, în cazul în care furnizorul identificat ca având putere semnificativă pe piață înregistrează scăderi progresive ale cotei de piață, acesta poate fi un indiciu al creșterii gradului de concurență pe respectiva piață.

În vederea re-evaluării situației concurențiale pe piața serviciilor de acces la elemente de infrastructură, pe baza datelor de piață disponibile, ANCOM a analizat cum s-a modificat structura pieței și cum au evoluat cotele de piață ale furnizorilor în perioada 2009 – 2014, prezentate în tabelul nr. IV.1., respectiv în figura nr. IV.1. În conformitate cu definiția pieței relevante a serviciilor de acces la elemente de infrastructură, valorile cotelor de piață au fost calculate pe baza numărului de circuite de buclă locală active (conectate la abonați) ale furnizorilor de servicii de acces la elemente de infrastructură, incluzând circuitele auto-furnizate, cu excepția serviciilor de acces la bucla locală radio și la bucla locală de cablu coaxial auto-furnizate.

Astfel, rezultă că, la data de 31 decembrie 2014, Telekom Romania Communications S.A. deținea o cotă de piață de 47% pe piața serviciilor de acces la elemente de infrastructură, în scădere față de 68,8%, cât înregistra la sfârșitul anului 2009, fiind urmat de RCS & RDS S.A., care avea o cotă de piață de 31% față de 31%, cât avea în anul 2009.

Tabelul nr. IV.1. - Structura pieței de circuite de buclă locală active (conectate la abonați) ale furnizorilor de servicii de acces la elemente de infrastructură (inclusiv servicii auto-furnizate) (exprimate în mii și %), evoluție în perioada 2009 - 2014

Nr. total circuite de buclă locală, din care:	31.12.2009		31.12.2010		31.12.2011		31.12.2012		31.12.2013		31.12.2014	
	4.083	Cotă de piață (%)	4.061	Cotă de piață (%)	4.185	Cotă de piață (%)	4.251	Cotă de piață (%)	4.255	Cotă de piață (%)	4.336	Cotă de piață (%)
1. Aferente Telekom Romania Communications S.A., din care:	2.811	68,8%	2.600	64,0%	2.441	58,3%	2.286	53,8%	2.188	51,4%	2.039	47,0%
<i>1.1. Număr circuite de buclă locală puse la dispoziția altor furnizori, din care:</i>	1,3		1,2		0,7		0,4		0,3		0,2	
- pentru acces total	✂		✂		✂		✂		✂		✂	
- pentru acces partajat	✂		✂		✂		✂		✂		✂	
<i>1.2. Număr circuite de buclă locală auto-furnizate, din care:</i>	2.809		2.599		2.440		2.286		2.188		2.039	
- bucle locale active - fire metalice torsadate de cupru	✂		✂		✂		✂		✂		✂	
- bucle locale active de tip FTTC/FTTN	✂		✂		✂		✂		✂		✂	
- bucle locale active de tip FTTB	✂		✂		✂		✂		✂		✂	
- bucle locale active de tip FTTH	✂		✂		✂		✂		✂		✂	
2. Aferente altor operatori (servicii auto-furnizate), din care:	1.273	31,2%	1.461	36,0%	1.745	41,7%	1.964	46,2%	2.067	48,6%	2.297	53,0%
<i>2.1. Număr circuite de buclă locală auto-furnizate active – fire metalice torsadate de cupru</i>	1,7		1,4		0,4		0,3		0,4		0,2	
<i>2.2. Număr circuite de buclă locală auto-furnizate active de tip FTTN/FTTC/FTTB/FTTH, din care:</i>	1.271		1.459		1.744		1.964		2.066		2.297	
- bucle locale de tip FTTC/FTTN	✂		✂		✂		✂		✂		✂	
- bucle locale active de tip FTTB (predominant RCS & RDS S.A.)	✂		✂		✂		✂		✂		✂	
- bucle locale active de tip FTTH	✂		✂		✂		✂		✂		✂	
<i>2.3. În funcție de operatorul alternativ:</i>												
- aferente RCS & RDS S.A.	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂
- aferente altor operatori	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂	✂

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Așa cum se poate observa și în graficul de mai jos, cota de piață a Telekom Communications Romania S.A. a înregistrat scăderi constante de la an la an, în timp ce cota furnizorilor alternativi a crescut, principalul concurent fiind RCS & RDS S.A., a cărei cotă de piață a ajuns la 80%.

Figura nr. IV.1. – Cotele de piață ale furnizorilor de servicii de acces la elemente de infrastructură (inclusiv servicii auto-furnizate) în funcție de numărul de circuite de buclă locală active (conectate la abonați), evoluție în perioada 2009 – 2014

Sursa: ANCOM, pe baza datelor raportate de furnizori

Având în vedere caracteristicile pieței cu amănuntul din România, este de așteptat ca, în orizontul de timp al analizei de piață, cotele de piață înregistrate de către operatorii de rețele alternative pe piața de gros să continue să crească, astfel că, din punct de vedere prospectiv, ANCOM consideră că este puțin probabil ca nivelul cotei de piață al Telekom Romania Communications S.A. să mai depășească nivelul de 50%.

Prin urmare, cota de piață mai mică de 50%, în continuă scădere în perioada 2009 – 2014, pe piața serviciilor de acces la elemente de infrastructură constituie un indiciu extrem de important pentru a considera că Telekom Romania Communications S.A. nu mai poate fi desemnat furnizor cu putere semnificativă pe piață.

În cele ce urmează se va analiza în ce măsură existența unor alți factori poate limita posibilitatea unui furnizor de a se comporta în mod independent față de clienții, concurenții și, respectiv, față de utilizatorii săi finali. Prin urmare, ANCOM a luat în considerare și alte criterii în vederea determinării puterii semnificative pe piață, analizate în cele ce urmează.

4.5.2. Bariere la intrarea pe piață. Economii de scară și scop

ANCOM va analiza dacă pe piața de acces la elemente de infrastructură există bariere de natură să împiedice intrarea unor furnizori noi de astfel de servicii. Astfel, se va analiza dacă în perioada 2009 – 2014 au intrat furnizori noi pe piață și, respectiv, dacă în viitor este probabil să intre pe piață alți furnizori.

Cu toate că, în prezent, Telekom Romania Communications S.A. este singurul operator care furnizează servicii de acces la bucla locală altor furnizori, există indicii cu privire la faptul că sunt în curs de negociere o serie de alte acorduri între diferiți furnizori alternativi, în același scop, respectiv al furnizării de acces la elemente de infrastructură. De asemenea, inclusiv Telekom Romania Communications S.A. furnizează pe baze comerciale o serie de servicii de acces la canalizație. Caracteristicile unora dintre rețelele alternative existente și faptul că acestea au fost dezvoltate în ultima perioadă inclusiv în zonele rurale, ar permite furnizarea unor servicii similare de către alți operatori, la o scară suficient de mare, prin

intermediul rețelelor proprii de acces. Așadar, dezvoltarea curentă a infrastructurilor alternative și disponibilitatea serviciilor de acces la bucla locală la nivelul pieței de gros reprezintă factori importanți care atestă faptul că deținerea de către Telekom Romania Communications S.A. a controlului asupra unei rețele greu de duplicat nu mai reprezintă o barieră absolută, de nedepășit pe termen lung. Practic, operatorii alternativi care dețin rețele pe suport de fibră optică de tip FTTC/FTTB/FTTH ar putea oferi acces la bucla locală (în cazul buclelor FTTC/FTTB, dacă segmentele terminale sunt constituite din cablu UTP/FTP), aceștia fiind în măsură să exercite o influență semnificativă asupra puterii pe piață a Telekom Romania Communications S.A., având în vedere aria din ce în ce mai extinsă de acoperire a rețelelor lor. De asemenea, aceștia beneficiază, la rândul lor, de avantaje rezultate din economiile de scară și scop.

Economiile de scară apar ca urmare a avantajului de cost pe care îl are un furnizor de mari dimensiuni față de un furnizor de dimensiuni reduse atunci când costul total mediu pe unitatea de produs scade odată cu creșterea producției. Economiile de scop apar ca urmare a avantajului de cost pe care îl are un furnizor care oferă două sau mai multe servicii, utilizând aceleași mijloace, față de cei care furnizează un singur serviciu, iar economiile de densitate apar ca urmare a avantajului de cost pe care îl are un furnizor ce beneficiază de o densitate ridicată a utilizatorilor.

Piața de comunicații electronice din România este caracterizată de competiție puternică la nivel de infrastructuri, între operatori de rețele și servicii de comunicații electronice complet integrați pe verticală. Există pe piață un număr mare de operatori ce dispun deja de rețele naționale a căror acoperire cumulată este comparabilă cu acoperirea rețelei Telekom Romania Communications S.A.

În același timp, analizând perioada 2009 - 2014, se observă că mărimea pieței de acces la buclă locală din România este foarte mică, numărul total al buclelor locale (cu acces total și acces partajat) achiziționate fiind extrem de scăzut și într-o descreștere semnificativă, pornind de la 1.308 bucle locale puse la dispoziția altor operatori de către Telekom Romania Communications S.A. în prima jumătate a anului 2010, la 524 bucle locale la jumătatea anului 2012, respectiv la doar 174 bucle locale active la finele anului 2014 (< bucle cu acces total, respectiv < bucle cu acces partajat). Chiar și în condițiile în care tarifele au scăzut începând cu 1 noiembrie 2010, interesul altor operatori pentru achiziționarea de bucle locale ale operatorului fost monopolist a continuat să scadă progresiv. Astfel, în decursul anului 2012 Telekom România Communications S.A. a înregistrat doar 8 cereri noi pentru accesul la bucla locală, iar în perioada anilor 2013 – 2014 nu s-a mai înregistrat nicio cerere nouă din partea operatorilor alternativi. Cele 174 bucle locale active la 31 decembrie 2014, puse la dispoziția unui număr de 6 operatori, erau în mediul urban, iar un număr de 137 dintre acestea (79%) se aflau pe teritoriul localităților București și Constanța.

În cazul în care operatorii alternativi ar putea pune la dispoziția terților, pe baze comerciale, la nivelul pieței de gros, servicii de acces la bucla locală, acest aspect este probabil să exercite un impact semnificativ asupra comportamentului de piață al Telekom Romania Communications S.A. în ceea ce privește posibilitatea de a stabili termenii contractuali și condițiile comerciale, în mod independent de concurenței săi.

În concluzie, atât în prezent, cât și în orizontul de timp al analizei se estimează că poziția de lider pe piață a Telekom Romania Communications S.A. nu mai este protejată de barierele ridicate la intrarea pe piață, de economii de scară sau de scop pentru că replicarea unei rețele de acces este posibilă prin utilizarea altor tehnologii de acces, cum ar fi cablu UTP/FTP și cablu coaxial. Cererea pentru astfel de servicii este foarte mică, localizată în mediu urban, fiind posibil a fi satisfăcută și de alți furnizori alternativi.

Bariere la schimbarea furnizorului

ANCOM a cercetat măsura în care intrarea unor furnizori noi pe piața serviciilor de acces la elemente de infrastructură este îngreunată de existența barierelor pe care le întâlnesc utilizatorii în momentul în care doresc să schimbe furnizorul ale cărui servicii de acces le utilizează în prezent.

Așa cum s-a arătat mai sus, există indicii cu privire la faptul că există în prezent negocieri pentru furnizarea, pe baze comerciale, la nivelul pieței de gros, a unor servicii de acces la propriile rețele sau la canalizație.

Schimbarea unui furnizor de servicii de acces poate avea ca rezultat înregistrarea unor costuri determinate, de exemplu, de existența unei perioade minime contractuale, de perioada de timp și efortul necesare schimbării, de posibile întreruperi ale furnizării serviciilor pentru care se utilizează serviciul de acces etc.

În ceea ce privește o eventuală barieră legată de perioada de timp contractuală, în prezent, potrivit prevederilor art. 41 din Decizia președintelui ANCOM nr. 653/2010 privind obligațiile impuse operatorului cu putere semnificativă pe piața serviciilor de acces la elemente de infrastructură, „Acordurile de furnizare a accesului necondiționat la bucla locală se vor încheia pe durată nedeterminată, dacă Beneficiarul nu solicită încheierea pe durată determinată. În cazul acordurilor încheiate pe durată nedeterminată, nu este permisă includerea în acestea a unei clauze de denunțare unilaterală în favoarea Operatorului”. În acest sens, în Acordul standard pentru servicii de acces necondiționat la bucla locală a Telekom România Communications S.A. (versiunea 6.7 – septembrie 2014), publicat pe pagina de internet a acestuia, se stipulează faptul că respectivul acord se încheie pe perioadă nedeterminată, denunțarea unilaterală a acestuia putând avea loc la solicitarea beneficiarului prin transmiterea către Telekom Romania Communications S.A. a unei notificări cu cel puțin trei luni înainte.

Astfel, este puțin probabil ca existența unor astfel de acorduri să limiteze numărul celor care doresc schimbarea furnizorului de servicii de acces, în principiu, contractele de acces putând fi reziliate relativ ușor.

În același timp, nivelul costurilor cu schimbarea furnizorului de servicii de acces se referă la toate costurile pe care un operator alternativ este nevoit să le suporte atunci când schimbă furnizorul de servicii de acces. Există furnizori alternativi de servicii de acces operează rețele cu un grad de acoperire comparabil cu cel al Telekom Communication Romania S.A., fiind în măsură să ofere un substitut complet pentru serviciile de acces la nivel național furnizate de operatorul fost monopolist. Pe de altă parte, cererea pentru serviciile de acces la bucla locală este aproape nesemnificativă, în scădere, iar coroborat cu faptul că sunt furnizori alternativi interesați să intre pe piața serviciilor de acces la elemente de canalizație sau de infrastructură și că există premise ca în orizontul de timp al analizei să fie facilitate condițiile de intrare pe această piață, se poate prezuma că, dintr-o perspectivă dinamică, barierele la schimbarea furnizorului de servicii de acces vor fi din ce în ce mai reduse.

4.5.3. Situația concurențială la nivelul pieței cu amănuntul

Așa cum se menționează și în Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/UE, orice reglementare la nivelul unei piețe de gros este necesară și justificată dacă are ca efect beneficii reale pentru utilizatori, cum ar fi stimularea concurenței pe piața/piețele cu amănuntul corespunzătoare.

În urma analizei realizate la punctul 3.4. nu au fost identificate anumite probleme concurențiale la nivelul pieței cu amănuntul a serviciilor de acces la internet la puncte fixe, în lipsa aplicării unor obligații privind furnizarea la nivelul pieței de gros de acces la elemente de infrastructură. În plus, trebuie menționate și următoarele considerente majore:

1. Cei mai importanți operatori se bazează pe furnizarea de servicii prin intermediul propriilor rețele de acces, neavând în vedere dezvoltarea unor planuri de afaceri bazate pe achiziționarea serviciilor de acces la elemente de infrastructură;

2. Numărul mic de operatori care se bazează pe serviciile de acces necondiționat la bucla locală își concentrează eforturile în sensul furnizării de servicii utilizatorilor din zonele urbane, în mare parte datorită faptului că marjele de profit, în situația în care s-ar adresa întregii piețe, ar fi relativ mici, din cauza existenței unei concurențe eficiente determinate de prezența operatorilor cu rețele de acces, coroborat cu un nivel scăzut al cererii de servicii cu amănuntul de acces la internet în bandă largă în zonele rurale.

3. Manifestarea la nivelul pieței de gros de acces la elemente de infrastructură a unor constrângeri concurențiale indirecte de la nivelul pieței cu amănuntul din partea furnizorilor alternativi de servicii de acces la internet la puncte fixe prin rețele de cablu sau fibră optică.

4.5.4. Concluzii

Pe baza criteriilor analizate (cota de piață sub 50%, în scădere continuă, diminuarea barierelor ridicate și netranzitorii la intrarea pe piață, existența unei cereri minimale, în scădere pe această piață de gros, existența unei piețe cu amănuntul concurențiale în absența unei reglementări la nivelul pieței de gros corespunzătoare), ANCOM consideră că societatea Telekom Romania Communications S.A. nu mai deține putere semnificativă de piață.

4.6. Retragera obligațiilor impuse în sarcina societății Telekom Romania Communications S.A.

Obligațiile specifice impuse în sarcina societății Telekom Romania Communications S.A. pe piața serviciilor de acces la puncte fixe, pe care a fost desemnat ca având putere semnificativă conform analizei de piață precedente, au fost următoarele:

- obligația de a permite accesul și utilizarea unor elemente specifice ale rețelei și a infrastructurii asociate;
- obligația de transparență;
- obligația de nediscriminare;
- obligația de control al tarifelor, inclusiv de fundamentare a tarifelor în funcție de costuri, pe baza modelului de tip „bottom-up” de calculație a costurilor medii incrementale pe termen lung asociate rețelei de acces operate de către societatea Telekom Romania Communications S.A.;
- obligația de evidență contabilă separată.

Potrivit prevederilor art. 16 alin. (3) din Directiva cadru revizuită, autoritățile de reglementare în comunicații trebuie să retragă obligațiile impuse dacă, în urma realizării unei analize, rezultă că pe piețele respective există concurență. Cu atât mai mult în cazul în care piețele reglementate nu mai prezintă caracteristici care pot justifica impunerea de măsuri *ex ante*, obligațiile specifice impuse anterior în sarcina furnizorilor cu putere semnificativă trebuie retrase, astfel cum dispune și art. 93 alin. (3) teza I din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011.

Prin urmare, având în vedere că Telekom Romania Communications S.A. nu mai deține putere semnificativă de piață, rezultă că măsurile de reglementare impuse anterior acestei societăți trebuie retrase.

4.7. Intrarea în vigoare a retragerii obligațiilor

În general, atunci când sunt retrase anumite obligații impuse în sarcina unui furnizor cu putere semnificativă, este necesar ca utilizatorii care sunt afectați de această măsură să cunoască din timp schimbările intervenite pe piață.

De asemenea, atunci când sunt retrase anumite măsuri de reglementare, în principiu, furnizorii care beneficiază de aplicarea acestor măsuri ar putea avea nevoie de o perioadă de adaptare a planurilor lor de afaceri pentru a putea răspunde posibilelor schimbări ale obligațiilor existente. Potrivit dispozițiilor art. 93 alin. (3) teza a-II-a din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2011, *„Decizia președintelui ANCOM prin care se retrag obligații impuse unui furnizor de rețele sau de servicii de comunicații electronice va stabili un termen corespunzător de la care încetează obligațiile respective, pentru a permite persoanelor care sunt afectate prin luarea acestei măsuri să se adapteze la noile condiții.”* De regulă, acest termen nu poate depăși un an.

Analizând perioada 2009 - 2014, ANCOM a constatat, pe baza informațiilor primite de la operatori, că numărul total al buclelor locale (cu acces total și acces partajat) achiziționate de furnizorii alternativi a fost extrem de scăzut și într-o descreștere semnificativă, pornind de la 1.308 bucle locale puse la dispoziția altor operatori de către Telekom Romania Communications S.A. în prima jumătate a anului 2010, la 524 bucle locale la jumătatea anului 2012, respectiv la doar 174 bucle locale active la finele anului 2014 (122 bucle cu acces total, respectiv 52 bucle cu acces partajat).

Este important de menționat că, chiar și în condițiile în care ANCOM a impus, începând cu 1 noiembrie 2010, tariful maxim de 6.02 euro pentru accesul total la bucla locală, respectiv 1.11 euro pentru accesul partajat la bucla locală (începând cu 1 iulie 2011), pentru a stimula cererea furnizorilor alternativi de servicii de acces la bucla locală, s-a dovedit că interesul acestora în achiziționarea de bucle locale ale operatorului fost monopolist a continuat să scadă progresiv. Astfel, în decursul anului 2012 Telekom Romania a înregistrat doar 8 cereri noi pentru accesul la bucla locală, iar în perioada anilor 2013-2014 nu s-a mai înregistrat nicio cerere nouă din partea operatorilor alternativi. Cele 174 bucle locale active la 31 decembrie 2014, puse la dispoziția unui număr de 6 operatori, erau în mediul urban, iar un număr de 137 dintre acestea (79%) se aflau pe teritoriul localităților București și Constanța.

În aceste condiții, ANCOM consideră că o perioadă tranzitorie de 1 an reprezintă un termen rezonabil în care operatorii care beneficiază de servicii de acces (total sau partajat) la bucla locală a Telekom Romania Communications S.A. își pot adapta planurile de afaceri noilor condiții de piață generate de retragerea obligațiilor impuse Telekom Romania Communications S.A. pe această piață. Ținând cont că serviciile achiziționate de operatorii vizați în acest context sunt în medii de reședință urbane, aceștia pot opta pentru continuarea acordului cu operatorul fost monopolist pe baze comerciale sau pot apela la alți operatori alternativi care dețin rețele pe suport de fibră optică de tip FTTC/FTTB/FTTH. De asemenea, având în vedere că cererea de servicii de acces la bucla locală a scăzut drastic în perioada analizei de piață și nu au fost înregistrate solicitări pentru accesul la bucle noi începând cu anul 2013, perioada de tranziție de un an reprezintă un orizont suficient de predictabilitate pentru operatorii care au achiziționat servicii de acces la bucla locală până în prezent.

În plus, având în vedere că piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe este concurențială, utilizatorii finali deserviți de cele 174 de bucle locale, aflați în mediul urban, nu vor fi afectați de retragerea obligațiilor impuse Telekom Romania Communications S.A. pe piața de gros a serviciilor de acces la elemente de infrastructură, aceștia având posibilitatea de a alege între furnizorii prezenți pe piață în zona respectivă.

În concluzie, în ceea ce privește serviciile de acces la bucla locală, obligațiile de transparentă, nediscriminare, acordare a accesului, precum și de control al tarifelor, impuse anterior în sarcina societății Telekom Romania Communications S.A. vor fi retrase de la data intrării în vigoare a prezentei decizii. Cu caracter tranzitoriu, pentru contractele în derulare, aceste obligații se vor menține timp de un an de la data intrării în vigoare a măsurilor actuale supuse consultării publice, în timp ce obligația privind evidența contabilă separată va fi retrasă începând cu situațiile financiare aferente exercițiului financiar 2015.

Acele obligații impuse anterior în sarcina Telekom Romania Communications S.A. și care produc efecte la cel puțin un an de la data intrării în vigoare a măsurilor supuse consultării publice (de exemplu, obligația de notificare a desființării unui repartitor sau obligația de a notifica orice modificare a rețelei de acces sau a spațiilor în care se furnizează accesul necondiționat la bucla locală etc) încetează de la data intrării în vigoare a acestor măsuri. Desigur, pentru contractele în derulare, pot fi puse în aplicare măsuri precum desființarea repartitoarelor, modificări ale rețelei de acces în decursul perioadei tranzitorii de un an numai dacă acestea au fost notificate anterior, potrivit Deciziei președintelui ANCOM nr. 653/2010.

În ceea ce privește obligația referitoare la controlul tarifelor, având în vedere caracterul tranzitoriu al măsurii de reglementare, precum și faptul că actualele tarife sunt reglementate începând cu 1 noiembrie 2010 pe baza unui model de calculație a costurilor de tip LRAIC+ și reflectă costurile eficiente ale furnizării serviciilor, ANCOM consideră că este suficientă menținerea în vigoare a nivelului actual al tarifelor, pentru contractele în derulare, timp de un an. În acest fel sunt asigurate predictabilitatea și proporționalitatea în condițiile unei reglementări pe termen scurt.

Referitor la situația particulară a retragerii obligației privind situațiile financiare separate pentru serviciile de acces la bucla locală începând cu anul fiscal 2015, ANCOM consideră că o astfel de obligație nu se mai justifică a fi menținută, nefiind afectați în mod direct ceilalți furnizori de pe piață. De asemenea, ANCOM are în vedere necesitatea corelării obligației de întocmire a situațiilor financiare separate cu exercițiul financiar aferent, ținând cont de faptul că situațiile financiare sunt întocmite pentru perioada 1 ianuarie – 31 decembrie a fiecărui an.

Capitolul V

Piața de gros a serviciilor de acces în bandă largă

5.1. Introducere

Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/UE identifică piața serviciilor de acces central la puncte fixe ca piață relevantă susceptibilă de reglementare *ex ante* (piața nr. 3b), care corespunde pieței serviciilor de acces în bandă largă din Recomandarea Comisiei Europene 2007/879/CE (piața nr. 5), fiind situată în aval față de piața serviciilor de acces local (piața nr. 3a). În prezent, conform Recomandării Comisiei Europene 2014/710/UE, piața include accesul ne-fizic sau virtual la rețea, la nivel central, inclusiv accesul de tip „bitstream” la bucla locală la un punct fix, în vederea furnizării de servicii de acces la internet la puncte fixe de o calitate standard („best effort”/de tipul „mass-market”).

Comisia Europeană a considerat necesară menținerea acestei piețe în lista piețelor susceptibile de reglementare *ex ante*, pe baza faptului că piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă nu ar fi concurențială în absența implementării unor reglementări *ex ante* la nivelul piețelor de gros corespunzătoare, inclusiv a pieței serviciilor de acces în bandă largă. Această concluzie s-a bazat pe analiza circumstanțelor din majoritatea statelor membre, dar, în măsura în care există condiții naționale specifice, autoritățile naționale de reglementare pot dovedi că nu este necesară reglementarea acestor piețe, scopul cadrului de reglementare european fiind acela de a crea o piață de comunicații electronice concurențială, în beneficiul utilizatorilor finali, și nu de a impune măsuri de reglementare pe o anumită piață. Atât timp cât aceste deziderate sunt atinse prin intermediul unor instrumente alternative sau piața, prin forțele proprii, asigură respectarea acestor obiective, reglementarea nu (mai) este necesară.

Pornind de la aceste principii, ANCOM consideră că circumstanțele naționale specifice care caracterizează piața din România sunt diferite în mod semnificativ de condițiile prezente în majoritatea statelor membre, așa cum a fost prezentat, de altfel, în capitolul II din prezentul document. Dintre elementele specifice care diferențiază România de alte state membre, în ceea ce privește piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă, trebuie evidențiate următoarele:

- în România, există un număr mare de furnizori care operează propriile rețele de acces pentru furnizarea de servicii de acces la internet în bandă largă la puncte fixe, aceasta fiind o caracteristică a pieței cu amănuntul, atipică față de mediul concurențial care caracterizează majoritatea piețelor din statele membre;

- nivelul actual al concurenței bazate pe infrastructuri este sustenabil într-un viitor previzibil, dat fiind că primii trei operatori de pe piață, în ceea ce privește volumul de servicii vândute, operează rețele care se bazează în principal pe tehnologii de acces diferite, respectiv FTTH/FTTB (RCS & RDS S.A.), xDSL (Telekom Romania Communications S.A.) și cablu coaxial DOCSIS 3.0 (UPC Romania S.R.L.).

- spre deosebire de alte state membre, concurența pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe s-a dezvoltat în lipsa reglementărilor pe piața de gros a serviciilor de acces în bandă largă (piață nereglementată în România) și în condițiile unui număr aproape nesemnificativ de furnizori prin intermediul accesului la bucla locală.

Prin urmare, date fiind circumstanțele specifice ale pieței din România, ANCOM a considerat adecvat ca, în primul rând, să se re-evalueze nivelul și eficacitatea concurenței la nivelul pieței cu amănuntul (a se vedea punctul 3.4.), în scopul de a stabili dacă se impune introducerea unor măsuri de reglementare *ex ante* a accesului în bandă largă, la nivelul pieței de gros.

În lipsa reglementării unei piețe de gros a serviciilor de acces în bandă largă, caracteristicile concurenței la nivelul pieței cu amănuntul - în special numărul operatorilor care concurează la nivel de infrastructuri, a celor care intră și ies de pe piață - ar trebui să constituie indicii determinanți în ceea ce privește necesitatea identificării unui operator sau mai multor operatori ca având putere semnificativă pe piața de gros. Pentru a fi considerată o problemă concurențială, orice refuz al unui operator de a furniza

acces la nivelul pieței de gros trebuie să se reflecte în lipsa concurenței efective la nivelul pieței cu amănuntul. Or, a rezultat că piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă la puncte fixe din România este departe de a putea fi considerată neconcurențială.

5.2. Concluzii cu privire la piața de gros a serviciilor de acces în bandă largă (inclusiv accesul de tip „bitstream” la bucla locală)

Așa cum se menționează și în Recomandarea Comisiei Europene 2014/710/UE, orice reglementare la nivelul unei piețe de gros este necesară și justificată dacă are ca efect beneficii reale pentru utilizatori, cum ar fi stimularea concurenței pe piața/piețele cu amănuntul corespunzătoare.

În măsura în care există circumstanțe naționale specifice, autoritățile naționale de reglementare pot dovedi că nu este necesară reglementarea anumitor piețe. Practic, în final, scopul cadrului de reglementare european este de a crea o piață de comunicații electronice concurențială, în beneficiul utilizatorilor finali. Atât timp cât aceste deziderate sunt atinse la nivel național, prin intermediul unor instrumente alternative, sau piața, prin forțele proprii, asigură respectarea acestor obiective, reglementarea nu mai este necesară.

Având în vedere că în urma analizei realizate la punctul 3.4., nu au fost identificate anumite probleme concurențiale la nivelul pieței cu amănuntul, Autoritatea consideră că nu este necesară introducerea unor obligații privind furnizarea unor servicii de gros de acces în bandă largă. În sprijinul acestei concluzii, ANCOM are în vedere următoarele considerente majore:

1. Din datele aflate la dispoziția Autorității, a rezultat că nu există o cerere latentă reală din partea furnizorilor alternativi pentru acces la servicii în bandă largă **la nivel național, adică cerere inclusiv în zonele rurale, în particular în zonele rurale cu un nivel ridicat de sărăcie** (cererea pentru servicii de gros de acces în bandă largă, în cazul în care aceasta a apărut, a fost limitată la zonele urbane, care sunt deja competitive);

2. Cei mai importanți operatori se bazează pe furnizarea de servicii prin intermediul propriilor rețele de acces, neavând în vedere dezvoltarea unor planuri de afaceri bazate pe achiziționarea serviciilor de acces în bandă largă;

3. Numărul mic de operatori care se bazează pe serviciile de acces necondiționat la bucla locală își concentrează eforturile în sensul furnizării de servicii utilizatorilor din zonele urbane, în mare parte datorită faptului că marjele de profit, în situația în care s-ar adresa întregii piețe, ar fi relativ mici, din cauza existenței unei concurențe eficiente determinate de prezența operatorilor cu rețele de acces, coroborat cu un nivel scăzut al cererii de servicii cu amănuntul de acces la internet în bandă largă în zonele rurale;

4. Concurența puternică pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces la internet în bandă largă (la nivel de infrastructură, prin intermediul rețelelor proprii de acces) și existența unor indicii privind negocieri în curs sau chiar încheierea unor acorduri de acces la elemente de infrastructură/canalizație între furnizori sprijină concluzia conform căreia nu există motive să se considere că s-ar putea realiza profituri excesive, care să necesite a fi protejate. Prin urmare, nu ar trebui să existe motivații economice pentru care operatorii de rețele individuale să refuze accesul sau să încerce să încheie înțelegeri anticoncurențiale cu alți operatori în ceea ce privește furnizarea accesului în bandă largă, cu scopul de a menține nivelul profiturilor pe piața cu amănuntul.

De asemenea, această concluzie este susținută de următoarele aspecte:

a) există o tendință clară de scădere a prețurilor medii pe capacitate (prin raportare la creșterea semnificativă a vitezelor de transmisie) de la nivelul pieței cu amănuntul, cu valori foarte mici în comparație cu nivelul din Uniunea Europeană;

b) există o concurență funcțională între operatori în ceea ce privește vitezele de transmisie și pachetele de servicii oferite.

ANCOM a considerat adecvat ca, date fiind circumstanțele specifice ale pieței din România (recunoscute, de altfel, și la nivel european), să evalueze mai întâi eficacitatea concurenței la nivelul pieței cu amănuntul, în scopul de a stabili dacă se impune reglementarea *ex ante* a accesului în bandă largă la nivelul pieței de gros.

Abordarea ANCOM în ceea ce privește piața de gros a serviciilor de acces în bandă largă respectă întru totul principiile fundamentale ale reglementării și, implicit, principiile Comisiei Europene. În mod evident, în cazul în care circumstanțele pieței din România ar fi fost similare cu cele identificate de Comisia Europeană în analiza care a stat la baza identificării piețelor relevante din Recomandarea CE 2014/710/UE, analiza concurențială a pieței cu amănuntul (în absența reglementării *ex ante* a pieței de gros a serviciilor de acces în bandă largă) nu ar fi fost necesară. ANCOM ar fi considerat că problemele concurențiale de la nivelul pieței cu amănuntul (în absența reglementării *ex ante* a pieței de gros a serviciilor de acces în bandă largă) ar fi fost deja identificate în analiza Comisiei Europene, astfel încât nu s-ar fi considerat necesar ca Autoritatea să repete același exercițiu⁸⁶. Prin urmare, ar fi fost suficient pentru ANCOM să evalueze piața cu amănuntul doar în scopul definirii pieței relevante în funcție de specificul național, pentru ca ulterior să adreseze în mod direct piața de gros a serviciilor de acces în bandă largă, analizând situația concurențială în vederea evaluării necesității desemnării furnizorilor cu putere semnificativă și impunerii de obligații *ex ante*.

În concluzie, aplicând principiile enunțate mai sus, având în vedere nivelul ridicat actual și previzionat al concurenței bazate pe infrastructuri (prin intermediul rețelelor proprii de acces) de la nivelul pieței cu amănuntul din România, absența reglementării *ex ante* a pieței de gros de acces în bandă largă până în prezent, ANCOM consideră că introducerea în acest moment a unor măsuri de reglementare *ex ante* privind serviciile de gros de acces la servicii în bandă largă nu este o măsură necesară sau justificată, cel puțin pentru orizontul de timp al analizei de piață.

Nu în ultimul rând, trebuie menționat că Autoritatea va monitoriza piața serviciilor de acces la internet în bandă largă pe parcursul perioadei de revizuire, în scopul de a stabili dacă condițiile concurențiale s-au modificat în mod semnificativ, astfel încât să rezulte necesitatea reevaluării concluziilor ANCOM înainte de termenul standard.

⁸⁶ A se vedea „Abordarea CE cu privire la identificarea piețelor relevante susceptibile de a fi reglementate *ex ante* din cadrul Documentului de lucru al CE, Nota Explicativă, care însoțește Recomandarea CE privind piețele relevante de produse și servicii din sectorul comunicațiilor electronice susceptibile de a fi reglementate *ex ante*, în conformitate cu Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice (a doua ediție), {(C(2007) 5406)}. A se vedea, de asemenea, raportul furnizat CE cu privire la definirea piețelor relevante susceptibile de a fi reglementate *ex ante*, de către Cave, M., Stumpf, U. and Valletti, T., - „Revizuirea anumitor piețe incluse în Recomandarea CE privind piețele relevante susceptibile de a fi reglementate *ex ante*”, Raport Independent, 2006 (“Raportul Experților în Economie” pentru Comisia UE).”